

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**S. Augustinus, Episcopus in Africa Hipponensis, Veritatis
Evangelico-Catholicæ In Potioribus Fidei Controversiis
Testis Et Confessor, Contra Bellarminum Et Alios
Scriptores Papæos, antiquos pariter & ...**

Reiser, Anton

Francofvrti, 1678

Controversia secunda De Membris Ecclesiæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72506](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72506)

Controversia generalis Secunda.

De

MILITANTIS ECCLESIAE
MEMBRIS,
LIBRI PRIMI

De

CLERICIS,
CAPUT PRIMUM.

De

Nomine & discrimine Clerici & Laici.

Uaestio in hoc capite à Bellarmino tractata, dum plus Nomen Clerici, ejusque significationem, quam rem ipsam attingit, insuperque Bellarminus nihil habuit, quod ad nomen hoc solis Ecclesiae Ministris adscribendum ex Augustini autoritate adduceret, nobis ex Instituto parum negotii facit. Hoc tantum silentio praetermittendum non est, etsi in nominibus & vocabulis, ubi de re ipsa constat, difficultates facere non oporteat, Bellarminum, dum Clericos quasi sortem & hereditatem Domini dicit, vim nominis non exhausisse juxta mentem Augustini, sequentibus verbis explicatam: *Cleros & Clericos hinc adpellatos puto, qui sunt in Ecclesiastici Ministerii gradibus, quia Matthias sorte electus est, quem primum per Apostolos legimus ordinatum.* Quamvis autem haec sententia in eo favere videatur Bellarmino, quod vocabulum Clerici solis Ecclesiae Ministris adtribuatur, id quod ab Augustino in antecedentibus quoque factum est, ad verba Pfaltis Regii è versione vulgata, si dormiat inter medios Cleros, haec observante: *Magnum aliquod bonum est, dormire inter medios Cleros, quae nonnulli duo Testamenta esse voluerunt, ut dormire sit inter medios Cleros, in eorum Testamentorum autoritate requiescere, id est, utriusque Testamenti testimoniis adquiescere, ut quando aliquid ex his profertur & probatur, omnis contentio pacifica quiete finiatur.* Quod si ita est, quid aliud admonere videtur (Pfaltis) Evangelizantes virtute multa, nisi quia tunc eis Dominus dabit verbum, ut evangelizare possint, si dormiant inter medios Cleros? Tunc enim eis verbum veritatis datur, si autoritas ab eis duorum Testamentorum non relinquatur, ut ipsi sint & penna columba deargentata, quorum praedicatione in caelum gloria fertur Ecclesiae. Tamen ea postmodum subjungit augustus Doctor, per quae illud bonum, quod sub elogio Cleri vel Clerorum ibi intelligendum esse vel intelligi posse indicavit, tanquam cunctis fidelibus commune commendavit, scribens: *Iubet scriptura, ut inter medios Cleros dormiant, qui vel sunt penna columba deargentata, vel ex hoc eis praestatur, ut sint.* Porro si isti Cleri significant duo Testamenta, quid aliud admonemur, nisi ut Testamentis inter se consentientibus non repugnemus, sed intelligendo adquiescamus, nosque, simul eorum concordiae signum atque documentum, cum alterum adversus alterum nihil dixisse sentimus. Cur autem in Cleris Testamenta intelligantur, cum hoc nomen Graecum sit quidem, sed Testamentum non ita dicatur, haec causa est, quia per Testamentum datur hereditas, quae Graecè adpellatur *κληρονομία* & heres *κληρονομος*, Cleros autem sors Graecè dicitur, & sortes ex promissione Dei partes hereditatis vocantur, quae populo sunt distributae. Unde tribus levi praecpta est non habere sortem inter fratres suos, quod ex eorum decimis sustentaretur. In sequentibus haec addit: Proinde propter hereditatem, quae sit Testamento, nomine Clerorum ipsa Testamenta sunt significata, quam mihi & alius hic occurrat sensus, nisi fallor, anteponendus, ut Cleros multò probabilius ipsas hereditates intelligamus. Hoc est, quantum mihi videtur, dormire inter medios Cleros, id est, inter medias hereditates, nondum in re, sed tamen in spe caelestis hereditatis habitare, & à terrena felicitatis cupiditate jam conquiescere. Cum autem

in Pf. 67.
vel 68.

tem venerit, quod speramus, non jam inter duas hereditates requiescimus, sed in nova (&) vera, cujus umbra vetus erat, regnabimus. Quid circa hæc Augustini observandum de jure sit, hic ob breviter, & quia primario huc non pertinet, prætermitto, illud tantum monens, Bellarminum quoque in explicatione hujus Psalmi, prolata ab Augustino de duobus Testamentis sententiam, præter Augustinum aliis etiam scripturæ & Psalterii expositioribus Græcis & Latinis, nominatim Hieronymo, Theodoro & Euthymio adscribere, neque eam, utpotè communi receptam consensu, putare absurdam, quia, inquit, *Clerus sortem, possessionem & hereditatem significat, scripturæ autem divinæ sunt quædam possessio & hereditas Ecclesiæ.* Hoc autem quid aliud est, quàm sortem hanc facere bonum Doctoribus & auditoribus commune? Et ad hæc Augustini sententiam magis illustrandam pertinet, quod *Esthivus* ad illum i. Epist. 5. Petri locum observavit, qui in hac Quæstione est vexatissimus, & quem Bellarminus modis omnibus ad suum laboravit trahere propositum; concedens quidem, multos Latinorum Clericos interpretari Ecclesiasticis Ministeriis deputatos, è Græcis quoque Oecumenium, & huc citari Hieronymum; veruntamen longè probabilius esse, per Cleros intelligi gregis Domini portiones, quæ singulis Episcopis pascendæ & regendæ velut sortito obtigerunt, juxta id, quod Cyprianus dicit, Ecclesiam esse unam, cujus singulas portiones singuli in solidum teneant Episcopi. Addit ex mente sancti Patris: *Phrasis est desumpta à sorte, nam Clerus sortem significat, quæ veteres ex Dei præcepto in distribuenda utebantur terra, singulis in possessionem, hinc enim partes, quæ singulis ob venerant, xiqoi, id est, sortes vocabantur.* Sane totum gregem nomine Cleri hic intelligi, satis arguit adversativa, quam Petrus facit? Non dominantes in Cleris, sed forma facti gregis, tanquam idem sit Clerus & Græx. Quapropter & Syrus Interpres pro Cleris gregem scripsit: non tanquam Domini gregis. Denique nec consuetum est Clericos adpellare clericos pluraliter, sed clericum, nomine colectivo. Proinde non dubitamus, hunc intellectum, quo Cleri vocabulum extenditur ad totum gregem cuique Episcopo adtributum, priori antepone, secuti Authores, qui sic intellexerunt, Cyrillum, Alexandrinum, Bedam, Cajetanum, Gagnæum, Titelmanum, nec non Iansenium; quibus adde *Erasmum, Vatablum, Immanuellem Saa.* Et si autem, ut jam monui, in vocabuli hujus significatione Ecclesiastica, qua Doctoribus solum adtribui solet, non adeò difficiles essent Evangelici; quia tamen aliud quid à Romanensibus hic attenditur, & per auditorum exclusionem Magisteriale (vel potius Magistrale) aliquod imperium quæritur, quo Privilegia toti Ecclesiæ à Christo concessa ad eos tantum pertinere dicuntur, qui soli hoc elogio superbire desiderant, per quæ communia Ecclesiæ bona, nominatim lectio scripturæ, calicis Domini in S. Eucharistia participatio, aliæque plura Laicis ita dictis tanquam indignis auferuntur & denegantur, nullo plane modo consentire possunt evangelici, hereditatem Dominicam pro Ecclesiæ bono communi agnoscentes & defendentes.

vid. D.
Mein.
Philos.
Fabr.
part. III.
P. 459.

CAPUT SECUNDUM & seqq.

De

Institutione Ministrorum Ecclesiæ.

ANte omnia hic notandum venit, Bellarminum, id quod à plerisque aliis hujus Controversiæ tractatoribus fieri solet, vocationem cum ordinatione turpiter confundere, hacque etiam ratione lectori fucum facere, dum tamen longè aliter de hac, quàm illa judicari debeat, ut in progressu videbitur. Ut autem quam defendendam suscepit Bellarminus sententiam, pro viribus tueatur, octo Propositiones format, quas, quantum ratio Instituti & Augustini autoritas requirit, examini sed brevissimo subijciemus. Prima propositio hæc est: *Ordinationem tum Episcoporum, tum aliorum Ecclesiæ Ministrorum, non ad plebem, sed ad solos pertinere Episcopos.* Observa, lector veritatis studiose, ordinationem Ecclesiæ Ministrorum ex Evangelicorum quoque sententia ad plebem non pertinere, ubi nimirum omnia ordine agi possunt, ac Ecclesia in pacato vivit statu. Dum verò Bellarminus eam ad solos trahit Episcopos, exclusa non solum plebe, sed & cæteris omnibus Ecclesiæ Ministris, qui in hoc speciali significato non dicuntur Episcopi, ab hoc ordinationis officio remotis, injuriam facit Ecclesiæ, quæ ex Institutione Dominica discrimen hoc non agnoscit. Quæcunque enim à Bellarmino ad Monopolium hoc Episcopale adstruendum vel ex S. Literis, vel ex scriptis Patrum line

judi-

judicio & accuratâ mentis trutinâ colligit, id planè non evincunt. Nobis nunc Augustinus saltem vindicandus est, de quo dum scribit, *quod Moſen Sacerdotem & Pontificem fuiſſe reſectur*, adeoque tum ut Sacerdotem & Pontificem ordinaffe & conſecraſſe Aaronem & filios ejus, primos Veteris Teſtamenti Sacerdotes, ſupra jam non ſemel, inprimis ubi de regimine ſecularium in Eccleſia egimus, oſtenſum fuit, quid de illa Auguſtini ſententia ſit ſtatuendum. De cætero, quod ad Auguſtini quoque authoritatem pertinere cenſet Bellarminus, quæ de conſecratione Episcopali in quibuſdam Conciliis Carthaginenſibus, quamvis tantum nationalibus. Auguſtini tamen præſentia ac ſuffragio illuſtratis, fuerunt decreta, Evangelicis non obeſt, nec Auguſtini authoritatem nobis eripit, qui hanc Episcopalem conſecrationem Auguſtini tempore per Conciliarem conſenſum ſolis adſcriptam Episcopis non inſciamur, ſed hoc tantum negamus, indè probari poſſe, factum id ex Dominica Inſtitutione, neque id ullibi Concilia à Bellarmino laudata exhibeant. Auguſtinum porò quod concernit, quem Bellarminus ibidem inter eos Eccleſiæ Doctores recenſet, de quibus audacter ſcribit, *quod conſtanter doceant, ſolius Episcopii eſſe, initiare ſacris ſive Presbyteros, ſive Diaconos, ſive ipſos etiam Episcopos, neque id ullo modo Presbyteris licere*; non hanc ejus mentem fuiſſe conſtabit, ubi locum, ad quem Bellarminus digitum intendit, ritè adſpexerimus; ad minimum, Presbyteros ſibi ab imitatione aliorum Presbyterorum & Diaconorum (ut de conſecratione Episcoporum in ſpecie non dicam) non excludi, id quod Bellarminus ſuſſerat demonſtrandum. Illud nimirum habet ſanctus Pater ibi, ubi Bellarminus eum Presbyteros ab omni initiatione Miniſtrorum Eccleſiæ excludere dixit: *Eccleſia Catholica conſuetudinem habere, ut non Numidia, ſed propinquiores Episcopii, Episcopum Eccleſiæ Carthaginenſis ordinent, ſicut nec Romana Eccleſia ordinat aliquis Episcopus Metropolitanus, ſed de proximo Oſtienſis Episcopus*. Nihil hic de conſecratione Presbyterorum & Diaconorum, quam Presbyteris tanto conatu denegare ſtudet Bellarminus, qui ſimul ad locum in hoc Auguſtini ſcripto parallelum manu nos ducit, in quo ſanctus Pater memorat, *quod in primi diei collatione inter alia quinto recitata etiam ſint Catholicorum litteræ, quas reſcripſerint cognitori, ſicut edicto commonuerat, inſinuantes, conſentire ſe ad omnia, quæ illo edicto fuerant ordinata, in eiſdem ſe obſtringentes etiam & pollicentes, ſi in parte Donati veritas eis demonſtraretur Eccleſiæ, non ſe illic Episcopalem quaſturos honorem, ſed Concilium eorum ſecuturos pro ſalute Chriſtiana. Si autem in ſua potius communionem veritas oſtenderetur Eccleſiæ, honores Episcopales eis ſe non negaturos, & hoc à ſe fieri bono pacis, ut intelligerent hi, quibus hoc præſtaretur, quod in eis Catholici non Chriſtianam conſecrationem, ſed humanum deteſtarentur errorem. Quod ſi plebs duos in Eccleſia Episcopos ferre non poſſet, utriſque de medio recedentibus ſinguli conſtituerentur Episcopii, ab eis ordinandi Episcopis, qui in ſuis plebibus ſinguli invenirentur*. Egregius omninò locus & notatu ante plures alios digniſſimus, qui etſi inter alia Episcopalem inprimis ordinationem videatur commendare, non tamen videre licet, excluſiſſe Auguſtinum, vel Catholicos eo narrante Episcopos, à conſecratione Episcopali Presbyteros omninò, vel ordinationem Presbyterorum & Diaconorum ad minimum Presbyteris denegaffe; ut taceam, nullam Inſtitutionis Dominicæ in toto hoc negotio mentionem fieri, quæ tamen ad Controverſiæ ſtatum ritè formandum quam-maximè pertinet, & in quâ cardo quaſtionis vertitur. Notari autem probè debet, utut tempore Auguſtini ordinatione ſive conſecratio Sacerdotalis ut plurimum ab Episcopis facta fuerit, non tamen hunc morem ita fuiſſe in Eccleſia univerſalem, ut non à Presbytero etiam fieri potuerint, ſi modò fides habenda Authori Quaſtionum ex utroque Teſtamento, quem ſub Auguſtini nomine & authoritate Bellarminum & alios Scriptores Pontificios non ſemel citare, ſupra jam dictum eſt. Scribit is expreſſè, *in Alexandria & per totam Aegyptum, ſi deſit Episcopos, conſecrare Presbyterum*. Et ne de alia, quam conſecratione & ordinatione Miniſtrorum Eccleſiæ loqui videatur ſcriptor Auguſtinianus, in proximè antecedentibus clarè ſatis indicat, ſcribens: *Presbyterum intelligi Episcopum, probat Paulus Apoſtolus, quando Timotheum, quem ordinavit Presbyterum, inſtruit, qualem debeat creare Episcopum. Quid eſt enim Episcopos niſi*

conf. D.
Hülſem. de
Conſecr.
num. 42.

Brevic.
Collat.
cum Do-
nat. col-
lat. III.

Quæſt. 101
conf.
Blond.
Apol. pro
Hier. p. 61.

vid. Sal-
maf. Ad-
par. de-
Prim. Pa-
pæ. p. 81.
seqq.

nisi primus Presbyter, hoc est, summus Sacerdos. Gravius est hoc testimonium id-
eò, quia ad sequentem de distinctione Episcopi & Presbyteri Controversiam in-
servire etiam poterit. Nunc id tantum ea inter in antecessum additur, in edi-
tione operum Augustini, quæ ante hoc seculum Parisius prodit, ad marginem
hujus Quæstionis observari, *Auctorem hoc imitatum esse ex Hieronymo & Am-
brofio, atque adeo majoris æstimari debere.* Secunda propositio est: *Vocatio seu
missio Ministrorum non ad populum pertinet, sed ad Episcopos, & potissimum ad sum-
mum Pontificem.* Atqui hæc propositio quoad primam iterum partem directè
evangelicis non opponitur, quibus nunquam venit in mentem, vocationem Ec-
clesiæ Ministrorum populo adscribere, cui pars tantum aliqua in hoc negotio at-
tribuenda est, nimirum consensus & testimonium, id quod ei tempore Augu-
stini denegatum non fuisse, ad septimam propositionem ipso teste Bellarmino
docebimur, cujus hic non prætermittenda est præposteritas, prius de ordinatio-
ne, quam ipsa Vocatione agentis, cum tamen hæc jure meritissimoque suo præ-
mitti debuerit, utpotè naturâ ordinationem antecedens, quamvis hæc non adeò
magni res sit momenti. Tertia jam sequitur propositio: *Vocatio Ministrorum
Ecclesiæ non fit à solo Deo.* Formavit eam Bellarminus, ut ex antecedentibus pa-
ter, contra Johannem Quidefum & Hussum. Non autem opus fuisset, prolixè
id excutere, si distinctionem inter vocationem mediatam & immediatam, or-
dinariam & extraordinariam attendere hic voluisset Bellarminus. Nec quid-
quam juvat eum, quod probationis loco inter alia ex Augustino etiam adduxit,
homines malos esse posse veros Episcopos, si legitime eligantur. Quid enim, ut ex-
emplo illationis vanitas ostendatur, annon Judas legitime fuit electus, & im-
mediatè quidem ac extra ordinem, sicut cæteri etiam Apostoli, à Christo Dei Fi-
lio, homo quamvis pessimus, & cui nunquam nasci, ipse vocantis judicio, me-
lius fuisset? Ratio, quam subjungit Bellarminus, nulla proflus est: *Si solus eli-
geret Deus Ecclesiæ Pastorem, aut id faceret sola voluntate sua, sine ullo signo ex-
terno & visibili, aut certè visibili aliquo signo. Si primum adfirmetur, quid no-
bis ejusmodi electio prodesset; nunquam enim sciremus, quis Ecclesiæ Pastor esset?
Si secundum, aut signum illud esset prodigiosum ac præter ordinem Naturæ, aut cer-
tè loco signi accipiende essent sortes.* An enim par est atque justum, duplicis mo-
di fitione Deo immediatè & extra ordinem Ecclesiæ Ministris quandoque vo-
canti terminos ad humanæ rationis lubitum statuere; quasi is pro sapientia in-
terminabili non tertium & quartum, quin imò plures etiam posset advocatio-
nis Ecclesiasticæ inmediate adhibere, qui hominum sapientissimis etiam
antèa nunquam venerant in mentem, ut & hic agnoscat, alias esse Dei, alias
verò hominum cogitationes? Et quia ad modum, qui sortes juxta vocationem
Apostoli Matthiæ extraordinariam exhibet, Bellarminus ex Augustino monet,
fortibus utendum esse in ejusmodi casibus, id tantum moneri debet, aliam omni-
nò esse rationem casuum, de quibus in locis à Bellarmino citatis agit Augu-
stinus, aliam verò, de quo in præsentem circa electionem Ecclesiæ Ministrorum
agitur. Et prior quidem plane est impertinens, qui sic habet: *Omnes aequè di-
ligendi sunt homines, sed cum omnibus prodesse non possis, potissimum his est consu-
lendum, qui pro locorum & temporum & quarumlibet rerum opportunitatibus
constrictus tibi quasi sorte quadam junguntur. Sicut enim, si tibi abundaret aliquid,
quoddam oporteret ei, qui non haberet, nec duobus dari posset, si tibi occurrerent duo,
quorum neuter alium vel indigentia, vel erga te aliqua necessitudine superaret, nihil ju-
stius faceres, quam ut sorte eligeres, cui dandum esset, quod dari utrique non posset; sic in
hominibus, quibus consulere nequeas omnibus, pro sorte habendum est, prout quisque
tibi colligatus temporaliter adherere potuerit.* Posterior autem casus etiam de Mini-
sterio Ecclesiæ sit conceptus, de conservatione tamen ejusdem agit potius, quam
de nova Pastorum electione. Tractat ibi sanctus Pater & distinctius explicat
quæstionem, quibus, quando & quomodo fugiendum sit imminente periculo? In
hujus Quæstionis enucleatione incidit sequens casus, à Doctore augusto per sortis
„ commendationem decifus: *Si inter Dei Ministros indè sit disceptatio, qui eorum*
„ mancant, ne fuga omnium; & qui eorum fugiant, ne morte omnium deleatur
„ Ecclesiæ; (tale certamen quippe erit inter eos, ubi utrique ferveant charitate, &
„ utrique placeant charitati.) Quæ disceptatio si aliter non potuerit terminari,
quan-

lib. I. de
Doctr.
Christi,
cap. 28.

Epist. 180.
ad Honor.
conf. D.
Dannh.
Colleg.
Decal.
p. 276.
edit. po-
ster.

quantum mihi videtur, qui maneat & qui fugiant, forte legendi sunt. Qui enim dixerint, se potius fugere debere, aut timidi videbuntur, quia imminens malum sustinere noluerunt; aut arrogantes, quia se magis, qui servandi essent, necessarios Ecclesiae judicaverunt. Deinde fortassis ii, qui meliores sunt, eligent pro fratribus ponere animas; & hi servabuntur fugiendo, quorum vitæ minus est utilis, quia minor consulendi & gubernandi peritia, qui tamen, si pie sapiunt, contra dicent iis, quos vident & vivere potius oportere, & magis mori malle, quam fugere. Ideo, sicut scriptum est, contradictiones sedat fortitio, & inter potentes definit. Melius enim Deus in huiusmodi ambagibus, quam homines, iudicat, sive dignetur ad passionis fructum vocare meliores, & parcere infirmis, sive istos facere ad mala perferenda fortiores, & vitæ huic subtrahere, quorum non potest Dei Ecclesiae tantum, quantum vita illorum prodesse. Res quidem fiet minus usitata, si fiat ista fortitio; sed si facta fuerit, quis eam reprehendere audebit? quis non eam, nisi imperitus aut invidus, congrua prædicatione laudabit? Placuit hocce casus integro textu ex Augustino huc adponere, quia, etsi ad præsens Institutum, ut iam monui, impertinentes, aliàs tamen ne omnino negligantur, non plane nullius operæ videtur pretium. An verò in ipsa ad Ecclesiae Ministerium electione fortitio hæc locum haberi possit, alia plane est Quæstio, Evangelicis quibusdam Doctoribus, sine tamen præiudicio, statuentibus, quod etsi Canones prohibeant, si personæ in vid. D. Bal-
duin. de
Casib.
Consc.
lib. III.
cap. 6.
quæst. 9.
conf.
Carpzov.
Defin. Ec-
cles. Con-
sist. lib. I.
Tit. 4. De-
fin. 45. §. 7.

eruditione, & moribus sibi æquales occurrant, & quæ alteri præferenda sit, dubitetur, forte rem decidit; postulant tamen necessitate, & cum alia ratione ad electionem perveniri nequeat, usurpari sortem posse, modo eam ad rem cum verâ devotione & invocatione nominis divini accedatur, & totius Ecclesiae consensus, ut per sortem fiat decisio, accedat, & de utriusque eruditione & habilitate constet exactè. Videat hic, quicumque iudicii acumine pollet, annon in tali casu electio fiat & dependeat à solo Deo, per fortis directionem Ecclesiae suam revelante voluntatem; & annon hæc electio ad eos referri possit & debeat casus, in quibus licitè fortibus utendum duce Augustino docuit Bellarminus? Prætermissa nunc propositione quarta, quæ statuitur, Non decuisse Christianos Sacerdotes carnali successione propagari, utpote ad præsens Institutum non pertinente, & in cuius explicatione nullum ab Augustini autoritate subsidium adparet, ad quintam progredimur, quæ sic habet: *Ius eligendi summum Pontificem ceterosque Ecclesie Pastores & Ministros populo non convenit iure divino, sed si quid aliquando in hac re populus potuit, id totum habuit ex conniventia vel concessione Pontificum.* Quid ad priorem huius propositionis partem moneri debeat, ad secundam propositionem dictum est. Quoad posteriorem verò proximè erimus solliciti, ubi sententia Augustini de Jure & potestate clavium toti Ecclesiae commissarum vindicabitur. Ea inter, ne ordinem à Bellarmino observatum turbemus, ad id attendendum, quod ex Augustino de inconvenientia & tumultibus ex populari electione provenientibus in medium protulit, duas ex eo citans Epistolas, non unius tamen per omnia eisdemque argumenti. Probare nimirum voluit Bellarminus, electionem popularem esse obnoxiam tumultibus atque seditionibus, in quæ eum finem adducit primò Epistolam Augustini post centesimam numero & ordine decimam. Impertinenter omnino & præter rem à Bellarmino hanc Augustini Epistolam fuisse citatam, constabit, si ea exinde perpendamus verba, quæ *Especaus* ante hoc seculum, & quod excedit, ibi voluit legi, ubi de successorum in Sacerdotiis designatione, antehac non adeò inusitata, ex professo egit, Augustinum sequenti modo auditores adloquentem introducens: *Fratres mei, Dei servi in Milevitana Ecclesia post obitum Coepiscopi mei Severi, non nullam ibi turbationem timentes, me, ut venirem, petierunt. Veni, & Domino nos adjuvante cum pace Episcopum acceperunt, quem vivus designaverat Severus, cujus illi præcedentis & decedentis voluntatem libenter sunt amplexi. Minus tamen aliquid factum erat, unde non nulli contristabantur, quia apud Clericos designare successorem putans sufficere, populo inde locutus non erat; inde non nulla quorundam tristitia. Quid plura? Deo placuit, tristitia est fugata, gaudium successit, ordinato, quem præcedens Episcopus designarat, Episcopo. Ne qui ergo de me querantur, voluntatem meam, quam Dei esse credo, in omnium vestrum (nominantur autem ibi præsentibus Coepiscopi duo & Compresbyteri septem) notitiam profero: Presbyterum Eradium mihi successorem volo. Non opus, me de laudibus ejus dicere, faveo sapientia, parco verècundia; nestis enim,*

enim, hoc me velle, quod vos velle scio. Si ante nescirem, hodie probarem. Confirmet Deus, quod operatus est in nobis. Qui mihi eum misit, eum servet incolumem sine crimine, ut qui facit gaudium viventis, locum suppleat morientis. A populo plus minus centies toto tempore illo adclamatum: Deo gratias, Christo laudes, Augustino vita, iudicio tuo gratias agimus, dignus est, justus est, fiat, fiat, olim dignus, olim meritis, exaudi Christe, Eradium conserva. Ad hæc Augustinus, Ecclesiastica conficimus gesta, Ecclesia Notarii excipiunt, qua dicimus, & meus sermo & vestra adclamationes in terram (non) cadunt; sic esse, & quantum ad homines attinet, confirmatum volo. Adclamatum, &c. Tum ille: Video, me hæc de re, ob quam vos invitavi, omnia vobiscum egisse, qua debui, hoc ultimum rogo, his gestis subscribere dignemini, qui potestis. Hac mihi responsione vestra opus, hanc teneam, de hac adscensione adclamate. Adclamatum, cumque reticerent, inquit, bene habet, ut qua Dei sunt, in eius sacrificiis agamus, omnibus vestra supplicationis hora, causis atque negotiis intermissis, pro Ecclesia, pro me, pro Presbytero Eradio precem Domino fundatis. Hæc per compendium ex prolixiori narratione Doctor Sorbonicus, ad quæ etiam digitum intendit nuperus

lib. 6. c. 8.

scriptor Gallus, Petrus de Marcâ, Archiepiscopus Parisiensis, in de Concordia Sacerdotii & Imperii opere, ubi de resignationibus Episcopatum & successorum designationibus egit, occasione hujus non solum adducens exemplum Augustini, ab antecessore Episcopo Hipponensi Valerio adhuc vivo in Coepiscopum electi, ut non tam succederet; quam accederet, cujus supra etiam mentio est facta occasione Canonis Nicæni, prohibentis, ne duo Episcopi in una essent Ecclesia, de quo idem Præsul observavit, quod per eum in electione Successoris nihil fuerit reprehensum, modo cum consensu Cleri & plebis fieret, id est, eorum, ad quos jus eligendi pertinebat; sed & ejusdem Augustini exemplum addens, sibi quoque adhuc vivo in plenario Ecclesiæ cætu successorem constituentis Eradium, & efficientis, ut electioni huic accederet Cleri & populi Hipponensis consensus. Ut autem impertinentia citationis Bellarminianæ fiat manifesta, notandum est, de triplici Electione agi in laudata Augustini Epistola, vel historica potius narratione, Augustini Epistolis inserta, & in nullius descriptione seditionis vel tumultus fieri mentionem, cujus gratiâ popularis electio malè possit audire; in primâ quidem, quæ in Ecclesia Milevitana præsentè Augustino est facta, metum fuisse alicujus turbationis, sed non ab ipsa electione populari, sed potius inde provenientis, quod severus decedens Episcopus suam de successore voluntatem Clericis solum, & non populo etiam significarit, ad quos tamen, Petro Marcâ teste, tum temporis eligendi jus pertinebat, de quo proximè Bellarminum quoque confessorum habebimus, qui dum ea inter Secundo ad aliam Augustini Epistolam provocat, turbulentissimæ commotionis in electione quadam populari historiam recensentis, videndum est, num ea commotio turbulentissima electioni præprimis populari sit adscribenda, & annon aliud quid intervenit, undè illa commotio turbulentissima orta fuit. Totum hujus rei seriem exhibet Augustinus in epistola per Bellarminum citata, quam ad Altinam scriptæ de filii Piniani ad ordinationem electione populari, ubi exponit non solum causas hujus commotionis turbulentissimæ, nimirum, quod Pinianum non nisi invitum populus ad ordinationem cogere voluerit, cujus rei plura ex antiquitate exempla, nominatim de Augustino etiam invito ad Presbyteratum tracto, recenset laudatus de Marcâ; sed & causam, ob quam dictus ille Pinianus ordinari noluerit, ad Ecclesiam videlicet Hipponensem, nimirum ob metum, ne quis irruisset hostilis incursum, qui esset discessione vitandus, de quo ipse Augustinus judicavit, gravem ab illo & non contemnendam causam necessitatis ingestam, qua civis etiam emigrare compelleret. Videre hinc non obscure datur, non tam ipsam electionem popularem huic commotioni turbulentissimæ occasionem præbuisse, quam quod suffragiis populi ad ordinationem electus ordinari noluit, quem tamen omnibus modis desiderarunt & expetiverunt. Anne ergò ob interveniens quoddam accidens electio popularis cum aliqua commotione facta, plebi, tanquam maximæ parti Ecclesiæ, jus ipsum, quod eam in hac actione cum aliis habere, ex Augustino statim indicabitur, planè auferet, eamque privabit Privilegio, quod à Christo Ecclesiæ Archiepiscopo cum aliis accepit commune? Si ita argumentari licet,

num. 225.

lib. 8. c. 6.

licet,

licet, multò magis ipsum hoc Privilegium iis erit adimendum, per quos non uno saltem modo in constitutione Ministrorum Ecclesiæ peccari, notius est, quam ut per exempla demonstrari sit necessum. Quid super ea re suum monuerit Principem *Cassinus* scriptor Theologo-Politicus, in *Vindiciis Evangelico-Thomisticis* una cum pluribus huic pertinentibus indicatum est. Nunc Augustinus erit vindicandus, ubi unius tantum testimonii de electionibus Ministrorum Ecclesiæ per Episcopos factis minus ordinatis, quod *Didacus Stella*, Ordinis Minorum, suis in *Lucæ Evangelium* enarrationibus cum pluribus aliis similibus inseruit, fecerimus mentionem, sequentem in modum concepti: *Hodie multe sunt Ecclesie, quæ Clericis insipientibus & ineptis plena sunt; qui, cum nec sacros Canones, nec Theologiam, nec Grammaticam didicerint, in sacros Ordines promoventur.* Et iterum post aliqua: *Multe sunt Ecclesie pueris & adolescentibus indoctis plena. Nam Episcopi & Canonici suas resignant præbendas in consobrinos & consanguineos suos, cum multi sint Doctores Theologi & Viri probi versantes in Academiis, qui nec bucellam panis in victum habeant.* Sed ad Augustinum ab exceptione Bellarminiana vindicandum veniamus. Dum enim ad argumenta pro totius Ecclesiæ consensu in electione Pastorum ab Evangelicis Doctoribus laudari solita respondere conatur, primo statim loco occurrit, quod de clavibus regni cælorum Petro commendatis *Matthæus* memorat, de quâ actione Augustinus observavit: *Quando dictum est Petro, tibi dabo claves regni cælorum, &c. universam significabat Ecclesiam.* Cui parallelum est, quod idem Doctor Augustus alibi, ob parallelum ejusdem Evangelici scriptoris locum, notanter scripsit: *Christus claves suæ dedit Ecclesie, ut quæ solveret in terra, soluta essent in cælo; & quæ ligaret in terra ligata essent in cælo.* Alia his similia non pauca ex hoc Patre sancto collegit Sorbonista *Launojus* eo in loco, unde supra, ubi de clavibus regni cælorum Petro datis ex professo fuit actum, plurima in rem præsentem legunter citata. Bellarminus quod ad hanc Augustini autoritatem exciperet vel opponeret, aliud nihil habuit, quàm, *Augustinum propterea dicere, quod Petrus in persona totius Ecclesie claves acceperint, quia in totius Ecclesie commodum & utilitatem eas acceperit, & quia non solus illa usus illis erat, sed transmissurus (eam potestatem) ad successores, & communicaturus cum aliis omnibus Episcopis & Presbyteris.* Sed si Bellarminus posteriorem *Matthæi* locum, ad quem etiam Augustinum respexisse diximus, ritè attendisset, mentem sancti Patris ita turpiter pervertere ausus vix fuisset, utpote agnitus, eam potestatem, quam Christus per clavium traditionem Petro in specie commisit, non solum cæteris quoque Apostolis post resurrectionem gloriosam fuisse, communicatam, ut eam cum suis hic & ibi successoribus à Petro tantum accipere opus non habuerint, sed & toti insuper Ecclesiæ vel corpori Ecclesiastico, quod Augustinus expresse testatur, per quod vel quam dum Bellarminus intelligi vult Prælatos, vel quod alibi urget *Ecclesiam representativam*, principium petit atque id præsupponit, quod nondum hæcenus est demonstratum. Manet ergo firmum adhuc argumentum: Cuicumque Christus tradidit claves regni cælorum, ei simul etiam tradidit potestatem vocandi eos, per quos vel quorum ministerio utitur jure suo in administranda clavium potestate. Atqui non Petro soli, cæterisque apostolis, & eorum in Pastoratu Collegis & successoribus tantum, sed toti etiam Ecclesiæ Christus tradidit claves regni cælorum, agnoscente & fatente id Augustino. Ergo toti etiam Ecclesiæ simul tradidit potestatem eos vocandi, per quos vel quorum ministerio utitur jure suo in administranda Clavium potestate. Videat nunc, quicumque populum, maximam Ecclesiæ partem, ab electione Pastorum vult exclusum, annon institutioni Pastoris summi & veri animarum Archi-Episcopi hac ratione contradicat, atque Augustinum sibi quam-maximè habeat adversarium, qui jus clavium, & quod ei adnexum est, toti adscripsit Ecclesiæ, ipseque plebem in Electionis Pastoralis negotio, laudabili exemplo, ultrò advocavit & sine omni præjudicio admisit, & quidem more illis temporibus consueto, ut proximè Bellarminum id fatentem videbimus. Quia enim ad Propositionem sextam, quæ est:

Electio Episcoporum non pertinet, jure divino ad Clerum, sed ad summam Pontificem, ut vel ipse eligat vel præscribat eligendi modum, auctoritate Augustini munire se non potuit, quem potius quoad utramque ejus partem agnoscere sibi debuisset contrarium, si ea accuratè perpenderit, quæ paulò ante *Espenceum* ex Augustino, de successoris constitutione in Episcopatu, præsentibus Coepiscopis duobus & Compresbyteris, nullà plane Pontificis Romani mentione facta, memorantem audivimus; idè ad septimam progredimur propositionem: *Ratio eligendi summam Pontificem per solos Cardinales est omnium optima & merito conservanda, etsi absolve Pontifex eam possit mutare, si vellet.* Quamvis enim ipsa propositio ad præsens Institutum pertinere non videatur, quia tamen in ejus explicatione habet aliqua, quæ non præter rem hic attenduntur, inconsultum ea omittere est visum. Nimirum, ut præscriptum in propositione modum eligendi Pontificem per Cardinales firmer Bellarminus, id alia inter demonstrationis loco adfert, *hanc eligendi formam ex omnibus aliis bonis & legitimis formis esse temperatam,* quarum quinque recenset, omnes, præter primam & ultimam, eum Clero populum quoque ad Jus eligendi Pastores & Episcopos, ad minimum pro consensu admittentes, de tertia inprimis agnoscens, *fuisse eam in usu tempore Chrysostomi, Ambrosii, Augustini, Leonis, Gregorii,* videlicet, *ut Clerus & populus eligeret,* ut postmodum sibi met ipsi, more non insolito, contradicens moneat, esse formam hanc *omnium maximè incommodam,* quam paulò ante aliis bonis & legitimis formis accensuerat, id quod nobis Augustini auctoritatem vindicantibus in præsens satis esse potest. Restat octava nunc & ultima propositio: *Si nulla extaret Constitutio Pontificia de electione Pontificis, vel casu aliquo omnes à Jure designati electores, id est, Cardinales simul perirent, jus electionis ad Episcopos vicinos & Romanum Clerum pertineret, cum dependentia tamen aliqua à Concilio Episcoporum generali.* Sed cum hujus propositionis tractatio ex Augustini seculo & auctoritate nihil plane exhibeat vel exhibere potuerit, silentio eam jure prætermittimus, ad alia facientes progressum.

CAPUT UNDECIMUM & seqq.

De

Numero, Antiquitate & officiis ordinum Ecclesiasticorum.

Quæ de prioribus hujus tractationis partibus, numero videlicet & antiquitate ordinum apud Romanenses Ecclesiasticorum in genere, notari possunt atque debent, præter ea, quæ *Gerhardus* nostro solito labore & industria ex variis Pontificiorum scriptoribus novantiquis in *Confessione Catholica* collegit, in *Vindictis Evangelico-Thomisticis* nuper quoque ex *Tannero, Laymanno, Caramele, Cottono* fuit offensum, ut prolixiori hic non opus sit repetitione, præprimis, cum à parte adversaria nihil hæcenus opponi potuerit. Nunc id tantum in gratiam lectoris innocenter curiosi addere juvat, quod *Franciscus Hallier*, Doctor Sorbonicus, in illustri opere de *Hierarchia Ecclesiastica*, quod *Ludovico* inprimis *Cellorio*, scriptori Loyolico, voluit oppositum, de *divisione Hierarchiarum ordine in Episcopos, Presbyteros & Ministros*, prolixissimè monuit, auctoritatibus Patrum, & inter eos etiam Augustini, non solum in genere probans, *Episcopalem Presbyteralem & Diaconalem esse veros ordines Hierarchicos, sed & solos ordines istos, non ceterorum (quoque) inferiorum, hierarchicos esse,* idque pluribus argumentis & rationibus, provocans etiam ad *Ecclesiam ritus, praxin & disciplinam, ternarium hierarchicorum ordinum numerum probantes, ampliore vero reprobantes,* quorum præprimis refert, quod hi ordines soli in Conciliis habuerint locum, & decretis Conciliorum nominatenus subscripserint. Et quia qui septenarium numerum defendunt, non pauca pro defensione ejus objicere solent, & quidem inter alia etiam Augustini auctoritatem, non solum Episcopos, Presbyteros & Diaconos, sed & alios sacramentorum ministros populis Christianis præesse in *de moribus Ecclesia Catholica* libro significantis; hinc idem Doctor Sorbonicus ad quævis, & in specie ad Augustini testimonium respondet, quod dum prolixè nimis ab eo factum est, lector ad ipsum remittitur fontem, ne exscriptio tedium aliquod pariat. Sufficiat nunc ille Doctoris Augustini locus, qui dictorum trium ordinum in specie facit mentionem, significantis, *Nihil esse in hac vita facilius*

lib. III.
sect. II.
pag. 230.
seqq.

cap. 33.

Epist. 148.
ad Valer.

facilius & latius & homini acceptabilius Episcopi, Presbyteri aut Diaconi officio, si perfunctorie ac adulatorie res agatur, sed nihil apud Deum miserius, tristius & damnable; item, nihil esse in hac vita difficilius, laboriosius, periculosius Episcopi, aut Presbyteri, aut Diaconi officio, sed apud Deum nihil beatius, si eo militetur modo, quo noster Imperator jubet. Alterum ab eodem Sorbonistâ citarum ejusdem sancti Patris locum huc pertinentem brevitatis causa itidem prætermitto, cum hic unus ad rem satis esse possit præsentem, id est, ad sublevandam Bellarmini pauperiem, qui in demonstrando ordinum numero ac eorum antiquitate Augustini planè oblitus est, ac si nihil quidquam de iis notatu dignum scripsisset. Quin &, ubi de officiis eorum fuit agendum, hoc solum de eo refert ex possidio, quod adhuc Presbyter ab Episcopò Antecessore Valerio habuerit potestatem prædicandi, nimirum, ut ostenderet, officium prædicandi proprium fuisse Episcoporum, ita ut Presbyteris prædicare non licuerit, nisi ex Episcopi mandato aut consensu. Addit Cellotius, qui ejusdem facti meminit, in Africâ ante Augustinum illud præstitisse neminem; ex eodem possidio, vitæ Augustini Scriptore, id etiam memorans, factum id esse contra usum & consuetudinem Ecclesiarum in Africa, ac ideo nonnullos Valerio id concedenti detraxisse Episcopos, qui tamen, utpotè Vir providus, & sciens insuper, in Ecclesiis Orientalibus id ex more fieri, utilitati Ecclesiæ consulens, dum ille Græcus commodè Latinis prædicare non posset, obtreçantium linguas non curavit; imo currente postea & volante hujusmodi fama, bono præcedente exemplo, non-nullos Presbyteros accepta ab Episcopis potestate, coram Episcopis verbum Dei populis tractare cœpisse. Subjungit de suo Cellotius, incitatum hoc factò Aurelium, Carthaginensem Episcopum, sua in Ecclesia idem Presbyteris concessisse Privilegium, & gratulatum ipsi hoc factum magnopere Augustinum, Hieronymum quoque illam Ecclesiæ in Africa consuetudinem, qua Episcopi munus prædicandi sibimet solis reservarunt, graviter reprehendisse. Quæ in proximè antecedentibus de Origene nondum Presbytero, in communi Ecclesiæ consensu sacram enarrante scripturam, habet idem Cellotius, quod ad morem Ecclesiarum Orientalium, cujus mentionem modò factam vidimus, pertinet, prolixè nunc non urgeo; id tamen observans, quod occasione hujus exempli Ferrarius, Collegii Mediolanensis Ambrosiani Doctor, in de ritu sacrarum Concionum opere, non ita pridem adpositissimè notavit, morem illum, quo Episcopi tantum, non etiam Presbyteri, officio concionandiungebantur, in Ecclesia Alexandrina initium habuisse eo duntaxat tempore, quo Arius Presbyter accepta docendi facultate res novas inducens Ecclesiam turbavit, Socratis, Sozomeni & Nicephori testimoniis id comprobans, & ex aliis quibusdam Documentis Antiquitate conspicuis docens, à primis Ecclesiæ temporibus non Episcopos modo, sed etiam Presbyteros id operis ac muneris habuisse, ut prædicarent in populis. Ego hic de meo nihil planè addo, utut non nesciam, quanta Styli acerbitate hæc etiam controversiâ ante Annos non ita multos in Gallia, inter Ignatianæ Societatis adflectas & Episcopalis Privilegiorum defensores, fuerit actitata, de quâ dum Hugo Grotius suam exponere voluit mentem, sequentia in Episcoporum gratiam scripsisse legitur: Si Antiquitatem sequimur, res est expedita. Nam alloqui populum est Episcopi aut eorum, quibus id Episcopus conscio, ut mos antiquus habet, Presbyterio permittit. Permissum verò & Laicis interdum docere, Origene aliorumque nos docent exempla. Monachorum antiquitas ad hoc nullus usus, quod promissores solitudinis, quantum fieri posset, omnes cætus fugere deberent, ut vitam agerent nomini suo respondentem, quod esse plangentium, non docentium, docemur ab Hieronymo. Si tamen in aliquo præter pietatem ea adparerent, quæ docendo valde conducerent populo, nec alii facere pares reperirentur, Episcopalis functio tanti semper Privilegii in Ecclesia fuit, ut Monachum à Monachismo, id est, vita segrege absolveret, quia nimirum majus est Ecclesiæ jus in nos, quàm nobis in nosmetipsos, atque id in Ecclesiis Græcis in hunc diem frequens est. Monachis verò, qui Monachi maneant, ista concedere, nec certis tantum personis, sed Societatibus integris, novum est & Latinum. Quos hæc tangant, etiam qui rhinocerotis nasum non habent, facillè intelligunt. Sicut autem nemo forsitan est, qui Episcopis verè ita dictis munus prædicandi, & quod præterea ad id de jure videtur pertinere, præ aliis non adtribuat, quod Bellarminus exemplo Augustini adducto intendit: ita optandum esset, per neglectum hujus officii Episcopalis ansam

Epist. 148.
ad Valer.in Vita
August.
cap. 5.
de Hieron.
lib. 6
cap. 12.

lib. II. c. 9.

Epist. ad
Gallos,
num. 154.

noti

ad cap. 6.
Lucæ, p.
m. 222.

non fuisse datam plurimorum gravaminum, inter quæ non possum non adducere, quæ laudatus paulò ante Didacus stella non uno in loco orbi Catholico exposuit: *Dolor est, cum tot videamus ignaros Sacerdotes, qui nec prima Grammatices rudimenta didicerunt, qui vehementer cupiunt esse Confessarii, & pro rostris prædicere. Et sunt alii, qui cum Theologi non sint, Episcopatus ambiunt, & in supremas evehit dignitates, cum nesciant, quod proprium Episcopi munus sit docere & erudire. Sic in consecratione Episcoporum consecrator tradit consecrando librum Missalem ad scapulas, dicens, Vade & prædica ovibus tibi commissis. Sed dicit mihi, quomodo sacram interpretabitur scripturam, qui Theologiam non didicit, & forsitan nec Biblia legit? Quomodo jurat in consecratione, quod calleat utrumque Testamentum in utroque sensu, qui in vita nihil aliud egit, quam venationi & voluptatibus studere? Et qui Caesareo iuri semper dedit operam, Bartolo, Baldo, Felino, & aliis hujus catervæ Doctoribus, quomodo cum veritate potest affirmare, quod utrumque Testamentum noverit in utroque sensu? Quod si dicat Canonistas & Iurisconsultos plus de publicis nosse negotiis, & quomodo sint agenda, hoc ridiculum prorsus est, eos homines eligere in Prælatos, qui potius apti sunt litibus & negotiationibus, quam docendo & prædicando. Et post aliqua: Bonum quidem est & sanctum, ut Episcopi habeant vicarios & provisores Iuristas, (quales nimirum Apostoli eorumque successores Episcopi olim habuerunt,) qui Canones Ecclesie sciant, ut judiciarias Ecclesie causas judicent; at officium Episcopi & Pastoris est docere & prædicare populo. Ad hoc autem Munus quam aptior & paratior sit Theologus, quam Iurista, tuo id arbitrio relinquo. Etenim boni Pastoris officium est, oves à lupis, id est, hereticis defendere. Quomodo autem, rogo, adversus hereticos disputabit, qui Theologus non est? Solus judicare & discernere potest Theologus, quæ propositio sit heretica, temeraria, erronea, vel scandalum minans. Solus scire potest Theologus, qui Concionator veram aut falsam prædicet doctrinam. At si hæc judicare, examinare & lance aqua pensare munus est Episcopi, qui hæc ignoraverit, quo jure in Episcopatum ascendet? Et Apostolis, quorum successores sunt Apostoli, dixit Christus, Ite & prædicate Evangelium. Non misit illos ad litigandum, sed ut Evangelium prædicent, quod munus Episcoporum est, ut ipsimet fatentur Apostoli. Cætera non addo, uberius ibidem legenda. Alia autem subjungo, quæ idem Minorita alibi habet: Ducant nostri temporis Episcopi, qui successores sunt Apostolorum, Dei verbum prædicare, juxta normam Concilii Tridentini, illis expressè præcipientis, ut prædicent per seipsos. Ideoque Paulus præcipit, ut eligantur Episcopi, qui sint ad docendum idonei, siquidem proprium munus est eorum, docere. Apostoli quidem, ut iustarent verbo Dei, septem elegerunt Diaconos, qui ministrarent in opere externo. Sed, proh dolor, quam perversè se nunc res habet! Episcopi enim ipsi occupantur in exterioribus & negotiis secularibus, & munus Episcopale, quod proprium est ipsorum, exercetur ab his, qui non tanta sunt dignitatis, quales sunt Monachi ac egeni Clerici. Quare, rogo, explicavit Saulem David scypho & hastâ, nisi quia ille dormiebat? Similiter quia Prælati dormiunt & otiantur, surripuerunt Monachi prædicationis munus, quod proprium est Episcoporum, & in ipsis remanet vigilantibus. Plura ex aliis scriptoribus similia his gravamina adscribere hic supercedeo, cum opus non sit mortuis testibus, ubi viva omnibus obvia est experientia, ad id pro Institutione conducens, ut quantum hodierni mores à moribus seculi Augustinianæ desciverint, qui in suis erroribus defendendis ad Augustinum cæteroque Patres antiquos provocare audent, videre tandem ac Apostalam fateri cogantur, etiam inviti.*

ad cap. 9.
p. m. 304.

CAPUT DECIMUM QUARTUM & QUINTUM.

De

Distinctione Episcopi & Presbyteri.

Bellarminus Augustino hic utitur & offensivè & defensivè, neutrum cum laude & aliquo suæ opinionis commodo, id quod breviter ostendendum. Ad prius pertinet, quod dum probare laborat, esse inter Episcopum & Presbyterum ex Jure Divino aliquam

aliquam distinctionem, ad Augustini provocat auctoritatem, ideo *Aerium* inter hæreticos recensentis, quod nihil inter eos docuerit interesse. Quorum etiam refert, quod cum aliis Patribus etiam Augustinus senserit, *Episcopos Apostolis Presbyteros autem septuaginta Discipulis successisse*, unde distinctionem inter Episcopos & Presbyteros manifestam satis esse existimat. In utroque fallitur Bellarminus, & lectorem auctoritate Augustini fallere solito more studet. Et in eo quidem, quod Augustinum ideo *Aerium* inter hæreticos numerasse putat, quod nihil inter Episcopos & Presbyteros docuerit interesse, erroris socium, si non antecessorem, præter alios habuit *Sixtum Senensem*, audacter scribentem, Augustinum hanc sententiam numerasse inter damnatos *Aerii* errores, castigatum ob id jure meritoque à nostro Doctore *Hülsemanno*, ostendente, inter dogmata quidem, non tamen inter hæreses *Aerii* eam posuisse Augustinum, prout nimirum legerat in *Epiphania*; nec omne id esse hæresin, quidquid de hæreticis refertur, cum *Aerius* alias totus fuerit *Arianus*. Neque, si Jus Divinum attendatur, Augustinus hanc doctrinam hæreseos damnare potuit, nisi sibi met ipsi contradicere voluerit, uti paulo post in defensione Augustini à frivola Bellarmini interpretatione videbitur. Dum verò Augustinum fenire scribit, *Episcopos Apostolis, Presbyteros autem septuaginta Discipulis successisse*, fucum facere voluit lectoris simplicitati, cum in loco, quem laudavit, nulla Presbyterorum, sed Episcoporum in Apostolico munere successorum fiat solum mentio, fidesque Bellarmini & sinceritas in citatione hujus Augusti Doctoris hic quoque non immeritò desideretur. Sed neque in posteriori hujus *Questionis* tractatione, id est, Augustini defensione, magis æquum se sistit Bellarminus, ut non omnia tentasse videatur, ne Augustinum in hac etiam Controversia sibi habeat contrarium, sed ut omni ratione cum ad suas partes, et si invitum & contra apertam ejus mentem, trahere possit, idque eidem adfingere, quod ne quidem per somnum unquam cogitavit. Ut enim de *Medina* sententia non dicam, statuentis, non *Hieronymum* modo idem cum *Aerianis* sensisse, inque eadem hæresi cum illis fuisse, sed & *Ambrosium*, Augustinum, *Sedulium*, *Primasium*, è Latinis, è Græcis verò *Chrysostomum*, *Theodoretum*, *Oecumenium* & *Theophylactum*, quam Bellarminus pro levitate vel (si fortè vitium sit typographicum) lenitate sibi solita dixit valde inconsideratam, ipse inconsideratissimus, si, quæ contra ipsum & *Sixtum Senensem* modo fuerunt observata, debiti attendantur; illud præprimis notari debet, quod ad testimonium Augustini, pro paritate Episcoporum & Presbyterorum antehac usitata militantis, sibi inter alia objectum respondit Bellarminus. Nimirum ita de suo tempore, sed simul ad priora respiciens secula, scripsit Augustinus: *Quamvis secundum vocabula honorum, quæ JAM Ecclesie usus obtinuit, Episcopatus Presbyterio major sit, in multis rebus tamen Augustinus Hieronymo minor est*. Ad hæc sancti Patris verba *Blondellus* in pro sententia Hieronymi apologia post alios sequentia notavit: *Primò, quidquid à quatuordecim seculorum annis in eorum Episcopis præ cæteris Sacerdotibus competit, nulla lege divina subnixum, à solo Ecclesiarum usu pendere. Secundò, usum illum non ab initio introductum, sed post Apostolorum omnium ætatem paulatim invaluisse, jamque (id est, exactis aliquot seculis) obtinuisse, quorum labente decursu continua, sed arbitraria tituli Episcopalis reservatio, jurisque Presbyterorum communis (in eorum gratiam, quos Cleri plebisque Paræciae totius prætercuntis sensim temporis diuturnitate confirmata consuetudo præfectos esse voluit) coarctatio facta est. Tertio, synonyma ab origine honorum vocabula (significationem detorquente pedetentim usu) novos dignitatum gradus designare cœpisse, sed qui priscam dignitatem abolere nequeant*. Et si autem hæc aperitissimè Augustinus verbis proximè laudatis docuisse videatur, Bellarminus tamen uno quasi flatu prosternere ea volens hoc responsum dedit: *Illud (jam obtinuit) non opponi antiquo tempore ipsius Ecclesie, sed tempore, quod fuit ante exortum Ecclesie nostre Christiane. Itaque non est sensus, olim Episcopi & Presbyteri erant æquales, sed jam usus obtinuit, ut Episcopatus Presbyterio major sit; verum hic est sensus, ante tempore Christiana nomina ista Episcopus & Presbyter, non erant honoris vocabula, sed officii aut ætatis, nunc autem honoris & dignitatis nomina sunt, & secundum hæc nomina Augustinus major est Hieronymo, quamvis aliis multis nominibus Augustinus minor sit Hieronymo. Egregium scilicet paraphrastem, quem Augustus Doctor, si talia legeret, non sine causa miraretur, tam fuisse audacem, ut verba*

contra

de hæres.
cap. 53.
in Plal. 44.
circa fin.Bibl. S.
lib. 6. An.
not. 324.
in Conf.
August.
Disp. 12.
p. m. 478.vid. D.
Hülsem.
l. cit.Epist. 19.
ad Hieron.Sect. II.
num. 29.
pag. 69.

- contra mentem & omnem sensum ita perverteret, atque lectorem veritatis studio-
sum ad aliam plane sententiam ducere vel potius seducere conaretur. Non pro-
lixè adducam, quid *Vado Messalinus* contra *Petavium* non multum dissimilia super
c. V. p. 65. hæc Augustini verba commentum in hujus argumenti scripto monuerit: non quid
Salmasius, idem cum *Walone* author, in apparatu ad de primatu libros, huic Bellarmi-
pag. 104. ni in specie responso post alios reposuerit, ne videlicet ex studio partium aliquid hic
scriptum videri possit. Accedat potius ex eorum numero unus & alter, qui eandem
aliàs cum Bellarmino causam susceperunt defendendam, testimonium exhibituri,
num hoc Bellarmini responso Augusti sententia ritè sit explicata, reique satis ex affe-
sit factum. Prior est celebratissimus in Gallia & nuper modò ab eruditis Epheme-
ridum literarum & librariarum conditoribus insigniter commendatus scriptor,
Tom. III. *Nicolaus Cœffeteau*, ordinis Prædicatorum, Episcopus Massiliensium, in illustri de
P. 231. Monarchiâ adversus Rempublicam *Antonii de Dominis* opere, falsus ingenue, re-
Tom. I. sponsum hoc Bellarmini merito rejecisse *Spalatensem*. Alter & posterior est laudatus
lib. II. c. 3. ad caput antecedens Sorbonista, *Franciscus Hallier*, gravissimus *Petri Aurelii* contra
P. 372. *Cellotium* vindex, in altera operis de Hierarchiâ Ecclesiasticâ parte hanc Bellarmini
lib. I. c. 6. comparationem, quam in verbis Augustini quæsitivè, *insulsam* dicens, & quæ ad ele-
P. 91. vandam dignitatem suam *impudenter* ab Augustino allata videretur. Tertius ac-
cedere posset testis contra Bellarminum Augustini verborum interpretem minus
æquum, videlicet *Iohannis d' Artis*, itidem Gallus, & Juris Canonici in Academiâ
lib. I. cap. Parisiensi Doctor, operis contra *Salmasium* de ordinibus Ecclesiasticis Author, à pa-
ult. p. 98. raphrafi verborum Augustini Bellarminianâ secessum faciens, nisi Augustinum *ironi-
cè* ex sententia Hieronymi *& illius taxandi gratia* locutum fuisse existimasset, in
candorem minimè fucatum sancti Doctoris augustissimi que Patris non parum pec-
cans, & peccatum Bellarmini novo augens peccato, inexcusabilis plane. Quibus
observatis, nihil omninò restare videretur, quam ut Augustini verba, prout jacent &
sonant, sine omni procul accersitâ paraphrasi intelligantur, nimirum, tempore Au-
gustini Episcopatum Presbyteratu majorem fuisse quidem, at nullo jure divino,
quod hic in primis attendendum, sed usu Ecclesiastico, eoquè non multum antiquo,
cum id expressè ad sua referat tempora Augustinus. Posset hoc ad præsens Insti-
tutum satis esse, nisi occasione per ipsum præbira Bellarminum ex capite sequenti,
quod de *Cardinalibus* agit, id adhuc ex abundanti & quasi loco adpendicis tribus tan-
tum verbis discutendum videretur, num Augustinus quamvis Episcopus, *Hierony-
mo*, qui Presbyter tantum fuit, in multis tamen rebus se inferiorem ideo etiam dix-
& quidem Presbyterum Cardinalem, atque adeò simplici Episcopo majorem?
de Republ. *Hieronymum* fuisse Cardinalem, non planè nulli antehac ex merâ simplicitate
lib. IV. c. 5. & ab aliis seducti crediderunt, contra quos *Antonius de Dominis* egregiè
num. 56. ita scripsit: *Scias, Hieronymo Viro Sanctissimo injuriam non levem fieri, dum
p. m. 401. ille, qui vili semper palliolo fuit contentus, & vestimentorum fastum in Clericis
conf. An- tantopere reprehendit, purpurâ fulgens ad modum nostrorum Cardinalium purpur-
gel. Roc- tur, qui ne Cardinalis quidem unquam Romanus fuit, imò nec absolutè in ulla Ec-
cha. in Bibl. clesia fuit Presbyter Cardinalis, quia in nulla unquam Ecclesia fuit incardinatus, aut fi-
Vatic. xus in ea Minister ordinatus & sub certo titulo collocatus. Ordinatus quidem est
pag. 163. Presbyter Antiochia, sed ministeriis Presbyterialibus illius Ecclesiæ non est deputatus,
Molan. in & maluit abstinere ab officio Presbyterali exercendo, quam in ulla Ecclesia incardinari.
Histo. Visum est, hæc ex Authore non ubivis obvio exscribere, ut simul ostendatur, quo du-
Imag. ce in errorem inductus fuerit celeberrimus aliàs hujus seculi Vir, à laudatis proximè
p. 156. *Ephemeridum* Gallicanarum conditoribus aliis etiam de causis censuræ subiectus, qui
Tom. II. ubi in prima Dissertationum de *Electorum Imperii & Romane Ecclesiæ Cardinalium
p. 194. præcedentiâ*, hujus quoque testimonii ex Augustino desumpti sensum, ne Hieronymus
seqq. videatur Cardinalis fuisse, contra *Baronium* indicare voluit, ideo putavit, ea, quibus
num. 28. majorem Augustinus Hieronymum fatetur, de Cardinalatu accipi non posse, quia in
p. 18. temporibus infra dignitatem Episcoporum fuisse constet; cum tamen præter alios plu-
res *Possevinus* in Adparatu sacro, ubi hoc idem argumentum tractat, fateatur inge-
Tom. I. nuè, quod necdum ea dignitas extiterit. Perplacet autem, quod ingeniosissimus non
p. m. 747. raro *Carameus* in ad *Antoninum Dianam* præfatione, editioni Theologiæ Fundamen-
talis Francofurtanæ præmissâ, in *Romana* autem & secutâ eam *Lugdunensi* cum aliis
pluribus omisâ, hac de re scripsit: *Hieronymo majora fuerunt merita quam fortuna,*
voluit.*

voluitque Deus, ad majorem Divi gloriam, eum à multis Pontificibus amatum fuisse & à nullo promotum, ut videret & admiraretur posteritas, tot ab illo superatos labores sine premio, quem ipsum pictores, annis post mortem plurimis, non ut exprimerent penicillo, quod factum est, sed quod debuit, donarunt purpura & leone, ne nimium colore distaret à Gregorio, Ambrosio & Augustino, quorum cultu, doctrina & laurea est in Fastis Ecclesiasticis Socius.

CAPUT DECIMUM OCTAVUM & seqq.

De

Cœlibatu Sacerdotum.

Hunc Cœlibatum non Jure quidem divino, attamen Apostolico sacris ordinibus rectissime annexum esse, ut probet Bellarminus, non solum more suo ad Augustinum, sed & ad Statuta Conciliorum in Africa, nominatim Carthagine, Augustini tempore celebratorum provocat. In utroque eum id non ostendisse, quod ostendere juxta præscriptum lemma debebat, proxime erit manifestum. Et quidem quod attinet authoritatem Conciliorum Carthagenensium Augustini tempore celebratorum, è secundo Canonem secundum ita decernentem adducit: *Omnibus placet, ut Episcopi, Presbyteri, Diaconi, vel qui sacramenta contrahant, pudicitia custodes etiam ab uxoribus abstineant;* hac addita ratione, *ut quod Apostoli docuerant, & ipsa servavit antiquitas, nos quoque custodiamus.* Quia verò ad Concilii ibidem celebrati numero & ordine quinti Canonem tertium quoque provocat, lubet ejus verba, prout à Cocciolano citantur, audire: *Cum de quorundam Clericorum, quamvis erga proprias uxores, incontinentia referretur, placuit Episcopos & Presbyteros & Diaconos secundum propria statuta etiam ab uxoribus continere; quod nisi fecerint, ab Ecclesiastico removeantur officio. Ceteros autem Clericos ad hoc non cogi, sed secundum uniuscujusque Ecclesiæ consuetudinem observari debere.* Dum posterior hic Canon priorem enucleare videtur, id imprimis venit attendendum, quid Patres Africani per statuta propria voluerint intelligi, quia Interpretum super eo non una eademque mens est. Cocciolanus enim, & cum eo alii plures putant, intelligendum hoc esse secundum legem in prioribus Conciliis Carthagenensibus conditam, & hinc meliorem aliam lectionem habere, secundum priora statuta. Addit, Græcos hæc verba male intelligentes vertisse, κατὰ τὰς ἰδίους ἑρῆς, & hac translatione hereticos cœlibatum Clericorum impugnare, quasi Canonis hujus authoritate Clerici ab uxoribus in ordine tantum vicis sua deberent abstinere, reliquis verò temporibus maritali consortio iisdem cohabitare liceret. Putat, ineptè id fieri, siquidem, præter hoc, quod major sit authoritas editionis Latine, quàm Græcæ translationis, prædicta verba exponi possent, (cur non possint?) secundum proprias leges & regulas: cum ἑρῆς non tantum significet terminum, sed regulam etiam ac præceptum. Concludit, hoc Concilio omnem usum uxorum sacris hominibus prohiberi, liquidissime ex Augustino, qui huic interfuerit Concilio, patere, lectorem remittens ad Bellarminum, ubi eadem leguntur. De Augustino agetur paulò post, nunc id tantum notetur, quod ex Bellarmino Cocciolanus Interpretes hujus decreti Græcos iniquius accuset, quasi male illud intellexerint; & quod posita etiam translatione ea, κατὰ τὰς ἰδίους ἑρῆς, nihilo tamen minus exponi posset (non possit, multò minus debeat,) secundum proprias leges & regulas, statuens. Nondum enim sufficienter demonstravit Cocciolanus vel Bellarminus, vel quivis alius Latine authoritatis Patronus, majorem esse Latine Editionis, ut hodie communiter prostat, quàm Græcæ translationis, certè non nisi antiquissimæ, authoritatem. Neque etiam perinde est, qua ratione aliquid posset vel etiam possit exponi, sed omnino ex documentis fide dignis indagandum est omni sollicitudine, quo modo intelligi ad authoris vel scriptoris mentem debeat. Hinc Zonaræ ubi non ad suam modo, sed totius Ecclesiæ Græcæ, suo tempore, quo vixit, mentem, laudata decreti verba scribit intelligenda, κατὰ τὰς ἀγιωτάτας ἡμέρας τῆς ἐκείνης ἐπιμελείας, id est, in præstitutis uniuscujusque vicis diebus; contra Romanos jam tum Cœlibatum legaliter sacris hominibus imponentes, ad Canones Apostolicos, qui apud Græcos illo tempore non parvi æstimabantur, provocavit, cum in primis, quo Episcopis, Presbyteris & Diaconis injunctum fuit, ne uxorem quis suam pietatis prætextu efficiat; dehinc ad Canones Synodi sextæ, in specie tertium & decimum, exigentem à Presbyteris, Diaconis vel Subdiaconis, ut à propriis (etiam) uxoribus abstineant κατὰ τὰς καίρας τῆς τῶν ἀγίων μυστηρίων μεταχειρίσεως, id est, tempore contrahæ-

X

tionis

tionis sanctorum Mysteriorum; hac addita comminatione severissima, *Quod si quis ausus fuerit Presbyteros vel Diaconos vel Subdiaconos conjunctione & societate uxoris legitimâ privare, deponatur.* Bellarminus quidem hanc Zonaræ & aliorum ex hac Synodo Trullanâ illationem ideo infringi posse putat, quod in ea non de Episcopis & Presbyteris simul & conjunctim, sicut in Concilio Carthagenensi agatur, adeoque ad institutum præsens decretum ex ea citatum pertinere non videatur. — Verum satis hic esse potest, si exinde phrasim, *secundum propria statuta*, ritè intelligatur, nimirum, quod Apostolorum doctrina, ad cujus normam Patres Africani decretum formarunt, non omnimodè sacris ordinibus matrimonium interdixit, sed ad imitationem sacerdotum V. T. tempore administrationis sacrorum continentia studium commendaverit. Nunc ad ipsum veniamus Augustinum, ex quo ad probandum jus Apostolicum pro cœlibatu sacris ordinibus annexo sequens testimonium depromit Bellarminus: *Solemus proponere continentiam Clericorum, qui plerumque ad eandem sarcinam subeundam capiuntur inviti, eamque susceptam usque ad debitum finem Domino adjuvante perducunt.* Et quia Bellarminus monet, ut inter-

lib. II. de
adult. con-
jug. c. 20.

ger apud Augustinum inspicatur locus, ea, eum prolixiorum: *Istos, qui virilem excellentiam non putant nisi licentiam peccandi, quando terremus, ne conjugis adulterius herendo pereant in æternum, solemus eis etiam proponere continentiam Clericorum, qui plerumque ad eandem sarcinam subeundam capiuntur inviti, eamque susceptam usque ad debitum finem Domino adjuvante perducunt. Dicimus ergo eis, quid si & vos ad hoc subeundum violentia populorum caperemini, nonne susceptum caste custodiretis officium, repente conversi ad impetrandas, à Domino vires, de quibus nunquam antea cogitastis? Sed illos, inquit, honor plurimum consolatur. Respondemus, & vobis timor amplius moderetur. Si enim hoc multi Dei ministri repente ac inopinanter impositum susceperunt, sperantes, se illustri in hereditate Christi fulgere, quanto magis vos adulteria cavendo continenter vivere debetis, metuentes non in regno Dei minus lucere, sed in Gehenna ignibus ardere.* Varia hic occurrunt notata digna, si mentem Augustini in his verbis ritè velimus percipere. Unum est, agere Augustinum exempli gratia de iis, qui olim, ut paulò ante etiam fuit observatum, inviti ad sacrum munus suscipiendum fuere admoti, de quibus alibi ita scribit sanctus

Epist. 204.
ad Donat.

Doctor: *Multi, ut Episcopatum suscipiant, tenentur inviti, perducuntur, includuntur, custodiuntur, patiuntur tanta, quæ nolunt, donec eis adsit voluntas suscipiendi operis boni.* Secundò certum est, exque verbis Augustini clarum, agere Patrem augustum ibi contra adulteros, quos ut à crimine nefando dehortetur, in exemplum sistit Clericos continentes. Quales autem? an illos, qui, dum inviti ad sacrum munus sunt attracti, adhuc cœlibes fuerunt, & qui pro more illis temporibus recepto ob sacrum illud munus in cœlibatu vivere debuerunt? Ita quidem video esse, qui hæc Augustini verba intelligant; an verò illos, qui primis uxoris mortuis ab altero matrimonio, itidem ob legem Ecclesiasticam abstinerunt, ne tanquam digami officio moverentur? Et hoc placere non plane nullis video. Neutrum ex verbis Augustini ita clarè patet, ut vel huic vel illi sententiæ tuto quis & absque metu contradictionis possit inniti. Restat ergo, ut missis jam aliis, quæ hic porro moneri possent, si opus esset, illud pro Tertio attendamus, Augustinum, de quacunque etiam agat continentia, quam in Clericis commendat, nullam plane juris Apostolici facere mentionem, sed de eaita loqui, tanquam de re suo tempore usitata, & cujus respectu non inconsultum duxit adulteros ad continentiam, non omnimodam, à propriis etiam uxoris, sed conjugalem, & quæ pios decet maritos, hortari, ut nimirum intra terminos pudicitia conjugalitatis continere se discant in posterum, promiscuam libidinem ex debito Christianismi fugientes, quod alibi quoque graviter inculcavit scribens: *Cubilia & impudicitia tam magnum crimen putantur, ut nemo dignus non modo Ecclesiastico Ministerio, sed ipsa etiam sacramentorum communione videatur, qui se isto peccato macularit.* Ubi certum est, per cubilia & impudicitias non usum conjugalem, sed promiscuam, ut dixi, libidinem intelligi; quam sicut inter Christianos in universum vult esse sine exemplo, ita si usum quoque conjugalem Ministerio Ecclesiastico censuisset incompetentem, hoc in loco monere non intermisset; ubi ejusdem facta est mentio expressa. Alterum, quod huic Augustini testimonio subjungit Bellarminus ex Authore Questionum utriusque Testamenti, prætermittere possemus, dum agnoscere contra semetipsum coactus fuit Bellarminus, non esse illud opus Augustini, ut titulus præ se fert; quamvis an Augu-

Epist. 64.
ad Aurel.

stino

stino sit antiquior, ut idem vult Bellarminus, an verò recentior, non adeò manifestum sit. Satis est, visum fuisse hunc authorem Bellarmino jam seniori in de scriptoribus Ecclesiasticis libro *hæreticum*, id quod etiam per exempla studuit demonstrare. Et quamvis ex indebita liberalitate concederemus, esse Augustinum hujus scripti authorem, citata tamen exinde à Bellarmino verba id non probant, quod probare debebant, si lemma præscriptum attendamus. *Quærit author: Si licet & bonum est nubere, cur Sacerdotibus non licet uxores habere, id est, ut ordinatis jam non liceat convenire?* Et respondet: *Quis nesciat, unum quodque suam habere legem? Est enim, quod omnino generaliter omnibus non liceat, est item, quod aliis licet, & aliis non licet. Et est, quod aliquando licet, & aliquando non licet.* Hoc ubi per exempla exposuit, sequentia subjungit: *Per hoc & magis quidem in Dei causis antistitem ejus puriorem ceteris esse oportet, ipsius enim habere videtur personam, est enim vicarius ejus; ut quod ceteris licet, illi non liceat, quia necesse habet quotidie Christi vicem agere, aut orare pro populo, aut offerre, aut tingere.* Prolixum hujus responsi examen nunc non instituo, hoc saltem dico, nullam juris divini vel Apostolici mentionem in his fieri verbis, quin potius in paulò antecedentibus, quod hoc ipsum jus attinet, aliam per omnia sententiam extare: *Ut aliquid de Apostolis dicatur, quod ad robur pertinet causa, certe sanctus Iohannes captivum fuit custos, condiscipulus autem ejus, id est, sanctus Petrus uxorem habuisse cognoscitur. Ut primatum acciperet inter Apostolos, non ei obstitit generatio filiorum. Quomodo ergo condemnandum putatur, quod non impedit meritum? Hinc Apostolus eum, qui uxorem habeat, (non tantum, qui habuit,) si in ceteris servet mandata, Sacerdotem fieri posse, ac debere ostendit. Quod si illicitum esset, non poterat utique peccatorem dicere fieri debere Sacerdotem. Et quid tam apertum? Satis nimirum aperta hæc sunt, quæ nunc Bellarminus inter errores hæresin spirantes cum aliis recensere potuerit, non immerito dubitatur. Hoc autem certum est, quod sicut hic scriptor conjugium Clericorum ad jus Apostolicum expressè refert, ita Augustinus in catalogo hæreticorum meminerit aliquorum, qui se Apostolicorum nomine arrogantissimo vocaverunt, eò quod in suam communionem non reciperent utentes conjugibus, & res proprias possidentes, contra quos Augustinus testatur, quod Ecclesia Catholica tales plurimos & Clericos & Monachos habeat, quod & de usu conjugii simul, & de propria rerum possessione intelligendum esse tam diu stabit, donec aliud ex verbis Augustini ostendatur, quæ nullam plane differentiam inter utrosque ostendunt.*

Sed plus ultra, & quidem duce iterum Bellarmino, qui post laudata Conciliorum & Ecclesiæ Doctorum pro cœlibatu Clericorum ex apostolico jure testimonia, additaque aliquorum exempla, tandem ad rationes venit, quibus hoc institutum confirmare nititur, tanquam certis rationibus fundatum. Inter eas numerat ac primo statim loco recenset impedimentum illud, quo manus sacrificandi inprimis statuit impediri, utpote in quo summa quedam puritas & sanctitas requiratur, neque non possit, quia in actu conjugii admixta sit quedam impuritas & pollutio, quæ quidem non sit peccatum, sed ex peccato tamen nata. Non enim solum conjugium Sacerdotum, ita porro scribit Bellarminus, verum non adductum juris divini & Apostolici, sed humani & apotactici, (ne quid juxta Pauli phrasin durius dicam) quod non conjugium, sed sacrilegium est, (quo autem apostolo definitore?) verum etiam sanctorum matrimonium sine pollutione quadam & turpitudine non exerceri, satis testatur rebellio membrorum & humana in illo actu verecundia, quæ notante Augustino secretum semper querit. Accedit impedimentum aliud, quod secundæ rationis loco adfert Bellarminus, quo putat etiam impediri studium orationis & lectionis, in quo adfiduè Sacerdos debeat versari; cum tamen oratio requirat mentem elevatam, purgatam atque tranquillam, actus verò conjugii teste eodem Augustino maximè hebetet aciem mentis, & deprimat ad inferiora & perturbet, & ipsam animam quodammodo faciat carnalem. Quia utrobique ex Augustini opere de Civitate Dei testimonium desumitur, inde etiam responsio expectari debet. Ubi notandum, quod etiam scribat sanctus Doctor, actum conjugalem querere secretum, non tamen id voluisse intellectum, quasi actus ille esset illicitus & inhonestus, quem ibidem licitum potius dixit & honestum, verbis notatu dignissimis: *Quid concubitus conjugalis, qui secundum matrimonialium præscripta lib. 14. c. 18. tabularum procreandorum sit causa liberorum? Nonne & ipse tanquam (rectius, quamquam) sit licitus & honestus, remotum ab arbitris cubile requirit.* Post pauca: *& quoniam, sicut ait quidam Romani maximus Author eloquii, Cicero nimirum, omnia rectè*

facta in luce collocari se volunt, id est, adpetunt sciri; hoc rectè factum sic adpetit sciri, ut tamen erubescat videri. Et iterum post aliqua: Sic hoc rectè factum ad sui notitiam adpetit lucem animorum, ut tamen refugiat oculorum. Unde hoc, nisi quia sic geritur, quod deceat ex naturâ, ut etiam quod pudeat, comitetur ex pœna. Non igitur juxta Augustinum ipse actus conjugalis est peccaminosus vel culpabilis; sed pudor, qui post lapsum huic actui adnectitur, est

c. 2. 2. & 23. ex pœnâ. Expressit hanc suam Augustinus Pater mentem in paulò post sequentibus: Certum est, masculum & feminam ita primitus institutos, ut nunc homines duos diversi sextus videmus & novimus. Quisquis autem dicit, non fuisse coituros nec generaturos, nisi peccassent, quid (aliud) dicit, nisi propter numerositatem sanctòrum necessarium fuisse hominis peccatum? Quod verò attinet impedimentum in studio orationis ac devotæ meditationis, Augustinum non de legitimo & moderato conjugii usu ibi fuisse locutum, alibi satis apertè testatus est, de sanctitate conjugum Christianorum non nisi elegantissimè scribens, eo in opere, quò duriora à Hieronymo contra Jovinianum scripta temperare & emollire pro bono conjugali laudabiliter laboravit: Quod ait Apostolus, quæ in nupta est, cogitat ea, quæ sunt Domini, ut sit sancta & corpore & spiritu, non sic accipiendum est, ut putemus, non esse sanctam corpore Christianam conjugem castam. Omnibus quippè fidelibus dictum est, quoniam corpora vestra templum in vobis est Spiritus Sancti, quem habetis à Deo? Sancta sunt etiam corpora conjugatorum fidem sibi & Domino servantium; cui sanctitati cujuslibet eorum nec infidelem obistere conjugem, sed potius sanctitatem uxoris prodesse infideli viro, aut sanctitatem viri prodesse infideli uxori, idem Apostolus testis est, dicens: Sanctificatus est vir infidelis in uxore fidei, & sanctificata est mulier infidelis in fratre fidei. Plura eo in scripto extant, quæ sanctitatem conjugum Christianorum à quibusvis improperiis divini ordinis osorum quam optimè vindicare possunt. Sufficiant nunc indicasse locum, unde contra antagonistas arma non sine numero prostant.

Nos ad Bellarminum revertimur, visuri, an feliciori Marte ea repellere possit, quæ pro conjugio Clericorum ex Augustino adduci solent, utur hinc inde quædam interveniant, quibus ex eodem Augustino diluere objectiones conatur Bellarminus. Videamus, quid utrobique præstiterit, & à quibus potissimum partibus stet Doctor Augustus. Et ad locum quidem Apostolicum, cumque in hac re classicum, quo nuptias prohibere non modò hæreticorum notam esse scripsit Paulus, sed plane inter doctrinas à Satanâ in orbem inventas retulit, ex Augustino & aliis Ecclesiæ doctoribus monet Bellarminus, notari ab Apostolo eos, qui absolute nuptias prohibeant ut malas, quales in primis fuerint olim Tatianus, Marcion & Manichæus. Quia autem ex eodem Augustino objicitur, Manichæos in specie non prohibuisse nuptias, nisi suis electis, qui apud eos erant quasi Sacerdotes & Monachi, & tamen dici eos ab Apostolo notatos, docente, prohibitionem nuptiarum esse doctrinam Dæmoniorum, idè occupatus est in eo Bellarminus, ut aliquam ostendat differentiam inter Manichæorum & Ecclesiæ Romanensis in hoc puncto doctrinam, ex Augustino evincere studens, à Manichæis interdictas simpliciter nuptias, quia etsi eas permisissent auditoribus, id fecisse idè, quia aliud obtinere non potuerint, imò eos sic permisisse nuptias ad explendam libidinem, ut tamen conceptum & liberorum procreationem cavendam esse monerent, id quod sit nuptias apertissimè deestari. Addit, Romano-Catholicos autem non solum tolerare Christianos conjuges, sed & laudare, ac idè potissimum, quod ad procreationem liberorum nuptiæ à Deo institutæ noscantur. Eò libentius hæc ex Bellarmino adscripsi, quia in responso ad indagandam Augustini sententiam ea occurrent, quæ non parum præsens institutum illustrare possunt. Ubi in primis est notandum, Faustum insignem Manichæum, contra quem Augustinus tres & triginta Libros scripsit, illam accusationem, quasi Paulus de Manichæis fuisset vaticinatus, in Catholicos multo cum impetu retorissè, sequentia apud Augustinum contra Catholicos scribendo: Videte, quæso, videte, ne summæ dementia hoc sit, à Paulo dictum putare, quod

» Dæmoniorum doctrina sit abstinencia omnis ciborum & prohibentes nubere,

» quemadmodum nec illud, quod dicit, etiam virgines dicare Christo Dæmonio-

» rum esse doctrinas, quod vos perinde sine consideratione legentes, ut cætera, ad

» nos subinde respicitis, nec videtis hinc & virgines vestras Dæmoniorum doctrina

» captas notari, & vos esse antistites Dæmoniorum, qui certatim semper ad hanc

» eas incitetis professionem suasionibus vestris, ut penè jam major in Ecclesiis omni-

» bus virginum apud vos, quam mulierum numerositas habeatur. Quid ergò,

num

1. Timoth.
4.
lib. 30.
contra
Faust. c. 5.
& 6.
lib. II. de
monib.
Manich.
cap. 18. &
Epist. 74.
ad Deuter.

lib. 30.
contra
Faust. c. 4.

num & vos jam desistitis à talibus inceptis? Quid in fraudem miseris inducitis filias hominum, si non in eis Christi voluntas impletur, sed Dæmoniorum? Et tamen hoc nobis primò respondeatis velim, utrum omninò virgines facere doctrina fit Dæmoniorum, an solum per prohibitionem nubendi. Si per prohibitionem, nihil ad nos; nam & ipsi tam stultum iudicamus inhibere volentem, quam nefas & impium cogere nolentem. Si verò favere huic quoque proposito & non reluctari volenti, id quoque doctrinam putatis esse Dæmoniorum, tacet nunc vestrum periculum, ipsi jam timeo Apostolo, &c. *Post aliqua:* Non est interim, quod vos existimeris solis hortamentis virgines facere, & non prohibitione nubendi; nobis enim quoque hoc ipsum est insitum. Et demens profectò ille, non stultus tantum est putandus, qui id existimet lege privata prohiberi posse, quod publica sit concessum. Dico autem hoc ipsum nubere. Quapropter & nos hortamur quidem volentes, ut permaneant, non tamen cogimus invitare, ut accedant. Novimus enim, quantum voluntas, quantum & naturæ ipsius vis etiam contra legem publicam valeat, nedum adversus privatam, cui respondere fit liberum, nolo. Si igitur hoc modo virgines facere sine crimine est, extra culpam sumus & nos; sin quoque genere virgines facere crimen est, *rei estis & vos.* Optimè videlicet pessimam egit causam Faustus, *eloquio suavis, ingenio callidus*, quali eum elogio sub initium operis stetit ipse Augustinus, aliqua suis hisce vindiciis pro depulsione accusationis gravissimæ interferens, quæ nobis quoque in præsentî tractatione usui esse poterunt. Nimirum nullius publicæ legis meminit Faustus, ubi doctrinæ Catholicorum de cœlibatu mentionem facit, eam non intermissurus, si certus ejus rei fuisset, cum id ad suum contra Catholicos propositum quam-maximè inservisset, eò scilicet magis accusationem retorsurus in accusatores. Quin & dum de virginibus Catholicorum agit, quas nullo tamen singulari voto, sed *suasione* saltem ad servandam virginitatem fuisse adductas, de cœlibatu verò sacerdotum & sacris in ecclesiâ ministeriis addictorum tanquam adjuncto quodam necessario nihil planè subjungit, credere non impar est, tum temporis nondum id omninò (multò minùs jure Apostolico) fuisse receptum, ut nulli Marito sacris apud Catholicos operanti uxorem habere eamque retinere licitum fuerit. Neque enim id silentio prætermisisset Faustus, cum ad causam contra catholicos defensionem non planè nullum attulisset momentum. Et si responsum Augustini ad objectiones Faustî perpendamus, quod ibidem legi potest, hic prolixè non exscribendum, nullibi in eo ad aliquam legem vel jus Apostolicum fuisse provocatum observabimus, quod tamen Bellarminus ex Augustino ostendere se posse putavit. Id nunc saltem notatu dignum est, si opinionem Manichæorum de usu conjugii *Electis* omninò prohibiti accuratè executiamus, quam ab Apostolo inter doctrinas dæmoniorum numeratam Bellarminus statuit, & æquâ perpendamus lance, quinam huic Manichæorum errori propiores sint; Romanenses, Clericorum cœlibatum ex jure & lege urgentes, & conjugium ob turpitudinem aliquam & pollutionem Ecclesiæ Ministris prohibentes, an evangelici, illud juxta oraculum Apostoli honorabile in omnibus & apud omnes in usu debito statuantes, nemo non videt, his procul ab eo remotis, illos quam-proximè ad eos accedere, eorundemque non unis niti hypothésibus, quod parallelismus & utrorumque quoad potiores comparatio demonstrabit ad oculum.

Nos progredimur ea inter in vindicatione argumentorum pro Clericorum conjugio ex autoritate Augustini, prætermisissis secundo & tertio, utpote per eandem Augustini autoritatem adhuc salvis, ad quantum, duplici testimonio Paulino i. Cor. 9. Philipp. 4. fultum, quorum prius ad jus Apostolicum uxores non solum habendi, sed & secum *circumducendi* provocat: posterius autem hortatur *Germanam* (Pauli, ut non improbabiler ad eò statuitur) *conjugem*, Philippistum temporis degentem, ut fideles *Fœminas, Evodiam & Syntycken*, quas insigniter commendat, ope sua velit adjuvare. Utrumque hoc testimonium Pauli nobis autoritate Augustini eripere tentat Bellarminus, & quod ingenuè fateri necessum habemus, si in cæteris omnibus res ita haberet, Augustinus non esset noster, sed Papista. Non enim solum quod prius testimonium iis consentit, qui Apostolum de aliis fidelibus fœminis, non propriè de uxoribus locutum sentiunt; sed & quoad posterius, eundem Apostolum non de *germana uxore* intelligi debere existimat, quia Paulum plane uxorem non habuisse credidit. Fatendum id est, inquam, scilicet, Augustinum ductu aliorum, qui jam tum cœlibatui Clericorum plus debito faverunt, seductum, id etiam defendisse, quod ad

rem hanc pertinere visum ei fuit. Sed num, quæ Augustino ex seculi genio adhaesit opinio, ad jus Apostolicum debet referri, ac sine omni contradictione recipi? Minime id quidem, cum & inter ipsos Ecclesiæ Romanensis Doctores ac acerrimos cœlibatus defensores sint, qui ab Augustini interpretatione hic fecerunt secessum, eundemque in modum utrumque Apostoli testimonium intellexerunt, quo ab evangelicis hodiernum solet intelligi. Non prolixè adducam decretum *Leonis* Papæ, hoc

e. Omnino, *nomine Noni, quod Gratianus Jure Canonico inseruit, qui verba Apostoli de circum-*
 distinct. 31. *ductione Mulieris-Sororis expressè de propriâ conjugè explicavit. Neque ad con-*
sentum Laurentii Valle & Erasmi provocabo, quos utur eruditissimos Viros plerisque
Romanensibus ob libertatem styli & apertam in pluribus mentem minus gratos esse,
fatis est notum. Ex omnibus juvat nunc audire Ambrosium Catharinum, notissimum
priori seculo epistolarum Pauli illustratorem, qui ad utrumquè ex eo testimonium
contra Augustinum evangelicis favet, ad prius ita scribens: Loquitur Apostolus, ut
non-nulli (non Lutherani, sed Papistæ) volunt, de sua uxore, quam, ut expeditius discer-
eret prædicando, non ducebat secum, sicut ceteri Apostoli & fratres Domini, & quod magis
mirum videbatur, etiam Cephas, ille Princeps Apostolorum, qui illud sibi permittebat.
Et post aliqua: Videbantur Apostoli ministerio mulierum (conjugum) ad multas commo-
ditates, quas generoso quodam animo Paulus prætermittere. Quia verò Bellarminus

1. Cor. 7.

vita à Paulo ducta continentiam evidenter Augustinum deducere existimat ex eo in-
 primis testimonio, quo Apostolus velle & optare videtur, ut omnes essent ei similes, idè
 opera erit pretium, super eo etiam hujus *Catharini* audire sententiam, quæ hæc est:
Nullibi rectè colligitur, Paulum fuisse Virginem, nec inconjugatum quidem, ita ut nun-
quam habuerit conjugem, quia potius contra, cum hic, loco nimirum posteriore, scri-
bat Viduis, quos vult manere, sicut seipsum, volebat enim eos manere castos in conjugio
& viduitate. Nam superius, loco videlicet priore, vult omnes sicut seipsum & ad-
quebatur matrimonio junctos, innuens, se abstinere etiam vivente uxore, ita viduus
cesseretur re ipsa, quia, quantum ad opus conjugii pertinet, talis erat, quod mihi magis
placet, nam quod uxorem habuerit, compluribus testimoniis persuadetur & argumen-
tis. Quam maximè autem de eo meretur audiri in explicatione illius loci, ubi Pau-

conf. D.
 Dannh.
 Christ.
 Art. I.
 p. 128. seqq.

lus *Germanæ* conjugis mentionem facit, sequentia habens: *Si quis à me querat, quid*
credam, huic respondeo, Constantissimè credo, & nullo modo dubito, Paulum, si ante con-
versionem non habuit uxorem, nunquam habuisse. Quod si quis rursus me roget, quid
absolutè putat, habuit ne uxorem Paulus, an secus? respondeo primùm, me non ignorare,
& Hieronymum (cur omisit Augustinum?) est nonnullos ex nostris id negare; contra
autem antiquos Græcorum nonnullos adserere. Sed cum ea, que ejusmodi sunt, vel de
scripturis sanctis, vel de Historiis & Traditionibus accipi debeant, si queratur, an con-
tineatur in scripturis, Paulo nullam fuisse uxorem, id non reperiri arbitror. Sin autem
de converso rogent, utrum existimem, de scripturis probari posse oppositum, respondeo, me
ita existimare, modo non simus pertinaces & duri nimis, nam & in præsentis loco id su-
aderi crediderim. Cetera non addo, satis enim est, *Catharinum* contra Augustinum
 agnovisse, Paulum fuisse uxoratum, idque ex eisdem demonstrasse locis, quæ Bellar-
 minus autoritate Augustini evangelicis eripere conatus fuit.

Gen. 1.

Pergamus nunc, & alia quoque argumenta videamus, quibus eadem augu-
 stini autoritate Bellarminus occurrere studet, ne conjugium præ cœlibatu Cleri-
 corum valeat. Insigne autem suppeditat prima conjugii institutio, verbis *Crescite*
 & *Multiplicamini*, à *Mose* luculenter expressa. Huic ut satis pro viribus faciat
 Bellarminus, negat, præceptum in his sonare verbis, sed naturæ institutionem exprimi
 statuit: quamvis in proximè sequentibus, quod præcipitanter scripsit, aliquà ex par-
 te emendet, scribens, concedi posse, quod præceptum naturale sit de conjugio inen-
 do, sed quia sit affirmativum, non obligare, nisi in casu necessitatis, id est, quando periculum
 immineret, ne genus humanum pereat. Addit, Ecclesiæ Patres ad hoc respicientes di-
 xisse, illud, *Crescite & multiplicamini, tunc fuisse præceptum singulis hominibus, quan-*
 do terra erat vacua, ut in exordio mundi & mox à diluvio; nunc autem cum terra sit
 plena, cœlum esse replendum, quod melius continendo, quam nubendo fiat; & hanc solu-
 tionem esse etiam post alios Augustini. Ipsam verborum, *Crescite & multiplicamini*,
 de S. Vir-
 gin. cap. 9.

de S. Vir-
 gin. cap. 9.

significationem quod attinet, et si eam facilius obtinere possemus à Doctores
 Ebræis, linguæ, quæ & Deus conjugii author hæc verba protulit, & *Moses* Dei Ama-
 nuensis scripsit, magis gnari, quam Interpretes Latini, etiam ex recentiorum plero-
 rumque numero, quos præceptum propriè ita dictum in hoc oraculo agnovisse, du-
 dum

dum ab aliis est ostensum, nihilo tamen minus, si ad Augustini quoque auctoritatem respiciamus, exinde id non impetrabit Bellarminus, cujus respectu ad eam provocavit. Fatendum quidem & hic est ingenuè, eum loco per Bellarminum laudato imitationem Hieronymi, & ut supra jam monui, pro temporis illius genio, aliqua de comparatione status conjugalis & virginalis ac utriusque differenti necessitate scripsisse, quæ rationem hujus præcepti quasi non amplius obligantis aliquâ ex parte videntur evertere, atque virginitatis prærogativam confirmare. Attamen non ausus est sanctus Doctor expressè ipsum hoc Dei præceptum, *Crescite & multiplicamini*, infirmare, aut esse præceptum negare, quia potius maluit illud silentio prætermittere, quam aliquid contra ejus literam satis claram ad hypotheseos suæ de laude Sanctæ (non autem invitæ, multò minus impuræ) *Virginitatis* confirmationem in præjudicium divinæ auctoritatis proferre. Alibi quidem, ubi hunc locum contra Manichæorum deliria explicare in animo habuit, eum ad spirituales traxit fecunditatem, existimans, eum post peccatum in carnalem fecunditatem esse conversum. At senior factus & hæc accuratiori trutinâ ponderans in retractationibus omninò non adprobavit. Undè palam est, Augustinum, etsi in hac quæstione à seculi genio seduci se passus sit, non tamen id constanter docuisse, quod Bellarminus auctoritate ejus docere & lectori persuadere laboravit. Idem erit observandum circa vindicias argumenti sequentis, eo nitentis oraculo, quo Paulus propter fornicationem unumquemvis suam habere uxorem præcipit, ut potè contra quod Bellarminus inter alia id excipit, *dicit hoc ab Apostolis, qui votum continentie non habeant, addens, præter alios Patres Augustinum quoque hanc exceptionem habere*. Fatendum & hic est, Augustinum, quamvis loco per Bellarminum citato expressè hoc Pauli oraculum & verbotenus non laudet, ibi tamen, ubi in margine ab editoribus ponitur, hæc extare verba: *Virgo, quæ si nuberet, non peccaret, sanctimonialis, si nupserit, adultera reputabitur*.

Et quidem eadem ferè verba alibi quoque apud Augustinum leguntur, nimirum in *de bono viduitatis* libro, ex quo tamen Gratianus tale Juri Canonico inferuit decretum, quod testari potest, Augustinum Doctorem mitius de conjugio etiam Deo factorum sensitse, quam juxta stylum seculi, quo vixit, scripsisse. Verba à Gratiano citata hæc sunt: *Quidam nubentes post votum adserunt adulteros esse. Ego autem dico, quod graviter peccent, qui tales dividunt*. Præscripsit autem Gratianus huic Canonis sequens lemma: *Nubentes post votum, non esse ad invicem separandos*. Non planè nullius erit operæ pretium, quid de hoc Canone Augustiniano præter & post alios plures Ferdinandus de Mendoza, Concilii Illiberitani explicator statuerit. Rectè autem & verè dixit, Gratianum summam hæc ex toto capite retulisse, propria Augustini verba referens, de quibus ingenuè testatur, *quod sanctus Pater non solum nuptias post votum valide contrahi posse dixerit, sed, quod magis mirum, licitè id fieri posse adfirmaverit*. Videamus ergò, quid scripserit Augustinus, & quæ ejus super hæc re mens fuerit. Etsi enim de hac quæstione inferius quoque agetur, quia tamen ad laudati oraculi apostolici sensum ex auctoritate Augustini indagandum quam-maximè pertinet, in antecessum id breviter excutiamus. Verba, quorum epitomen Gratianus exhibuit, hæc sunt: *Qui dicunt, talium nuptias non esse nuptias, sed potius adulteria, non mihi videntur satis acutè & diligenter considerare, quid dicant; fallit eos quippè similitudo veritatis. Quia enim conjugium Christi dicuntur eligere, quæ Christianâ sanctitate non nubunt, hinc argumentantur quidam dicentes: Si viro suo vivo, quæ alteri nubit, adultera est, sicut ipse Dominus in Evangelio definivit; vivo ergò Christo, cui mors ultra non dominatur, quæ conjugium ejus elegerat, si homini nubit, adultera est. Qui hoc dicunt, acutè quidem moventur, sed parum attendunt, hanc argumentationem quanta rerum sequatur absurditas. Cùm enim laudabiliter etiam vivente viro ex ejus consensu continentiam Christo fœmina voveat; jam secundum istorum rationem nulla hoc facere debet, ne ipsum Christum, quod sentire nefas est, adulterum faciat, cui vivente viro nubit. Deindè, cùm primæ nuptiæ melioris sint meriti, quam secundæ, (NB. *Et hæc ad fermentum illius seculi pertinent*), absit, ut sanctorum viduarum iste sit sensus, ut Christus eis videatur secundus quasi maritus; Ipsum enim habebant & antea, quando viris suis fideliter serviebant subditæ, non carnaliter, sed spiritualiter virum, cui Ecclesia ipsa, cujus membra sunt, conjux est, quæ Fidei, Spei, Charitatis integritate non in solis virginibus sanctis, NB. sed etiam in viduis & conjugatis fidelibus tota virgo est. Universæ quippe Ec-*

„clesiæ, cujus illæ membra sunt, apostolus dicit. Artavi vos uni viro virginem ca-
 „stam exhibere Christo. Novit autem ille conjugem virginem sine corruptione
 „fecitare, quem in ipsa etiam carne potuit mater sine corruptione procreare, (rectius
 „generare.) Fit autem per hanc minus consideratam opinionem, quâ putant, la-
 „psarum à sancto proposito feminarum, si nupserint, non esse conjugia; non par-
 „vum malum, ut à maritis separarentur uxores, quasi adulteræ sint, non uxores, &
 „cum eas volunt separatas reddere continentia, faciunt maritos earum veros adul-
 „teros, cum suis uxoribus *vivis alteras dixerint*. Hæc omnia ibi Augustinus, quæ
 „ideò prolixius & integro contextu hic leguntur exscripta, ut eò facilius iis occurrere
 „possit exceptiunculis, quibus non pauci mentem Augustini satis claram obfuscare &
 „pervertere adnuntur, è quorum numero *Mendoza*, quem dixi, ultimus non est,
 „& præter alios plures scribentis: *Multa excogitarunt hujus seculi scriptores ad dif-*
 „solvendum hunc impeditum Augustini nodum, quem adversus Ecclesiæ nostræ
 „decreta & religionum institutum Brentius hæreticus, Petrus Martyr & alii eorum
 „sectatores adeò exultantes proponunt, ac si de universâ Ecclesiâ triumphassent.
 „Quidam enim hunc locum facilius negari posse, quam solvi, dixerunt, ut Espe-
 „sæus. Alii liberius totum librum non esse Augustini adfirmantes, sed Juliani cuius-
 „dam Pelagii hæretici sectatoris. Sic Hofius Cardinalis, non minus eruditione &
 „pietate, quam dignitate illustrissimus, in sua illa Christiana & docta catholice fidei
 „professione de matrimonii impedimentis. Qui majori reverentia & religione lo-
 „cum hunc Augustini tractarunt, de voto simplici, non de solenni intelligendum
 „docent, ut Gratianus, Lombardus & alii; idque communi scriptorum hujus ætatis
 „consensu receptum est, ut testantur Sotus, Bellarminus, ac tandem doctissima illæ
 „Gregoriana decreti adnotatione. Sed age, videamus, si Augustini mentem præstan-
 „tius adsequi non possimus, an examinare saltim possimus accuratius, nec mentem
 „tantum, sed & verba epistolæ (*Libri*) & epistolam (*Librum*) totam à calumnia obje-
 „cta vindicare, cum certò illam esse Augustini testetur Possidius. Augustinus enim
 „ibi eò intendit animum, ut doceret Julianam Viduam, & ejus etiam nomine omnes
 „Christianas, (ad Julianam enim scribebat, quæ nullo voto simplici, ut vocant, vel so-
 „lenni se devinxerat, sed continentia statum repulsis nuptiis secundis elegerat,) bo-
 „na & perfectionem viduitatis continentiaque; sic enim librum vel epistolam in-
 „scripsit, de *bono & perfectione viduitatis*. Multa dixit de illius laude, non tamen illa
 „tanti esse adfirmavit, ut si viduæ velint nubere secundò, ne urerentur, illis non lice-
 „ret; reprobatur enim antiquum Terrulliani, secundas nuptias velut adulterium da-
 „mnantis, & cataphrygarum errorem, in quem ne impingeret Juliana, (ab eo enim
 „non præcul aberat nimia continentia suæ laudatione,) multis verbis docet, suadet
 „atque contendit omnibus ferè capitibus præcedentibus. In hoc ergo persistens
 „proposito Augustinus, ad revincendam illius erroris falsitatem, post alia adjecit.
 „*Ipsa, quæ præscriptissimus, cum recitasset verba, ita pergit Mendoza*: Hæc eo animo &
 „consilio Augustinus, quibus nihil verius, nihil doctius, nihil sanctius, nihil antiquis
 „& recentibus Ecclesiæ Catholice moribus & decretis accommodatius vel scribi
 „potuit vel excogitari. Hoc autem solùm scripsisse & docuisse Augustinum, non ve-
 „rosimilibus argumentis, sed propriis rerum & mentis suæ notis confirmabo. *Non*
 „*vacat omnia hæc adscribere, ut pote prolixiora. Id saltim nunc porrò addam, quo proli-*
 „*xissimam hujus suæ explicationis deductionem fini vit*: Non ergò nuptias post votum
 „emissum admittit Augustinus, ut Brentius contendit, & quod magis miramur, Ho-
 „sius Cardinalis. Persuasus enim, hanc fuisse Augustini sententiam, opponit adversus
 „illam Cyprianum, Ambrosium, Basilium, Theophylactum, ea vocitantes adulte-
 „ria; cum tamen sit certum, non tantum similia Augustinum cum Cypriano & reli-
 „quis Patribus sanctis, sed eadem prorsus & eodem Ecclesiæ Catholice sensu & Spi-
 „ritus Sancti adflatu Christianæ docuisse & sapienter, scilicet, viduas nullo emissio-
 „& pia Augustini doctrina cum Divo Paulo, cum Pontificibus, cum Conciliorum de-
 „cretis mirè consentiat, quid opus est illam de simplici voto interpretari? Ex quibus
 „deducitur vera & germana Augustini sententia, continentia votum ut factu li-
 „citum, si ruptu illicitum & redditu esse necessarium, contextumque à Gratiano
 „relatum falsò tribui Augustino, cum verbum illud, post votum, in toto Augustini
 „libro non extet, nec ad rem & causam Augustini & Julianæ spectabat, quæ de solo
 „bono

conf. D.
 Dorisch,
 Indic.
 Iniqu.
 p. 268.

bono erat simplicis propositi continentia. Quod notandum est etiam ad ea, quæ Interpretes nostri, verbis Augustini graviter pressi, sensu *diverso docere solent*. Omnibus aliis prætermisiss, quæ ad prolixam hanc verborum Augustini non tam interpretationem, quam perversionem manifestam possent & fortè deberent observari, ea nunc tantum subungere placet, quæ nuperus editor Concilii hujus Illiberitani à Mendoza illustrati, *Immanuel Gonzales*, Doctor Salmanticensis contra eam in additionibus suis notavit, utpotè in præsens sufficientia: *Sententia retenta, videlicet*, conjugia à religiosis viris sacratisque virginibus, sæculis Ecclesiæ prioribus usque ad duodecimum, valida fuisse, licet prohibita, facile defendi potest Augustinus à Gratiano relatus, cujus verba refert Mendoza; in eis enim sanctus Doctor apertè reprehendit eos, qui existimabant, nuptias hujusmodi nullas atque dirimendas esse, & adserit, hujusmodi conjugia nequaquam esse adulteria censenda, sed legitima, licet illicita, cum adhuc ab Ecclesiâ non essent sub irritatione prohibita. Unde necessum non est, cum Mendoza in præsentem accipere Augustinum de secundis nuptiis, quas non nulli suis temporibus parùm consideratè damnaverant, agit enim sanctus Doctor de nuptiis post votum castitatis emisum celebratis, ut omnes fatentur Doctores, ideoque adducit locum Pauli, ubi de viduis post votum emissum ad nuptias transeuntibus agit Apostolus. Nec rectè pro sua sententia expendit Mendoza, Augustinum scribere ad Julianam Viduam, quæ nullo tenebatur voto; igitur agit de secundis nuptiis. Sed licet hoc ita esse admittamus, quid inde? An, quia viduitatis propositum commendare cœpit, non potuit ad alia *conjuncta gradum facere*? Essent & in his & sequentibus, quæ mererentur censuram, nisi factis esse posset, videre Fratrum Cadmæorum inter se super laudata à Gratiano Augustini sententia pugnam, ex qua ad nostrum in præsens institutum non planè nihil commodi expectandum.

Ego nunc iterum plus ultra progredior, ex alio quodam Augustini loco ostensus, eum sententiæ Apostoli, qui, *ut propter fornicationem unusquisque suam habeat uxorem*, præcipit, juxta orthodoxorum explicationem non ita fuisse contrarium, ut Bellarmino quidem & aliis pluribus visum est. Exhibet cum *Thomas Sanchez*, in de sacramento matrimonii opere, sequentem tractans *Questionem*: *Nam ei, qui venereis tentationibus vexatus possum summabit, nec aliis adhibitis mediis, fore, ut illi consulatur, spes est, liceat suadere, ut matrimonium ineat, quamvis voto castitatis simplici adstrictus sit? Addit pro uberiori Questionis intellectu*: *Quæstio hæc ex eo pendet, an liceat minus malum consulere illi, qui majus perpetrare animo constituit, & ad id inducere illum? Pro responsione subjungit*: *Duplex est sententia. Prima ait, illicitum esse, id minus malum consulere. Altera, quam veriore existimo, licet prima sit satis probabilis, ait, licitum esse, consulere minus malum gratia vitandi majoris, quando is, cui consulitur, constitutum apud se habebat majus illud malum perpetrare, & alia via à malo revocari nequit proposito. Ut si quis certus sit adulterium perpetrare, nec alio possit retrahi modo, illi potest suaderi, ut potius simplicem admittat fornicationem. Probatur ex Augustino, cujus sententia à Gratiano refertur in Jure Canonico, quæ hæc est: *Si facturus est, quod non licet, jam faciat adulterium, & non faciat homicidium; ut vivente uxore sua alteram ducat, & non humanum sanguinem fundat*. Ubi Augustinus ei, qui decreverat uxorem necare, quo aliam duceret, consulit, ut potius adulterii reus sit, aliud vivente uxore matrimonium ineundo, quam uxoricidii. Et quamvis glossa ibi explicet hunc textum, ut loquatur non consulendo, sed permittendo, ita ut sensus sit, potius esse permittendum minus malum; & eodem modo ibi explicat Turrecremata, explicat enim, faciat, id est, tolerabilius erit. At verò textus non permissionem, sed Consilium continet, quod clarè sonant verba, *jam faciat adulterium*. Alii autem volunt, eum textum minimè favere huic sententiæ, sed potius contrariæ, quod ibi Augustinus subdat, non esse illicitum pro illicito faciendum, concludens, si utrumque sit nefarium, alterum pro altero minimè perpetrandum esse, sed utrumque vitandum, Sic Gabriel, Immanuel Saa & Pererius. At alii, nominatim Abbas, Ananias, Adrianus, Sotus, Navarrus, Gutier, Aragonius, Molina, (dicens, esse rem apertam) explicant hunc textum, ut verè Augustinus consulat id minus malum; quia, quamvis dicat, neutrum crimen esse perpetrandum, neque alteram pro altero eligendum, ac proinde eligentem minus delictum culpæ obnoxium esse; at expressè, quando delinquens utroque renuit abstinere, consulit illi, *ut minus exequatur malum*. Ad ipsam*

1. Timoth.
5.

Thom. II.
lib. 7.
Disp. 11.

lib. II. de
adul. con.
jug. c. 15.

ipsam Augustini ex *Gratiano* sententiam, ejusque diversam apud Interpretes Papi-
stas explicationem, nunc quidem nihil addo, cum id hujus loci non sit; id tantum
noto, si Augustinus juxta *Sanchezii* & aliorum, quos citat, sensum, in eo, quem for-
mavit; casu, ipsum non concessit, sed consultus suavit adulterium, ad evitandum ho-
mucidium; an putandum est, eum ad evitandam fornicationem, voto obstrictis de-
negaturum fuisse honestum Matrimonium, quod sine omni exceptione quibusvis
non permisit solum, sed expressè præcepit Apostolus Dei Spiritu ductus, clarissi-
mè scribens & omnibus in univèrsu loco oraculi proponens, *Melius esse nubere,*
quàm uri?

Sed pergendum est in Vindiciis eorum, quæ Clericorum conjugio ex Au-
gustino solent adduci, ubi jam non attentis iis, quæ ex canone Synodi Carthaginen-
sis, tempore Augustiniac præsentem eo celebratæ, supra fuerunt laudata, à que partis
adversariæ glossis impertinentibus liberata; illud sicco pede prætermittendum non
est, quod sub Augustini nomine ex *Gratiano* sibimet ipsi objicit Bellarminus testi-
monium, quo Clericorum continentia inter eaperfectionis Consilia refertur, quæ
Ecclesia post *Apostolorum Institutum* addidisse dicitur. Illud enim eliminaturus re-
spondet Bellarminus, *verba hæc non esse Augustini, sed Gratiani, qui sua cum verbis Au-*
gustini continuaverit, ut sepe solitus faceret, præterea, quod hic dicit Gratianus, bonum
habere sensum. Cum enim ait, Ecclesiam addidisse quædam Consilia perfectionis, & in
eis numerat continentiam Clericorum, dicere vult, Ecclesiam imposuisse Clericis conti-
nentiam præcepto servandam, quæ aliqui solum erat consilium perfectionis. Nec enim
credibile est, tam ineptum fuisse Gratianum, ut putaverit, continentiam non fuisse con-
silium perfectionis ante definitionem Ecclesie. Atqui sicut fatendum est, verba hæc
Gratiani esse, non Augustini, quæ tamen in antiquis editionibus, nominatim in illa
quæ cum Glossa *Veneriis*, per *Baptistam de Tortis*, anno seculi prioris quarto, prodit,
ita cum verbis Augustini junguntur, ut lector Augustino non inspecto vel consulto
per incuriam & minus accuratam contentorum utrobique ponderationem posset
credere, omnia, quæ ibi eadem litera exhibentur, esse Augustini, etsi nota *Gratiani*
ab Augustini Textu non parum discrepet, si debito inter se conferantur modo; ita
in præsens contra Bellarminum sufficere potest, quod *Gratianus* suo tempore agno-
verit, & Augustino quidem non invito, Clericorum continentiam neque divino vel
Apostolico jure niti, sed inter Ecclesiæ tantum consilia referri, Bellarmino mentem
Gratiani insigniter pervertente, dum consilium Ecclesiæ in præceptum mutare au-
sus est, verbis Gratiani apertissimè reclamantibus. Incidenter hic & ingenuè mo-
nendum est, dum de *Gratiani* sententia sub Augustini nomine per errorem vendita
agitur, idem evenisse alii etiam *Gratiani* sententiæ ad præsentem materiam perti-
nenti, ei nominatim, quæ *Gratianus copulam Sacerdotalem nec legali, nec Evangelica*
vel Apostolica auctoritate prohiberi scripsit, in Nota ad testimonium aliquod Augu-
stini de Sortibus, quæ tamen verba, dum itidem in editionibus antiquis eadem lite-
rarum formâ ac sine ullo discrimine leguntur, *Andreas Fricius Modreusius*, inter
Irenicos seculi superioris scriptores satis notus, in *de emendatione Reipublice* Chri-
stianæ ad Regem, Senatorem, Episcopos, Equites & populum Poloniæ univèrsu
Commentariis, de hoc eodem argumento satis prolixè agens tanquam Augustini
verba ex *Gratiano* laudavit.

Nunc unum adhuc argumentum pro conjugio Clericorum superest vindicandum, ne & in eo Augustinus à partibus Evangelicorum omnino videatur dissen-
tire. Exhibet illud verba Christi, quibus verbum de continentia, videlicet perpetuâ &
Voto singulari adstricta, non omnes capere dixit. Dupliciter id Oraculum
authoritate Augustini nobis eripere tentat Bellarminus, semel ad eum provocans
Augustini de adulterinis conjugis librum, ex quo Sanchezium in contrarium proxime
vidimus agentem, ut opera ulteriori opus non sit; deinde eam obtendens Augu-
stini doctrinam, quæ eum cum aliis Patribus perhibet docuisse, neminem esse, qui
continere non possit, si velit. Iterum fateor, Augustinum non adeo remotum ab
hac videri doctrinâ, si verba ejus legantur ad quæ Bellarminus lectorem misit, qui-
bus non diffusus est sanctus Pater id à Deo impetrare, si gemitu interno pul-
saret aures ejus, & fide solida in eum jactaret curam suam. Sed dum Au-
gustinus id de se in ea ætate præsumit, quæ cum libris Confessionum
scripsisse notum est, non sequitur, omnium id esse, cum aliàs & alibi idem te-
stetur, utramque continentiam sive castitatem, videlicet & virginalem &
conju-

c. Cum
igitur, 35.
qu. 1.

c. Sors. 26.
quæst. 2.

lib. IV. cap.
10. p. 301.

Matth. 19.

lib. 6. Con-
fess. cap. 11.

de Contin.
cap. 1.

conjugalem à Paulo predicari tanquam singulare donum Dei. Quin & eo in loco, quem Bellarminus modò ad suas trahere conatus est partes, hæc sanctus Doctor ad laudata Christi verba addidit: *Qui potest, capiat, quod non omnes capiunt.*

Et jam posset hæc de cœlibatu Clericorum tractatio finem habere, cum de omnibus actum sit ex debito, quæ ad auctoritatem Augustini in hoc etiam argumento vindicandam videbantur necessaria; nisi ex superfluo tribus tantum verbis de illadicendum videretur Epistola, quam *Vdalricum* quondam Augustæ in Patria Episcopum ad Nicolaum Pontificem Romanum contra hunc cœlibatum scripsisse, præter *Centuriarum Magdeburgensium* scriptores testatur collector *orthodoxographorum* superiori seculo non multis post cœptam Dei gratia & Lutheri ministerio reformationem annis editorum, in qua præter alia illud in primis Augustini testimonium notatu dignissimum legitur: *In timore Christi, in nomine Christi exhortor, quicumque non habetis temporalia, habere non cupiat; quicumque habetis, in eis ne presumatis. Dico autem, non si ista habetis, sed si in istis presumatis, damnamini, si propter talia magni vobis videamini, si communem generis humani conditionem propter excellentem unitatem obliviscamini. Quod nimirum discretionis poculum ex illo fonte prædicationis Apostolica hausseritis: Solutus es ab uxore, noli querere uxorem; adligatus es uxori, noli querere solutionem. Vbi & subditur: Qui habent uxores, tanquam non habentes; & qui utuntur mundo, tanquam non utantur. Item dicit de Vidua, cui vult nubat, tantum in Domino. Nubere autem in Domino est, nihil in contrahendo Connubio, quod Dominus prohibeat, attentare.* Equidem manibus pedibusque contranitur Bellarminus & omnes alii, qui pro Clericorum cœlibatu militant, ne quid auctoritatis hæc Epistola obtineat, varia conquirendo argumenta, ut suspecta de suppositione fiat lectori, quibus tamen post alios dudum satis ex asse fecit D. *Gerhardus* noster, ut ad plenariam confessionem nihil sit super. Illud tantum hic in gratiam lectoris moneo, celebrem quendam Virum in hujus argumenti tractatione occupatum de *Vasquezio* scribere, rectius eum, quam alios hodie Pontificios, hanc Epistolam sine tergiversatione ut genuinum scriptum ad legere & admittere. Sed si ipse *Vasquezius* consulatur, aliter omninò eum de hac Epistola censuisse legitur, similem videlicet in modum, quo Bellarminus, utpote ad cujus examen apertissimè provocat, ex *Stephano* etiam addens, eam esse confictam. Unde autem celebris hic Vir & in scriptis non unius generis & speciei autorum satis diligenter versatus id habuerit & hausserit, contrariam *Vasquezio* adscribens sententiam, hæcenusi divinare non licet. Videant ii, quorum interest, ne per ejus auctoritatem lector de *Vasquezio* aliter sentiat, quam par est & justum.

Ego ad id tandem me confero, quod ad pendicis loco excutiendum restat de digamis, circa quos hanc Quæstionem format Bellarminus, *Num Apostolica lege prohibitum sit, ne, qui post obitum primæ uxoris alteram duxit, ad sacros ordines admittatur?* Et quia hanc controverfiam ex eo apostoli oraculo decidendam esse agnovit, quo Episcopum (& Diaconum) unius uxoris Virum esse vult, hinc ubi diversas Interpretum super eo sententias adduxit, ut eam omnibus modis defendat, quæ apostolum de Digamiâ non solum simultaneâ, sed etiam successivâ, aliâs *Deuterogamia*, intelligendum esse statuit, ad Patrum quoque auctoritatem, Augustini nominatim provocat, addens, unum esse *Theodoretum*, qui contrariam de Digamiâ saltem simultaneâ ab apostolo prohibita tuatur sententiam. Videamus ipsa Augustini verba, ut de ejus sententia eo commodius fieri possit iudicium, quæ nimirum ipse laudat Bellarminus. Ita autem sanctus Doctor: *Non absurdè visum est, eum, qui excessit uxorum numerum singularem, non peccatum aliquod commississe, sed normam quandam sacramenti amisisse, non ad vitæ bonæ meritum, sed ad ordinationis Ecclesiasticæ signaculum necessarium.* Ad quæ verba Bellarminus hæc notat: *Augustinus cum dicit, numerum singularem uxorum excedere, impedimentum esse ordinationis, nec tamen esse peccatum, aperte indicat, se loqui de multitudine uxorum non uno tempore, sed diverso, nam eodem tempore plures habere uxores, Christiano plane nullo licet modo ex Augustini sententia. Fatendum & hic iterum est, Augustinum contra Digamiâ quoque successivam pugnasse, sed non ex jure quodam apostolico, quod Bellarmino demonstrandum fuit, verum ex more & usu seculi, quo ipse vixit, id quod verbis proximè antecedentibus manifestum fecit, scribens: *Sacramentum nuptiarum temporis nostri sic ad unum maritum & unam uxorem est redactum, ut Dispensatorem Ecclesiæ non liceat ordinare, nisi unius uxoris Virum.* Ubi simul notari meretur, Augustinum Patrem verbis*

lib. V. de
adult. con-
jug. cap. 18.

Confess.
Cathol.
Tom. III.
p. 61.

in 3. p.
Thom.
Disp. 249.
cap. 7.

1. Timoth.
3. Tit. 1.

de Bono
Conjug.
cap. 18.

verbis proximè sequentibus aliquam instituere comparationem inter Polygamiam Patriarcharum veteris, & monogamiam Sacerdotum Novi Testamenti, quæ locum habere non posset, nisi utrobique & Polygamia & Monogamia intelligeretur simultanea, utpotè quæ hic tertium vel terminum comparationis statuit. Verba hæc sunt: *Sicut plures uxores antiquorum Patrum significaverunt futuras nostras ex omnibus gentibus Ecclesias uni Viro Christo subditas, ita noster Antistes unius uxoris Vir significat ex omnibus gentibus unitatem uni Viro Christo subditam.* Quæ Bellarminus, ut & hic successivam obtineat Digamiam vel potius *Deuterogamiam* ab Augustino intellectam, regerit, frivola sunt. Scribit, *Antithesin Sacerdotum Testamenti Veteris & Novi in eo solum esse positam, quod illi plures habuerint uxores, isti unam; non autem in eo, quod illi habuerint plures simul, isti non.* Existimat, ex duobus id posse colligi. Primum, *Augustinus dicit, ideo Sacerdotes Novi Testamenti non posse plures habere uxores, quia significant Christi conjugium cum una Ecclesia; at Ecclesia una est omnino, non una post alteram.* Deinde, *idem Augustinus ibidem dicit, non esse peccatum, duas nunc habere uxores, sed tamen esse impedimentum ordinationis; at habere simul duas tempore Novi Testamenti, peccatum esse, idem docet Augustinus.* Igitur cum dicit, *Sacerdotem Novi Testamenti posse nisi unam habere uxorem, intelligit nec simul, nec successivè.* Frivola inquam hæc sunt, quibus rationem antitheseos Augustiniana exhibet Bellarminus nulla ratione fultam, sed claritati verborum omni ex parte contrariam. Quid enim? Annon, sicut una est Ecclesia utriusque Testamenti, etiam si repudiata Ecclesia Judaica, verè spiritualiter mortua, Christus è gentilitate novam sibi adaptavit vel adoptavit sponsam & conjugem; ita Viro etiam Sacerdoti mortua conjugè priorilicebit in locum ejus aliam substituere, & quidem sine unitatis læsione, dum una post alteram suscipitur? Præterea, dum Augustinus fateatur, peccatum non esse, duas habere uxores, successivè nimirum; eometipso agnoscere debuit Bellarminus, eam legem, qua digamvis, vel rectius Deuterogamis, ordinatio Ecclesiastica denegatur, neque divino, neque Apostolico Jure niti, sed humanam sapere, si quæ est, sapientiam & traditionem novam. Quod verò Augustinus in Monogamiæ Ecclesiasticæ encomio aliquam unitatis Ecclesiasticæ significationem exhibuit, ultra scopum extendi non debet, quia hæc significatio unitatis etiam in Digamia successiva vel Deuterogamia locum habere potest, ut modò de unitate Ecclesiæ utriusque Testamenti observatum est, & ipse Augustinus, quod de Monogamia Sacerdotum scripsit, in eodem ferè comparationis tertio & termino de Monogamia cunctorum fidelium voluit intellectum, hæc in paulò post sequentibus addens: *Sicut sacramentum pluralium Nuptiarum illius temporis significavit futuram multitudinem Deo subjectam in omnibus terrenis gentibus, sic sacramentum nuptiarum singularium nostri temporis significat unitatem omnium nostrum Deo subjectam futuram in una caelesti Civitate.* Sicut ergo Augustinus significationem unitatis ostendit in Monogamia Sacerdotali, ita eam quoque exhibuit in Monogamia aliorum fidelium, quibus Digamiam, imò Polygamiam succedaneam Jure Apostolico fuisse prohibitam, Bellarminus statuere non audebit, nisi Paulo in faciem velit contradicere. Posito autem, quamvis non concessio, Augustinum contra successivam quoque Sacerdotum & Ministrorum Ecclesiæ Digamiam quasi ex Jure Apostolico egisse, quod tamen ab eo non factum vidimus; et si insuper hic toti in vindicanda Augustini auctoritate sumus occupati, quantum videlicet Alethæ sanctitas permittit; nihilo tamen minus non immeritò illud lectori accuratius ponderandum potest proponi, an ita auctoritate Augustini hic standum sit, ubi plures alii Patres, Græci pariter & Latini, alià planè via indaganda Apostoli sententia procedendum existimarunt. Bellarminus quidem unum esse *Theodoretum* audacter, vel impudenter potius & ignoranter pronuntiat, qui contrariam de Digamia saltem simultaneam ab Apostolo prohibita tueatur sententiam; è Græcis *Chrysostomum*, *Theophylactum*, *Oecumenium*; è Latinis *Hieronymum*, *Anselmum*, *Sedulium* cum aliis pluribus ad suas trahens partes, sine omni exceptione sibi ad stipulantes. At sincerè magis hanc rem tractavit *Esperæus*, scriptor superioris seculi eruditissimus, post *Theodoretum* ingenuè *Chrysostomum*, *Theophylactum*, *Hieronymum*, Pauli Oraculum de Digamia saltem simultaneam intelligentes laudans, eorumque sententiam super hac re verborenis & prolixè adducens, unde satis superque potest constare, in alia eos, quàm Augustinum, quod oraculi Paulini sensum fuisse sententia. De *Hieronymo* in specie idem agnovit *Sixtus Senensis*, duobus in locis verba ejus huc pertinentia exhibens, hac cum observatione, *Sedulium & Anselmum*

Comment.
ad Epist. I.
ad Timoth.
Bibl. S.
lib. 6. An.
not. 318.
& 325.

scilicet cum Hieronymo statuisse. Ipsa exscribere verba opus non est, neque instituti ratio requirit, cum satis esse possit, hos scriptores Papistas testimonium contra Bellarminum dedisse, aliosque Patres & Ecclesiæ Doctores, eosque satis illustres loco Augustini nobis concessisse, quamvis nec ille in totum nobis sit contrarius, ut prolixè vidimus. Ut è recentioribus unum & alterum insuper audiamus interpretem, *Claudianus Guiliandus*, expositor scripturæ à *Possentino* insigniter laudatus, quamvis *Augustini* opinionem de Digamia succedaneâ non reprober, eam tamen, quæ digamiam simultaneam ab Apostolo tantum prohiberi adserit, in collationibus suis præponit sequentem causam prohibiti Apostolici reddens: *Hoc dixit, quia multi eo tempore plures habebant uxores, imitantes, ut adserēbant, Veteris Testamenti Patres.* Ambrosius Catharinus, quem supra quoque testem habuimus, et si & is pro *Augustini* stet sententia, ea tamen interferit, quæ nostro inservire possunt instituto, sequentia scribens: *In lege Christiana nunquam fuit licitum, duobus eodem tempore copulari, nisi Indeis fortè ad cordis duritiam & ad tempus; & propter hos id fortè dictum est, quo SALTEM digami arcerentur ab Episcopatu.* Juvat his tandem addere, quæ *Erasmus* ad hoc Pauli oraculum notavit: *Id nunc nimium durè, ne dicam ridiculè, ad unum* torquent Ecclesiæ. Ad Chrysostrum interpretatur de unica uxore, quam habeat Episcopus; addens tamen, esse non-nullos, qui sic exponant, unius uxoris virum, qui fuerit semel duntaxat maritus. Et periclitatur Chrysostrum, ne Paulus exigere videatur ab Episcopo, ut uxorem habeat. At nunc non solum à tot Presbyteris exigitur castitas, verum etiam ab hypodiacois contractum dirimitur matrimonium. Quin id quoque vehementer adstringunt, quod eo seculo, quo summa erat Sacerdotum raritas, instituit Paulus servandum in Episcopis, ut non adiret hunc honorem digamus. Jam enim, cum tot sint Sacerdotum ubique millia, excluduntur à Sacerdotio, qui vel imprudentes duxerint corruptam; imò qui ante Baptismum habuerint uxorem, & à baptismo duxerit alteram priore defuncta, arceatur à Sacerdotio, licet hac in parte graviter reclamante Hieronymo. Quia illud magis mirum, cum tot egregias dotes requirat Paulus in Episcopo, cæteris prætermisissis, solius uxoris habetur ratio. Admittitur incestus, admittitur homicida, admittitur pirata, admittitur Sodomita, sacrilegus, parricida; denique quis non? Solus excluditur digamus ab hoc honore, qui solus nihil admisit. Mirum est autem, ut quædam urgemus, ac plus quam mordicus tenemus, ad quædam prorsus conniventes. Si quis perpendat horum temporum statum, quotam hominum portionem greges Monachorum occupent, quotam Sacerdotum & Clericorum collegia; deinde perpendat, quàm pauci è tanto numero verè servent vitæ castimoniam, in quæ libidinum genera quàm innumeri devertant, quanto cum probro complures palàm incesti sint & impudici, fortassis judicabit magis expedire, ut iis, qui prorsus non continent, jus fiat publici matrimonii, quod absque malâ famâ purè sancteque colant potius, quàm infeliciter ac turpiter libidinentur. Sed etiam atque etiam vereor, ne census Ecclesiastici castrent hodiè Clericos verius, quàm pietas, dum metuimus, ne, quod tenemus, intercipiatur, aut certè nihil accedat. Quibus *Erasmi* verbis totam hanc de cœlibatu vel conjugio Clericorum tractationem ut potè notatu dignissimis claudere placet.

CAPUT VIGESIMUM OCTAVUM & seqq.

De

Exemptione Clericorum,

à

Ingo potestatis politica.

Quæ Evangelicorum circa hanc Controversiam de Clericorum exemptione sit sententia, & qua in re à Doctoribus Papæis dissentiant, ipsa docet praxis. Quibus distinctionibus & limitationibus ea circumscriptur & de jure circumscripti debeant, præter Theologos ante annos non ita multos peculiari tractatu ostendit celebris quidam Jurisconsultus, Clericorum & Pastorum inter Evangelicos causam, contra pleudo-politicorum tyrannidem egregiè tuitus, laudem inde non parcam reportans. Nobis Augustini autoritas & hic attendenda venit, quam ex eo in primis loco, ad quem Bellarminus in primæ propositionis demonstratione provocavit, supra non semel vindictam licet legere, nominatim, ubi de regimine Monarchico Ecclesiæ, de jure adpellationum, de Præsede Conciliorum Generali, eorumque

vid. Conf. Witeb. part. II. p. 182. seqq.

Y

que

que supra Romanum Pontificem potestate prolixius fuit actum, quibus si addantur, quæ ex aliis & parallelis Augustini locis in tractatione quæstionis de regimine secularium in Ecclesia fuere producta, præsentem quoque controversiam non parum illustrare possunt. Nunc ex abundantiori illud adhuc subjungo, quod cum in hac quæstione primum meritissimo & classicum occupet locum Apostoli oraculum, quo omnem sine omni exceptione animam potestatibus sublimioribus vult subditam, præter alios interpretes Papæos Esthins ingenuè fateatur, omnes veterum commentatores, tam Græcos, quàm Latinos, & in specie Augustinum statuisse, Paulum hoc loco de potestate tantum seculari agere, idque & contextum sermonis, & gladii ac tributorum mentionem satis indicare. Quorsum pertinet, quod idem Doctor Augustinus in hujus oraculi explicatione generatim bene monuit: Cum constemus ex anima & corpore, quamdiu in hac vita temporalis sumus, rebus etiam temporalibus ad subsidium degende hujus vite utamur, oportet nos ex ea parte, quæ ad hanc pertinet vitam, subditos esse potestatibus, id est, hominibus res humanas cum aliquo honore administrantibus; ex illa vero parte, quæ credimus Deo, & in regnum ejus vocamur, non nos oportet esse subditos cuiquam homini, id ipsum in nobis evertere cupienti, quod Deus ad vitam æternam donare dignatus est. Et quia Bellarminus in quinta propositionis super hac controversia illustratione Christi in primis oraculum urget, quo *liberos esse filios* pronuntiavit, addita Augustini explicatione, placet eam huc adponere, ne quid in veritatis præjudicium docuisse videatur sanctus Pater, qui Christi verba sequentem in modum exposuit: *Quod dixit, liberi sunt filii, in omni regno intelligendum est, liberos esse filios, non vassallos. Multò magis ergo liberi debent esse in regno terreno filii illius regis, sub quo sunt omnia terra regna.* Atqui Bellarminus & juxta ejus doctrinam Clerici Romanenses vix se solos Dei filios dicere audebunt, exclusis fidelibus cæteris omnibus; adeoque se etiam solos dicere non possunt liberos, à que omni potestatis politicæ jugo exemptos.

Rom. 13.

Matth. 17.

LIBRI SECUNDI,

De

MONACHIS,

CAPUT PRIMUM & seqq.

De

Nomine, Naturâ, Varietate, Confirmatione, Origine
Monachorum & religiosorum.

Ante-quàm examen hujus controversiæ, utit perbreve & succinctum adgre-
diamur; quid de statu monachismi antiquorum, nominatim seculo Augustini,
statuerint antehac evangelici confessores, tempore reformationis per Lutherum
Dei organum inchoatæ, operæ pretium erit audire, qui mentem suam hac de re le-
quentibus expresserunt verbis: *Augustini tempore libera erant Collegia; postea ubique
corrupta disciplina, addita sunt vota, ut tanquam excogitato carcere disciplina restitu-
retur.* Non attentis jam iis, quæ Bellarminus ex Augustino opposuit, utpote quæ
suo ordine & loco responsum accipient, id nunc ea inter in primis meretur observa-
ri, quod in Harmonia Confessionis Augustinæ, quam superiori adhuc seculo An-
dreas Fabricius, Leodius edidit, non solum in genere illa responsio, quæ nomine
Imperatoris Caroli & Principum Romano-Catholicorum conscripta fuit, agnoscat,
Monasteria olim fuisse scholas literarum; Johannes quoque Cochleus, juratissimus
Augustinæ Confessionis & Evangelicorum hostis, in discussione hujus articuli, fa-
teatur, *non solum olim, sed nostris adhuc temporibus, in Monasteriis, tam locupletibus,
quàm pauperibus, fuisse scholas doctrinæ;* verum etiam Johannes à Daventria,
in refutatione ejusdem, etsi demonstrandum in se suscepit, *non Augustini solum
tempore, sed & ante Evangelii initium fuisse religiosos, qui relicto rerum mundana-
rum vanitatis voto sese obstrinxerint, dubitanterque scripserit, incertum adhuc esse,
an omnia tempore Augustini Collegia fuerint libera, cum cerè constet, quod mox post
Apostolos solennem Monachi fecerint professionem;* illud tamen in veritatis gratiam
libimet

Art. 6. ab-
ul.

fibimet ipsi contrarius addiderit: *Ante Augustinum fuisse Monachos, qui initio Ecclesiæ nascentis publicè & solenniter profiterentur Monachatum, hæc notanter subjungens: Puto, tunc turpius fuisse, professione & proposito decidere, (forsitan, decedere,) quam nunc est, votis nullam præstare fidem. Quod tempora ante Augustinum, imò ante Evangelium, ut Daventria scribit, attinet, de quibus contra Boulducum & Caramuelem, Monachismum votivum in Ecclesiâ Veteris Testamenti quærentes, in Vindiciis Evangelico-Thomisticis ex occasione actum est, illud saltem hic placet adscribere iudicium, quod Lucas Holstenius, in dissertationis proœmialis fragmento ad Codicem regularum lectori statim sub initium exhibuit, ita scribens: Frustra sunt, qui verum & perfectum Monachismum Christianismo vetustiorum faciunt, cujus in Veteri Testamento figuram magis, quam formam; præsentia potius, quam exempla reperiuntur. Anachoreta Elias, hujus & Elisei discipulorum convictus, Nazaræorum & Rechabitarum instituta, tum si quæ occurrunt alia hujus generis, videri possunt quædam quasi rudimenta gratiæ Monachos facere exordientis. Esseni quoque, quorum Ebraei meminerunt, uti & quos Philo describit, (quanquam hos Hieronymus fuisse Christianos putat,) multis, ut palam est, differentiis à Monachorum instituto discrepabant. Possent quidem & hæc aliquod sustinere examen, nisi multò tolerabiliora essent præ iis, quæ communiter in hoc argumento legi solent. Sufficiat nunc contra Daventriam ex proprio, quod nobis suppeditat, testimonio observasse, Augustini tempore ea vota, quæ hodie Cœnobitas utriusque sexus rigorosissimè solent adstringere, nondum ita obtinuisse, cum expressè ea ad nostra referat tempora, Monachis verò Augustini tempore solam professionem & propositum in genere adscribat, nullâ specificacione voti addita; neque omnino statuat impossibile tum fuisse, ab hoc decedere proposito, sed tantum, quod cum aliquâ turpitudine fuerit conjunctum. Atqui non tangunt hæc & similia scopum vel controversiæ statum, qui inter Evangelicos & Papiſtas præcisè non est, an tempore Augustini, vel ante etiam, fuerint hic & ibi Collegia Monachorum & Monialium, separatim sub certo quodam instituto viventium, quod negare, effet, solum die mero lumen auferre; sed an eadem fuerit cœnobitarum ratio tum, quæ hodie est, & num Augustinus hanc professionem à Jure quodam divino derivaverit, vel agnoverit, esse eam instituti Apostolici, tantæque perfectionis, quanta hodie eidem communiter solet adscribi; quin &, quod hic imprimis attendendum est, an Bellarminus pro instituti hujus commendatione semper ex genuinis & indubitatis utrinque Augustini scriptis militaverit, imò, an Augustinum testem pro ratione scopi idoneum laudaverit? Certè si hæc singula rite observentur, quod par est atque justum, multa Bellarmino auferentur arma, quæ ex Augustini panophia ad victoriam contra hæreticos obtinendam mutuo sumsisse voluit videri, id quod sequens examen ad lydiū veritatis lapidem nunc ostendet.*

Et ut in antecessum breviter aliquid dicatur de iis Augustini in laudem Monachismi contra ejus vituperatores testimoniis, quæ Bellarminus in præfatione non ita parçè citat ex variis ejus libris & tractatibus, si res æqua ponderetur lance, adparebit, ea Evangelicos non tangere, utpotè statum hunc, qualem tempore Augustini fuisse confessores Augustani agnoverunt, non ita vituperantes, ut vulgò ipsis imputatur, quique idèò tanquam omnis continentię ofores non male tentum, sed pessimè audiunt, quamvis dudum in publico suam testati innocentiam, ad quam hic quoque non indebita sit provocatio. Ad ipsam hujus controversiæ tractationem ut deveniatur, dum Augustinus illud regii vatis oraculum illustrat, quo *habitare fratres in unum* dicitur bonum & jucundum, aliaque inter ad elogium fraternæ unionis amplificandum monet, *Canticum hoc dulcissimum excitasse homines, & de secularibus fecisse Monachos*; Augustinum hic munus historici executum esse, nemo non videt, narrantem videlicet, quid occasione hujus dicti ab aliquibus factum sit, non quid ipse Spiritus sanctus, ex cujus inspiratione id profectum est, primariò intenderit, de quo interpretes consulendi. Aliàs si Monachismus indè præcipuam expectare debet laudem, quod ejus sectatores ab hoc oraculo non ritè intellecto se excitari ad hoc institutum sunt passi; laudent etiam Monachi Eunuchismum *Origenis*, qui verborum Christi de triplici Eunuchorum genere vel specie sensum adsequi impotens, virum se esse noluit, & quæ ejus fuit intentio, propter regnum cœlorum semetipsum castravit. Ut alia non minoris absurditatis facinora silentio nunc tegam, quæ Dei verbum pro fundamento visâ sunt habere; ne videlicet Monachorum pie & in bono

Psal. 134.
vel 133.

inter se conspirantium unitatem damnare videat, quam laudasse Davidem ex Augustino voluit Bellarminus.

de moribus Ecclief. cap. 31.

Varietatem ordinum quod attinet, verum est, quod Augustinus suo tempore duo agnoverit genera religiosorum, *unum anachoretarum, alterum cenobitarum*; sed quod ea ex instituto divino vel exemplo Apostolico duxerint Originem, nullibi dicit vel agnoscit Augustinus. Ut jam non dicam, ipsum agnoscere Bellarminum, quoad numerum non consentire Augustino ceteros Ecclesie scriptores, qui hanc tractarunt materiam, in specie *Hieronymum & Cassianum*, quia & *Isidorum* quoque, quorum hic quidem diversa Eremitarum & Anachoretarum genera constituit, ex illis autem unus tertium, alter quartum genus addidit, de quibus tamen Bellarminus judicavit, *quod non sint vera religiosorum genera, sed potius relaxationes quadam & religionum corruptiones*. Quæ ipsa diversitas ostendit, ordines hos divinam institutionem aut exemplum Apostolicum ante & pro se non habere. De ipsa Augustini regulâ, ad quam Bellarminus, sicut & ad ceteras *Dominici, Francisci* &c. provocat, non pauca essent dicenda, nisi brevitatis aliud jam imponeret. Illud sufficere potest in præsens, ex tribus regulis, quæ primo operum Tomo sub Augustini nomine exstant, ipsum quoque Bellarminum numero & ordine tertiam, reliquis duabus exclusis, Augustino adscribere, hæc cum observatione, *eam non viris, sed feminis esse datam*, & haberi, in ferie epistolarum Augustini: quæ verba etiam sua esse voluit laudatus paulò ante *Lucas Holstenius*, hanc sub nomine Augustini regulam exhibens parte tertiâ *Codicis regularum*, in quâ non nisi *regulæ ad virgines* scriptæ continentur, & quidem eo verborum tenore, quo inter epistolas legitur, contra quàm *Caromuel* fecit, eam quasi viris inscriptam suæ *regulari Theologiæ* inferens, & commentario satis prolixo illustrans. Et quia Bellarmini hic præmissis ratio est habenda, si ejus sententiæ ab *Holstenio* adprobata nunc quidem adqueſcamus, per se cadunt, quæcumque non solum ante hoc seculum in editione operum Augustini Parisinâ *Richardus Cenomanus*, Sorbonista, in Antidotò contra *Erasmi* censuram regulæ huic subnexo, sed & non ita pridem *Carolus Moreau*, Eremita Augustinianus, in pro Augustino *Vindictis quadripartitis*, argumenta congeſserunt, ut & viris eam præscriptis videatur regulam Augustinus, altero horum in eo etiam occupato, ut demonstraret, regulam hanc Augustini à non uno Pontificum Romanorum fuisse adprobata, quod tamen ad præsens institutum non pertinet. Adde nunc, quod *D. Dorscheus* circa hanc Augustini epistolam & regulam optime observavit, *in ea Augustinum non sanctimoniales in universum instituisse; sed Monachas*, hoc est, *viduas aut virgines, quæ exercitationis spiritualis gratiâ in unum congressæ sint & cohabitaverint, qualis Collegii ducem & præpositam se præbuerit ipsius Augustini soror*. Ubi simul & illud monet notandum, illas *sanctimoniales vel potius Monachas* habuisse licentiam de illo recedendi proposito, cum nusquam voto solenni & perpetuo innodatas dicat sanctus Pater, alia ex eo loca subjungens parallela, quæ exemplis id comprobant.

conf. le Coimte Annal. Franciæ Ecclief. A. 536. num. 215. & seqq.

part. I. qu. 16. in Indic. Iniqu. p. 194.

Ipsum Augustini exemplum ut etiam videamus, memorat Bellarminus ex duobus ejus sermonibus, quos *de communi vita Clericorum* scripsisse perhibetur, *quod in Episcopatu jam constitutus religionem Clericorum regularium instituerit*. Verum sunt illi sermones ex eorum numero, quos *ad Fratres in Eremita* habuisse vulgo perſuasum est, quos tamen Augustinum non agnoscere authorem, præter alios plures ipse Bellarminus in *de scriptoribus Ecclesiasticis* opere fateri est coactus. Et quamvis duos hosce velit exceptos, alios tamen neque iis parcere, per ea constat, quæ mox sub initium suarum pro Augustino Vindictarum laudatus proximè scriptor adduxit, de eo quam maxime sollicitus, ut non solum hi duo, sed & omnes ceteri sermones Eremitici pro genuino Augustini factu agnoscantur. Adeò non indubitata sunt omnia Augustini scripta, ex quibus Bellarminum hætenus pro Monachismi instituto militasse vidimus. Sed pergendum est, atque porro videndum, quid ultra Bellarminus mercurum pro Monachismi instituto sub Augustini autoritate commendat. Ubi sicut grati acceptamus Bellarmini confessionem, quâ Augustinum quoque inter ceteros religionum monasticarum autores agnoscit *nullam à Pontifice adprobationem regulæ legi quæſivisse, idque propterea, quod nondum extaret jus Ecclesiasticum id præcipiens*; ita dum, quæ de *Antonio* in vita ejus leguntur, quam vulgò *Athanasium* scripsisse perhibent, autoritate Augustini munire conatur, quasi & is

cum

eum aliis *Athanasio* vitam *Antonii* adscripsisset, fallitur & fallit Bellarminus. Facit quidem Augustinus loco per Bellarminum citato mentionem vitae *Antonii*, sed quod eam *Athanasius* scripserit, ne verbulo quidem indicat, sed à sola Bellarmini liberalitate in addendo id profectum est. Quamvis si id esset, quod tamen non est, minus nihilo adhuc probandum incumberet Bellarmino, vitam *Antonii* scriptam ab *Athanasio* & lectam ab Augustino esse eam, quæ hodiernum extare dicitur. Quas enim eum in finem collegit rationes Bellarminus contra *Magdeburgensium Centuriarum* scriptores, præter alios *Rivetus* inprimis in *Critico* ita examinavit, ut si *Labbeus*, quod promissit, vellet præstare, & argumenta Bellarmini ab exceptionibus & instantiis *Riveti* vindicare, satis & hic inveniret, quod ageret.

Ad id, quod Bellarminus porro ex *Dionysii* Areopagitæ libro *de Hierarchiâ Ecclesiasticâ* pro exhibendâ & ostendendâ Monasticæ professionis formâ refert, addens, etiam si liber hic Augustino & aliis ante se Patribus fuerit incognitus, non ad eum multum interesse, sed *signum esse, autorem hunc non extitisse illorum tempore*; hoc breviter notandum, quod oculatissimus Sorbonista *Launojus* in bipartito *de duobus Dionysii* opere post Bellarminum inter alia observavit, *seculo Areopagitæ inauditam fuisse Monachorum diversitatem, inauditum quoque consecrationis monasticæ mysterium, quæ duo in hujus libri capite per Bellarminum citato traduntur; imò Auctores quarti & quinti seculi vix ita loqui.* Et quia hic sub Dionysii nomine scriptor ibidem in descriptione Onomatologiæ monasticæ ad *divinos præceptores* suos provocat, nullique præter Paulum & reliquos Apostolorum Dionysii fuerint Præceptores, indè etiam constare posse idem monet *Launojus*, suppositum esse hunc Dionysio librum, *quia Paulus cæterique Apostolorum nullibi de Monachis ita, sicut hic auctor, loquuntur, nullibi Monachos ita distinguunt; qui verò ita de variis Monachorum generibus scripserint, post Apostolorum & Dionysii hujus tempora vixisse, eoquemet ipso Areopagita hunc abjudicare librum.* Idem nuper prolixissimè singulari libro ostendit *Dal-*

Part. II.
p. 211.cap. 24. 28.
& 30.

Ibid. c. 31.

lejus post operam *Launoii* hunc pseudo Dionysiastrum cum pulvillo excutiens, ubi inprimis *Halloixii* Lojolitæ, acerrimi operum Areopagitæ adscriptorum propugnatoris, Areopagiticam orationem cum Paulinâ absurdissimè comparantis temeritas castigatur, ac Ideæ hujus in alio quamvis argumento adductum ab eo velut ex Augustino exemplum refellitur.

Post hæc ad Apostolorum nos ducit exemplum Bellarminus, quos *primos fuisse Monachos Christianos, vitamque instituisse cœnobiticam, ubi omnia essent communia, ac voto ad eam se obligasse perfectionem, quia & ab eorum exemplo religiones cepisse*, ex quarto & quinto actorum capite Augustinum docere, innuit, idque loco duplici, quæ jam intuebimur. Et primum quidem quod attinet, non negamus, adscribere Augustinum aliquod vorum Apostolis, quos vocat certa quadam ratione *potentissimos*, verum non respectu illius communionis, quæ in actibus eorum commendatur, cujus nulla planè ibidem extat mentio, sed occasione illius gloriationis, quâ Petrus communi Apostolorum nomine se omnia, quæ habuerant, reliquisse, Christumque vocantem secutos esse dixit; quod per vorum aliquod factum esse, quale in Monachisimi professione nunc requiritur, an Augustinus rectè scripserit, videant, qui omnia Patrum dicta satagunt defendere, in quorum numero Bellarminus quidem non est, non semel liberrimè ab Augustini & omnium aliorum Ecclesiæ Doctõrum sententia recedens, cujus in posterum quoque exempla suppeditabuntur. Quamvis autem in Bellarmini gratiam Augustino, vel potius in Augustini gratiam Bellarmino concederemus aliquam voti speciem, qua Apostoli à Christo vocati per omnium suorum, quæ habebant, ultroneam & liberrimam derelictionem se ad perpetuam pauperatatem obligatos fecisse dici possent, an ea propter Monachos propriè dictos fuisse eos dicet aliquis, vitamque instituentes cœnobiticam, quos imitari deceat, quicumque perfectam pro hujus seculi statu vitam ducere student, Deoque pro viribus placere? Multa certè intercedunt hic dissimilia, quæ aliter judicare docent, ubi singularitas instituti Apostolorum attenditur, quod quicumque prætendunt hodiè, etiam extra Monachisimi statum, se & alios plurimùm fallunt, idque sibi attribunt, ad quod nullam omninò vocationem ex debito possunt ostendere, de aliorum vocatione legitima & extra omne dubium posita quam-maximè solliciti. Posterius Augustini testimonium, quod pro aliorum exemplo Bellarminus è sermonibus *de communi vita Clericorum* um producit, singulare non requirit examen, cum paulò ante sit

lib. 17. de
Civit. Dei,
cap. 4.

Matth. 19.

ostensum, esse hos sermones in censu eorum, de quibus ab ipsis sincerioribus inter Censores Papæ non immeritò dubitatur. Hoc tantum ex superfluo nunc placet addere, si promiscuè id adprobari debet, quod exemplo Apostolorum non attentis rerum circumstantiis à quocunque hic & nunc fieri videmus, neque eam esse rejiciendam bonorum communionem, quam Anabaptistas ad imitationem illius exempli hodiernum observare videmus, & de eâ gloriari legimus.

lib. III.
contra li.
ter. Petil.
cap. 40.

Quod Augustinus, id quod ulterius objicit Bellarminus, ad Petiliani Donatistæ accusationem, quâ eum ob institutum vitæ genus Monasticum inter alia arguit, nihil respondit, ac comet ipso verum id esse falsum est, nullum planè de Origine Monachismi divinâ vel instituto ejus Apostolico testimonium præbet, quia potius, si res accuratius, ut par est, ponderetur, contrarium exhibet. Si enim juris esset divini Monachismus, aut exemplum ante se haberet Apostolicum, institutionem ejus sibi quoque passus non fuisset adscribi Augustinus, quod nemo non videt, quantum momenti in hoc habeat negotio, præsertim cum Augustus hic Doctor alias non nisi ex sacris scripturis contra adversarios egerit, id quod ex laudato etiam contra Petilianum opere plus satis constat. In specie, si ad tria deveniatur vota, obedientiæ nimirum, Paupertatis & Castitatis, quæ ab Antiquis etiam observata fuisse, ex citato superius Augustini libro *de Moribus Ecclesiæ* Bellarminus ostendere conatur; neque hic inficias imus, extare ibi à sancto Patre memorata harum virtutum documenta, ab iis observata, qui religiosam ex more illius sæculi vitam sive inter Anachoretas, sive inter Cœnobitas ducere studuerunt. Sed oculatus præ aliis pluribus fuisset Bellarminus, si in Augustino eam votorum rationem vidisset & ostendere potuisset, quâ hodiè obligari solent & rigidissimè constringi, qui ad Perfectionis Christianæ statum contendere in vanum & irritò conatu laborant; si ea præter, quod semper hic ante omnia venit attendendum, in hoc Augustini testimonio, quod singulare Monachismi illo tempore florentis Elogium continet, aliquod pro his votis mandatum vel exemplum ad imitationem ex sacris literis, vel etiam, quod itidem hic non negligendum, aliquod promissum pro divino hujus rei beneplacito exhibuisset, ita ut horum votorum rei possent esse certi, se per obedientiam priori exhibitam, quam infra videbimus cœcam, per Paupertatem insuper voluntariam, quâ nihil ad necessitatem desideratur, per Castitatem quoque perpetuam, perpetuis tentationibus & gravissimis uestionibus obnoxiam, in profectiori vivere statu, Deoque magis placere, quàm liberos, servos, discipulos, subditos, auditores suis Parentibus, Heris, Præceptoribus, Magistratibus, Doctoribus ex mandato Dei & corde simplici pro viribus obedientes; quam itidem Abrahamo, Isaaco, Jacobo, laudatissimis & dilectissimis Deo Patriarchis similes temporalibus Bonis per media non illegitima Deo specialiter laborum eorum benedicente adfluentes, non tamen animo eisdem adhærentes, sed iisdem ad clementissimi Largitoris Dei gloriam ac proximi necessitatem ex debito utentes, Fidemque salvificam, quâ se coram Deo in hoc sæculo justos esse, in altero autem & futuro beatos fore toti confidunt, verè bonis & non humanâ, sed divinâ traditione commendatis operibus tanquam fructibus generosis exhibentes & demonstrantes; quàm & porro conjuges pios, ita castitatem servantes conjugalem, ut quidquid in usu conjugii ex instituto non solum divino, sed & ex humanâ post lapsum imbecillitate veniat inter, quod omninò non licet evitare, id tamen à cultu Dei vi Fœderis Baptismatis debito abstrahere & impedire se non sinant, certi, ea, quæcunque super adhuc sunt, quorum causâ quotidie Deo supplicia obferunt, propter Christi sufficiens meritum, quod sibi per Fidem veram adplicant, non imputatum, sed tectum, imò penitus ablatum & oblivioni commendatum iri. Nisi enim de his & singulis omninò sint indubii Votifices Papæ, non video, quâ ratione majoris præ cætero hominum statu perfectionis gloriam sibi adscribere meritò possint vel debeant.

Jam ad Bellarminum, & eo duce ad Augustinum nobis est redeundum, eaque pro Monachismi Statu testimonia, quæ Bellarminus adducit, ubi mendacia detegere & calumnias refutare se gloriatur, quas ab Evangelicis Doctoribus contra eum proferri existimat. Ut accusationes has ab inuito crimine hic liberemus, instituti ratio non permittit, quæ Augustini tantum Vindicias postulat. Et quidem ad id mendacium, quod Lutherum committere circa comparationem Virginitatis cum statu conjugali refert Bellarminus, sequens Augustini testimonium ad prærogativam Virginitatis demonstrandam exhibet: *Cum perpetua Continentia professores se conjugatis comparantes secundum scripturas compererint, eos infra esse & opere & mercede & voto & premio, statim*

de S. Virginitate.

statim veniat in mentem, quod scriptum est: *Quanto major es, tanto humilia te in omnibus, & coram Deo invenies gratiam.* Ne & hic ingenuitas sincera possit desiderari, fatemur porro, Augustinum nimiam Virginitatis laude abreptum, quod fieri solet, plus eidem detulisse, quam par fuerit, cum id non absque statu conjugalis, qui tamen Deum agnoscit institutorem, contemptu factum sit. Et quia Augustinus expressè scribit, *secundum scripturas* infra esse conjugatos, operæ fecisset pretium, si indicasset, secundum quas hæc inferioritas conjugatorum manifesta esset. Si enim ad illud Apostoli oraculum respexit, quo ex respectu circumstantiæ temporis illius, ob tempestates persecutionum imminentes, statum solitarii præ conjugato, tanquam ad eas sustinendas magis aptum commendavit; in antecedente de *Cælibatu Sacerdotum* capite jam fuit ostensum, quàm impertinenter & inconsequenter illud ad præsentem Controversiam trahatur, utut & Augustinus & omnes cæteri Virginitatis Encomiastæ hyperbolici hoc solo non ritè intellecto, & plus ultra-quàm par erat, extenso nitantur. Equidem, quidquid in laudem Virginitatis, in excessu etiam, scripserit Augustinus, grati tamen agnoscimus, quæ idem alibi verè *secundum scripturas* statui conjugali adscripsit Elogia, quæ ex libro ejus de *Bono conjugali* proximè videbimus, ubi prius breviter fuerit discussum id, quod ex eo de Voto Mariæ Virginis beatissimæ genitricis adduxit Bellarminus. Dum enim Lutherus noster in *de Votis Monasticis* libro scripsit, *primitivam Novi Fœderis Ecclesiam in totum ignorasse votenda cujusque rei usum*, eum videlicet in modum, quo hodiè apud Papistas Vota solent fieri; opponit Bellarminus exemplum Virginis Mariæ, quam vovisse continentiam ex Augustino docet, scribente: *Quomodo, ait Maria, fiet istud, quoniam verum non cognosco? quod profectò non diceret, nisi Deo Virginem se ante vovisset.* So-
de S. Vir-
gin. c. 4.

 lenne hoc Votum fuisse, qualia hodiè solent fieri, vix ipse Bellarminus credit. Quale verò illud fuerit, juvat ex eodem Augustino audire, cujus sequentia, potissimum ex hoc libello desumpta, ut Annotator observat, verba Gratianus recitat: *Beata Maria proposuit se servaturam Virginitatis votum in corde, sed ipsum Virginitatis votum non expressit ore. Subjecit se divine dispositioni, dum proposuit se perseveraturam Virginem, nisi Deus aliter ei revelaret.* Com-
c. 27. qu. 2.
Beata.

 mit-
 tens ergo Virginitatem suam divine dispositioni, consensit in carnalem copulam, non illam adpetendo, sed Divine inspirationi in utroque obediendo. Postea verò cum Filium genuit, & quod corde conceperat, simul cum viro labiis expressit, & uterque in Virginitate permansit. Glossator Juris Canonici sequentia margini adje-
 cit: *Sic ergo patet, quod Maria non voverat Continentiam, sed proposuerat vovere & Virginitatem conservare, nisi Deus aliter revelaret, vel lex prohiberet, vel parentes cogerent.* Quæ Glossatoris verba etsi nullo nitantur Veritatis in scripturâ revelatæ fundamento, satis tamen est, quod sententiam Bellarmini evertant, Mariam de facto Continentiam vovisse contendentis. Non multum dissimiliter sententiarum Magister Lombardus, ad eadem Augustini verba, quæ Gratianus ex Libello de sanctâ Virginitate collegit, respiciens scripsit: *Proposuerat Maria manere in Virginitate, nisi Deus aliter facere juberet, secundum quod videtur Angelo dixisse. Quomodo fiet istud, quoniam Virum non cognosco, id est, me non cogniturum proposui. Neque enim, quia Virum tunc non cognoscebat, necesse erat inquiri, quomodo posset habere filium, sed quia se nunquam proposuerat cognituram. Dicit enim Beda, quod in Virginitate disposuerat manere.* Beda autem, quia non pauca debet Augustino, hic quoque ejus mentem exprimere voluisse non est improbabile. Quantum verò inter dispositionem, propositum, voluntatem, & ipsum interfuit votum, nemo non agnoscit; quamvis neque ipsa dispositio, propositum, voluntas Continentiam vovendi ex verbis Mariæ Virginis, ulloque alio infallibili & fide digno constet documento, quidquid etiam superstitiosis Votificibus videatur.

Nunc ad alia transimus, & illud in specie, quod Bellarminus *Luthero* Vitam conjugatorum cælibatui non anteponenti quidem, attamen comparanti, hæresin Joviniani, contra quem *Hieronymus* scripsit, objiciens, ad Augustini testimonium provocavit, non solum Joviniani librum nominantis *vaniloquia*, sed & è contrario libros *Hieronymi* eidem oppositis vocantis *suavissimam præclarissimamque disputationem.* Verum non silentio prætermittendum falsi crimen hic commisit Bellarminus, dum ipsa epistolarum Augustini à Bellarmino productarum inscriptio & argumen-
Eoist. 28.
& 29. ad
Hierop.

 tum,

tum, totaque tractatio ostendit, non ibi ab Augustino quæstionem de cœlibatu aut virginitate, sed de *animarum de natura & origine reatus sive peccati omnibus in universum hominibus post lapsum à nativitate adherentis*, item de *paritate sive imparitate virtutum & vitiorum*, de quorum utroque Hieronymus in suis contra Jovinianum libris egerat. Quoad illam verò de virginitatis prerogativa controversiam, quam Hieronymus idem in laudatis contra Jovinianum libris prolixissimè tractavit, non est, ut Bellarminus *Lutherum* rigorosius vel etiam iniquius judicasse contra Hieronymum causetur. Præter enim quàm, quod *Erasmus*, acerrimus quondam Lutheri oppugnator, non mitius censuit, utpote quem ob liberiores in aliis quoque capitibus pennam cæteris scriptoribus Papæis non adeò acceptum fuisse notius est, quàm ut prolixè debeat moneri; vehementissimus certè Philippicarum contra Augustanæ Confessionis symbolum author, *Alphonsus Virvesius*, in *Harmonia Andrea Fabricii* superius laudata, circa articulum de Cœlibatu & Matrimonio occupatus, *Hieronymi* faciens mentionem, vi veritatis manifestæ adactus negare non potuit, sed ingenuè fateri debuit, *cum matrimonio fuisse iniquiorem*. Quæ ex ore hostis infensissimi confessio loco Apologiæ pro Luthero esse potest & debet, excessiva & hyperbolica virginitatis elogia, quæ cum detractatione matrimonii à Deo in beatissimo ante lapsum statu instituti, & post lapsum quoque ab eodem non absque singulari favoris documento confirmati, sunt conjuncta, ipsumque tangunt authorem humani generis conservatorem benignissimum, in Hieronymo ex debito & merito castigante. Quin ipse *Hieronymus* non unam pro hisce libris, & quod *Virvesio* iudice iniquior matrimonio visus tum non paucis fuit, apologiam scribere fuit coactus, quamvis nunquam eò adactus, ut quæ ex fervore nimio in laudem virginitatis contra matrimonii Encomiasten, ab uno ad aliud extremum, ut non paucis Ecclesiæ Doctoribus in aliis etiam Doctrinæ capitibus accidisse, annales Ecclesiastici varia exemplorum congerie docent, dilapsus scripsit, non dico revocaverit, sed aliquo saltem temperamento emolli-verit, ut ætate senior factus, quæ aliàs in laudem vitæ Monasticæ scripsit, non potuerit non agnoscere, *se pro ætate antehac luisse, & calentibus adhuc Rhetorum studiis atque doctrinis quedam flore scholastico depinxisse*. Accedit non improbabilis conjectura quorundam, statuentium, idèò Augustinum de *bono conjugali* librum scripsisse, ut quæ *Hieronymus* in gratiam virginitatis detraxit matrimonio, eidem ex debito restitueretur; ita tamen, ut non facile potuerit observari, contra quem ista scriptio fuerit instituta. Videtur illud Augustinus ipse non obscure adeò insinuare, ubi in *Retractionibus* opusculi hujus facit mentionem, expressè memorans, jactatum fuisse tum

p. m. 578.

lib. II. c. 22.

cap. II.

Romæ, *Joviniano responderi non posse cum laude, sed cum vituperatione nuptiarum*; id quod de Hieronymi contra Jovinianum libris intelligi debere, nemo non videt. In illo certè libro Augustinus non pauca habet in matrimonii honorem egregia, inter quæ præprimis sequentia notatu digna videntur: *Quod Apostolus ait, que in nuptia est, cogitat ea, que sunt Domini, ut sit sancta & corpore & Spiritus non sic accipiendum est, ut putemus, non esse sanctam corpore Christianam conjugem castam, omnibus quippè dictum est fidelibus, nescitis, quoniam corpora vestra templum in vobis est Spiritus sancti, quem habetis à Deo? Sancta sunt etiam corpora conjugatorum, fidem sibi & Domino servantium; cui sanctitati cujuslibet eorum nec infidelem obsistere conjugem, sed potius sanctitatem uxoris prodesse infideli viro, aut sanctitatem viri prodesse infideli uxori, idem Apostolus testis est, dicens, sanctificatus est enim vir infidelis in uxore fideli, & sanctificata est mulier infidelis in Fratre fideli*. Et si autem Augustinus quoque in antecedentibus & sequentibus non semel virginitatem præferat matrimonio, illiusque quàm hujus cum *Hieronymo* majus, statuat meritum, præter tamen Apostoli mentem id fieri, supra jam est indicatum.

Ordo nunc requirit, ut vindiciæ scribantur illius articuli Confessionis Augustanæ, ex quo sub initium hujus controversiæ dictum fuit, *quod Monasteria tempore Augustini libera fuerint collegia, postea autem corrupta ubique disciplina addita sunt vota, ut tanquam excogitato carcere disciplina restitueretur*. Duo his ex Augustino opponit Bellarminus, ne liber ille Symbolicus de seculo Augustini verum scripsisse videatur. Et primò quidem ex duplici testimonio Augustini demonstrare conatur, *jam eo vivente Monachos votis fuisse adstrictos*. Prius ita habet: *Nemo postquam in monasterio frater dicat, recedo de Monasterio; neque enim soli, qui sunt in monasterio, perventuri sunt ad regnum cælorum, & illi, qui ibi non sunt,*

in Psal. 75.

sunt, ad Deum non pertinent. Respondetur ei, sed illi non voverunt, tu vovisti. Post- in Psal. 99.
 rius autem hunc in modum: Dum non perseveraverit (quis) implere, quod vovit, sit
 desertor tam sancti propositi, & reus voti non redditi. Ad utrumque locum respon-
 dit D. Dorſebus, qui totam hanc materiam enucleatissime tractavit. De priori hæc
 monuit: Habuerunt monastica exercitationes illæ suas promissiones & obligationes,
 suas periodos & terminos. Temerarii fuerunt, qui ex libidine egerunt, & existima- Iniqu.
 runt, licere sibi, quoties & quodocunque placuerit, è monasterio exire & vitæ genus P. 265
 quodocunque superioribus inconsultis eligere. Aliter disciplina jubebat, ordinata dimis- seqq.
 sio requireretur, quid enim, aliter si fuissent instituta congregationes illæ, fuissent, nisi
 aliqua hominum conciliabula suis obtemperantium libidinibus? Rectè ergo Augusti-
 num animadvertimus differentiam constituentem inter eum, qui extra Societatem
 Asceticam vivit, & eum, qui ei est intermixtus. Illum libertate absoluta gaudere per-
 mittimus, permittimus & hoc, ex lege vitæ asceticæ illis, qui ei fuerunt obstricti, hoc non
 licuisse. Probamus ergo, quod Augustinus illorum reprehendit conclusionem, qui licere
 sibi putarunt monasticam pro libitu congregationem dimittere, quia etiam extra mo-
 nasterium salus æterna sperari posset. Dicimus, quia voverunt, se ad placitum & exa-
 men superiorum in asceticis illis exercitamentis victuros, idè etiam teneri, legibus il-
 lis stare. De posteriori sequentia: Subscribimus & nos, eos, qui monasticis exercita-
 tionibus animum manciparunt, & sancti illius propositi legibus sese submisserunt, atque
 hoc sensu voverunt disciplina observantiam, & postea Societati piæ onerosi sunt, adver-
 santur progressui in charitatis & virtutis exercitamentis, reluctantur monitis salu-
 taribus, superiorum adspersionum imperia, invidia, emulatione, odii, impuritatibus
 se coinquinant, esse desertores propositi sancti, & voti non redditi seu promissorum non
 prestitorum reos. Esse hanc sancti Patris mentem, ex contextu patet, quem pro-
 lixius exscribere neque libet, neque licet. Breviter & tribus quod ajunt verbis, agunt
 hæc augustissimi Doctoris testimonia non de ea votorum ratione, quæ hodie obti-
 net, ad quod in primis Confessores Augustani respexerunt, ex collatione antiqui tem-
 poris & moderni observantes, quantum hoc ab illo mutatum, & quàm alia hodie
 fit votorum ratio, quam antehac, ita ut in comparatione utrorumque vota tempo-
 re Augustini facta pro nullis haberi possint. Et, si de votis propriè dictis Augu-
 stinus omninò intelligi debet, in his certe testimoniis aliud nullum, quàm votum
 vel promissio obedientiæ, quamvis non ceteræ, continetur, cum tamen Bellarmi-
 nus plurimum in se susceperit demonstrationem, de quibus postmodum suo loco in
 specie.

Alterum, quod Bellarminus contra Augustanam Confessionem pro monachif-
 mi antiquitate ex Augustino profert, est, *Monasteria olim non fuisse scholas literarum*
sacrarum & aliarum disciplinarum; Augustinum enim cum aliis Monachorum institu-
ta describentem meminisse quidem Orationis, Iejuniorum, Psalmodia, Continentiæ, Obe-
dientiæ, Paupertatis, de scholis literarum & Dialecticæ aliarumque disciplinarum ne
verbum habere. Quali verò Exercitia hæc Orationis & Musica, ad quæ non nisi so-
 brios & jejunos accedere fas est, studium item continentiæ & debitæ superioribus
 obedientiæ, cum animo non paupere quidem, at paucis contento, tollant aut impe-
 dianc studia literarum, in primis sacrarum, ut iis non imbutos fuisse statuendum sit,
 quos ex monasteriis ad Clericatum sive majoris sive minoris gradus præviâ vocatio-
 ne adsumtos, proximè ab Augustino docebimur. Prætermisso enim nunc, quod
 ad demonstrandam consiliorum præcellentiam ex Augustino profert Bellarminus,
 utpotè cujus examen ad succedens caput pertinet, ubi de consiliis ex professio age-
 tur, neque attento, quod ex eodem de pollutione conjugali adducit, quia caput an-
 tecedens illud jam excussit, quia & neglecto, quod ex sermonibus de communi vitâ
 Clericorum memorat, Augustinum non Episcopum, sed Monachum esse voluisse, &
 idè nunquam ivisse ad loca, quæ Episcopo carebant, ne fortè Episcopus ibi esse cog-
 retur, cum his sermonibus tanquam non omni ex parte indubitatis sententia jam sit
 dicta, hocque Augustini exemplum de monachifmi desiderio ad rem nihil faciat
 præsentem, quia non, quid Augustinus in juventute fecerit vel desideraverit,
 quæritur, sed quid tanquam Ecclesiæ Doctor publicè docuerit & scripserit; his, in-
 quam, nunc sepositis, duo adhuc supersunt loca, de quibus videndum, an ea
 fiant Augustinum veritatis evangelicæ testem, an verò opinionis Papisticæ
 suffraganeum? In priori ita legitur sanctus Pater Monachos sub Abbate Eu-
 doxiæ

de moribz
 Eccles.
 cap. 31.

Epist. 11. ad
Eudox.

doxio adscriptisse: *Vos fratres exhortamur in Domino, ut propositum vestrum custodiaris & usque in finem perseveretis, ac, si quam operam vestram mater Ecclesia desideraverit, nec elatione avida suscipiatis, nec blandiente desiderio respiciatis, sed miti corde obtemperetis Deo, cum mansuetudine portantes eum, qui vos regit, qui dirigit mites in iudicio, qui mansuetos docet vias suas; nec otium vestrum necessitatibus Ecclesia preponatur, cui parturienti si nulli boni ministrare vellet, quomodo nasceremini, non inveniretis.* Digna hæc verba fuerunt visa, quæ corpori Juris Canonici à Gratiano infererentur. Clara autem satis videntur, ex quibus possit demonstrari, tempore Augustini Monasteria fuisse scholas, id est, Ecclesiæ Seminaria, undè ad officia Ecclesiastica desumi poterint viri & literis probè exculti, & aliis exercitamentis ad altiora quævis & graviora præparati. Sed aliter visum Bellarmino & planè contrarium, ita super hæc Augustini verba scribenti: *Si Monachi illi præparabant se ad Ecclesiastica munera, quid opus fuit eos hortari, ne recusarent ea munera, si quando ad ea vocarentur?* Deindè, *cur Augustinus eos hortatur, ut propositum suum custodiant, & usque in finem perseverent, si non erant ibi perpetuò manjuri, sed solùm ad tempus, donec videlicet se Ministerio præparassent Ecclesiastico?* Atqui non parùm errat Bellarminus, ea iterum, quæ inter se contraria non sunt, opponendo. Quasi verò Augustini adhortatio ipsius instituti rationem tolleret. Dicat ergò Bellarminus contra semet ipsum, nullam quoque illius propositi fuisse rationem, quod ut custodiant & usque in finem perseverent, ipso agnoscente & fatente Bellarmino hortatus est Augustinus. Sed videamus, quale illud fuerit propositum, & vanitas illationis Bellarminianæ eò manifestior erit. Certè, si Augustini verba ritè ponderaverimus, aliud nullum erit, quàm id ipsum, quod Monachis revocat in memoriam, ut nimirum serio cogitent, ideò se monasticum ordinem semel suscepisse, ut si per varias animi corporisque exercitationes præparati, post aliquod temporis spatium digni iis, quorum interest, videantur, ut ad clericatum transeant; Deoque & Ecclesiæ in publico quodam officio inserviant, promptos ex debito se sistant, neque otium & desidiam labori antehabeant; neque tamen è contrario semetipsos contra debitum Ecclesiæ obstant, vel ante justum tempus se præ aliis dignos æstiment, sed ordinariam potius vocationem patienti humilitate expectent. Et ad hanc Augustini exhortationem non improbabiler anam præbuisse videtur ex una parte quorundam vana imaginatio, ex altera verò in aliquibus vitæ monasticæ nimius amor, cum fuga laboris in munere Ecclesiastico conjunctus, sub specie humilitatis tectus. Utrique vitio occurrentium statuit Augustinus, id quod ex verbis proximè sequentibus patet, quibus mentem suam satis aperte ostendit Doctor augustus: *Sicut inter ignem & aquam via est tenenda, ut nec exuratur homo, nec demergatur, sic inter apicem superbiæ & voraginem desiderii nostri temperare debemus, sicut scriptum est, Non declinantes, neque ad dextram, neque ad sinistram. Sunt enim, qui dum nimis timent, ne quasi in dextram rapti extollantur, in sinistram lapsi demerguntur, & sunt rursus, qui dum nimis se auferunt à sinistra, ne torpida vacationis molliiæ sorbeantur, ex altera parte jactantia fastu corrupti atque consumi, in favillam fumumque vaneunt.* Idem observare licet ex lemmate his Augustini verbis in Jure Canonico citatis præscripto, compendium eorum ita exprimente: *Ecclesiastica officia nec avida elatione Monachi suscipiant, nec blandiente desiderio respiciant.* Ut adeò Bellarminiani cerebri commentum hic nullum planè locum possit habere, ut potè claris Augustini verbis expressè contrarium. Super jam adhuc est posterior ex ultimis, qui examen requiritur, locus, ubi Augustinus scribit sequentia: *Magister bonus mandata legis ab ista excellentiore perfectione distinxit, ibi enim dixit, si vis ad vitam ingredi, serva mandata, hic autem, si vis perfectus esse, vende omnia que habes &c.* Ne autem hic tangam, quod Bellarminus existimat, Augustinum apertissimè hisce verbis docere, vitam Monasticam vitam secularium esse perfectionem, quia, ut dixi, sequens tractatio hanc ex professo controversiam excutiet; illud saltem venit notandum, Bellarminum insigniter errare, dum lectori vult persuasum, Augustinum his verbis docuisse, quod Christus vitam monasticam quasi perfectionem approbaverit. In hujus controversiæ tractatione incidit mentio de ipsius Augustini Monachatu, cui peculiarem libellum ad Imperatorem Maximilianum, opposuisse Jacobum Wimphelingum, Sclertheadianum, SS. Theol. Licentiatum, A. 1503, ac argumentis non trivialibus probasse, Augustinum neque fratrem, neque Monachum in cullo indutum fuisse, testis est author, qui ante hoc decennium edidit iteratò Catalogum

c. 16. qu. 1.
Vos autem

Epist. 89.
ad Hilar.
quæst. 4.

logum testium veritatis cum Auctario insigni, *Iohannes Conradus Dietericus*, Professor nonita pridem Giesensis, uti nomen ejus prodidit non semel nuperus Bibliothecæ curiosæ collector *Hallerwardus*. Et quia ratio potissima eorum, qui *Monachismum* Augustino adfingunt, versatur in autoritate sermonum quorundam *ad Fratres in Eremito*, inter Augustini opera extantium, prolixam eorum censuram è *Pauli Langii*, Monachi, *Chronico Civitatis* adducit, lectu per omnia dignissimam. His juvat addere, quæ post alios plures hanc in rem scripsit *Petrus à S. Trudone*, Canonicus regularis, ante hoc viginti, & quod excedit, Annos *Lovanii* in publicam edens lucem *Augustini Testamentum* contra *Iohannem Rivium* in primis & *Christianum Lupum*, utrumque ordinis *Eremitarum*, qui se *filios Augustini primogenitos* esse gloriantur, quos verò scriptor hic in *examine* hujus Testamenti neque primo, sed & neque secundo aut tertio-genitos esse, probandum in se suscepit, cum *licentia & adprobatione ordinariorum*, caput quartum post decimum huic consecrans labori, quo ex claris & indubitatis demonstrètur testimoniis *fictitius Augustini Monachismus*, & quidem hoc ordine: *Augustinus* in libris retractationum sua secundum diversas vitæ conditiones scripta recensens nullam prorsus *Monachismi* facit mentionem, sed distribuit primò in ea, quæ scripsit nondum baptizatus, sed adhuc *Catechumenus*; secundò in ea, quæ scripsit baptizatus adhuc in Italia constitutus; tertio in ea, quæ scripsit in Africa; quartò in ea, quæ scripsit apud Hipponem regium Presbyter; denique in ea, quæ scripsit Episcopus. Similiter agens de vestibus suis *sermone secundo de disquisitione Clericorum suorum*, quem habuit existens Episcopus, suam distribuit vitam in Episcopatum seu Clericatum, Professionem secularem & in domo paterna mansionem. Ita *Possidonius* etiam secundum diversas vitæ conditiones agens de scriptis Augustini, non meminit *Monachismi*. Augustinus ipse in epistola post septuagesimam sexta ad *Aurelium* se contra Monachos distinguit & inter Clericos reponit. Imò, cum aliquando in exordiis suæ conversionis in Eremitum confugere decrevisset, à Deo se prohibitum fuisse testatur, *ultimo decimi Confessionum libri capite*. In regulâ quoque nulla fit mentio Eremiti aut Eremitarum &c. Idem sæpillimè se vocat Episcopum, Presbyterum, Diaconum, Clericum; nam scribens Episcopis eos vocat Coepiscopos & sacerdotes, scribens Presbyteris vocat conpresbyteros, scribens Diaconis vocat condiaconos, scribens Clericis vocat conclericos, scribens Monachis nunquam tamen eos vocat con-Monachos, sed aliis honorat titulis, cum tamen non erubisset sibi nomen Monachi tribuere, aut Monachis scribens con-Monachi, si fuisset *Monachus*, sed de eo potius in Domino fuisset gloriatus. Præter id nullus Patrum coævorum in scriptis suis Augustinum vocat *Monachum*, sed vel Papam, vel Episcopum, vel coepiscopum, vel simpliciter Augustinum. Ipse similiter etiam ante-quàm esset Presbyter vel Episcopus, non aliter se intitulat, quàm Augustinum; loquens itidem de Monachis, de ipsorum Monachismo dicit, *vestrum propositum*, nunquam verò, *nostrum*, ostendens, aliud suæ vitæ propositum esse ac Professionem à Monachali distinctam. Hæc scriptoris *Sovanensis* contra *Monachismum Augustini* sunt argumenta, quibus hinc inde in opere laudato interserit responsa ad objectiones partis adversariæ, quæ Monachismo videntur favere, è quorum numero dum inter alia *Rivius* in primis probavit ad ultima matris *Monicæ* verba, quibus filium paulò ante finem legitur adlocuta decimo libri confessionum noni capite, *servum Dei* vocans, ostendit capite operis septimo, non exinde sequi, eum fuisse *Monachum*, aut id solum *Monachis* tribui, cum & seipsum jam Episcopum vocet *servum Dei*, quando tamen *Monachus* non fuerit, imò & *servum Christi* servorumque ejus, aut æquivalenter famulum, similiter *servos Dei* vocet *Ambrosium* & *simplicianum*, quia & omnes Sacerdotes & Altaris Ministros, quorum nullus tamen fuerit *Monachus*. Quod verò *Lupus* objicit, Augustinum in libro de opere Monachorum, loquendo de Monachis Africanis, frequenter eos vocare *filios*, respondet capite post decimum quinto *examinator Testamenti*, si *Monachi sint omnes*, quos Augustinus vocat filios, Clerici etiam erunt *Monachi*, & omnes ferè totius Africa seculares, non solum plebei & tanquam Episcopo subditi, ac consequenter filii spirituales, sed qualescunque cujusvis ferè conditionis; omnes enim quos Christo gignere aut in fide & moribus erudire cupiebat, aut quibus bene volebat, hoc suavissimo ac adfectuosissimo titulo decorat more consuetò quibusvis ferè superioribus. Addit ibidem, simile huic argumentum esse, quod desumitur ex nomine *Fratrum*; quia omnis ferè generis homines vocet *fratres* Augustinus, quod utrumque pluribus exemplis ex *inscriptionibus* epistolarum confirmat.

Tandem quamvis Augustinus ipse in *Enarratione* Psalmi post centesimum & trigesimum secundi vel tertii se *Monachum* vocat, testatur hic *Index Antimonasticus* capite post decimum septimo, Augustinum ibi non aliter se Monachum vocare, quam quo sensu omnes Catholicos vocet Monachos, eo scilicet, quod *Ecclesiæ servarent unitatem*, & non sequerentur partem donati, ad ipsum provocans textum, quem clarissimè hoc convincere scribit. Hæc pauca libasse sufficiat, & locum indicasse, undè plura licet accersere.

CAPUT SEPTIMUM & seqq.

De

Consiliis Evangelicæ Perfectionis.

UT de iis ordine & distinctè agat, ac quanam inter ea & præcepta sit differentia ostendat Bellarminus, quatuor modos expliat, evincere studens, Consilia ex parte materiae sive objecti, ex parte subjecti, ex parte forma, ex parte finis antehabenda esse præceptis. Et quò probabiliorem sistat hanc opinionem, ad omnes hos quatuor modos testimonia Augustini subnectit, sanctum hunc Patrem ad suas trahens partes. Equidem, id quod ad antecedentes quoque de cœlibatu Clericorum & statu Monachismi controversias ex debitâ ingenuitate sumus fassi, neque hic negare possumus, non videri solum, sed esse reverà Augustinum Consiliis, quæ Evangelica dicuntur, & quibus major, quàm præceptis adscribitur perfectio, iusto amplius addictiorem, ea hinc indè iis elogia attribuentem, quæ si testimoniis S. Scripturæ in suo sensu intellectis confirmare debuisset, aquam sibi harere non potuisset non observare. Hinc D. Chemnitius noster hujus quoque opinionis seminaria inter reliquas Patrum stipulas retulit, quamvis hæc cum limitatione, esse sententias de hoc argumento in Augustini etiam scriptis valdè dissimiles, id quod postmodum videbitur. Ea inter sicut in aliis pluribus Controversiis egregiam navavit operam, origines earum ex Antiquitate Ecclesiasticâ ostendendo; ita hic quoque multâ cum observatione exposuit occasionem huic opinioni datam, eamque duplicem, unam, quâ stoicorum sententiæ de viro in primis perfecto non diu post Apostolorum tempora ab illis in Ecclesiam sunt invecatæ, qui in scholis Philosophorum enutriti ad Christianismum conversi doctrinam Ecclesiæ ad Philosophorum placita accommodare conati fuerunt, eum videlicet in finem, ut hæc ratione ea, quæ in verbo Dei horridius dicta videbantur, mitigarentur, ac hujus mundi sapientibus Ecclesiæ doctrina gratior redderetur, minusque ab ea abhorrerent. Alteram, qua ferventibus Ecclesiæ Doctorum, origenis nominatim, & aliorum quorundam disputationibus cum juratissimis orthodoxæ veritatis hostibus, Celso, Proclo, Porphyrio, & inprimis Juliano, Apostata turpissimo, inter alia id præsertim ac omnibus modis oppugnante, quod Christus suis quondam discipulis in concione montana proposuit; Verba Christi, utpotè primo ad spectu difficilia, & tum temporis nondum satis intellecta, nulla ratione commodiori ab objectionibus adversariorum gravissimisque eorum accusationibus liberari posse existimarunt, qui pro Doctrinâ Christianæ sinceritate Apologias scripserunt, quàm si Christum ibi non præcepta, sed consilia tantum tradidisse dicerent, hocque responso, et si non ex veris Evangelici Textus fundamentis desumpto, criminationes hostium retunderent, ac Ecclesiæ doctrinam tunc receptam ab omni accusatione purgarent, idque, quod variam injicere posset suspensionem, à se hac ratione amolirentur. Quamvis autem hoc ita fuerit, exque publicis Ecclesiæ Doctorum illo tempore viventium scriptis adhuc hodie per Dei gratiam superstitis manifestum satis sit eis, quia ea diligentius evolere non dedignantur, exque hoc fonte hyperbolica illa consiliorum evangelicorum elogia manasse sit indubium, quæ in Augustini etiam scriptis non semel leguntur; optimè tamen simul id quoque observavit & monuit Chemnitius, hanc de perfectione consiliorum sententiam non eò trahi debere, quali lex Dei perfecta posset obedientia non tantum impleri, verum etiam aliquid melius supererogari, cum Augustinus in libello de perfectione Justitiæ & aliàs sæpe ex proposito istam ex scriptura refuter sententiam, ac contrariam de impossibilitate implementationis & imperfectione Justitiæ insigniter pro illorum temporum ratione illustret, ut infra suo ostendetur loco. Debuit omninò hoc in antecessum præmitti, ne vel Augustinus ad partes etiam inivitus trahi videatur, vel plane deferatur & desertus negligatur. Agnoscamus, inquam, S. Patrem cum aliis sui seculi Doctoribus voce consilii in

Locor.
Theol.
Part. II.
p. m. 106.
seqq.

Math. V.

fili in significato strictiori usum vel potius abusum præbuisse aniam posteriorum seculorum scriptoribus, quos tamen à mente augusti Doctoris non parum recessisse sequens examen breve ostendet. Et quidem ut ordinem à Bellarmino observatum sequamur, ad demonstrandam Consiliorum perfectionem & prærogativam ratione materiæ circa quam vel objecti, ex cuius respectu *materia præcepti bona quidem sit, sed Consilii melior atq; perfectior, loquendo nimirum de præceptis, quæ circa eandem materiam, circa quam Consilia etiam, versantur, dum Consilia non solum includunt præcepta, sed & aliquid supra addunt*, sequentem Bellarminus ex Augustino locum commendat: *Ille amantes, quibus* Serm. 18. de Verbis Apost. *terrene voluerunt nuptiæ, quæ terrenos amplexus non desideraverunt, usque ad deo acceptum, ut non recusarent Consilium, ut plus placerent, plus se ornaverunt.* Ut constat scopus, quem Augustinus in hoc virginittatis elogio sibi habuit propositum, ex antecedentibus proximè verbis est manifestum, eum ad illud Apostoli oraculum respexisse, quo se de virginibus Domini præceptum non habere, sed Consilium dare scripsit, quod 1. Cor. 7. verò non ad perpetuum, sed ad illud tantum tempus pertinere, quale tum fuit, ob gravissimas persecutiones luctuosum valde, non semel hætenus est indicatum, infra suo etiam loco ulterius monebitur. Nunc id saltem notetur, an existimari debeat, vel Apostolum, vel ejus exemplo Augustinum ausum fuisse, illud de virginibus Consilium tanquam melius & perfectius Domini præcepto antepone, aliquamq; Dominicis præceptis de suo addere perfectionem. Id ne cogitemus, Apostoli & post eum augustissimi Doctoris modestia ex pluribus nota documentis prohibet. Quoad secundum differentie modum vel gradum, qui est ex parte subjecti, seu materiæ in quâ, statuit Bellarminus *distingui Consilia à præceptis, quod hæc sint omnibus communia, non item illa, idque iterum ad Augustini sententiam scribens: De virginittate dicitur, qui potest capere, capiat; de justitia non dicitur, qui potest facere, faciat, sed, omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur & in ignem mittetur.* Possunt hæc sano sensu intellecta aliquem habere locum, modo ne ultra tertium & terminum comparationis res extendatur, atq; Consilia hominum Domini præceptis ex indebito præferantur, ob quam inordinationem Pharisei quondam à Christo graviter fuerunt objurgati. Pergit Bellarminus, & ex parte formæ Consilia à præceptis differre docet, *quod hæc in sua obligent, illa autem in libero hominis arbitrio sint* de S. Virgini. c. 50. Augustino id etiam observante: *Neque sicut, non machaberis, non occides; ita dici potest, non nubes. illa exiguntur, ista offeruntur: si sunt ista, laudantur, nisi fiant illa, damnantur.* In his quoque non multum refragabimur, si res ita proponatur, ut divinis suis maneat honor institutis, neque humana prævaleant. Restat ultimus differentie gradus, finem sive effectum respiciens, cujus ratione Bellarminus scribit *præcepta ab hominibus observata habere præmium, non observata habere pœnam; consilia autem etsi non observata nullam habere pœnam, observata verò majus habere præmium* Augustino iterum teste laudato: *Quoniam de vitæ remissione peccatis ad eunda est vita æterna, in quâ est egregia quedam gloria, non omnibus in æternum victuri, sed quibusdam ibi tribuenda, cui consequenda parum est, liberatum esse à peccatis, nisi aliquid ipsi vorveatur liberatori, quod non sit criminis non vorviffe, sed vorviffe ac reddidisse, sit laudis.* Ad quod nihil aliud dico, quàm quod suprajam circa Pauli consilium monui observandum, quia ad idem Augustinus verbis proximè sequentibus lectorem ducit, Consilium certo tempori destinatum in perpetuum & continuo duraturum contra Apostoli mentem mutans. Et hæc breviter circa quatuor differentie inter Consilia & Præcepta modos vel gradus quoad Augustini sententiam observasse satis esse potest.

Nunc ad examentestimonium est deveniendum, quibus horum Consiliorum perfectionem & prærogativam Bellarminus ostendere & demonstrare satagit, Augustino non semel ad partes tracto, eventu tamen non semper tam prospero, qui singularis gloriæ materiam præbere possit, id quod breviter videbimus. Et primum quidem testimonium ex V. T. desumptum hoc est: *Non dicat Eunuchus, ego lignum acidum, quia hæc dicit Dominus, qui custodierint sabbatha mea, & elegerint, quæ ego volui, & servaverint fœdus meum, dabo eis in domo mea & in muris meis locum, & nomen meum à filiis & filiabus nomen æternum dabo eis, quod non peribit.* Bellarminus de eo sic scribit: *Quod hic agatur de continentibus voluntariis, non de abscissis vel sic natis, qui necessario continent, docet præter alios Ecclesiæ Doctores Augustinus, & patet ex præmio, quod Eunuchis promittitur. Nec enim ulla est ratio, cur Eunuchis natis vel abscissis major promittatur gloria, quam sit filiorum & filiarum Dei. Addit autem subreptitè Augustinus: Si quis contendat, Esaiam de veris loqui eunuchis, adhuc nostram jurari causam. Nam si Eunuchis, qui continent se, quia non possunt aliud facere,* Esa. 56. Ibid. c. 24. & 25.
 Z
 major

major promittitur gloria, quam Iustis conjugatis, majore iis promittitur ratione, qui se continebunt, etiam si possent non continere. Post aliqua subiungit: Quod autem continentia non solum sit utilis in hac vita, sed sit verè meritoria gloria singularis, ex illis patet verbis, nomen æternum dabo eis, quod non peribit, quod sic Augustinus exponit: Quid ter-giver saris impia cæcitas, quid temporalem tantummodo utilitatem promittis continentibus sanctis? Nomen æternum dabo eis. Et si fortè hic ipsum æternum pro diuturno conaris accipere, addo, accumulo, inculco, Nec unquam deerit. Quid queris amplius, quid dicis amplius? Æternum hoc nomen, quidquid illud est, spadonibus Dei, quod utique gloriam quandam propriam excellentemque significat, non erit commune cum multis, quamvis in eodem regno & in eadem domo constitutus, nam idèò fortè esse & nomen est di-ctum, quod eos, quibus datur, distinguat à cæteris. Hæc Augustinus & ex eo Bellarminus, ad quæ prætermisissis aliorum Interpretum, antiquorum & recentium sententiis, huic non usque quaque consentientibus, omnium ferè postremum hujus Prophetæ expositorem, *Gabrielem Alvarez*, consulere placet, utpotè contra hanc Augustini Glossam expressè & directè agentem, hæc inter alia notanter scribendo: *Scopus illius Prophetice orationis est, in Ecclesiâ Christi Evangelicâ multò secus ac in Synagoga & populo Ebræo census circumstium fore ineundum. Ab Ecclesiâ nullum genus, ordinem, statum & conditionem arceri, nullum naturæ vitium aut naturalium, nullum corporis defectum & jacturam obesse. Absint animi vitia, quæ verè sunt deformia & probrosa, adsint virtutum decora & ornamenta, reliqua omnia non venturam in lances & examen. E vitis aut virtutibus quemlibet esse estimandum, generis aliarumque conditionum in neutram partem ullum pondus esse futurum.* Hæc cum in antecedentibus & consequentibus prolixè contra Augustinum firmasset, nihilque ad eorum verisimilitudinem demon-strandam intermisisset, tandem sic finivit: *At querat jam ex me lector hoc in loco, quamobrem Augustini & aliorum Patrum sanctorum expositionem submoverim, qua in eunuchis virginem agnoscunt.* Respondeo, Augustinum & cæteros Patres non sumer-tus agere literaliter, si unum excemeris Augustinum, nec si agerent, isto modo esset mirum, secus eos interpretari, quam poscat Acoluthia, cum scorsim tractent, quod observat sanctis Patribus generatim accidere S. Gregorius in Prologo Moralium. Quod attinet ad virgini-tatis Encomium & excellentiam, si scriptura non ferat, non fuerit vera laus petita ex in-terpretatione falsas, neque defunt alia clariora testimonia, quibus virginitas conjugio præ-ponitur, de quibus proximè suo ordine & numero. Ne autem omninò contrarius vi-deatur Augustino, hæc addit: *Quin & ex hoc ipso loco, prout à nobis exponitur unà cum multis, sua laus Castimonia constat, quod benè advertit Augustinus.* Nam si tot ac tanta dona spondentur eunuchis corporalibus, hoc est, prole carentibus, licet à natura pro-veniat, si boni sint viri, quanto majora eos manebunt præmia, qui spontè se castraverunt propter regnum cælorum, si cum virginitate alias virtutes conjugaverint. Quæ ultima authoris verba satis manifestè ostendunt, & eunuchis obventuram à Deo gratiam, non ob eam præcisè causam, quod eunuchi sunt, sed si boni sint viri, & virgines spon-taneo se studio castrantes manere apud Deum præmia, non in quantum sunt virgi-nes, sed si cum virginitate alias virtutes conjugaverint.

Matth. 13.

Secundo ad demonstrandam Consiliorum perfectionem testimonio, quod ex sapientiæ libro est desumptum, quia ex Augustino nulla intercedit autoritas, præter-misso, succedit tertium, sistens evangelicam ex ore Christi parabolam, qua regnum cælorum, id est, Ecclesiâ militans bonæ comparatur terræ, cujus una pars reddebat fructum centesimum, alia sexagesimum, alia tricesimum, circa cujus intellectum monet Bellarminus, Augustinum cum aliis docere, *distingui merita casti conjugii, vir-ginitatis & virginitalis, ex quo adparere, continentiam virginalem esse majus bonum, & magis meritorium apud Deum, quam sit castitas conjugalis, ac proinde divinum esse Consilium, cum Deus id, quod non præcipit, & tamen commendat, abisq; anteponit rebus, sine dubio consulat.* De Augustini circa hoc testimonium sententia notari debet, eum variè in ejus explicatione versari. Videamus exindè quædam ad institutum præ-fens pertinentia. Ita autem in comparatione status conjugalis & virginitalis occupa-tus ad laudatum ex parabola testimonium respiciens scribit inter alia augustus Do-ctor: *Quis nesciat, obedientem mulierem inobedienti virgini præponendam?* Videt hic lector attentus, ex mente Augustini non virginitatis statum in se commendari, nisi aliæ ad eam virtutes accesserint, quem in modum Gabriel Alvarez proximè senten-tiam ejus optimè expressit. Pergit S. Pater: *Sed cum amba sint obedientes præceptis Dei, itane trepidabit (quis) sanctam virginitatem castis etiam nuptiis, & continentiam*

de S. Vir-
gin. c. 44.
& 45.

præ-

præferre conubio fructum centenum præire centeno? En, quâ ratione Augustinus utrumque & virginalem & conjugalem statum Dei præceptis niti statuat, & hinc numero Consilium eximat, ut utrumque illi prævalere existimet, hæc quamvis cautione addit: *Hæc uimen vel hæc virgo obediens & Deum timens; illi vel illi mulieri obediens & Deum timens anteferre se non audeat, alioquin non erit humilis, & Deus superbis restitit.* Et qui dixi, Augustinum variè in hujus testimonii explicatione versari, sequentia id abundanter ostendunt, ubi post plura ut plurimum ex aliorum mente ita porro scribit: *Quidquid significet fecunditatis illa diversitas, viderint, qui hæc melius, quam nos, intelligunt, siue virginalis vita in centeno fructu sit, in sexageno vidualis, in triceno autem conjugalis, siue centena fertilitas Martyrio potius imputetur, sexagena continentia, & tricena conubio, siue virginitas accedente Martyrio centenum impleat fructum, sola vèd in sexageno sit conjugati autem ferentes tricenum ad sexagenum perveniant, si Marures fuerint; siue, quod probabilius mihi videtur, quoniam gratia diviniæ multa sunt munera, & est aliud alio majus ac melius intelligendum est plura esse, quam ut in tres differentes distribui possint. Et iterum post aliqua: Multa ergo sunt dona, & alia aliis clariora ac præiora singulis singula, & aliquando alter fructuosus est donis paucioribus sed potioribus, alter inferioribus sed pluribus. Et quem admodum inter se vel coæquantur vel distinguantur in accipiendis honoribus æternis, quis hominum audeat judicare dum tam constet, & multa esse ista diversa, & non ad præsens tempus, sed in æternum prodesse meliora?* Hanc Augustini modestiam non sine laude imitatus inter Papæos Interpretes Esthii scriptit: *Sensus simplicissimus & maximè literalis videtur, ut hic numeri diversitas referatur in genere ad diversitatem fructuum ac meritum in Ecclesia.* Quamvis enim in eo Esthii ab Augustino videtur differre, quod hic ad futurum, ille vèd ad præsens referat seculum; hic ad triumphantem, ille ad militantem Ecclesiam; conveniunt tamen in eo, quod uterque per exclusionem numeri præcisè ternarii, in genere de donorum divinitus concessorum, ac provenientium exindè fructuum diversitate Christum egisse, sensui literali quam proximum existimant. Intra hos terminos si ceteri quoque interpretes Papæi steterint, Augustinum ad suas trahere partes, upotè invitum vix ausi fuissent.

Quartum nunc sequitur pro Consiliorum perfectione testimonium, illud exhibens ex ore iterum Christi oraculum, de quo ad Augustini mentem & sub initium hujus, & sub finem proximè antecessentis Controversiæ de Clericorum cœlibatu ex occasione per Bellarminum oblata fuit actum, quo Christus Apostolis Matrimonii, non nisi per adulterium, repudiato Repudii apud Judæos antehac usitati libello, solubilis difficultatem objicientibus, hoc responsi loco dedit: *Qui potest capere, capiat;* ad Matth. 19. quod Bellarminus, ut non præceptum, sed Consilium in eo exhiberi probet, non solum illud Augustini testimonium adducit, quod eum ad demonstrandam Consiliorum perfectionem in genere paulò ante vidimus adhibuisse, ubi differentiam eorum à præceptis ex parte subjecti seu materiæ in quâ conatus est ostendere, sed & ad ea provocat verba, quæ in laudato hæctenus non semel libro de sanctâ virginitate leguntur sequentia: *Christolaudanti eos, qui se castraverunt, non propter hoc seculum, sed propter regnum cælorum, Christianus contradicat, adfirmans, hoc vitæ præsentis esse utile, non futuræ, &c.* Sed Augustinum & hic hypothese ad defendendum susceptæ nimis inservisse, hæcque Christi verba præter dicentis mentem ad suum traxisse propositum, nemo non à falsis liber præjudiciis ex integro contextu & locorum similibus parallelâ videt. Hinc Grotius aliàs in non paucis papizans, non solum ex loco Marci parallelo, *διὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ*, idem esse statuit, ac *ἐνεκεν εὐαγγελίᾳ*; sed & ex Clemente Alexandrino illud interpretatur, *διὰ ἀγάπην πρὸς τὸν Θεόν*, id est, ut juxta Pauli oraculum melius possint *μερῶν αὐτῶν τὰ τῶν κυρίων*, quod idem ex origine etiam comprobatur. Quod autem Christi verba attinet, *Qui potest capere, capiat*, quæ Bellarminus aliquod in se Consilium continere existimat, & quidem non adeò difficile, multò minus impossibile, idque ideo præprimis, quia numero ferè in numero utriusque sunt sexus, qui consilium hoc sequi & hinc in statu perfectioni præ omnibus aliis vivere se gloriantur; notari meretur ejusdem Augustini observatio, si ad Christi verba, non omnes capiunt verbum hoc, optimè scribentis: *Multi non capiunt, & qui sunt qui capiunt?* Quo ipso S. in Pl. 103. Pater, si non omnimodam impossibilitatem; maximam certè hujus Consilii difficultatem testari voluit, quæ sanè nulla esset, si tot millia hominum illud sequi, & verbum hoc capere possent; id est, perpetuæ & puræ castitatis dono non nisi rarissimo præditæ essent. Et quia Conzenius ad hæc Christi verba ingenue agnovit, Augustinum à principio

capio libri de *Continentia*, qui tamen non est undiquaq; indubitatus, *non continentiam modo virginalem, sed conjugalem quoq; Dei donum ex auctoritate Apostoli nominare*, hinc ad hominem & ex concessis facillimum erit concludere, si castitas & continentia conjugalis Dei donum est quæ non apud omnes conjugatos est invenire, po majori longè & excellentiori dono continentiam virginalem esse habendam, & idè etiam multò rariorem inveniri, apud eos quoque, qui illam sectari contra alios sperculosè volunt videri, comet ipso fastu, si quæ castitate essent præditi, gloriam urpiter contaminantes, contra & in quos Augustinum proximè vidimus singulari zelo invenientem.

Ad quintum nunc vertimus nos pro Consiliorum perfectione testimonium, quo juxta Bellarminum Christus adolescenti Pharisæo sequens Consilium dedit legitur: *Si vis perfectus esse, vade & vende omnia, que habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælis*. Quinque expositiones hujus loci refellendas in se suscepit Bellarminus, quarum primam Hieronymo adscribit, ubi nemo non videt, quæ potestatis Hieronymi sententiam refutavit, quia sibi non consentientem existimavit; eadem uti licitum esset etiam contra Augustinum, si ejus sententia Christi scopo adversari videretur. Sed videamus, quæ Augusti Doctoris mens circa hæc verba fuerit. Eam Bellarminus in refutandis secundâ & tertiâ expositionibus sequenti modo exhibet: *Vidit ille juvenis, quem ad modum legis mandata servaverit. Veruntamen Magister bonus mandata legis ab ista excellentiori perfectione distinxit &c.* Sequuntur hic, quæ sub finem antecedentis proximè capitis leguntur. Et iterum: *Qui illud perfectionis de vendendis rebus suis Consilium tam grande tamque præclarum non receperunt, & tamen à damnablebus immunes criminibus surientem Christum paverunt, non sedebunt quidem cum Christo sublimiter indicaturi, sed tamen ad ipsius dexteram stabunt misericorditer judicanda*. Porro: *Apostolus præcipiens, divitibus sæculi hujus præcipe, non superbe &c. puto, quod divites instruebat, non fallebat, non dicens, præcipe divitibus Mundi hujus, ut vendant omnia, quæ habent, & dent pauperibus, & sequantur Dominum, sed non superbe sapere &c.* Variâ hic ex Augustino congerit Bellarminus, quæ ad observationem trahi possent, nisi eadem sæpius iterare esset inconsultum. Id nunc in primis è re præsentis videtur esse, quod Augustinus verba Christi illustraturus, quibus aliquod Consilium censet exhiberi, confert illud Apostoli oraculum, quo expressum ad divites præceptum continetur, undè ad minimum hoc constat, quia id, quod Paulus expressè: *divitibus inculcari præcipit*, Augustino teste, aliam omninò rationem habet, quam quod Christus juveni Pharisæo sive suavit sive mandavit; esse illud præceptum universale & catholicum, omnibus scriptum & datum divitibus, hoc verò sive consilium sive præceptum esse è contrario speciale, imò personale, quod utut *Conzenius* ad vitam æternam consequendam non absolute necessarium dixit, ad Augustini consensum & hic provocans, *Esthius* etiam existimavit, posse intelligi ad perfectionem, notanter tamen addidit, *non male intelligi necessarium absolute ad salutem*, juveni nimirum huic in specie, qui *confidebat in divitiis, & idè eo pene opus erat relinquere divitias, ut salvetur*, vel, ne divitiæ in viâ salutis, in cujus inquisitione videri volebat sollicitè occupatus, essent impedimento. Alias si in genere & omnibus in universum divitibus absolute necessarium esset ad æternæ beatitudinis acquisitionem divitias relinquere, hæcque venditio bonorum temporalium esset causa, sine qua non liceret aut daretur ingredi regnum cælorum, non veniret sub Elogio Consilii, quo videlicet sensu in oppositione ad præceptum à Consultoribus Papæ sumitur, sed sub elogio præcepti, ad quod omnes sine exceptione divites essent obligati & ad quod seriò inculcandum divitibus Timotheum hortari debuisset Paulus, quem in aliis sine prævio Domini præcepto ad Consilia non adeò impromptum fuisse & supra jam vidimus & proximè iteratâ vice videbimus. Si enim nulla ante se habens vestigia, quod ipse fateretur ingenuè, consilium se suppeditare posse temporari accommodum existimavit, qui se Dei Spiritu regi confusus est, adeoque indubius fuit, nihil à se proponi, quod Dominicis esset contrarium præceptis, cur non potius observasset ea in re præsentis vestigia, quæ Domini esse non ignoravit, si hoc ejus sive Consilium sive præceptum juveni Pharisæo datum non pro personali habuisset, quale etiam illud fuisse, ex omnibus Historiæ circumstantiis manifestissimum est. Præter cætera, quæ ad hoc testimonium ex *Iansenio* Gandavenli id *Vindictis Evangelico-Thomisticis* sunt adducta, id superpondu loco nunc accedat, quod ex Augustini Enchiridio ad præsens insti-

Institutum non male laudavit: *Quaecunque mandat Deus, ex quibus unum est, non machaberis; & quaecunque non jubentur, sed speciali consilio monentur, ex quibus unum est, Bonum est homini mulierem non tangere, tunc recte sunt, cum referuntur ad diligendum Deum & proximum propter Deum, & in hoc seculo, & in futuro.* Id quod ad correctionem sententiae ex Augustino per Bellarminum propositae correctionem factis esse potest. Nunc id porro videndum, quod idem Bellarminus in refutatione expositionis quintae ad vindicandum Augustini auctoritatem produxit. Adscribit eam *Guilielmo de sancto Amore*, contra quem scripsisse *Thomam Aquinatem* refert. Statuit is, ut Bellarminus quidem ejus refert sententiam, *Verba Domini ad juvenem Pharisaeum intelligi debere secundum animi preparationem, & verum continere praeceptum, sicut illud, quod Christus alibi dixit: Si quis te perculserit in unam maxillam, praebere illi & alteram, &c. id enim juxta Augustini expositionem esse praeceptum, etsi in animi preparatione intelligatur.* Bellarminus huic comparationi nihil aliud potuit opponere, quam negando eam, idque ideo, quia *Consilium, quod vocat, de relinquendis rebus ipse Christus, Apostoli & alii plures sancti non in animi solum preparatione retinuerunt, sed re ipsa & factis impleverunt, cum tamen praeceptum, quod agnoscit, de maxilla percussori praebenda non possit re ipsa sine proximi damno & Dei offensione impleri, & ideo intelligatur sola praecipere patientia.* Quem verò ad modum illud me non intelligere fateor ingenuè, quod de proximi damno & offensione Dei hic infert Bellarminus; ita quam maxime fallitur, si Augustinum de eà tantum animi praeparatione ad patientiam existimat esse locutum, quae non simul conjuncta sit cum voluntate patiendi. Patebit mens sancti Patris, si integrum ex eo locum accuratè perpendamus, ubi hunc in modum scribit: *Ita praecepta magis ad praeparationem cordis, quae intus est, pertinent, quam ad opus, quod in aperto fit, ut teneatur in secreto animi patientia cum benevolentia.* Et haec in gratiam Bellarmini videntur scripta, sed sequentia Augusti Doctoris sententiam melius explicat: *In manifesto autem id fiat, quod eis videtur prodesse posse, quibus bene velle debemus.* Et quia Bellarminus in commendatione Consilii de relinquendis temporalibus bonis ad exempla Christi, Apostolorum & aliorum insuper sanctorum provocavit, videat lector, quid è contrario Augustinus ibidem ad illustrandum hoc de maxilla percussori praebenda praeceptum per Christi in primis & Pauli exemplum in medium protulerit, quae nimirum ratione illud propriis etiam exemplis intelligendum esse docuerint. Prolixius enim haec exscribere non vacat, praesertim cum praesentem Controversiam non ita propè attingant.

Math. V.
Epist. ad
Marcell.

Et porro nunc nobis esteundum, videlicet post sextum pro Consiliorum perfectione testimonium, quod nullum ab Augustini auctoritate habet subsidium, ad septimum, quod illud Apostoli oraculum, exhibet, ex quo hactenus solo, si vulgatam admittamus versionem, nomen Consilii fuit depromptum, & quo Augustinum ad commendandam Consiliorum rationem fuisse ductum, credere non impar est. Nimirum scripsit suo tempore Paulus, *Bonum est mulierem non tangere, sicut ob illorum* 1. Cor. 7. temporam rationem, *solutus es ab uxore, noli quaerere uxorem.* Dixit innuptis ad huc & viduis, *Bonum est, si sic permanserint, sicut ego.* Adductus certis rationibus pronuntiavit, *Volo omnes esse, sicut me ipsum.* Imò expressè Consilii voce per laudatum Interpretem Latinum usus est, *De virginibus praeceptum Domini non habeo, consilium autem do, tanquam à Domino consecutus misericordiam, ut sim fidelis.* In comparatione status conjugalis & virginis suam ita expressit mentem, *Qui matrimonio suam jungit virginem, bene facit, & qui non jungit, melius facit.* Denique de vidua haec monuit, *Cui vult, nubat, tantum in Domino, beatorum autem erit, si sic permanserit secundum meum Consilium.* Haec sunt praecipua, quae ad nauseam usque Consilii Papistae & in primis Voti Continentiae ex Consilio Apostoli jactatores crepare solent, suoque Instituto obtendere, primo intuitu non parum ad rem facientia, eoque magis plausible, quia augustissimus Patrum & sanctissimus inter Doctores Augustinus haec quam maxime ad commendationem Consiliorum & inter ea Virginitatis perpetuae existimavit inservire, eo in primis in libro, quem de sancta scripsit Virginitate, hoc argumentum ex professo & singulari tractans studio, unde Bellarminus tria depromsit loca, quae, ne quid praeter videri possimus iussit, quod ad Institutum pertinet, huc ordine eo ponemus, qui à Bellarmino fuit observatus. Primus est: *Hoc modo exhortatur ad Virginitatem Continentiamque perpetuam, ut aliquantulum à nuptiis etiam deterreret.* Secundus: *Mirabiliter desipiunt, qui putant, hujus Continentiae bonum non esse ne-*

cap. 16.

cap. 13.

cap. 14.

esse necessarium propter regnum cælorum, sed propter præsens seculum, quod scilicet conjugia terrenis pluribus curis atque arctioribus distendantur, quâ molestia Virgines & continententes carent, &c. Tertius: Quoniam ad eunda est vita æterna, in qua est quædam egregia gloria, non omnibus in æternum victuris, & quæ sequuntur paulò ante laudata. Ipsi Apostoli mentem circa hanc quæstionem quod attinet, non prolixè adduco ex eodem capite, loca, quibus manifestè satis suam expressit mentem, locutus videlicet sensu non absoluto ac si in & per se status Virginalis melior esset statu conjugali, sed respectivo, quoad illius nimirum temporis circumstantiam, quo Paulus tum vixit & scripsit; neque etiam repeto, quæ de Augustini mente circa legitimum horum verborum sensum hæcenus non semel monui, ne justo sæpius auctoritatem sancti Patris lædere videar, quem tamen à seculi genio abreptum Apostoli in hac quæstione sententias non ritè ex debito ponderasse, certo est certius. Certè dum Apostolum ita ad Continentiam Virginitatemque perpetuam scribit adhortatum, ut aliquantulum à nuptiis etiam deterreret, si extra considerationem circumstantiæ temporis id voluit intellectum, nescio, annon id cum aliquâ Apostoli injuriâ conjunctum videri possit? Quia & non adeò desipere sunt dicendi, qui Continentiæ bonum à Paulo laudatum putant esse necessarium propter seculum præsens, quia nimirum conjugia curis pluribus atque arctioribus distendantur, quâ molestia Virgines & continententes non ignotum est carere, dum ipse Paulus id satis expressè insinuaverit. Et quamvis certos Gloriæ gradus in æternæ beatitudinis statu futuros nulli planè dubitemus, nullibi tamen apertè revelatum scimus, Virgines prælatum iri piis & castis conjugibus, quin potius ex ore Christi certum est, fideles olim Patriarchas, Abrahamum, Isaacum, Jacobum, ob seriam pietatem Deo ita dilectos, ut per nomina eorum posteris innotescere singulari favoris documento voluerit, omnes conjugatos & plurium liberorum Patres, primæ sedis gratiâ præ aliis pluribus, iis etiam sine dubio, qui Virginitatis perpetuæ gloriâ intumescunt, fructuros & beatos fore, quale promissum Virginitatis factum neque in Novi, neque Veteris Testamenti scriptis legitur, eo videlicet in sensu, qui in hac quæstione attenditur. Id si Bellarminus nobiscum attendisset, eâ insuper ab Augustino dissentienti libertate usus, quâ eum in sequentibus Controversiis non semel usum fuisse cum Deo & die videbimus, facile nobiscum Doctore augusto ea potuisset condonare, quæ is nimio ductus Virginitatis studio etiam contra Pauli mentem hic & ibi scripsit, alibi tamen ita penam temperans, ut nihil contra Matrimonii honorem scripsisse videri voluerit, cuius generis aliqua superius fuerunt annotata.

Non multum dissimilia dici debent ad ea, quæ octavum ordine testimonium pro Consiliorum perfectione & singularitate à Bellarmino laudatum ex Augustino proponit, quamvis certâ ratione ad institutum præsens impertinentia videri possint. Utiget nimirum Bellarminus Pauli exemplum, de semet ipso memorantis, quod in cursu Muneris Apostolici plus præstiterit, quam sibi fuerit præceptum, & singularem propterea gloriam apud Deum meruerit. Nam cum Dominus ordinaverit, ut qui Evangelium annuntiant, de Evangelio viverent, Paulum maluisse gratis Evangelium prædicare, & sic opus facere supererogationis. Et ne id ex mente propriâ videatur scripsisse, post alios Patres Augustinum quoque, tanquam sibi in hac expositione consentientem laudat, ita videlicet scribentem: *Audiverat stabularius, ad quem vulneratus est per ductus, si quid amplius erogaveris, in redeundo reddam tibi. Amplius ergo erogabat Paulus, qui suis, ut ipse testatur, sumptibus (aliâs, stipendiis) militabat.* Sed præter id, quod Bellarminus ad hanc de Consiliis materiam hoc Apostoli testimonium trahit, cuius aliquis usus juxta citatam Augustini explicationem in quæstione de operibus, quæ phrasi apud Papæos receptâ ex versione vulgatâ dicuntur vulgò supererogatoria, esse posset, id præsertim hic attendi debet, num Augustinus benè exemplum Samaritani ex parabolâ ad illustrandam Pauli in exhibendis operibus supererogationis laudem contulerit, cum *Esthius*, Annotator ad difficiliora scripturæ loca maximi apud suos æstimatus ingenuè agnoverit, hæc, quæ vocantur opera supererogationis, hic, nimirum in laudatâ de Samaritano parabolâ, *proprie non fundari.* Et quod Pauli de semet ipso testimonium attinet, ita id comparatum est, ut neque opus supererogationis, neque Consilium aliquod Evangelicum propriè & in eo sensu exhibeat, quo hic ad mentem partis adversariæ adhibetur. Quamvis enim Paulus potuisset eo jure uti, ad quod eum provocasse vidimus, id est, de Evangelio, vel de eorum bonis temporalibus vivere, quibus Evangelium prædicavit; tamen quia vix

fine

1. Cor. 9.

de opere
Monach.
cap. 5.

Luc. 10.

sine scandalo quodam & Evangelici cursus impedimento id à Corinthiis, qui prædicationem Apostolicam susceperunt, petere & tanquam jus aliquod sibi debitum extorquere potuit, hinc præsentis usus est consilio, quod tamen ob summam necessitatem præcepti & debiti vim habuisse dici debet, ut videlicet aliis deficientibus mediis, ne Ecclesiam noviter plantari cœptam desereret, quæ ejus ope quam-maximè indigebat, arte manuariâ, quam antehac ex Instituto Phariseorum didicerat, victum sibi quaereret, nullaque omninò ratione auditoribus suis molestus esset. Id etiam magnum & singulare quid potuit videri, id est, opus aliquod supererogationis, indebitum videlicet, & à voluntate Pauli liberrimâ profectum; non tamen dissimile fuit ei, quam si civium aliquis in Patriæ communi necessitate suis etiam sumptibus & stipendiis contra hostem publicum militet, ne per ejus incrementum res-publica & communis quidquam capiat & patiatur detrimenti, ad quod præstandum omnes in universum cives in tali passu obligatos esse, nemo rerum civilium non inexpertus nescit. Ut adeo Paulus gloriam exindè & laudem meritis quidem sit, sed non eam, quasi supra debitum & præceptum quid fecerit, verum quia nihil omninò eorum intermisit, quæ ad regni & Ecclesiæ Christi propagationem ullo videbantur pertinere modo, strenuus nimirum Athleta, & vas electissimum.

Ultimum nunc super adhuc est è sacris pro Consiliorum perfectione testimonium, ex ultimo sacri Codicis Libro desumptum, ex Apocalypsi videlicet Johannæ, unde sequentia Bellarminus verba depromsit: *Nemo poterat dicere Canticum, nisi* cap. 14. *illa centum quadraginta quatuor millia. Hi sunt, qui cum Mulieribus non sunt co- inquinati; Virgines enim sunt, & sequuntur Agnum, quocumque ierit. Hæc verba præter alios Patres Augustinum quoque de veris exponere Virginibus perhibet Bellarminus, occasione eorum Virginitate adscribentem: Videbit vos cætera mul- ti tudo fidelium, quæ Agnum ad hoc sequi non valet. Videbit, nec in videbit, & colla- tando vobis, quod in se non habet, habebit in vobis. Nam & illud Canticum no- vum, proprium vestrum, dicere non poterit, audire autem poterit & delectari ve- stro tam excellenti bono. Sed vos, qui & dicetis & audietis, quia & hoc, quod di- cetis, à vobis audietis, feliciter exultabitis jucundiusque regnabitis. Contra hanc Au- gustini sententiam nihil aliud profero, quam quod arcani sensus Apocalyplici ve- litigator Ludovicus ab Alcasar in Commentario ad oraculum hoc notavit, nimirum, hos centum quadraginta quatuor millia haud dubiè eosdem esse ipsos, qui capite septi- mo continentur, docente Hieronymo contra Iovinianum, & manifestum esse, cum utrobique idem sit numerus eorum, qui sequuntur Agnum, & similiter de iis dica- tur, Agnus reget illos & deducet eos. Quamobrem sicut illo capite per ingen- tem hunc numerum significari dixit Alcasar primitivæ Ecclesiæ Christianos, qui majori ex parte fuerint Israelitæ; ita etiam hoc in loco monet eandem esse hu- jus tantæ multitudinis significationem. Postquam verò eorum recensuit senten- tiam, qui de veris, ut Bellarminus loquitur, hoc Oraculum intellexerunt Virgi- nibus, suæ mentis hanc dedit interpretationem: Enimverò, nisi me fallit ani- mus, non solum Apocalypicos consequentia & series, sed etiam hic ipsemet Textus præsens diversam interpretationem deposcit. Inter cæteras hujus suæ interpreta- tionis rationes hæc præcipuis eminet: Ut virginitatis nomen hic mysticè desu- matur, non modo Aenigmatis stylus permittit, sed contextus etiam. Nam ubi nos legimus, virgines enim sunt, habetur Græcè, παρθένοι, quod nomen femineum est, & puellas significat intactas. Manifestum verò est, minimè hujus loci sen- sum esse, hos omnes Citharædos esse puellas illibatas. Quamobrem ipse contextus in- vitat, ut virginum nomen allegoricè accipiatur, sicuti ab Apostolo accipitur, ad Corinthios scribente: Despondi vos uni viro virginem castam exhibere Chri- sto. Unde Origines, Hieronymus, Augustinus, Hesychius, atque Fulgentius apud Lauretum (v. Virgo) colligunt, in sacris literis non solum Ecclesiam appellari virgi- nem, sed omnes etiam animas puras, quæ minimè patiuntur violari se à concupiscen- tiis & affectibus pravis, sed integras se Christo reservant. Itaque vita atque doctrinae integritas & perfectio pro mystica virginitate reputatur. Et hætenus ex S. Scripturæ testimoniis Augustini autoritate firmatis pro Consiliorum perfectione militavit Bellarminus.*

Nunc ad Patrum recurrit consensus, interque eos Augustini etiam; de quo etiam in genere iterum dici posset, quod hætenus non semel fuit observatum, placet tamen ea in specie loca breviter examinare, in quibus certam sibi & indubiam Bellarminus pro-

de S. Vir- gin. c. 29.

II. Cor. 11.

NB

de S. Vir-
gin. c. 30.Serm. 18.
de Verb.
Apost.
Enchir.
c. 121.

misit victoriam. Primus est, quo Virgines Augustinus ita adloquitur: *In illis, nimium praeceptis, Dominus debitum imperat vobis, in his autem, videlicet Consiliis, si quid amplius supererogaveritis, in redeundo reddet vobis.* Secundus Ambierunt virgines *majorem pulchritudinem cordis sui, tanquam dicerent: Quid jubes? ne adulter esimus? hoc praeceptis? Amando te plus facimus, quam praeceptis.* Tertius: *Quaecunque mandat Deus, ex quibus unum est, non machaberis, &c.* quæ paulò ante ex Iansenio Gandavensi fuerunt citata. Quoad primum, quid de supererogatione ex parabolâ Christi statuentium sit, ex Esthio proximè vidimus. Quoad secundum, supra quoque jam dictum est, Augustinum hoc Virginitatis Elogium consilio Apostoli non ritè juxta temporis circumstantiam expensio debere. Quoad tertium, etiam eodem nitatur Apostoli consilio, dum tamen expressè & præcepti & consilii observationem ad dilectionem Dei & proximi, in hoc æque seculo ac in futuro refert, facile potest tolerari.

His ergò dissensio, videamus nunc, qualem se Bellarminus præstet in solutione objectionum, quæ contra jactatam Consiliorum perfectionem ex scripturâ pariter & Augustino, id est, ex oraculis scripturæ ad mentem Augustini explicatis fieri solent. Ubi rejectis, quas Pelagianorum esse dicit, ne eorum causam videamus agere, etiam non omnia, quæ hæretici vel dixerunt vel scripserunt, hæretica esse, notius sit, quam ut prolixè hic deduci debeat; ea solùm attingemus, quæ Petro Martyri, Doctore reformato adscribit, non ut eum, sed Augustinum in communi causâ ab eo laudatum pro virili vindicemus, easque augustissimum Doctorem hypotheseos fovisse ostendamus, quibus falsis laudata Consiliorum perfectio vix locum habere possit. Suo autem meritissimo inter omnia, quæ non pauca sunt, quasi in acie stat illud utriusque

Deut. 6.
Matth. 22.

Testamenti oraculum, quo Deum diligere jubemur *ex toto corde, &c.* unde nimirum nihil superesse videtur non debitum, quod erogemus, cum quidquid agimus, corde, animâ, mente ac viribus agamus, quæ omnia Deo sunt obstricta. Accedit consensus Augustini, oraculum hoc eum in sensum explicantis, & simul docentis, hoc dilectionis præceptum, ut & præceptum non concupiscendi, in hac non impleri posse vitâ. Tria præprimis citantur loca, quibus Pater Sanctus hunc suum testatus est consensum, quæ hic omninò legi oportet, & quidem magis integra, quam à Bellarmino exhibentur: Primus est: *Hæc regula dilectionis constituta est divinitus, ut omnes cogitationes tuas & omnem vitam & omnem intellectum in illum conferas, à quo ea habes ipsa, quæ confers.*

lib. I. de
Doctr.
Christ.
cap. 22.

Quam autem ait, toto corde, totâ animâ, totâ mente, nullam vitæ nostræ partem reliquit, quæ vacare debeat, & quasi locum dare, ut aliâ re frui velit; sed quidquid aliud diligendum venerit in animum, illuc rapiatur, quo totus currit dilectionis impetus.

I. de Spir.
& lit. c. ult.

Secundus: *Talem constituamus animam humanam in hoc corruptibili corpore, quæ etsi nondum illa supereminentiissimâ perfectione Charitatis Dei omnes motus terrene libidinis absorbuerit atque consumserit, in minore tamen justitiâ ad illicitum aliquid operandum eidem libidini nullâ inclinatione consentiat, ut ad illam vitam jam immortalem pertineat, diliges Dominum Deum tuum, &c.* ad hanc autem, non regnet peccatum in vestro mortali corpore ad obediendum desideriis ejus; ad illam; Non concupisces, ad istam, post Concupiscentias tuas non eas; ad illam, nihil amplius querere, quam in perfectione ea persistere, ad istam, hoc, quod agit, habere in opere, & illius perfectionem sperare pro mercede, ut per illam justus sine fine vivat in specie, quam in ista desideravit, per hanc autem justus vivat ex Fide, in quâ illam certo sine desiderat.

de Perf.
Inst. paulo
ante
med.

Tertius: *Quotquot sumus perfecti, hoc sapiamus, id est, quotquot perfectè currimus, hoc sapiamus, quod nondum sumus perfecti, ut illic perficiamur, quo perfectè adhuc currimus, ut cum venerit, quod perfectum est, quod ex parte est, destruat, id est, non jam ex parte sit, sed ex toto, quia Fidei & Spei jam res ipsa, non quæ credatur & speretur, sed quæ videatur tenetur, quæ, succedet, Charitas autem, quæ in his tribus major est, non auferatur, sed augetur & impleatur, contemplata quod credebatur, & quod sperabat indeptâ, in qua plenitudine Charitatis illud præceptum implebitur, diliges Dominum Deum tuum &c. Nam cum est adhuc aliquid carnalis Concupiscentiæ, quod vel continendo frenetur, non omnimò ex tota anima diligitur Deus; non enim dare sine anima concupiscit, quamvis caro concupiscere dicatur, quia carnaliter anima concupiscit. Tunc erit justus sine ullo omnimò peccato, quia lex nulla erit in membris ejus repugnans legi menti ejus, sed prorsus toto corde, tota anima, tota mente diligit Deum, quod est primum summumque præceptum. Quid ex his Augustini testimoniis contra Consiliorum perfectionem possit concludi, benè vidit Bellarminus, & hinc manibus laboravit pedibusque, ut eorum clara-*

ritatem aliquâ ratione obfuscet, ne Augustus Doctor id scripsisse & docuisse videatur, quod verba satis manifesta exhibent. Varia ob id ipsum fingit, quibus dubium hujus oraculi sensum, dubiam quoque sancti Patris super eo mentem facere satagit. Quadruplex autem responsum suppeditat, quamvis secundum & ultimum modò sibi placere ostendat, semper Augustini autoritate munitus. Et primò quidem dicit, quod illam attinet enumerationem, dum Deus dicitur diligendus *ex toto corde*, &c. quosdam ex Patribus, in specie Augustinum existimasse, illa omnia esse diversa, & ideo conatos esse eorum ostendere distinctionem, ut videlicet anima significet partem animæ vegetantis, cor sentientis, mentem intelligentis, vel aliquid ejusmodi. Sed ut non prolixè urgeam, Bellarminum hic minus philosophicè loqui, dum partes animæ vocat, quas paulò ante rectius potentias dixit, alii facultates nominant; neque id etiam Bellarmino rigorosè objiciam, in citato Augustini loco nullam omninò hujus divisionis fieri mentionem; id ante omnia venit attendendum, nihil eam, etiamsi concederetur & Augustini autoritate firma esset, hypothèsi contra perfectionem Consiliorum & ad imperfectionem justitiæ in hoc seculo confirmandam obesse vel auferre. Ideò ipse Bellarminus ultrò eam dimisit, secundo statuens, simpliciorè & scripturæ conformiorè esse eorum sententiã, qui ista omnia è contrario idem significare docent, & more Scripturæ multa & varia poni nomina ad rem eandem explicandam, majoris expressiõnis gratiã; itaque idem esse, diligere corde, diligere animã, & diligere mentem, nimirum, diligere verè, sincerè, non fictè, non simulatè. Verum posito, et si non concessio, idem diversis hisce vocibus indigitari, videlicet dilectionem veram & sinceram, quæ juxta Augustini verba præcepti enuclearissimè illustrantis sententiã non sit ex parte, sed ex toto; quid, quæso, contra justitiã in hoc seculo imperfectionem ad demonstrandam Consiliorum perfectionem indè poterit evinci? Nihil omninò, nisi Consiliorum jactatores gloriosi velint de semetipsis, inaniter quamvis, præsumere, posse se hoc de Deo verè & sincerè diligendo præceptum in hujus adhuc seculi imperfecto statu servare, eidemque satis ex asse & ad unguem facere, quod tamen Augustinus expressissimè futuro gloriosæ perfectionis statui humanæ imbecillitatis memor adscripsit. Videamus nunc, quid porrò Bellarminus responderit. Tertio igitur, quantum ad particulam, *toto*, concedit esse Patrum quorundam, & Augustini nominatim, hanc expositionem, *imperari nobis hoc mandato omnes gradus charitatis, quos vel in hoc mundo, vel in alio habere possimus ita ut semper Deum amemus & non sit in nobis ullus motus cupiditatis neque voluntarius, neque involuntarius, cum Dei amore pugnans, exque eo rectè deduci, hoc mandatum in hac vita perfectè impleri non posse*; at statim subjungit, *hanc sententiã non pugnare cum sententiã de perfectione Consiliorum, tametsi non videatur sacris literis admodum conformis*. Prius, nimirum, quod hæc Patrum sententiã, vel oraculi de dilectione Dei explicatio, Augustini etiam autoritate fulta, non pugnet cum sententiã de Consiliorum perfectione, ex eo constare putat Bellarminus, quod iidem Patres adfirmant, hoc præceptum, licet perfectè non possit impleri in hac vita, non tamen facere prævaricatores, si non impleatur. Magnus Apollo hic fuisset Bellarminus, si id, quod Patribus, & nominatim Augustino adscripsit, claris demonstrare potuisset testimoniis. Sed ne id frustra scripsisse videatur, satis speciosè Augustini inprimis mentem huic proposito consonam depingere conatus est. Videamus, quæ fuerit augustissimi Doctoris sententiã; ubi notatu dignum est, Bellarminum exindè pro suã militare sententiã, undè supra pro nullitate perfectionis & justitiæ in hac vita fuerunt producta Testimonia. Et quidem è libri de Spiritu & literã capite ultimo sequentiã in rem suam esse existimat: *Ideo nobis hoc etiam nunc præceptum est, ut admoneremur, quid Fide exposcere, quo spem præmittere debeamus*. Et infra: *Neque, si esse nondum potest tanta Dei dilectio, quanta illi plena perfectæque cognitioni debetur, jam culpa deputandume est, &c.* Ex libro autem de perfectione justitiæ: *Cur non præciperetur homini ista perfectio, quamvis eam in hac vita nemo habeat? Non enim rectè curritur, si, quo currendum est, nesciatur. Quomodo autem sciretur, si nullis ostenderetur, præceptis? Addit Bellarminus, ad finem libri ejusdem docere Augustinum, motus Concupiscentiæ involuntarios, licet prohibiti sint hoc præcepto, adeo tamen peccata non esse, ut non opus sit dicere pro eis, Dimitte nobis debita nostra*. Posterius, videlicet, sententiã hanc Augustini & aliorum Ecclesiæ Doctorum, de impossibilitate legis implendæ, non esse conformem

divinis

lib. I. de
Doctr.
Christ.
cap. 22.

divinis literis, ostendere se posse putat Bellarminus, dum *quarto* aliam planè oraculi huius de dilectione Dei explicationem producit in medium, statuens, *illud ex toto corde, non significare omnes actus cordis, vel omnem intentionem possibilem, ita ut imperetur, ut nihil cor de agamus, nisi Deum diligere, idque summa amoris vehementia, sed solum ut amemus Deum præcipuo amore, nihilq. illi in amore antepōnamus vel æquemus, ac pròinde solum in hoc præcepto contineatur id, quod faciendum est, non etiam finis, ob quem id faciendum.* Ex hac explicatione postquam sex deduxit corollaria, eamque variis Scripturæ dictis, quin & exemplis eorum, qui Mandatum hoc impleverint, munire studuit, Patrum quoque consensum more suo adjecit, interque eos Augustini etiam, non solum in genere docentis, *nihil impossibile Deum præcepisse, sed & de mandato dilectionis in specie scribentis, Quomodo grave est, cum dilectionis sit mandatum: Alibi etiam sequentia exhibentis: Non imperaret hoc Deus, ut faceremus, si impossibile judicaret, ut ab homine fieret,* de quibus Augustini verbis censet Bellarminus, *quod in eis aut mutaverit priorē sententiam, aut certè explicaverit.* Hæc omnia in rem suam Bellarminus, quæ id eò prolixius exscribi debuerunt, ut lector æquitatis studiosus videat, quâ methodo circa Augustini auctoritatem versari soleat Bellarminus, videlicet, mox ejus sententiam amplectens, mox verò reprobans, ubi ad nutum non scripsisse videtur. Et quamvis hæc de impossibilitate legis implendæ & concupiscentiarum in renatis adhuc reliquarum reatu doctrina præcisè huc non pertineat, ubi contra perfectionem Consiliorum agitur, sed suum infra locum singularem sit occupatura; hic tamen omninò prætermitti neque potest, neque debet, quia impossibilitate hac obtentâ, illustre argumentum contra Consiliorum perfectionem potest formari, quod elidere parti adversariæ non adeò facile, imò impossibile est.

Nobis Augustini iterum doctrina est vindicanda, utpotè quam Bellarminus non parum depravavit, inque sensum à mente Authoris planè alienum nequitèr detorsit, id quod breviter demonstrandum erit. Quamvis enim grati agnoscamus concessum nobis à Bellarmino consensum Augustini, quoad impossibilitatem legis implendæ; non tamen videre licet, quâ ratione vel quonam modo hæc concessa ex Augustini auctoritate impossibilitas cum jactatâ Consiliorum perfectione conveniat, ut quidem Bellarminus existimat, comet ipso tamen evertens hanc convenientiam, dum firmatam Augustini auctoritate impossibilitatem sacris literis non adeò conformem videri putat. De utroque paucis, & primum quidem de utriusque sententiæ convenientia, quam Bellarminus inde scribit constare, quia præter alios Patres Augustinus etiam adfirmet, *præceptum de diligendo Deo licet perfectè non possit impleri in hac vita, non tamen facere prævaricatores, si non impleatur.* Atqui non id docere Augustinum, ex illis testimoniis quæ Bellarminus laudavit, si ex integro contextu ritè ponderentur, scopulque & mens sancti Doctoris ex debito attendatur, satis constabit superque. Non pauca in laudato capite ultimo libri de *Spiritu & litera*, habet augustus Pater, quæ nostram confirmare possunt pro impossibilitate sententiam, præter id, quod paulò ante jam fuit exinde productum. Postea enim quàm ipsa legis verba, prout jacent, adduxit, ita de eis suam explicavit mentem: *Quid certius, his impletis impleri omninò justitiam? Veruntamen qui hoc attendit, illud etiam attendat, quàm in multis offendamus omnes, dum putamus, Deo, quem diligimus, placere vel non displicere, quod facimus, & postea per scripturam ejus, sive certâ & perspicua ratione commoniti, cum discerimus, quod ei non placeat penitendo deprecamur, ut ignoscat. Plena est humana vita talibus documentis. Et post aliqua: Hoc est primum præceptum justitiæ, quo jubemur diligere Deum ex toto corde, &c. cui est de proximo diligendo alterum consequens, quod in illa vita complebimus, cum videbimus facie ad faciem.* Et post illa verba, ad quæ Bellarminus loco priore provocavit: *Per hoc, quantum mihi videtur, in ea, quæ perficienda est justitia, multum in hac vitâ ille profecit, qui, quam longè sit à perfectione justitiæ, proficendo cognovit.* Satis apertè ostendit Augustinus, quid de possibilitate & impossibilitate legis implendæ sentiat, ut prolixiori explicatione opus non sit. Verum illud aliquam habere videtur difficultatem, quod loco posteriore juxta Bellarmini citationem scribit: *Neg. si esse nondam potest tanta Dei dilectio, quantâ illi plena perfectæq. cognitioni debetur, jam culpa deputandum est, &c.* Fatendum est, videri hæc verba ad Bellarmini mentem illustrandam conducere, si extra contextum accipiantur, quo autem attracto non id voluisse Augustinum, patebit. In proximè antecedentibus hæc habentur:

de Naturâ
& gratiâ,
cap. 69.
in Pl. 36.

Dici potest quadam iustitia minor huic vitæ competens, quæ iustus ex fide vivit, quamvis à Domino peregrinus, & idè per fidem ambulans, nondum per speciem. Non absurdè dicitur, etiam ad istam pertinere, ne peccet. In proximè sequentibus hæc adduntur: Aliud est, totam nondum adsequi charitatem, aliud, nullam sequi cupiditatem. Quamobrem debet homo, quamvis longe minus amet Deum, quam cum potest amare conspectum, nihil tamen adpetere illicitum, sicut etiam in his, quæ sensibus corporis adjacent, oculus potest nullis delectari tenebris, quamvis non possit in fulgentissima luce desigi. Et horum pertinent, quæ supra exindè fuerunt laudata. Quæ omnia si attentè considerentur, illud facient manifestum, Augustinum satis expressum facere discrimen inter dilectionem Dei in hac vita & futura; illi adscribere maiorem, huic verò minorem ejus gradum; illi supereminentiſsimam attribuire perfectionem, huic aliquam imperfectionem, quamvis in fidelibus ita considerandam, ut quia iustus ex fide vivit, hæc minor & imperfectior dilectio, & quæcunque adhuc defunt, ex gratia & ob fidem, quæ coram Deo sunt & verè dicuntur iusti, culpæ in rigoroso Dei iudicio non deputentur, sed Christi iustitia & dilectione omnium perfectissimâ tegantur, ne quid super in ipsis sit damnationis; hæc tamen cum obligatione expressa, ut nunquam non memores sint debitæ huic beneficio gratitudinis, id est, ut omnibus semper studeant viribus, illicita quævis fugere, & ex residuâ imbecillitate commissa pœnitendo deprecari, ne deputentur culpæ, sed ex gratia ignoscantur. Et ut hæc Augustini Doctoris sententia adhuc magis pateat, placet porrò ea subnectere, quæ ipse S. Pater jam laudatis adiunxit: His constitutis, peccatū meritū hominis ex fide viventis, aliquando alicui delectationi illicitæ consentire, non tantum in illis horrendis facinoribus & flagitiis perpetrandis, verum etiam in istis levioribus, ut, vel aurem alicui voci, quæ audienda non esset, vel linguam alicui, quæ dicenda non esset, accommodet, vel in ipso corde aliquid ita cogitet, ut mallet licitum, quod male delectat, & per præceptum scitur illicitum, etiam ista quippè consensio est ad peccatum, quæ utique fieret, nisi pœna terreret. Quia verò Augustinus hunc de Spiritu & litera librum, ut ipse in retractationibus monet, scripsit & in eo acriter disputavit contra inimicos gratiæ Dei, quæ iustificatur impius, hinc ex eorum sententia ad hominem disputando sequens absurdum deduxit: Tales iusti ex fide viventes non opus habent dicere, dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris; falsumque esse convincunt, quod scriptum est, non iustificabitur in conspectu tuo omnis vivens. Et illud, si dixerimus, quia peccatum non habemus, nosmet ipsos decipimus, & veritas in nobis non est. Et illud, quia non est homo, qui non peccabit. Et illud, non est iustus in terra, qui faciat bonum, & non peccabit. Vtrumque enim hoc testimonium non de præterito dicit, id est, peccavit, sed de futuro, id est, peccabit; & si quæ alia in hanc sententiam sancta commemorat scriptura. Sed quoniam hæc falsa esse non possunt, illud esse consequens video, ut qualemlibet vel quantamlibet in hac vita potuerimus definire iustitiam, nullus in eas sit hominum, qui nullum habeat omnino peccatum, omnique homini sit necessarium, dare ut detur illi, dimittere ut dimittatur illis, & si quid habet iustitiæ, non de suo sibi præsumere, sed de gratia iustificantis Dei, & adhuc tamen ab illo usurare & sitire iustitiam, qui est panis vivus, & apud quem fons vitæ, qui sic operatur iustificationem in sanctis suis in tentatione huius vitæ laborantibus, ut tamen sit, & quod petentibus largiter adjiciat, & quod confitentibus clementer agnoscat. Mitto plura uberius adscribere, cum ex his sufficientem constet, aliter considerari ab Augustino peccati reatum in homine, qui in hac vita constitutus, etiam si per fidem sit iustificatus, nunquam tamen non est verè & in se peccator; aliter gratiam Dei, peccata homini per fidem iustificato non imputantis, sed respectu meriti per Christum perfectissimi eidem ferio pœnitenti remittentis & ex paterno favore ignoscentis.

lib. II. c. 37.

Ea nunc videamus loca, quæ Bellarminus ex Augustini libro de perfectione iustitiæ laudavit, ut aliquid, etsi non adeo multum, obtineat, quorum prior sicut nihil habet, quod sententiæ de impossibilitate legis contra Consiliorum perfectionem possit obesse, ita posterior omnino vindicandus est, utpotè à Bellarmino habitus indignissimè. Dicit Bellarminus, Augustinum circa libri illius finem docere, motus concupiscentiæ in voluntarios, licet prohibiti sint hoc præcepto, adeo tamen peccata non esse, ut non opus sit dicere pro iis, dimitte nobis debita nostra. Ut Augustini mentem à Bellarmino non sincerè propositam fuisse ostendatur, non contraria ejus testimonia ex eodem hoc libro prolixè citabo, quæ alibi possunt legi, & ne sanctus Pater contraria sibi scripsisse in hoc non levi momento videatur; sed ipsam ejus sententiam lectori proponam, quo ipse modo eam ad finem illius libri exposuit, ut

vid. D.
Höpfn. de
Justific.
Disp. III.
p. 203. edit.
fucus post.

fucus Bellarmini eò evadat manifestior. Ita autem ibi Doctor augustissimus: *Quisquis fuisse vel esse in hac vita aliquem hominem vel aliquos homines putat, excepto uno Mediatore Dei & hominum, quibus necessaria non fuerit remissio peccatorum, contrarius est divina scriptura.* Porro, quisquis dicit, post acceptam remissionem peccatorum ita quengquam hominem justè vixisse in hac carne, vel vivere, ut nullum habeat omnino peccatum, contradicit Apostolo Iohanni, qui ait, si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est. Non enim ait, habuimus, sed, habemus. Quod si quis adserat, de illo esse dictum peccato, quod habitat in carne mortali nostra secundum vitium, quod peccantis primi hominis voluntate contractum est, cujus peccati desideris ne obediamus, Paulus præcepit, non autem peccare, qui eidem peccato, quamvis in carne habitanti, ad nullum opus malum omnino consentit vel facti, vel dicti, vel cogitati, quamvis ipsa moveatur concupiscentia, quæ alio modo peccati nomen accepit, quod ei consentire sit peccare, nobisque moveatur in vitis; subtiliter quidem ista discernit, sed videat, quid agatur de Oratione Dominica, ubi dicimus. *Dimitte nobis debita nostra, quod, nisi fallor, non opus esset dicere, si nunquam vel in lapsu linguæ, vel in oblectanda cogitatione ejusdem peccati desideris aliquantulum consentiremus, sed tantummodo dicendum esset. Ne nos inferas in tentationem, sed libera nos à malo.* Sequentia iterum brevitatis causâ omitto, lectori judicare docto pauca hæc exhibens, ut videat, num Bellarminus Augustini sententiam sine fuce & crimine falsi hic proposuerit, & quæ sancti Patris mens in hoc Fidei puncto fuerit; quamvis mirum esse non debeat, Bellarminum in hac sententiarum collatione non adeò magnam adhibuisse industriam, cum alteram ex eis, & quam Augustino non potuit non adscribere, sacris literis non adeò conformem videri ita-tuerit, aliam & alienam planè oraculi de dilectione Dei fingens explicationem, ut non erubuerit, per vim & obtorto quasi collo Augustinum hic quoque sibi vindicare, ex eo præprimis, quod non solum in genere docuerit, *Deum nihil impossibile præcepisse, sed & in specie de mandato dilectionis statuerit, id grave non esse, per quæ Bellarminus existimat, Augustinum vel mutasse priorum sententiam, vel eam explicasse.* At cum larvis hic pugnat Bellarminus, dum quæ Augustinus de aliquali & comparativâ impletionis possibilitate & negatâ gravitate omnimodâ mandati dilectionis sano docuit sensu, Evangelicis absolutam possibilitatem & impletionis perfectionem negantibus voluit opposita, utpotè nullibi docentibus, Deum vel in primo ante lapsum statu aliquid impossibile homini præcepisse, vel legem Decalographicam nunc etiam post lapsum homini per Fidem justificato ita esse observari impossibilem, ut non obedientiâ quâdam inchoatâ suam in dilectione Dei gratitudinem ope ejusdem adjutus possit exhibere, ut non nunquam non ob adherentes omni ex parte imperfectio-nes, ne in eo ullam quærat gloriam, sed semper Deo cor poenitens fultar, ac quotidie defectus peccaminosos humiliter deprecetur, quam-maximè obligatus. Ostendit id ipsum Augustinus ibidem loci, ad quem Bellarminus provocavit, nimirum circa finem libri de Naturâ & Gratiâ, uti cum notabili differentiâ suam de possibilitate impletionis Mandatorum Dei in genere, & in specie mandati Dilectionis sententiam exposuit, scribens: *Charitas inchoata est inchoata iustitia, Charitas provec̃ta est provec̃ta iustitia, Charitas magna est magna iustitia, Charitas perfecta est perfecta iustitia, sed Charitas de corde puro, & conscientia bona, & Fide non ficta, quæ tunc maxima est in hac vita, quando pro illa ipsâ contemnitur vita, sed major, si non habet, quo crescat, cum de mortali excesserit vita.* Quæ præterea Bellarminus ex Augustini Enarratione in Psalmum quinquagesimum & sextum vel juxta Ebræos septimum de possibilitate impletionis Præceptorum Dei adduxit, non in genere ad omnia pertinent utriusque Decalogi tabulæ de dilectione Dei & proximi Præcepta, sed ad illud in specie, quo fideles Christiani ad exemplum Christi jubentur suam pro fratribus animam ponere, de quo ita mox sub initium citatæ Enarrationis: *Fecit ipse, quod docuit; fecerunt Apostoli, quod ab illo didicerunt, & nobis faciendum predicaverunt. Faciamus & nos, quia etsi non sumus, quod ille, secundum id, quod creavit nos; quod ille tamen sumus secundum id, quod factus est propter nos. Si solus fecisset, facere nemo nostrum deberet audere imitari; ita enim ille homo erat, ut & Deus esset. Sed in eo, quod homo erat, imitati sunt servos Domi-*

Dominum & Discipuli Magistrum, & fecerunt, qui nos praeceperunt in familia Eius, patres quidem nostri, sed tamen & conservi. Neq. imperaret hoc Deus, ut faceremus, si impossibile iudicaret esse, ut hoc ab homine fieret. Si considerans infirmitatem tuam deficiis sub Praecepto, confortare in Exemplo. Sed etiamsi exemplum ad te multum est, adest ille, qui praebeuit exemplum, ut praebeat & auxilium. Ad cætera Petri Martyris contra perfectionem Consiliorum argumenta Bellarminus ex Augustino parvus est, adeoque operâ faciliori expediendus.

Et ad argumentum quidem secundum, quo Christi Oraculum de portæ angustia & Matth. 7. arctâ ad Vitam æternamque Beatitudinem viâ urgetur, nihil aliud ex Augustino potuit opponere, quàm quod in laudato proximè Libro de *Naturâ & Gratiâ* legitur scripsisse, cap. 69. *Omnia Charitati esse facilia, quod ad modum hujus ævi intelligendum esse, ex eodem loco fuit indicatum.* Ad tertium verò, quo operibus Supererogationis opponuntur defectus & quorumvis operum bonorum imperfectiones, quorum Respectu Plaltes Regius Deo suppliciter factus debitâ humilitate rogavit: *Ne intres in Iudicium cum Servo tuo, Pl. 143. quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens;* dum Bellarminus ex Augustino & aliis Patribus respondet, non quidem posse hominem justificari coram Deo, quia nemo sit, qui venialia non habeat peccata, ea tamen non impedire, quin homo justus sit, & multa faciat opera bona, etiam Supererogationis, cum David non dicat, non justificabitur omne opus, sed omnis vivens; grandem injuriam infert maximamque vim facit Sancto Doctore, ne verbulo mentionem operum Supererogationis hic facienti; id quod manifestum erit, si ipsa Augusti Patris Verba videamus, quæ Bellarminus respexisse voluit videri: *Hoc est, ne intres in Iudicium cum Servo tuo, non me iudicare secundum Te, qui es sine peccato, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens, quod de hac Vitâ dictum sine difficili quaestione intelligitur; & quod ait, non justificabitur, ad illam Iustitiæ perfectionem retulit, quæ in hac Vitâ non est.* Id quod amplius in ipsâ hujus Psalmi Enarratione ostendit, Davidis humilitatem sequentibus verbis commendans: *Merito iste humilis in corpore Christi, discens à capite, quoniam mitis est & humilis corde, inquit, Ne intres in Iudicium cum Servo tuo. Quare hoc? quare times? quia non justificabitur coram Te omnis vivens. Omnis vivens, hic utiq. vivens, in carne vivens, moriturus vivens, natus homo, ex hominibus vivens, de Adamo Adam vivens. Omnis itaq. vivens justificare fortè potest se coram se, non coram Te. Quomodo coram se? sibi placens, Tibi displicens. Coram Te autem non justificabitur omnis vivens. Noli ergo intrare mecum in Iudicium Domine, Deus meus. Quantumlibet rectus mihi videar, producis Tu de thesauro tuo regulam, coaptas me ad eam, & pravus invenior.* Nihil quidquam hic Sanctus Pater de quali-quali etiam perfectione, multò minus de operibus Supererogationis, quin potius omnia juxta veram Regii Plaltes mentem ad significandam imperfectionem omnimodam dirigit, eos simul graviter accusans, qui tuas coram DEO justitias commendare audent: *Qui sunt, inquit, qui cum DEO volunt intrare in Iudicium, nisi qui ignorantes DEI Iustitiam, suam volunt constituere? Contra quos etiam graviter invehentem DEUM introducit: Quid vultis mecum in Iudicio contendere & vestras commemorare Iustitias? Commemorate vestras Iustitias, Ergo novi facinora vestra. Quomodo Iustitiam adprobabo, ubi damnabo Superbiam? Addantur cætera, & adparebit, Bellarminum Augustini mentem minus sincerè Lectori proposuisse, eam Davidis verborum explicationem ex Augusti Doctoris Sententiâ exhibens, cui Ipsemet soli fidere ausus non est, obque id ipsum aliam ex Arnobio, Hilario, Hieronymo & Euthymio adduxit, quæ ipsissima tamen Augustini etiam est, per omnia conveniens cum eâ, quam vidimus, & necquidquam proposito Bellarmini inserviens, aut Evangelicorum Sententiæ contraria, quod Bellarminus videre pro nimio contradicendâ studio non potuit. In sequentibus argumentis Petri Martyris, ad quæ Bellarminus respondere conatus est, Augustini nomen taceretur, usque ad ultima duo, ubi dum in tertio post decimum arguitur, non carere Superbiâ & arrogantia, ut homo dicat, se plus facere, quàm teneatur, & CHRISTO fieri injuriam non vulgarem, utpote qui frustra dici possit mortuus, si homo legem valuisse prestare, aut plus efficere, quàm in illa fuerit preceptum; respondet Bellarminus, istam Superbiam non timuisse illas Virgines, quæ Augustino teste & interprete ad Christum dixerunt, Amando te plus facimus, quàm præcipis. Sed supra jam fuit ostensum, Augustini hæc nomine Virginum verba niti Oraculo Apostoli de Consilio nimis quàm par est, & mens Authoris concedit, extenso, quod præsentis argumentum nullo planè modo facere potest satis, aut omninò illud enervare.*

De Per-
fect. Ju-
stit.

Serm. 13.
de Verb.
Apost.

In ultimo, videlicet post decimum quarto contra Consiliorum perfectionem argumento dicitur, *Nolle DEUM plus amare, si plus possis, gravissimum esse peccatum; nihil ergo posse superaddi, quod non debeas.* Et probari antecedens non solum inde, quod, qui non vult DEUM amare, quantum potest, videatur negare, DEUM esse Summum Bonum; sed & abutatur DEI dono qui plus diligere potest & non vult, cum plus diligere sine dubio DEI donum sit. Ad posterius respondet Bellarminus, illum abuti dono DEI, qui eo non utitur, quando est necessarium; qui autem paratus sit eo uti, si necessarium sit, etiamsi nunquam forsè utatur, non dici eo abuti. Ne autem hoc frustra videatur & de suo dixisse, præter

De Bono
Conjug.
cap. 21.

tritum Apostoli in hac Quæstione Oraculum, Augustinum laudat testem, de Abrahamo Patriarchâ & Johanne Apostolo in comparatione Eorum notanter monentem, illum habuisse donum Continentiæ non minus, quam hunc, ita ut potuerit semper continere, & tamen nunquam continuisse, ne in extremâ quidem Senectute, & hunc habuisse donum patiendi Martyrium, non minus, quam Petrum, & tamen non exercuisse illud. At non ferit Scopum id, quod de Abrahamo & Johanne ex Augustini Sententiâ respondet Bellarminus, cum donum continendi & patiendi Martyrium res sit non omnium temporum, locorum & personarum, sicut debitum amandi DEUM ex toto corde, ad quod nullus hominum nullo non loco & tempore non obligatur, nisi obineat illa novorum quorundam Moralistarum doctrina, quibus in rigore loquendo videtur, quod homo non teneatur unquam per totam vitam suam elicere actum amoris Dei, quam tamen non solum Facultas Theologica Lovaniensis, ad requisitionem Episcopi Gandavenfis, cum pluribus aliis similibus ante Annos non ita multos improbat, & suis sigillatim Censuris perstrinxit, referente Sinnichio & testante, eundem Articulum æquivalenter (saltem à Tamburino tradi, plurimaque ex Augustino & aliis Patribus colligente testimonia, huic inaudita antehac Doctrinâ omninò contraria; sed & ipse Pontifex Alexander ordine & numero septimus paulò ante finem Vitæ & regiminis, horum & Sorbonistarum Parisiensium exemplo monitus, adeoque non motu proprio, quæ aliàs Bullarum Pontificalium solennis est formula, gladio tanquam nodum aliquem gordium dissecuit, ac Constitutione super id editâ publicè in posterum doceri prohibuit, ut ex Adpendice *Thoma del-Bene*, Clerici regularis, ad opus de Officio Sacerrimæ Inquisitionis circa hæresin constat, cujus Constitutionis primam partem, in quâ hic articulus primus occupat locum, *Volusius* quoque, præter & post alios, tertiæ parti Castigationis acatholicæ contra *Maresium* adjunxit, ut Germani etiam de novâ hac *Theologiâ Morali* aliquod habeant Specimen, *Vindiciis Evangelico-Thomisticis* ibi, ubi de Sanctitate Ecclesiæ tanquam singulari Nota agitur, non pauca ejus documenta exhibitibus.

in Saule
Ex-Reges,
lib. I.
cap. 102.
num. 382.
seqq. conf.
Amad.
Guim.
opusc.
pag. m.
130. seqq.
vid. etiam
Andr. de
Mendo,
in Stat.
Dissert. 1.
Quæst.
15. pag.
38. seqq.

CAPVT DECIMVM SEXTVM, & seqq.

DE

Votorum quidditate & differentiâ.

Quæ de Votorum natura aliàs in genere solent moneri, nullum hic locum habent, nobis in ea tantum re occupatis, quæ Augustini autoritatem contra impertinentes ut plurimum allegationes vindicandam respicit & requirit. Et quia Bellarminus probare satagit, *omne quod fit ex Voto, etiamsi à DEO non sit præceptum, verè & propriè DEI cultum esse;* & quidem Augustini autoritate. videndum est, an res ita se habeat. Argumentatur Bellarminus, ut hanc Propositionem firmet, inter alia etiam à minori ad majus, sequentem in modum: *Omni actu Virtutis, etiam non præcepto, nec ex Voto, sed tamen propter DEUM factò, colitur DEUS; ergò multo majus (rectius, magis) si is actus fiat ex Voto, DEUS eo colitur.* Antecedens præter aliqua Scripturæ & quorundam Patrum dicta ex Augustini duobus testimoniis probat, quorum priore legitur monuisse, *ne CHRISTO ulla subtrahatur oblatio*, posteriore autem, omne opus bonum, factum propter DEUM, vocasse Sacrificium, certumque sit, *Sacrificium propriè DEI cultum esse.* Non agam hic contra nimiam Propositionis Bellarminianæ generalitatem, non contra argumentationem ejus Instantis pluribus obnoxiam, ac inconsequentem, quam nescit, consequentiam, nemini facillè perviam; Illud saltem ostendendum venit, Augustinum impertinenter hic laudari. Quod ad prius, etsi illud omninò remove re liceret, ut potest

De Bono
Viduit.
cap. 9.
lib. 10. de
Civitate Dei.
cap. 6.

ex

ex eo desumptum libro, quem non Augustinum, sed Julianum quendam Sectatorem Pelagii agnoscere patrem, *Hofii* Cardinalis autoritate *Mendozam* Concilii Illiberitani Vindicem & Illustratorem supra monuisse nondum dememimus; quia tamen argumento Bellarmini parum aut nihil planè prodest, ut pleniori textu huc ponatur, non erit inconsultum. Hæc autem ibi extant: *Quoniam, sicut ait Dominus, non omnes capiunt Verbum hoc, quæ potest capere, capiat; quæ se non continet, nubat; quæ non cepit, deliberet; quæ adgressa est, perseveret.* Nulla ad verum detur occasio, nulla Christo subtrahatur oblatio. Videat jam Lector, an hæc ad scopum demonstrationis Bellarminianæ ritè possint & legitime adhiberi. Probare debuit antecedens, quod nimirum omni actu Virtutis, etiam non præcepto, nec ex Voto, sed etiam propter Deum factò, colatur Deus; ex his autem verbis probatur consequens, quod Voto continentia, quam sub nomine oblationis Christo factæ Augustinus intelligit, colatur Christus, neque ita facile illud Votum sit infringendum. Ea præter demonstratio generalis requirit, ut liquidum fiat, omni actu Virtutis propter Deum factò coli Deum; ubi verò ad rem ipsam devenitur, probatio fit in specie de Voto Continentia, de quo ex Augustini Sententiâ jam supra dictum, & post etiam suo iterum agitur loco. Sed forsitan posterius Augustini testimonium magis erit idoneum, quod ita habet: *Verum Sacrificium est omne opus, quod agitur, ut sancti à Societate inheramus Deo, relatum scilicet ad illum Boni finem, quo veraciter beati esse possimus.* Videri possent hæc verba Instituto Bellarmini infervire, si superficialiter tantum & cursoriè legantur; sed si trutinâ ponderentur accuratiori, aliam omninò induent faciem. Tantum enim abest, ut Augustinus omni bono operi propter Deum factò, quamvis, quod Bellarminiana Propositio expressè habet, à Deo non præcepto, nomen & Elogium Sacrificii adscribat, ut potius illud, nimirum præcepti rationem, satis clarè & omnibus modis in Sacrificiis requirat. Non enim id solum insinuat, dum finis ultimi mentionem facit, quo homines verè beati erunt, utpotè significans, quâ ratione hic finis ultimus à Deo revelatus est, eâ etiam revelata esse media ad illum finem ducentia, & per quæ ad promissam Beatitudinem ordine divinitus præscripto licet pervenire; sed & in specie ad Pauli auctoritatem provocat, non uno in loco docentis, qualia esse deceat hæc Sacrificia & opera bona, ut Deo possint placere, videlicet, *ut non exhibeamus membra nostra arma iniquitatis peccato, sed arma Iustitiæ Deo, ut exhibeamus corpora nostra hostiam vivam, Sanctam, & 12. Deo placentem, & ne conformemur huic Seculo, sed reformemur in novitate mentis nostræ, ad probandum, quæ sit Voluntas Dei &c.* quo ipso augustissimus Doctor ad mentem doctissimi Apostolorum ostendit, in censum operum verè bonorum & Sacrificiorum Deo placentium non venire, nisi quæ voluntati Divinæ sunt conformia, eaque omnia eliminari, quæ expresso Dei mandato destituuntur, quæcumque etiam coram hominibus, externa tantum & ut plurimum respicientibus, speciem habeant, & propter Deum facta, adque majorem (cur non maximam?) Dei gloriam directa dicantur. Ut adèd Bellarminus malè iterum habuerit Augustinum, talem Ei Sententiam adstringens, quæ claris expressè verbis adversatur, & contra quam Ille ex Apostolo egit apertissimè, ita ut apertius non potuerit.

Eam quod nunc attinet Quæstionem, quam in sequentibus tractat Bellarminus, *an Vota Iudeorum in V. T. fuerint propria, an verò Christianis etiam in Novo sint communia?* nos sibi adèd rigorosos non habet adversarios, quod Ipsemet agnoscit. Ut enim non ita incommodè judicare videantur, qui rationem Votorum ex Veteris Testamenti Libris deducere solent, eaque Prophetarum vaticinia, qui aliquam Novo etiam adscribunt Votorum consuetudinem, eo Scriptorum utriusque Testamenti more intelligenda esse censent, quo internus & spiritualis Christianorum cultus Deo debitus per externas Judæorum ceremonias ad tempus certum duraturas describitur, cujus rei plura alibi exhibentur Exempla, interque ea etiam Vota non immeritò referuntur, quorum aliqua specie tenus mentio in Actis Apostolorum legitur, ante plenariam rituum Judæicorum abolitionem ex Evangelicâ libertate adhuc observatorum; non tamen planè omnem Votorum in Novo Testamento usum esse sublatum, nullamque omninò Vota faciendi libertatem Christianis superesse amplius statuendum est, quamvis singulari moderamine hic opus sit, ne plus adscribatur talibus Votis, quàm par est & justum, neque etiam libertas eorum in aliquod jugum intolerabile transeat, ipsamque eorum libertatem tollat. Atque ita posset Quæstio hæc prætermitti, utpote extra Controversiam utrinque posita. Verùm quia autoritas Augustini in ejus ventilatione à Bellarmino, & ex eo quidem loco, unde in sequenti Quæstione de Voto Baptismali

Plal. 75.
vel 76.

commendatur, ex unâ quasi fidelâ duos dealbare licebit parietes, remque totam in breve compendium redigere. Et quidem ut Bellarminus suo satis ex asse faciat proposito, ac Votorum communem Christianis pariter atque Judæis usum ostendat, Augustinum laudat testem, Interpretem videlicet illius Oraculi Davidici, quo Psaltes Regius tempore Veteris Testamenti cunctos verè fideles est adhortatus, *Vovete, & reddite Domino Deo vestro &c.* utpotè quæ non Judæis tantum, sed Christianis etiam dicta sint. Accedit, quod licet in Ecclesiâ Christi post plenam Evangelii promulgationem cessaverit Circumcisio, Sacrificia Boum & Ovium, atque alia id genus, Vota tamen nunquam cessaverint, Augustino iterum in Psalmi proximè laudati Enarratione id apertè satis confirmante, de variis Christianorum suo tempore Votis hunc in modum scribente: *Alius vovet Deo castitatem conjugalem, ut præter uxorem non noverit aliam. Alii etiam vovent, etsi tale Conjugium experiri, ultra nihil tale pati, nihil tale concupiscere aut sustinere, & ipsi voverunt aliquid majus, quàm ille. Alii virginitatem ipsam ab ineunte ætate voverunt, ut nihil tale vel experiantur, quale illi sunt experiri & reliquerunt, & isti voverunt plurimum. Alii voverunt domum suam esse hospitalem omnibus Sanctis advenientibus, & magnum voverunt Votum. Alius vovet omnia relinquere sua, pauperibus ea distribuendo, & in communem ire vitam, in societatem Sanctorum, & is magnum vovit Votum.* Benè est, agnoscimus hæc Augustinum scripsisse de Christianis suo tempore voverentibus, ac varietatem Votorum ita descripsisse. Sed alia & plura ibidem habet Sanctus Pater, quæ forsitan Bellarmino non placebunt, de Voto inprimis Baptismali, quod tamen propriè Votum esse, agnoscere detrectat. Verba augustissimi Doctoris hæc sunt: *Vovete & reddite Domino DEO vestro omnes communiter. Quid debemus vovere? Credere in illum, sperare ab illo vitam æternam, benè vivere secundum communem modum. Est enim quidam modus communis omnibus, furtum non facere, adulterium non facere, non amare vinolentiam, non superbire, hominem non occidere, non odisse fratrem, non adversus aliquem texere perniciem. Hoc totum omnes vovere debemus.* Sunt autem hæc talia, quæ Voti Baptismalis rationem in se continent, ad quæ nemo Christianus per totum Vitæ in hoc Seculo cursum absque ulteriori etiam Voto non obligatus est. Quid ad hæc Bellarminus? Respondet, accipere Augustinum hic loci nomen Voti largo & communi modo, ut non solum comprehendat Vota propriè dicta, sed etiam quamlibet promissionem aliam, quamvis talis acceptio Voti non facile in Scripturis inveniatur. Verum sui iterum immemor hæc scripsit Bellarminus. Ubi enim paulò ante ex Augustino voluit ostendere, communem esse Judæis & Christianis usum Votorum, ad Regii Psaltes non solum provocavit Oraculum, sed & simul ad explicationem ab Augustino factam, quæ tamen ipsius Voti Baptismalis rationem clarissimè exhibet, quasi Psaltes regius hocce suo monito Votum illud novi Fœderis prævidisset & illius rationem fidelibus Christianis præsignificasset, Spiritu nimirum Prophetico præditus, qui & aliàs non semel ad hæc tempora respexit. Præter id, si Augustinus ad mentem Bellarmini nomine Voti largo & communi modo est usus, ubi de Voto Baptismali, item de Voto castitatis conjugalis, ut & de Voto hospitalitatis Christianæ egit, varia suo tempore Christianorum Vota describens, eodem modo usus est hoc nomine, Votum castitatis & virginalis & Virginalis explicans, cum utrorumque rationem eodem exhibuerit contextu.

CAPVT VIGESIMVM,

DE

Voto Paupertatis Voluntariæ,

Id ut omni modo & ratione commendat, partim ex Sacris Literis, partim ex Scriptoribus Ecclesiasticis testimonia colligit Bellarminus, nobis vestigia Ejus pressopede observantibus. Et è Sacris quidem literis primum occupat locum illud paupertatis Elogium, quo CHRISTUS beatos prædicat *pauperes Spiritu*, quoniam ipsorum sit Regnum Cælorum. Ut hoc Oraculum non ita manifestè ad se pertinens, sed potius sibi contrarium, suæ tamen Sententiæ faciat favere Bellarminus, quinque comminiscitur ejusdem Expositiones, entia præter necessitatem multiplicans, dum præter alios Interpretes *Iansenius Gandavensis*, & *Conzenius* ternario fuerint contenti. Has inter secundam post *Chrysostomum* adscribit Augustino, *per Pauperes Spiritu intelligendo humiles, hoc suum de eâ inter-*

lib. I. de
Serm. Do-
mini in
Monte.

interponens iudicium, quod vera quidem sit hæc Expositio, sed non primario intentæ. Possit id eomet ipso nobis sufficere, quod Bellarminus ultrò debuit agnoscere, Augustinum in Oraculi huius Expositione non à suis stare partibus. Sed aperienda simul etiam est fraudis Bellarminianæ occultatio, quæ unum modò Augustini locum commendans, alio tacuit, quibus aliquantò aperiens hoc Christi Oraculum illustrasse legitur, quos operæ pretium est accuratius ponderare. Et quidem in Enarratione Psalmi post septuagesimum tertii, vel juxta Ebræos quarti, sequentia de his pauperibus Evangelicis notavit: *Qui sunt pauperes Spiritu? Humiles, trementes verba Dei, confitentes peccata sua, non de suis meritis, nec de suâ Iustitiâ presumentes. Qui sunt pauperes Spiritu? Qui, quando faciunt aliquid boni, Deum laudant; quando mali, se accusant.* In Sermone decimo post centesimum de Tempore, ubi huius oraculi occasione non pauca ex aliis Scripturæ testimoniis ad ejus illustrationem contulisset, Exempla etiam eorum commendans, qui verè pauperes Spiritu fuerint, de Abrahamo Patriarchâ commendatissimo hæc notanter adiecit: *Lege, aut, si legere non potes, audi, cum legitur, & vide, Abraham opulentissimum fuisse in terrâ, Auro, argento, familiâ, pecore, possessione; & tamen dives iste pauper fuit, quia humilis fuit. Humilis autem fuit, crederit Abraham Deo, & deputatum est illi ad Iustitiâ. Iustificatus est gratiâ Dei, non presumptione propriâ. Fidelis erat, bene operabatur, Filium jussus est immolare, neq; cunctatus est ei offerre, quod acceperat, à quo acceperat. Probatum est DEO, constitutus est Exemplum Fidei. Iam Deo notus erat, sed nobis monstrandus erat. Non est inflatus, quasi in operibus bonis, quia pauper erat dives iste. Et ut scias, quia non est inflatus, tanquam in bonis operibus suis, (sciebat enim, quia quidquid habebat, à Deo habebat; & non in semetipso, sed in Domino gloriabatur.) audi Paulum Apostolum: Si Abraham ex operibus est justificatus, habet gloriam, sed non ad Deum.* Ad hanc pauperum Spiritu classem pertinet, quem idem Doctor augustus, ejusdem Oraculi respectu, alibi egregiè commendavit: *Hæc paupertate etiam beatus Iob pauper fuit, & ante, quam magnas illas terrenas amisisset divitias.* Addit Sanctus Pater insigni cum observatione: *Quod ideo commemorandum putavi, quoniam sunt quidam, qui facilius omnia sua pauperibus distribuunt, quam ipsi pauperes Dei fiant. Inflati sunt enim jactantia, quæ putant, sibi esse tribuendum, non gratiâ Dei, quod bene vident; & ideo jam nec bene vident, quantacumq; bona facere videantur opera. De suo quippe habere se putant, & gloriantur, quasi non acceperint, divites sui, non pauperes Dei, abundantes sibi, non egentes Deo.* Dissimulavit hæc loca singulari studio Bellarminus, ne mens Augustini satis manifesta pateret, atque Lector eò magis ab eâ abduceretur. Silentio etiam ea prætermisit Conzenius, ejus tantum loci mentionem faciens, quem Bellarminus suppeditavit, hoc tamen cum additamento, Augustinum alibi propriè pauperes intellegere, in eum finem tria citans loca, quæ breviter examinabimus. Et primus quidem locus est delumtus è secundo Quæstionum Evangelicarum Libro, ubi de hoc Oraculo sequentia leguntur: *Divitibus, quos Christus alibi Camelo per foramen acus transcuntri comparat, contrarii sunt pauperes Spiritu, quorum est Regnum Cælorum. Nam eo manifestatur, omnes cupidos, etiam si facultatibus huius Mundi careant, ad hoc genus divitum, quod est reprehensum, pertinere, quia posse à dixerunt, qui audiebant, & quis poterit salvus fieri? cum incomparabiliter major turba sit pauperum.* Oportet omnino Conzenium non inspecto aut ritè ponderato Textu contra omnem rationem de mente Augustini judicasse, cum ratio oppositorum clarè ostendat, quod, sicut nomine divitum hic propriè non veniunt majorum facultatum possessores, sed qui cupidine divitiarum aguntur; Ita pauperes etiam hic propriè non dicantur, qui Bonis Mundi huius carent, sed qui nullo eorum tenentur desiderio, eomet ipso significantes, quod ad altiora longè & sublimiora adspirent, omnium rerum terrenarum contemtores, verè pauperes Dei, in quem solum & unum confidere, pro summis & maximis æstimant divitiis. Secundus in libro contra Adimantum Manichæi Discipulum locus extat, hoc verborum tenore: *Vbi scriptum est, Beati pauperes Spiritu, quoniam ipsorum est regnum Cælorum; ibi sequitur, Beati mites, quoniam ipsi hereditate possidebant terram. Ecce, amicos Dei hereditate terra divites fieri.* Ubi dum Augustinus pauperes Spiritu similes iis esse dicit, quos Christus mites prædicavit, illud ipsum voluit inculcare, quod locis ante laudatis scripsit, per pauperes Spiritu intelligens humiles, cum qui humiles sunt, mites etiam esse soleant, & versâ vice mites humilitatis sint studiosi. Tertius ex opere contra Faustum Manichæum locus laudatur, in cujus libro ordine quarto, etsi ex mente Faustii mentio fiat prædicati, pollicitationis nimirum Regni Cælorum, ad quam Augustinus etiam prolixè responderet, subiecti tamen, videlicet pauperum Spiritu, nulla in hæc quidem tractatione habita fuit ratio,

in Psal. 31

Quæst. 47

cap. 19.

cap. 11. & 2.

ut ad eò *Conzenius* & hic aliis invisa observaverit. Posito autem, quod Augustinus vel hic vel alibi per Pauperes Spiritu intellexerit verè & propriè pauperes, ut nullum ex tam multis Eius Scriptis hætenus potuerit ostendi testimonium, quod hunc commendet Sensum, videlicet literalem & primariò intentum à CHRISTO, Bellarmino id etiam quasi rem omninò necessariam requirente; multis tamen adhuc opus erit, ut per hunc de verè & propriè Pauperibus Sensum Voto Paupertatis voluntariæ id accedere demonstretur, quod Bellarminus suscepit demonstrandum. Sed ut eò deveniamus, necessum non est, cum, quidquid de *Conzenio* sit, quem malè Augustinum citasse vidimus, Bellarminus, quocum nobis ante alios omnes nunc res est, Eius autoritate in huius Oraculi Sensu se destitui fateatur, ne augusti Doctoris huius consensum nobis largiri invitus etiam cogatur. Et hæc Sancti Patris de pauperibus Spiritu sententia adeò est clara, ut multos, non solum antiquorum Ecclesiæ Doctorum, sed & recentiorum Scripturæ Interpretum, & quidem ex ordine Papæorum, traxerit ad consensum, quorum unum & alterum in gratiam Augustini contra Bellarminum & sequaces audire juvat. *Jacobus* certè *Faber Stapulensis*, ejus Scriptor temporis, quo Lutherus diu desideratum Ecclesiasticæ Reformationis negotium Deo clementer adspirante suscepit, etsi multa scripsit, ob quæ suis quam maximè fuit invisus, & quæ Censores Hispani in suis Indicibus numero ferè innumero expungenda judicârunt; quæ tamen ex Augustini mente ad hoc Christi Oraculum de pauperibus Spiritu monuit, neque citati Censores Hispani notârunt, neque etiam *Natalis Beda*, rigorosissimus aliàs Antagonista, Propositionibus à se refutatis adnumeravit, sed utriusque Silentio hocce suo non obscurè approbaverunt. Sunt autem hæc sequentia: *Pauperes corpore sunt, qui se norunt nihil habere, quod ad necessitatem corporis pertineat, nisi ab alio, sed cognoscunt se verè mendicos, & ex se omnium Bonorum corporum alium prorsus egentes. Pauperes autem spiritu sunt, qui intelligunt, se nihil habere, quod spectet ad mentem, nisi ab alio, sed agnoscunt se verè mendicos, & ex se omnium Bonorum spiritualium egentes; & absquo ulla proportione magis se humiliant ante Deum, qui dives est in omnes, & implet omnem spiritum, quam pauperes corpore ante Divoitem terrenum. Et hæc paupertas & mendicitas spiritus est profundissima humilitas & sui ipsius ante Deum (ut sic dicam) nihilitas animo concepta, nihil prorsus sibi tribuens, sed omnia in Deum referens, cujus hæc sunt Bona. Nescio, an melius Augustini mens potuerit exprimi, quam per expressam hanc inter pauperes corpore & spiritu distinctionem, *Johannes Gagnæus*, Parisiensis superiori itidem Seculo Theologus, etsi in suis ad hunc locum Scholiis Augustini explicationem non per omnia sequatur, nihil tamen de Voto Paupertatis voluntariæ habet, ita scribens: *Pauperes spiritu, id est, qui afflictio & contrito corde sunt atq; animo. Quia tamen non omnes, qui afflictio sunt animo, beati sunt, melius est, ut dicamus pauperes spiritu, qui sunt Studio ac Voluntate tales, qui Paupertatem & afflictionem non egre aut inique propter Deum, ferunt, vel quia in humilitate primum, deinde in iustia malorumq; tolerantia, ac ceteris, quæ hic describuntur. Eschius* in Annotationibus suis, utut de hæc Augustini Explicatione nihil habet, expressè tamen contra Bellarmini Sententiam scribit: *Quidam pauperes spiritu solos eos interpretantur, qui propositum Paupertatis Voto firmârunt; sed non rectè. Virtutes enim eas hic commendat Christus, quas ab omnibus exigit Christianis, ut sunt, esse mentem, pacificum, corde mundum &c. Deinde, nec Abraham, nec David, nec B. Maria, nec Christus ipse fuissent hoc modo pauperes spiritu, quia Paupertatem non voverunt.* Et ut ad antecedens adhuc semel Seculum regrediar, *Thomas de Vio, Cajetanus*, visus quidem est pauperes Sentu proprio intelligere de iis, qui à suis rebus ceciderunt in necessitatem mendicandi, expressè tamen & is Bellarmini Sententiæ contrarium se exhibuit, scribens: *Non dicit CHRISTVS, Beati pauperes seu mendici statu, hoc est, professione Paupertatis, quales sunt religiosi tria profitentes Vota, sed dicit, Beati pauperes seu mendici spiritu, quoniam pauperes seu mendici statu multi sunt, qui nolunt sibi aliquid deesse; statum Paupertatis profitentur, sed spiritum paupertatis non habent.* Postquam verò triplicem Quæstionem ad meliorem huius Oraculi intellectum formavit, ad secundam hæc potè contra Bellarminum notavit: *Paupertas ex spiritu latissima est, & expeditam reddens hominem ab omni sollicitudine, quoniam certum reddit, quod DEVS curam suæ gerit; & hoc Experientia in multis Viris Sanctis monstravit, quamvis impossibile aut difficillimum sit, Collegium aliquod constare ex omnibus hominibus tantæ perfectionis. Undè Dominus beatitudines, quæ sunt perfectiones singulorum, non perfectiones Collegiorum tractat hic. De Collegiis enim adparet verificari, quod**

NB.

non

non possunt durare sine temporalibus, propter minorem multorum perfectionem. Ad tertiam hæc habet: Dicitur, quod IESVS non fuit mendicus, quia nunquam legitur petiisse, nisi à Samaritanâ potum aque, quod constat, non proprie esse mendicare, cum hoc cuilibet majori possit accidere; sed fuit in paupertate mendicorum, quia nihil omnino habuit proprium, nisi Vestes, ex quo cepit predicare, juxta illud, Vulpes habent foveas &c. Vivebat autem non ex mendicatis rebus, sed ex oblatiis à personis devotis. Neque hic beatificat mendicos, ut nominantur ab actu mendicandi, sed à paupertate mendicorum, quod scilicet non habent, unde vivunt de suo. Ultima hæc Cajetani ita malè Catharinum, ejusdem ordinis hominem, habuisse testatur Sixtus Senensis, ejusdem cum utroque Instituti Scriptor, ut Eum in secundo Annotationum contra eundem ex professo Scriptarum libro,

Bibl. S.
lib. 6.
Annot. 18

acri & proluxâ digressionem incesserit, adstruens, ea mendicantium religionibus summam inferre injuriam, & Sanctorum Doctrinâ Ecclesiasticisque Decretis ex diametro adversari. Imò hanc Cajetani Sententiam fuisse olim ab Ecclesiâ damnatam in Guilielmo de Sancto Amore, qui primus in odium mendicantium Monachorum docuerit, neque CHRISTVM, neque Apostolos unquam mendicasse. Et tamen Caramuel testatur, hoc non obstante hanc Cajetani Sententiam secutos Bartholomæum de Medin, & Alphonsum de Castro, addens, argumentum VValdensis, qui contrariam ex quarto Johannis capite Sententiam conatus est adstruere, non efficax videri, atque Augustinum de ea re loqui dubitativè, neque etiam probari, quod VValdensis hanc Cajetani Sententiam dicat hereticam, Scripturæ Sacræ & Patrum doctrinæ contrariam, nisi forsitan intelligat, quod idem CHRISTVM mendicasse neget Sententia opposita, quasi mendicitatem Christus vitavit ut malam. Hæc de Cajetano adducere placuit, quia Bellarminus Eum inter suæ opinionis adscelas numeravit, ut &, quod adhuc addendum est, Iansenium Gandavensem, qui itidem Bellarmino propius accedere videtur, quamvis Augustini Sententiam simul stare posse existimans, his verbis: Quamvis in hæc Beatitudine commendetur primò & principaliter voluntaria Paupertas pro CHRISTO suscepta, simul tamen rectè etiam intelligitur ex consequenti Virtus Humilitatis commendari, quam primò & ad literam hic significari intelligit Augustinus, ob id maxime, ut adparet, ut in prima Beatitudine accipiatur commendari ea Virtus, quæ omnium Virtutum est fundamentum, quomodo & intellexit Theophylactus post Chrysostomum. Atque hæc videri potest ratio, quare Hieronymus in Commentariis utramque Interpretationem videatur miscuisse, & quæ intelligitur hic significari voluntaria Paupertas, & quæ intelligitur animi Humilitas. Sed hæc amplius jam non urgentur, quia ipse Bellarminus hunc in modum Augustini Sententiam aliquatenus cum suâ studuit conferre, quæ tamen Sententiarum mixtio an ad mentem CHRISTI fiat, hincque locum possit habere, novâ discussione opus habet, quæ hujus loci non est.

Theol.
regul.
Tom. I.
pag. 114.
& 115. E.
dit. ult.

Concord.
Evang.
cap. 39.
pag. m.
267.

Nunc quod attinet secundum pro voluntariæ Paupertatis Voto testimonium, idque duplex: quo partim CHRISTUS Juveni Pharisæico venditionem omnium Bonorum imposuit, partim Apostolorum nomine Petrus legitur dixisse, se omnia reliquisse & CHRISTUM esse secutos; quia de utroque paulò ante ex Augustini Sententiâ fuit actum, rædiosa repetitione bonâ cum Lectoris veniâ licet supersedere. Ad tertium de Christianorum sub initium Ecclesiæ Novi Testamenti communione testimonium, atque Augustini ex Sermone primo de communi Vita Clericorum auctoritatem suprâ itidem aliqua observatio est facta. Nunc ex laudato proxime Cajetano illud tantum addere placet, quod ad Verba Petri fraudulentam Ananiæ & Saphiræ actionem arguentis optimè notavit: Hinc clarè adparet, quod non Voti necessitate Christiani omnes tunc habebant omnia communia, liberâ charitatis perfectione; expressè siquidem duo dicuntur Ananiæ, quæ non fuissent vera, si Christiani omnes Voto obligati fuissent ad communitatem rerum. Primum enim dicitur, quod Ager manens tibi manebat, hoc est, antequam venderetur, tuus erat. Deindè, quod etiam, postquam est venditus, in tuâ erat potestate illius pretium. Constat siquidem, quod neutrum horum fuisset verum, si Voto obligatus fuisset. Mirum, neque Catharinum, quantum ex Sixto Senensi constat, neque citatos paulò ante Censores Hispanos hæc inter expurganda posuisse: id quod forteàn factum, vel omissum potius est, quia utriusque hanc Christianorum laudatam Communionem nulli Voto, ad minimum tali non obnoxiam viderunt, quale à Cœnobitis hodiè requiri solet. Inde Hofmeisterus, Eremita Augustinianus, de citato Actorum Apostolicorum loco in Commentariis agens,

Matth. 19.

Act. 4.

Voti rationem in hujus Instituti descriptione non quidem expressè exclusit, at neque eam expressè adseruit, notanter sequentibus suam exhibens mentem: *Quod aliqui hic vendunt domos & possessiones suas, non ex aliquo faciunt præcepto, nemo enim hoc illis iusserat; (an ergò ex Voto, vel aliquo Perfectionis consilio? Non id adstruere audeat Augustini ex ordine Discipulus;) sed sola dilectione fraternâ moti illud ipsum faciebant. Et post aliqua: Quid hinc discimus? Anne, quod nemo Christianus sit vel dici possit, nisi qui omnem Substantiam suam in usus pauperum distribuerit, & emendicato pane vixerit? Nequaquam hoc convinces ex aliquo Sacra Scripturæ loco: (An verò, quod, quicumque in Statu perfectiori præ aliis vivere desiderant, Voto paupertatis se adstringere teneantur? neque id inde confisus est elicere se posse Augustinianus Eremita;) sed hoc videmus, quantâ fuerit Charitas inter Christianos primitivæ Ecclesiæ, & discimus, ut horum exemplo fratribus indigentibus libenter de nostris facultatibus impartiamus; & si gloria DEI vel Ecclesiæ profectus postulaverit, docemur, etiam omnia, quæ possidemus, fratribus, imò & malitiæ impiorum relinquere.*

Posset hæc Cajetani & Hofmeisteri de communione Veterum Christianorum Sententia quarto etiam, utpotè parallelo satisfacere argumento, quod pro Paupertatis voluntariæ Voto ex eodem Actorum apostolicorum libro Bellarminus adduxit, quod mirum concernit fraudulentam Ananias & Sapphiræ actionem, à Petro & verbo. & factotenus justissimè simul & leverissimè castigatam: Verùm quia Augustini autoritate evincere contra Cajetanum conatur, intercessisse hic aliquod Votum, non largo & communi modo, sed propriè acceptum, an Bellarminus verè hoc adfirmârit, dispiciendum est. Duobus autem militat Augustini testimoniis, de quibus in specie. Prius hæc exhibet verba: *Dum Ananias ex eo, quod promiserat, partem subrexit, Sacrilégii simul condemnatur & fraudis.* Desumpta sunt ex eo Sermone, quo ex professio rationem communionis Christianorum explicavit, plurima exhibente, quæ Instituto huic quam optime possunt inservire, adeoque hic non omittenda. Ita autem ibi legitur: *Legimus in libro, qui Apostolorum actibus adscribitur, tantam sub memoratis Viris devotionem plebis fuisse, ita populi Christiani floruisse primitias, ut post acceptam Fidem nemo domum propriam sibi defenderet, & nemo suum aliquid vendicaret, sed jure fraternitatis cuncta essent illis communia, scilicet, ut qui eodem religionis consortio tenebantur, eodem & vitæ fruerentur consortio, hoc est, ut quibus erat una Fides, una esset Substantia; & quibus erat communis Christus, communis esset & sumtus. Nefas enim putabant Viri religiosi, eum sibi participem non adsciscere in Substantiâ, qui participes erat in gratiâ; atq; idè charitate fraternitatis omnibus communiter utebantur, quia major est fraternitas Christi quàm Sanguinis. Putari posset, laudatos supra Interpretes Cajetanum & Hofmeisterum hæc Augustini verba ante oculos habuisse, dum suam de hoc Christianorum Instituto mentem planè eadem ratione exhibuerunt, nullam Voti intercedentis mentionem facientes, imò satis expressè illud excludentes. Et ut ad Augustini Sermonem redeamus, ita in eo hæc Bonorum & facultatum inter Christianos sub primâ Apostolorum disciplina communio commendatur ab Augustino, ut nihil simile suo quidem tempore inter Christianos observatum fuisse agnovit & deploraverit, scribens: *Hæc sub Apostolis fuit devotio plebis. Modò quid simile reperimus? Est certè Christus in nobis, idem quidem Christus in nobis, sed non idem animus in nobis, eadem plebis fides, sed non in plebe est ipsa largitio.* Hac non opus fuisset querela, si eandem Voti paupertatis inter Monachos, quam hujus Bonorum communionis rationem esse existimasset. Et quamvis in citatis à Bellarmino Verbis mentio fiat promissionis & Sacrilégii, non tamen omne promissum voti rationem habere, neque Sacrilégium circa eorum ablationem versati, quæ ex voto ad Ecclesiam pertinere dicuntur, notius est, quam ut prolixè demonstrari sit opus. Hoc tantum nunc ex abundantia addo, ad hunc Sermonem, ex quo tanquam Augustini Bellarminus primum pro Paupertatis Voto ex Actis Apostolorum demonstrando citavit testimonium, in Editione operum Augustini Parisinâ ante hoc Seculum procuratâ notari ad margincim, *haberi eum quosq; & bis quidem inter Sermones Ambrōsi, ut ad eò, quo is gaudeat Authore, exinde nondum sit omnino indubitatum.* Posterioris ex Augustino testimonii ad demonstrandum Ananias & Sapphiræ Votum verba, quæ Bellarminus adducit, neque in decimo, neque in duodecimo Sermonum de Diversis, laudatæ modò Editionis Parisinæ leguntur, neque etiam si extarent ibi, magno essent usui, cum partim exhibeant argumentum, ut videretur, à minori ad majus, nomenque Voti largo & communi modo accipiatur, ut Bellarminus paulò ante de alio quodam Augustini loco scripsit; partim verborum Petri aliquam contineant*

ant adplicationem ad Voti Continentiæ violatores vel violatrices, adeoque non ita dicitur id velint, quod Bellarminus exinde voluit probare. Et notandum hic insuper est, facti Caramuclem, probabiliter adferri posse, Ananiam & Sapphiram non vovisse, ut ut probabilior dicat Sententiam eorum, qui eos Paupertatem vovisse putant, quod dum evicisse se putat *Commentario in Regulam Benedicti*, inter alia Patrum testimonia ad illum Augustini locum provocans, quo talem Bonorum communionem in Ecclesiis Gentilium minime observatam fuisse legitur, operæ erit pretium, Augustini mentem eâ de re uberius percipere, ut quid statuendum sit, eò manifestius Lectori Veritatis studioso appareat. Negari certe non potest, legi hæc & talia apud Augustinum, qui expressè de fidelibus Christianis sub Apostolorum disciplinâ scripsit: *Qui crediderunt, ex quibus facta est prima Ecclesia Hierosolymitana, quia unum didicerant venerari Deum æternum, tam capaces extiterunt Spiritus Sancti, ut omnia venderent sua, eorumque pretium indigentibus distribuendum ante Apostolorum pedes ponerent, seque totos Deo dedicarent tanquam Templum novum, cuius imagini terrene, hoc est, Templo veteri seruebant; non enim hoc ulla gentium Ecclesias fecisse scriptum est.* Quid verò ex hoc consequentia? Parum, aut planè nihil. Sed tamen aliquid inde Caramuel studet elicere, nimirum, id ideo in Ecclesiâ solum Hierosolymitanâ, peculiari quodam Spiritus Sancti impulsu, factum existimare aliquos, ut *Monastica Disciplina imitandum posteris exemplum relinqueretur.* Atqui hoc non dicit Augustinus, sed rem solam laude suâ & memoratu dignam Lectori exhibuit. In Editione Regularis Theologiæ Lugdunensî, ante paucos Annos, multis cum augmentis, nominatim Epistolis Regularibus factâ, hæc margini adscripta leguntur: *In Templis Ethnicorum nemo se Diis voto dicavit; hoc in Templo olim Hierosolymitano factum, & apud religiosos etiamnum fit.* Verum non vidit judiciosissimus, ut videri vult, Caramuel, Augustinum hic loci agere de Ecclesiis gentilium, non quâ gentiliun, sed quâ converforum, ut descriptio eorum in contextu satis manifestè ostendit, dum Ecclesiâ ex Judæis collectâ, quoad laudatam in illo temporis articulo Bonorum communionem, præ Ecclesiâ postmodum ex gentibus collectâ primas tribuit. Aliâ si in genere similitudinem Exempli hujus denegare omnino voluisset gentilibus, alibi sibi metipsi contrarius fuisset, nominatim in illustri opere *de Civitate Dei*, id in specie argumentum tractans, ut ostendat, quam alieni à jactantia esse debeant Christiani, si aliquid fecerint pro dilectione æternæ Patriæ, cum tanta Romani gesserint pro humana gloria & civitate terrena, in cuius deductione hæc ad præsens Institutum pertinentia habet: *Quomodo se audebit extollere de voluntaria paupertate Christianus, ut in hujus Vita peregrinatione expeditior ambulet viam, que perducit ad Patriam, ubi verè divitiæ ipse Deus est: cum audiat vel legat, Lucium Valerium, qui in suo defunctus est Consulatû, usque adeo fuisse pauperem, ut nummis à populo collatis Ejus sepultura curaretur; audiat vel legat, Quintium Cincinnatum, cum quatuor jugera possideret, & ea suis manibus coleret, ab aratro esse abductum, ut Dictator fieret, major utique honore, quam Consul, victisque hostibus ingentem gloriam consecutum, in eadem paupertate mansisse? Aut quid se magnum fecisse predicabit, qui nullo Mundi hujus præmio fuerit ab æternæ illius Patriæ societate seductus, cum Fabritium didicerit tantis muneribus Pyrrhi Epirotarum Regis, promissâ etiam quartâ Regni parte, à Romana Civitate non potuisse divelli, ibique in suâ paupertate privatum manere voluisse. Nam illud, quod rem publicam, id est, rem populi, rem Patriæ, rem communem cum haberent opulentissimam atque ditissimam, sic ipsi in suis domibus erant pauperes, ut quidam eorum, qui jam bis Consul fuisset, ex illo Senatu hominum pauperum pelleretur notatione censoriâ, quod decem pondos argenti in Vasis habere compertus est. Si ita iidem ipsi pauperes erant, quorum triumphis publicum ditabatur Aerarium; nonne omnes Christiani, qui excellentiore proposito divitias suas faciunt communes, secundum id, quod scriptum est in Actibus Apostolorum, ut distribuatur unicuique, sicut cuique opus est, & nemo dicat aliquid proprium, sed sint omnia illis communia &c. intelligunt, se nullâ ob hoc ventulari debere jactantia, id faciendo pro obrinendâ societate Angelorum, cum penè aliquid tale illi fecerint pro conservanda Romanorum gloria? Hæc quamvis prolixè, egregiè tamen Augustinus, quæ non impertinenter hic adducta esse, ob notam Votificum de Statû sui perfectione jactantiam Lector judicabit. Cætera, quæ Bellarminus insuper ad confirmandum porrò voluntariæ Paupertatis Votum ex Augustino commendat, supra jam fuere examinata, neque iteratam requirunt operam, nisi eam perdere velimus, ad sequentia nunc impendendam.*

Theol.
Fund.
Tom. III.
P. 145.

Theol.
Regul.
Tom. I.
P. 125.

lib. III. de
Doctr.
Christ.
cap. 6.

lib. V.
cap. 18.

Tom. II. Controversiæ II.
CAPVT VIGESIMVM PRIMVM,
DE
Voto Obedientiæ.

AD illud ex autoritate Augustini comprobandum tribus utitur testimoniis Bellarminus, de quorum duobus postremis cum supra iridem fuerit dictum, primum modò ad examen perbreve, id est, trium saltem verborum superest. Scripsit autem de Patribus Monasteriorum suo tempore Augustinus: *Hi nullà Superbià consulunt iis, quos filios vocant, magnà suà in iubendo autoritate, magnà illorum in obtemperando voluntate.* Benè est, lego in his verbis laudatam filiorum, id est, Monachorum erga Patres, qui hodiè Abbates, Prælati, Priores &c. audiunt, obedientiam, sed voluntariam, iis exhibitam, qui non rigorosè & ex solo nutu suo mandant, sed qui iubendo consulunt. Nulla mentio voti, multò minus obedientiæ illius cœcæ, quam in Cælum usque à cœcis ductoribus, si non seductoribus hodiè extolli audias, de quâ post alios plures non ante multum adeò tempus *Antiquitatum*, verius *Novitarum Monasticarum* Scriptor sequentia legi voluit: *Perfecta ac vera iuxta (Pseudo-) Basilium obedientia in hoc adparet, si ad Superioris nutum non modo fugias inhonesta, sed etiam laudabilia omittas. Tamesi enim temperantia & corporis mortificatio sint utilia, si tamen ea ex proprio arbitrio exerceas, tanti non erunt, quanti merces est obedientiæ. Et post aliqua: Hoc mirum tibi videbitur, quod cum alias ante & retrò pleni oculis esse debeamus, in solâ obedientiâ cœcos nos esse oporteat. Et iterum post quædam: Hec est obedientia cœca, per quam sine disquisitione nullâ parendum est, ut ait (Pseudo-) Basilius: quâ etiam secure nos credere debemus in Domino (quonam?) iis, qui curam nostri susceperunt, etiamsi quædam, ut Climacus docet, imperent, quæ contraria ac Saluti nostræ videantur adversa. Tunc enim fides nostra ad illos velut in fornace humilitatis comprobatur. Hoc est enim verissima fidei indicium, si contraria, quàm sperabamus, adspicientes præcipientibus absq; ulla hæsitacione obtemperemus.* Est alias auctor hic in citandis ex Augustino testimoniis non ita parcus, ut non, ubicunq; licet, Ejus consensu sua firmet, etiam ubi de Virtute obedientiæ in genere agendum fuit. Sed cœcam hanc Obedientiam ductor cœcus in Augustini Scriptis videre non potuit, idè etiam in Elogio ejus nihil exindè desumptum adparet. Indicio illud est, tum temporis eam à Cœnobitis non fuisse requisitam, ad quem modum nec hodiè ita eam rigorosè aut æqualiter ab omnibus observari, ex iis patebit, quæ per brevem Digressiunculam de ejus apud varios Ordines differenti, & non eadem semper observatione è *Caramuelis* laudatâ paulò ante *Theologiâ Regulari* notabimus, ut & indè singulari documento constet, quantum non rarò facta à verbis distent, & quam non semper actiones cum jactatâ Perfectionis Regulâ conveniant. Ita autem *Caramuel* variam variorum ordinum obedientiam ejusque rationem describens: *Hæc Virtus, quæ à Statu Religioso non potest abesse, mirabiliter in diversis ordinibus variatur. Apud Societatem JESU universalissima & latissima obediendi lex est; nam in omni re, quæ peccatum non sit, obedire promittunt. Unde clarissime cedunt jure sequendi opinionem probabilem dictamini Superioris oppositam; nam peccatum non est, Superiori obedire in materiâ probabiliter malâ. Sequuntur Patres Franciscani, qui regulæ obedire promittunt & se obstringunt moraliter, & sub culpâ lethali præceptis regulæ obedire tenentur. Multæ sunt Religiones, quæ Regulam Augustini observant, quarum Religiosi in solenni professione promittunt vere secundum illam Regulam, obligando se ad Vota Solennia graviter, ad regulares verò observationes, quæ non clauduntur in præceptis Dei aut Ecclesiæ, pœnaliter, aut ad summam venialiter. Aliter religiosi, qui militant sub Regulâ Benedicti, qui non promittunt obedire Regulæ, non vivere secundum Regulam, sed obedire Prælato præcipienti secundum Regulam. Hinc est, quod si nihil præciperet Abbas, ad nihil teneretur Monachus. Sed hic casus impossibilis est. Nam Prælati Monasterium gubernare tenentur. Et quia frustra sunt per plura, quæ possunt fieri per pauciora, Regulam observare præcipit lege merè pœnali; additque morales in articulis & causis gravibus, in quibus leges pœnales non videntur sufficere, & tunc moralia hæc Superioris præcepta obligant secundum materiæ quantitatem. In ipsis ad regulam Benedicti Commentariis de ratione hujus Obedientiæ ex professo & prolixissime agens, duas exhibet Dissertationes, in quibus materiæ hanc per aliquot Resolutiones ad liquidum deduxisse videtur. Prior earum lemma habet de rebus, quæ præcipiuntur propter se, in quâ præ-*

lib. I. de
morib.
Eccles.
cap. 31.

Epist. 30.
pag. 132.

Tom. II.
Epist. II.
pag. 24.

Theol.
Regul.
Tom. I.
pag. 237.
& seqq.
edit. ult.

„supponit benignam & probabilem Sententiam, nimirum, Regulam neminem obstrin-
 „gere moraliter, ne quidem ad substantialia, qualia sunt, Castitas, Paupertas, Obedien-
 „tia. *Addit:* Licet ad illa graviter obligemur, non tamen gravis hæc obligatio oritur
 „à regulâ, sed à voto. Neque hoc est speciale in ordine Benedictino; nam & ordinis
 „Dominicani regula ex naturâ suâ non obligat ad mortale aut veniale. *Post Scriptorum*
 „*quorundam auctoritatem hæc subiungit:* Hæc positione præmissâ addo, omnia illa, quæ
 „contenta in Regulâ, tamen si ante Abbatis præceptum non habeant, quod obligent
 „moraliter, posse tamen à Superiore præcipi, & tunc jam moraliter obligatura, graviter
 „aut leviter, secundum materiæ quantitatem; posse, inquam, à Superiore præcipi, &
 „hoc ipsum bifariam, nimirum, aut propter se, aut propter aliud. Illud dicitur præci-
 „pi propter se, quod jubetur ut finis, nempe cum jubetur absolute. Illud jubetur, pro-
 „pter aliud, quod jubetur ut medium ad aliquem determinatum finem. Hæc præ-
 „cepta à multis confunduntur, quæ toto dissident Cælo, & differentes postulant reso-
 „lutiones. *Illas dicit Sanctiones absolute, has verò relative. De illis sequentes ponit re-*
 „*solutiones: Prima est,* Prælato aliquid præcipienti contra regulam nullus tenetur obe-
 „dire. Est certa, quoniam contra regulam Abbas nullam habet auctoritatem. *Sec-*
 „*cunda,* Prælato præcipienti directe & per se aliquod bonum, sed extra Regulam, potest
 „Monachus obedire, sed non tenetur. *Tertia,* Abbati præcipienti aliquid secundum
 „Regulam Monachus tenetur obedire. Patet ex vi professionis. Non tamen ino-
 „bediens semper peccat mortaliter, sed pro quantitate materiæ; quia, qui in re parvâ
 „fuerit inobediens Prælato legitime præcipienti, solum peccabit venialiter. *Disputa-*
 „*tio posterior lemma habet de rebus præceptis non propter se, sed propter aliud, quas San-*
 „*ctiones paulo ante dixit relative, de quibus statuit,* quod earum multæ, quæ ex vi Regu-
 „læ non subjacent auctoritati Abbatis, reductivè possint subjacere; quia licet non re-
 „periantur in regulâ, possint ordinari tamen & conducere ad satisfaciendum ipsi Regu-
 „læ, atque ideò supponere oportere, Prælatum posse non solum præcipere illa omnia,
 „quæ sunt in regulâ, sed illa etiam, quæ possunt conducere ad impletionem ipsius Re-
 „gulæ; & inde Prælatum posse non solum præcipere Castitatem, sed & abstinenciam
 „quâcunque die, etiam Dominicâ, si prudenter judicaverit illam esse necessariam tali
 „subdito ad custodiam Castitatis. *Ut hæc de re suam porro explicet mentem, sequentes po-*
 „*nit resolutiones. Prima est,* Omnia, quæ præcipiuntur propter aliud, si finis exprima-
 „tur, habent à fine speciem. *Secunda,* Nihil contra regulam debet præcipi in ordine
 „ad impletionem præcepti regulæ. Patet, quia non sunt faciendâ mala, ut eveniant
 „bona. *Circa hanc Resolutionem sequens proponit Dubium omninò necessarium, ut putat:* ni-
 „mirum, an Abbas contra regulam possit aliquid præcipere in ordine ad observantiam
 „votorum aut charitatis? *Et in responsione vult primò exactè examinari, an omninò*
 „*necessarium sit regulæ materiam violari, ut Charitas conservetur. Nam si, scribit*
 „*porro,* illa materialis violatio necessaria non sit, cessabit dubium, resolvemusque liber-
 „time, irregulare illud præceptum imponi non posse. *Pergit,* si autem absolute regu-
 „laris illa observantia opponatur Charitatis custodiæ, & ad illius observantiam condu-
 „cat omisso, adhuc inquiram, an conducat ad conservandam, an verò ad augendam
 „Charitatem? Si concurrat primo modo, certum omninò est, tale Abbatis præce-
 „ptum, nempe, inhibens actionem materialiter regularem, & tamen per accidens Cha-
 „ritatis destructivam, obligare graviter, licet irregulare videatur. Si concurrat modo
 „secundo, possemus dubitare & ambigere, an majoris faciendum illud augmentum
 „Charitatis, quod unâ die & per accidens poterat resultare, strictâ regulæ observantiâ,
 „quæ exponitur periculo, si subsit dispensationi & præcepto contrario? *Sequitur tertia*
 „*resolutio,* Quando Abbas jubet aliquid, quod est extra regulam, sed in ordine ad ali-
 „quid, quod est in regulâ, peccabit inobediens graviter aut leviter, secundum materiæ
 „quantitatem, non medii, sed finis. *Ad hanc Resolutionem obiter notat,* Prælatum, cum
 „præcipit medium propter aliquem finem, non præcipere ipsum finem, neque entita-
 „tem absolutam medii, sed entitatem medii relativam, hoc est, ipsum medium, quâ ra-
 „tione. *Quarta,* quando Prælatum jubet aliquid, quod est in regulâ, propter aliud, quod
 „non est in regulâ, ad quod aliàs non teneris, poteris Ipsi non obedire. *Pro intellectu*
 „*hujus resolutionis subiungit:* Hæc adfertio non est practica, sed speculativa tantum-
 „modo. Possunt enim regularia præcipi propter se, & hoc modo præcipi præsumun-
 „tur; Et, si Abbas dicat, se præcipere rem regularem propter irregularem, adhuc
 „manet eadem difficultas. Possunt enim & solent Prælati res regulares præcipere
 „pro-

„ propter seipsas, & simul ob aliquam irregularem, quam ipsam ordinant ad Regula-
 „ rem. Ergo præscindendo à praxi, cui non potest hæc Adfertio servire, ut colamus
 „ Ingenium, fingamus hypothesein, in qua rei regularis præceptæ finis adæquatus sit res
 „ non regularis aut etiam contra-regularis, & stando huic hypothesei suadebit Adfertio-
 „ nem. Ratio est manifestissima; medium enim totum est ad finem. Ergo sicut res
 „ irregularis est vetè regularis, si ordinetur ad regularem, & teneris illam facere; sic res
 „ regularis fit irregularis, si velut ad finem adæquatum ordinetur ad aliam irregularem,
 „ non enim est major ratio unius, quam alterius. Nihilominus nemini suaderem in
 „ tali casu non obedire præcepto Prælati, primò, quia potest Prælatum habere duos in
 „ præcepto fines. Sufficit autem, alterum esse regularem, ut præceptum teneat: Et,
 „ non tenetur Prælatum fines suos exponere, & dum unum exprimit, possumus pruden-
 „ ter præsumere, illum habere simul alios excellentiores. Sed tenet Resolutio, quan-
 „ do Prælatum finem irregularem suo præfigit præcepto, & simul explicat, te non inten-
 „ dere alium finem, tunc, ut dixi, ex vi Voti non teneris obedire; deberes tamen, si in-
 „ de sequerentur Scandala, quæ essent vitanda. Quod si non faceres, & sequerentur
 „ inconvenientia, peccares quidem non contra Votum obedientiæ, sed in genere illo-
 „ rum inconvenientium, quæ tuâ sequerentur culpa; quæ, si bene considerentur, ali-
 „ quando etiam esse poterunt Scandala Recepta & non data. Cæterum, qui obedierit,
 „ securiorem sequetur partem. *Accedat Resolutio quinta*, Quando Abbas præcipit me-
 „ dium propter determinatum finem, licet quispiam delinquat contra finem, si non de-
 „ linquat contra medium, nihil facit contra obedientiam. *Sexta sic habet*, Quando Ab-
 „ bas jubet aliquid extra Regulam, & dicit se jubere non propter se, sed propter aliquem
 „ secretum finem, quid faciendum? Dico primò, Prælatum non teneri explicare finem,
 „ propter quem aliquid præcipit. Addo, subditum posse credere, finem esse magnum
 „ & regularem, vel saltem ex antiquâ Experienciâ posse probabiliter inferre, qui finis sit
 „ Prælati propositus. Dico secundò, si probabiliter cognoscas finem, ut frequentius
 „ accidit, suppone, illum fuisse expressum ab ipso Abbate; in rebus enim moralibus sus-
 „ picit Probabilitas. Si dubites, utrum propter hoc, an propter illud tale fuerit præce-
 „ ptum, suppone, quod propter utrumque, & sic nulli erit erroris locus. Tandem si
 „ non possis adsequi aliquem determinatum finem, suppone, quod propter totam Re-
 „ gulam illud mandatum fuerit impositum, & ita, quotiescunque illud violabis, ut ali-
 „ quid leve facias contra Regulam, peccabis venialiter, quotiescunque ut aliquid gra-
 „ ve, peccabis mortaliter. *Post has & plures alias Resolutiones in Disputatione sequenti ad
 „ uberem hujus Voti Obedientiæ Expositionem adhuc aliquas addit, ex quibus Prima est*, Sua-
 „ des alicui Seculari, ne obediat tuo Abbati; Licet agas contra obedientiam contra
 „ tuum Abbatem, non peccas contra Votum, quia non promisisti, alios Ipsi futuros
 „ obedientes, sed te futurum. *Quarta*, Persuades alicui contrari, ne obediat Abbati,
 „ tibi & illi communi. *Quæritur*, an pecces contra obedientiam? *Respondeo*, te non
 „ peccare formaliter, sed objectivè, hoc est, facere alium esse inobedientem. *Quinta*,
 „ Scio, abbatem, cum primum occurrerit, præcepturum mihi esse aliquid in Virtute
 „ Sanctæ Obedientiæ; Fugio præsentiam Ejus, & quantum in me est, curo, ne mihi
 „ occurrat; *Quæritur*, an peccem? *Respondeo*, nullatenus; quia aliud est fugere
 „ obligationes & præcepta, aliud illa frangere. Hoc secundum est interdictum, non
 „ primum. Non enim teneor facere, ut abbas mihi aliquid præcipiat, sed solum obe-
 „ dire, cum præceperit. *Octava*, Si Communitati quidpiam Abbas præcipiat contra
 „ Regulam, sed usu receptum; ut comedere carnes die Dominicâ; licet illud præce-
 „ ptum recipiatur, ex multis capitibus non obligat. *Nona*, abbas præter auctoritatem
 „ Ecclesiasticam Abbatialem habet auctoritatem Patrisfamilias, & secundum hanc po-
 „ terit præcipere sub præcepto formali illa omnia, quæ Prior potest in Abbatis absentia.
 „ Sed notandum est, hanc auctoritatem non à Voto nasci, sed à gubernatione domus,
 „ ac perinde extendi etiam ad Novitios, qui, quamdiu tales sunt, verè sunt filii-familias
 „ in tali Monasterio, & ut tales aluntur. Undè, quando aliquid præcipitur in virtute
 „ Sanctæ obedientiæ, non obligat Novitios; quando autem in virtute auctoritatis Pa-
 „ tris, obligat universos, tam Professos, quam Novitios, & omnes eodem modo, hoc
 „ est, sub obligatione ad quartum Decalogi præceptum pertinente. Differt enim præ-
 „ ceptum obedientiæ à præcepto Patris auctoritatis, primò in hoc, quod illius trans-
 „ gressio sit contra Votum obedientiæ, hujus non; secundò in hoc, quod illud à solo Ab-
 „ bate possit imponi subditis, hoc verò & ab Abbate, & in absentia Ipsius ab illo, qui Mo-
 „ nalc.

„nasterium gubernat: tertio in materiâ, quia obedientia respicit totam Regulam,
 „ & ea, quæ conducunt ad illam, Patria autem autoritas respicit politicam domûs
 „ gubernationem. *Missis Resolutionibus cæteris illud adhuc Dubium non est prætermittendum, quod in fine ponit:* An tumultuaria & præcipitantiâ aliquorum Abbatum
 „ mandata, qui animosè & calidè, ne tyrannicè & callidè dicam, suos gubernant subditos, si in Virtute Sanctæ obedientiæ ferantur, & materia sit gravis, obligent sub
 „ peccato mortali? *In Responsione scribit,* Materia est odio exposita & obnoxia
 „ periculis, in quâ Veritatis ulus sit bonus & intolerabilis abusus. *Addit sequentes duas Adsertiones:* *Prima,* Tota præcipiendi Regularis autoritas ad crescit Abbatis
 „ bus ex liberâ professione Subditorum. Patet, quia Abbates non condiderunt homines, in quos exercerent tyrannidem, sed sunt creati ab hominibus, qui vo-
 „ luerunt sanctè & prudenter regi. *Secunda,* si Abbas incidat in amentiam vel phrenesin, non poterit subditos obstringere Lege morali. *Subjicit,* Puto, hanc fore
 „ re omnium Scriptorum sententiam; *& inserti,* Ergò, si quid impetu per se primo im-
 „ peret, non obligabit, *id quod inde ostendit,* quia actus per se primi non sunt liberi nec
 „ obligatorii, *& confirmat eo,* quia major est potestas, quâ quis se potest obstringere ju-
 „ ramento, illâ, quâ subditum potest præcepto. At, *inquit,* homo, qui aliàs juraret
 „ validè, juramento actu per se primo elicitò non obstringitur; ergò homo, qui aliàs
 „ validè præciperet, non obstringit præcepto actu per se primo elicitò *& indeliberato.*
 Hæc omnia & multò plura ibidem *Car amuel,* Theologorum Moralium & probabili-
 „ lium Doctorum, si cumulum & hyperbolem Elogiorum spectes, inter suos facilè pri-
 „ mus, cum in finem per brevem, ut dixi, nec imperinentem adeò vel ab Instituto ablu-
 „ dentem Digressiunculam adducta, ut Lector Veritatis Catholicæ studiosus videat, quæ
 „ ratio sit commendatæ tam insigniter obedientiæ claustralis exoculatæ, quot nimirum
 „ conditionibus, ferè dixissem contradictionibus, ea sit obnoxia & involuta, ne adeò cœ-
 „ ca & imprudens videri possit, quam si propius intueri Augustino olim fuisset datum, ne-
 „ scio, num iis eam ornasset Elogiis, quibus hodiè congestis Rhetorum flosculis eam or-
 „ nare solent hominibus, quàm Deo magis obedientes.

CAPVT VIGESIMVM SECVNDVM, & seqq.

DE

Voto Continentiæ.

PLeraque, quæ in hujus Quæstionis tractatione ex Augustino occurrunt vindi-
 „ canda, supra jam fuerunt discussa in de Cælibatu Sacerdotum controversiâ, ut adeò
 „ repetitione proluxa jam non sit opus. Actum est etiam eâ de re hinc inde, ubi Ori-
 „ go Votorum & Institutorum Monachalium in genere fuit indagata, undè quæ ad ob-
 „ jecta à Bellarmino loca pertinere videbuntur, accessi possunt, ne idem bis cum tæ-
 „ dio Lectoris hic occurrat. Unum modò nunc & alterum restat excutiendum, ea
 „ nimirum, quæ primùm hic à Bellarmino producuntur, non tacta in prioribus. Et
 „ ex Oraculis quidem Sacræ Scripturæ tertium est super, in gratiam castitatis Moniali-
 „ um à Bellarmino laudatum, quo Paulus Timotheum hortatur, *ut viduas adolescen-* r. Epist. V.
 „ *tiore devitet, hæc additâ ratione, quod, cum luxuriatæ fuerint in CHRISTO, nu-*
 „ *bere velint, habentes inde damnationem ideò, quia primam fidem fecerint irritam.*
 Per hanc fidem primam intelligi fidem votificam, Augustini etiam autoritate fir-
 „ mat Bellarminus, id quod negari non potest, ab Augustino ita intellectum esse.
 „ Sed præter multa, quæ ex ipsis visceribus Apostolici Textûs possent observari, il-
 „ lud ad Augustini autoritatem aliquatenus vindicandam potest sufficere, quod post
 „ Tirinum non ita pridem Fromondus, Doctor Lovaniensis, ad hoc Pauli Oraculum vid. D.
 „ notavit, *Votum viduarum, de quibus hic agit Apostolus, simplex tantum fuisse, nec* Dorfch.
 „ *diremissè Matrimonium, ad Augustini laudata superius verba provocans, quibus* Indie.
 „ *non nuptias talium, sed fractam Voti fidem damnari scripsit; Imò Basilium Pontium,* Iniqu. p.
 „ *Scriptorem in Theologiâ Morali non incelebrem, existimare, omnes à* 215, seqq.
 „ *principio Ecclesiæ Religiosos usque ad Innocentium, Pontificem Romanum hoc no-*
 „ *mine secundum, qui Bernhardò coætaneus Seculo post decimum secundo vixit, vo-*
 „ *tis tantum simplicibus constituisse, & religiosorum matrimonia fuisse quidem illicita,*
 „ *sed valida.* Ex numero objectionum contra Votum Continentiæ, ad
 „ Bb
 „ quas

quas Bellarminus conatur respondere, dum secunda objicit ea Scripturæ testimonia, quæ aperte iis Matrimonium imperant, qui carnis stimulum patiuntur, undè sequitur, *Votum hoc Castitatis perpetuæ temerarium esse, ac proinde illicitum, cum nemo fiat, quamdiu sine ejusmodi stimulis vivere queat*; Bellarminus inter alia, quæ prolixè ad hoc argumentum reponit, Pauli quoque exemplum adducit, de carnis stimulo graviter conquerentis, & tamen, quæ Bellarmini illatio est, Uxorem non ducentis. Præsupponit nimirum Bellarminus, & quasi extra omnem dubitationis aleam esset positum, statuit, stimulum hunc carnis fuisse uestiones libidinosas, quibus in munere Apostolico Paulus ex instinctu Sathanico fuerit vexatus. Et ne id sine Augustini in primis auctoritate statuere videatur, Eum contendere scribit, *stimulum hunc carnis aliquid significare, quod verecundiam & pudorem adferat, & quod nemo de tanto Apostolo dicere fuisset ausus, nisi ipse hoc de se confiteri non erubisset.* Ut quid hæc de Tentatione Pauli sentierit Augustinus, manifestum fiat, ipsa Eius verba videamus, quæ sunt: *Apostolus in Pfalm. 130. Doctorem gentium, Pater fidelium per Evangelium, accepit stimulum carnis, à quo colaphizaretur. Quis nostrum hoc dicere audeat, nisi ille confiteri non erubesceret? Si enim dixerimus, hoc non passum fuisse Paulum, cum Ei honorem quasi deferimus, mendacem facimus. Sed quia verax est, & verum dixit, oportet ut credamus, datum esse illi Angelum Sathanæ, ne revelationum magnitudine extolleretur. Ecce, quam timendus est serpens Superbiæ. Patet ex hoc, Augustinum de hoc carnis stimulo censuisse, fuisse eum Apostolo à Sathanâ, DEO quamvis permittente infixum in Superbiæ Remedium, ne Revelationum Divinitus factarum gloriâ extolleretur, quod remedium an prudenter stimulo libidinis & uestionum Venerearum adscribatur, ii videant, qui tanquam animarum Medici id è Sacris docti esse tenentur, ne vitia vitiiis curentur, & qui carbonariam fugiunt, incidant in calcariam. Dum verò Augustinus hoc neminem dicere ausurum scribit, nisi Ipse confiteri non erubisset, nondum dat evictum, per stimulum carnis præcisè uestiones à libidine carnis perfectas intelligi debere; quin potius eò respexisse videtur Sanctus Pater, quod nemo ausus fuisset dicere, apostolum tam singulari remedio per gravissimas à Sathanâ tentationes à vitio Superbiæ cohiberi debuisse, nisi ipse confiteri non erubesceret, id quod clarè cum Textu convenit. Insuper Doctorem Augustinum per stimulum carnis id non intellexisse, quod Bellarminus vult, alibi satis aperte declaravit, ita scribens: *Cum Apostolus magnæ esset gratiæ, & magna meruisset à DEO dona, quid dicit? Propter magnitudinem Revelationum ne extollar; Intendite, rem tremendam vobis dico; datus est mihi stimulus carnis mee, Angelus Sathanæ, qui me colaphizet. Quid est hoc, fratres? Ne extolleretur tanquam juvenis, colaphizabatur tanquam puer. Et à quo? ab Angelo Sathanæ. Quid est hoc? Dolore quodam corporis traditur exagitatus vehementer. Dolores autem corporum plerumque immittuntur ab Angelis Sathanæ; sed hoc non possunt, nisi permitti, nam & Job Sanctus sic est probatus. En, Augustinum carnis stimulum non ad tentationes à libidine carnis, sed ad dolorem quendam corporis referentem, quali & Jobus à Sathanâ vexatus & simul gravissimis adfectus fuit in animo tentationibus. Quid aliàs de hoc carnis stimulo ex mente ipsius Apostoli, in specie, quid de paradoxâ Calviniani cujusdam Scriptoris, colaphizantem hunc Angelum fuisse bonum Angelum, omnesque Iustitiæ DEI punitivæ executiones, quin & cruciatus damnatorum in Inferno, per bonos exerceri Angelos statuens, Sententiâ habendum sit, alibi & ab Aliis enucleatissimè ostenditur. Ad nostrum nunc sufficit institutum, Augustinum ab impertinenti citatione Bellarminianâ vindicasse, & à Sententiâ menti Apostolicæ omninò contrariâ propriis verbis liberasse.**

Ad ea jam ducimur, quæ *Sextâ* contra *Votum Continentiæ* obiectio ex Augustino producit, visuri, quid Bellarminus ex promptuario non ita angusto respondeat. Quatuor autem sunt ex variis Augustini Tractatibus testimonia, quorum duo priora *Petro Martyri*, tertium *Brentio*, quartum suæ liberalitati adscribit Bellarminus, ut non nisi sincerissimè Eum cum *Voti Continentiæ* adversariis oppugnantibus egisse quis existimare possit. Et in primo quidem testimonio Augustinum scribere dicit, *Impossibile esse aut valde difficile, intelligere, cur DEVS uni det Continentiæ donum, alteri non det?* Indè nimirum colligi, non posse omnes, qui hoc Donum volunt, habere. *Si enim omnes, qui volunt, haberent, non difficile esset intelligere, cur uni daretur, alteri non daretur; causa enim esset, quia unus vult, alius non vult.* In secundo Augustinum docere, *Nuptias post Votum ratas esse ac veras, nec dissolvi debere.* In tertio Sanctum Doctorem non auctere *Virginitatem Sancti Iohannis conjugis*

vid. D. König. Vindic. pag. 682. seqq. conf. D. Hülf. de Auxil. Grat. Disp. II. num. 19. §. 15. lit. K. 2.

De S. Virginit. cap. 40. & 41.

De Bono Viduit. cap. 9. & 10.

Abrahami antepone. In quarto Augustum Patrem de Virginibus quibusdam Sacris ita loqui: *Non nubunt, quia impune non possunt; quæ melius nubent, quam urerentur.* Ad singula respondet Bellarminus. *Ad primum*, loqui Augustinum de Dono Continentiæ, non quo fit, ut aliquis continere possit, quod nemini statuit negari Bellarminus; sed quo fit, ut re ipsa aliquis contineat, quod non dari dicit, nisi iis, quibus datum esse DEUS judicaverit. *Addit*, neque hoc esse proprium Dono Continentiæ, sed commune cum dono Fidei, Dilectionis, Perseverantiæ, aliisque Donis ejusdem generis; siquidem omnes iusti verè possint perseverare, si velint, & tamen impossibile sit intelligere, cur DEUS uni iusto det Perseverantiæ donum, ita ut re ipsa infallibiliter perseveret, alium verò sinat cadere, nec eam det ei gratiam, quæ efficaciter perseveret. *Ad secundum*, Augustinum voluisse quidem nuptias post Votum veras esse nuptias, sed simul adseruisse, gravissimè eas peccare, quæ post Votum nubunt. Et quia *Petrus Martyr* ad responsum hoc instantiæ loco repoluit, in eo saltem contradici Augustino à rigorosis Votorum defensoribus, quod Monachorum & Monialium matrimonia decernant irrita; idèò ulterius respondet Bellarminus, convenire inter Theologos, Matrimonium post Votum simplex illicitum esse quidem, attamen ratum nec dirimendum; post Votum solenne autem esse nullum. Utrum verò post Solenne votum planè nullum sit matrimonium jure Divino & naturali, an solùm Ecclesiastico, quæstionem esse dicit Bellarminus. Nam *Albertum, Thomam, Bonaventuram, Richardum, Durandum, Dominicum à Soto* velle, Jure Divino ac naturali Matrimonium esse nullum, si post Votum solenne contrahatur; atque hos dicere, Augustinum de Voto tantum simplici esse locutum, non de solenni. At *Scotum, Paludanum, Cajetanum*, omnemque Scholam Jureconsultorum adserere, solo jure Ecclesiastico matrimonium esse irritum, quod post Votum solenne contrahitur; & hos Augustinum vel de Voto simplici loqutum dicturos, (si nimirum de Eius mente Sententiam exponere deberent,) vel de Solemni secundum Regulas Juris Divini & naturalis, quia decretum hæc de re Ecclesiasticum, quo inhabiles fiunt ad matrimonium, qui Votum habent solenne, ad Augustini notitiam non pervenerit. *Addit* Bellarminus, utramque Sententiam esse probabilem. *Ad tertium*, Augustinum ibi non conferre Virginitatem cum Conjugio absolute, sed Virginitatem unius personæ cum Conjugio alterius. Et si enim absolute Virginitas longè excellat Conjugio, ut Augustinus adfirmat, posse tamen fieri, ut Virginitas in uno homine cum minore Charitate, Humilitate, aliisque Virtutibus conjuncta sit, quàm Conjugium in altero; atque idcirco non posse (nec debere) anteponi Virginem conjugato, nisi constet, in cæteris Virtutibus illos esse pares. *Ad quartum*, Augustinum eo esse locutum modo, quo Hieronymus scripsit, minus malum esse aperte ei nubere, qui simplex habeat Votum, quàm perpetuò fornicari occultè.

Hæc Bellarminus, ne Augustinus quidquam contra rigorem Votorum in gratiam Evangelicorum scripsisse videatur. At si vim consequentiarum, quæ ex laudatis Augustini testimoniis fluunt, melius attendisset, de accuratioribus responsis omninò sollicitus esse debuisset. *In primo* certè responso, cui hypothefes immiscet nondum usque quaque liquidas, de quibus suo infra loco agetur, nondum subruit id, quod ex mente Augustini fuit deductum, non posse omnes, qui hoc Donum volunt, habere. Nec enim quidquam juvat, quod in contrarium per instantiam de Dono Fidei, Charitatis, Perseverantiæ, aliisque Donis ejusdem generis intulit, adserens, commune iis esse cum dono Castitatis, ut non omnes, qui volunt, ea habeant, nimirum, quod subintelligi voluit, constanter: cum alia planè ratio sit eorum, quàm hujus doni Castitatis, videlicet Monachalis & per Votum promissæ. Ut enim pro Fidei, nimirum finalis, item Charitatis, quæ Fidei fructus est, & Perseverantiæ, cujus ratio in Fidei constantiâ attenditur, aliarumque ejusdem generis Virtutum, in specie etiam mandata castitatis Dono oremus supplicesque DEO sumus, expressè jubemur, Exemplis Sanctorum invitamur, promissionibus insuper Divinis de precum nostrarum paternâ exauditione adlicimur, quæ si de Continentiâ à Monachis & Monialibus hodiè requisitâ è Sacris demonstrantur literis, Evangelicos sibi consentientes certò promittere audebunt Votifices Papæ. In responso autem secundo, dum Augustinum in partes contrarias distrahit Bellarminus, suæ quidem Sententiæ parum, nostræ verò multum adfert luci; Ad quamcunque enim Augustinus trahatur partem vel opinionem, quarum utramque Bellarminus methodo hodiè usitatissimâ dicit probabilem, Augustinus noster erit. Si prioris Sententiæ Patroni obtinebunt, docen-

res, Matrimonium post Votum solenne contractum Jure Naturali ac Divino nullum esse, adeòque Augustinum, nuptias post Votum Ratas esse atque veras & insolubiles statuentem, de Voto tantum simplici, non autem de solenni locutum esse, id est, ut ipse Bellarminus explicat, Decretum eà de re Ecclesiasticum, quod juxta priorem Sententiam nititur Jure Naturali & Divino, ad Augustini notitiam non pervenisse; bene est, cum ipsi etiam Evangelici non inficiuntur, aliquam Augustini tempore Votorum, quæ cum differentiâ hodiè dicuntur, simplicium rationem fuisse habitam, multùm nihilominus quam hodiè aliam. Sed quid fiet de Votis solennibus, quæ in hâc hodiè materiâ utramque faciunt paginam, Augustini tempore hâc ratione incognitis; de quo dicere, quod Jus naturale & Divinum, quo Decretum juxta hanc priorem Sententiam nititur Ecclesiasticum, habuerit incognitum, tanto Doctore & Patre tam Sancto videtur indignum? Si autem posterioris Sententiæ Defensores prævalebunt, (cui

Tom. II.
lib. 7.
Disp. 26.
per tot.
conf. Vas.
quez. in
III. par.
tem, Disp.
249. cap.
2. seqq.

Thomas Sanchez, in grandi de *Sacramento Matrimonii* opere, præter laudatos à Bellarmino Authores, alios plures è Neotericis adscribit, *Albertum* scilicet *Pighium*, *Gandavensem*, *Hervæum*, *Gerfonem*, *Alfiodorenses*, *Abulensem*, *Cajetanum*, quem ipse tamen cum Bellarmino priori etiam Sententiæ adscribit, *Alvarum* quoque *Pelagium*, *Guilielmum de Rubione*, *Nicolaum de Orbellis*, *Veracruzium*, *Stunicam*, *Vgolinum*, *Hieronymum Platium*, *Azorium*, *Michaëlem* insuper *Medinam*, de quo præmissis illud habet, quod argumenta pro Sententiâ priori in contrarium latissimè solverit, quin & eorum numero, quod Bellarminus non est ausus, ipse *Sanchez* se adjungit, pluribus laudatis pro Sententiâ hâc posteriori argumentis, interquæ ea Augustini etiam verbis è citato Tractatu adductis, indè nobiscum optimè deducens, *legem Ecclesiasticam, ea irritantem matrimoniam, eo tempore nondum esse editam, atque ita attentò Jure Naturali & Divino validam fuisse.* nemo non videt, quanto hic gaudeant Evangelici præjudicio, utpotè tot ac tantis Scriptorum partis contrariæ autoritatibus fulti, dum docent, Augustini tempore Vota, etiam juxta eorum Expositionem solemnia, secundum Jus Naturale & Divinum matrimonia non irritasse, sed omninò pro veris & ratis habuisse, quidquid etiam post illa Decretum Pseudo-Ecclesiasticum Juri Divino & Naturali contrarium, ad laqueum conscientis injiciendum, onusque humanis cervicibus intolerabile, libertati Evangelicæ pretiosissimo Christi merito partæ non indirectè oppositum, præter omne fas imponendum, autoritate propriâ & Divinam non leviter offendente statuerit; cui nullam omninò deberi obligationem, Zelo ex Cælo animati Reformatores, interque eos electum Dei organum *Lutherus*, ita clarè orbi verè Catholico ostenderunt, ut qui hodiernum per singularem DEI gratiam in redonatâ Evangelicæ Veritatis Luce missis errorum damnabilium tenebris ambulant, Votoque Baptismali per auxilium Spiritus Sancti, quantum in ipsis est, imbecillitasque humana permittit, ad normam Verbi voluntatem Divinam revelantis, satis student facere, ad id hætenus non potuerint adduci, ut novo tali jugo, à quo se Dei ope liberatos sibi met ipsi gratulantur, suas innectere & includi patiantur cervices, indignos sese hâc libertatis gratiâ æstimantes, nisi eâ ad optimi liberatoris gratiam ex debito uterentur. Alia, quæ ad mentem Augustini illustrandam quoad laudatam hanc ex libro de *Viduitatis Bono* Sententiam pertinere videntur, ex eodem *Sanchezio*, *Mendozaitem* & *Gonzales*, Concilii Illiberitani Expositoribus, supra prolixissimè fuerunt adducta. Nunc in *tertio* Bellarmini responso id notandum est, quod fateri cogatur, posse fieri, ut Virginitas in uno homine cum minore Charitate, Humilitate, aliisque Virtutibus conjuncta sit, quàm Conjugium in altero, atque idcirco non posse (nec debere) anteponi Virginitatem conjugato, nisi constet, in ceteris Virtutibus illos esse pares, imò, quod vi propriæ hypotheseos addere omninò debuisset, eum, qui in Statu Perfectionis vivere se gloriatur, illustrioribus Virtutum radiis præ ceteris omnibus eminere, quos tanquam in statu imperfectiori viventes superciliosè contemnit. Ad minimum id ex concessis Bellarmini adparet, Virginitatem solam non facere hominem perfectum, nisi aliæ etiam Virtutes accedant. De cetero ipsam Augustini Sententiam circa Abrahami Conjugis & Johannis semper Virginis comparationem quod attinet, supra itidem ex loco ibi citato fuit ostensum, non prætulisse Eum Johannis Virginitatem Abrahami Conjugio, sed in hoc quidem commendasse donum Continentiæ, ut sic dicam, potentialis, nimirum, quod continere potuisset, etiamsi conjugatus fuerit, de quo tamen alii disputent; in illo autem laudasse donum patienter sustinendi Martyrium, id est, voluntatem promptam, si opus & ab Eo requisitum fuisset, Evangelii doctrinam voce &

scripto-

Scripto tenens à se propagatam, cæterorum Christi Apostolorum exemplo, etiam morte violentâ & Sanguine suo obsignandi; ubi Sanctus Pater utrobique sine alterius ante, vel post-positione studium utriusque, & Deo obsequendi propositum Lectori ad imitationem exhibuit, absque omni dubio Johannis Virginitatem Abrahami Conjugio, vel Petrum Apostolum tanquam Martyrem cruentum Johanni Apostolo tanquam Martyri incruento prælaturus, si præferendum jure censuisset. In quarto & ultimo Bellarmini responso illud monendum restat, quod, dum Augustini Sententiam Oraculo Pauli consentaneam, *Melius Virgines Sacras etiam post Votum nubere, quam uri*, ex Hieronymo statuit explicandam, scribente: *Minus malum esse, aperit ei nubere, quæ simplex habeat Votum, quam perpetuo fornicari occulte*; ipse Bellarminus in responso ad secundum agnovit, Hieronymum cum Augustino de Voto Simplici scripsisse idem, quia Decretum de Voto Solenni Matrimonium subsequens irritante Ecclesiasticum, juxta posterioris Sententiæ Patronos nullo Jure Divino vel Naturali fultum, ad eorum non pervenisse notitiam, adeoque, quod inde per legitimam infertur consequentiam, qui hoc de Voto Solenni Decretum hodiè sequuntur & defendunt, ad Hieronymi & Augustini auctoritatem provocare nullo planè modo posse, quod contra Bellarminum hic observasse satis est.

Huic de Voto Continentiæ tractationi contra Bellarminum non impertinenter potest adjungi Disputatio *Caramuelis* è Theologia Ejus *regulari*, non rarò plurimum *irregulari*, de castitate Monachali vel Moniali, ubi movetur Quæstio, *An Votum Castitatis Religiosæ versetur (etiam) circa actus luxuriæ internos?* Id, quia non modò in dubium vocare, sed omninò negare non obscurè visus est *Caramuel*, & quidem auctoritate Augustini, ex non uno Scriptorum Ejus; examen rigorosum sustinere fuit coactus à *Johanne de Cardenas*, Hispalensi, Societatis Lojola, qui in *Crisi bipartita*, ante Annos non ita multos *Caramuelis* oppositâ, hanc quoque novam Ejus Sententiam inter alias plures è *Theologia Morali* vocavit ad censuram satis prolixam. Utriusque Scripta dum manibus paucorum feruntur, & tamen auctoritas Augustini versatur in hac controversia, præter Institutum non erit, è posteriore quædam huc adponere, ne *Caramuelis* auctoritas, quæ apud multos iusto major est, quenquam seducat, vel Augustinus quidquam contra bonos mores scripsisse & docuisse videatur. Ita autem hic *Anti-Caramuel*, quantum constat, novissimus: *Caramuel novam inducit Pudicitia usurpationem*, per quam hæc Virtus p. 534. & adæquatè differat à castitate, ut castitatem religiosam voto firmatam laxet & eximat ab onere vitandi actus Luxuriæ internos, ita enim adserit: *Distinguitur castitas à pudicitia, quod illa sit corporis, hæc anima.* Undè Augustinus quarto contra Julianum libro: *Pudicitia res est anima, virginitas corporis.* illa (autem) *integrâ permanente in anima, potest* cap. 8. *ista (hæc) de corpore violenter auferri; & cum ista (hæc) integra manet corpori, potest illa in animo corrumpi lascivâ voluntate.* *Caramuel* addit, ita Lectorem adloquens: Uti philosopharis de Virginitate, ita etiam de Castitate debes agere, quia castitas Monastica est virginalis; & in hoc differimus à militibus religiosis, quoniam ipsi vovent conjugalem (tantum.) Subjungit post secundum ex opere de Civitate DEI testimonium, ubi l. 1. c. 16. Augustinum scribere dicit, *Pudicitiam esse animam, cui comes semper sit fortitudo.* Tertium quoque ex Epistolâ post vicesimam secundâ: *Pudicitia vi nec in carne, nec in animo potest violari.* *Caramuel* hanc adnectit glossam: *Pudicitia non violatur in carne, in quâ non consistit; non in animo, qui, cum sit liber, violentiâ non potest gubernari.* Hanc *Caramuelis* ex Augustino Sententiam sequentibus verbis impugnat Criticus: *Cum totum hujus Doctrinæ fundamentum solâ nitatur Augustini auctoritate, operæ pretium est examinare, an aliquâ probabilitate adtribuatur Augustino præfata Castitatis differentia à pudicitia.* Si enim constiterit, *eam Augustino perperam adtribui*, totum corrui fundamentum; corruente autem fundamento, cadere probabilitatem est necesse, cum ex definitione opinionis probabilis sit manifestum, *eam non esse probabilem, quæ caret fundamento.* Et quidem magnæ molis erat, omnium, aut ferè omnium fidelium mentes ab eâ communi existimatione avertere, quâ persuasum sibi habent, omnimodam castitatem, quam Religiosi vovent, *ad interiores etiam actus extendi*, & circa internam (quoque) luxuriam, tanquam circa materiam versari; idèdque altius jaciendum erat fundamentum. Quare non possum non vehementer mirari, quod tam levi flatu tantam molem auctor extollere conatur. Enimverò luce meridianâ clarius est, Augustinum non modò id non dixisse, quod illi tribuit *Caramuel*, sed etiam apertè docuisse contrarium tum in iis ipsis textibus, quos producit, tum in toto quarto contra Julianum libro; & certissimâ

cenſeo conjecturâ, Authorem non legiſſe eum in ipſo Auguſtini libro textum. Si enim legiſſet cum antecedentibus & conſequentibus, vel tenuiſſet oppoſitum, vel clauſiſſet oculos luci meridianæ. Poſtmodum prolixiffimè examinat Auguſtini teſtimonia à *Caramuele* laudata, ad primum obſervans, *Virginitatem quandoq; ſumi pro carnis integritate, quandoq; pro Virtute, & oftendens, quâ ratione Virginitas poſſit auferri violenter, non autem Virtus, & quod Pudicitia non differat à Virginitate, prout hæc eſt Virtus, deducens inſuper, Pudicitiam juxta Auguſtinum verſari (etiam) circa voluptates externas, multis id documentis Pudicitia in ſpecie conjugalis confirmans. Ad ſecundum notat, in duplici ſenſu Pudicitiam corporis eſſe Virtutem animi, terminativè & ſubjectivè, corporis quidem terminativè, animi autem ſubjectivè, atq; hinc Caſtiram amitti per actum (etiam) internum, adductis etiam poſt aliquot ex Auguſtino loca rationibus id ipſum magis magisque confirmantibus; quæ cum Criticus hic contra *Caramuelem* per plures paginas uberrimè demonſtret, ſufficiat ex marginalibus tantum & præcipuis capitum lemmatibus brevem hic exhibuiſſe ſummam, ut aliquod ſaltem habeat Lector curioſus ſpecimen Theologiæ Moralis, quam tot libris hætenus docuit *Caramuel*, adque cujus adprobationem vi quâdam trahere conatus eſt Auguſtinum, ut ut omni modo invictiffimum, hoc ejus Cenſore id prolixius oftendente.*

CAPVT TRIGESIMVM QVINTVM ET SEXTVM,

DE

Votis Juniorum.

HÆc ut adſerat contra Evangelicorum proteſtationes Bellarminus, duo inprimis Auguſtini commendat teſtimonia, unum, quo Exemplis quamplurium ea laudantur; alterum, quo liberi ab obedientiâ Parentibus debitâ circa hoc Inſtitutum abſolvi videntur. Fatendum & hic iterum eſt, utrumque in locis à Bellarmino citatis legi, atque Auguſtinum nimio Continentiæ Monachaliſtudio abreptum, quod & ſupra non lemel eſt monitum, ita hæc puerorum & puellarum Inſtituta adamâſſe, ut Parentibus etiam in hoc paſſi, ſi id impedire, ſuosque liberos ab eo abſtrahere conati fuerunt, non obediendum eſſe duxerit conſultum, eo Apoſtolorum Oraculo abuſus, quo omnes Chriſtiani in Viâ Salutis æternæ apertè ſatis in Verbo monſtratâ conſtituti plus DEO quam hominibus obediendum eſſe didicerunt. Sed aliam eſſe Votorum Rationem, aliterque de iis judicandum eſſe, ex non paucis ipſorum Votificum hypotheſibus conſtat, quarum aliquas ad præſens Inſtitutum pertinentes adducemus, ut exinde fiat manifeſtum, Auguſtini in hanc rem teſtimonia non ita crudè & nudè acceptanda, adque imitationem eſſe trahenda. Ex numero plurium placet nunc audire *Laymannum*, utpote per compendium Sententias in Scholâ Receptas exhibentem. Is dum Voti definitionem ex doctrinâ Magiſtrorum, *Thomæ, Bonaventuræ, Antonini, Navarri* eſſe dicit, quod ſit *Promiſſio deliberatè Deo facta de Bono meliori, circa particulam, deliberatè, obſervatè, ad Votum, ſicut & ad omnem aliam promiſſionem, quæ obligationem pariat, quam-maximè requiri liberum Voluntatis conſenſum.* Addit, exinde colligi primò, *Votum non eſſe validum, quod ex ſubitaneo motu vel animi paſſione, judicium ac deliberationem perturbante, concipitur.* Hinc primæ collectioni duo notanda ſubjungit, quorum prius eſt: *Si aliquis gravi metu rationem, uſum & diſcretionem adimente, ad votendum fuit adactus, omni jure, etiam naturali, Votum eſt irritum.* Poſterius autem: *Ad Votum non ſufficit voluntas indirectè in cauſâ ſua.* Dicit, *Ita ex communi docere Sanchezium & Suarezium, & rem hanc ſequenti explicat Exemplo: Si ſciens, te ebrium ſtrictò gladio in alios ruere ſolitum, nihilo-minus te inebries, homicidium in ebrietate commiſſum tibi tanquam indirectè voluntarium imputatur; non item, ſi ſciens, ebrium te hominibus promittere vel Deo vota edere ſolitum, te nihilo-minus inebries, Voto aliâve promiſſione poſtea in ebrietate factâ adſtringeris. Ratio hujus discriminis eſt, quia homicidium in ebrietate factum verè homicidium eſt, ideoq; ad culpam imputatur, ſi ſit aliquo modo, videlicet indirectè & in cauſâ voluntarium; at verò Votum & quævis alia promiſſio hominis ebrii vel dormientis non eſt verum Votum, quandoquidem ad ejus ſubſtantiam inſufficientè requi-*

Theol.
Moral.
Tom. II.
lib. IV.
Traſt. 4.
cap. 1.

NB.

requiritur directæ se obligandi voluntas. Pergit, colligi secundò, *Votum ex errore sive ignorantia voluntariam tollente editum nullius esse roboris.* Ubi advertendum monet, duplicem esse ignorantiam, unam negativam seu privativam, alteram positivam dispositionis sive errorem positivam. De illâ dicit, si sit circa substantialia rei promissæ, irritum esse *Votum*; de hac vel hoc, impedire valorem *Voti*, non tantum si circa rei promissæ substantialia versetur, sed etiam, si circa accidentalem circumstantiam, quæ secundum falsam existimationem *Votentis* notabiliter obiectum immutat. Exempli causâ: *Qui ordinem Carthusianorum se ingressurum vovet, existimans, permissum esse in eo carnibus vesci, ita ut talis error sit antecedens sive causa vovendi, qui eo seposito minime voveret, is *Voto* non obligatur.* Ratio est, quia talis Religionem illam non absolute vovet, sed ut adfectam tali conditione sive circumstantiâ, quæ licet sit accidens obiecti sive rei promissæ materialiter, pertinet tamen quodam modo ad substantiam obiecti formaliter, sive prout est in *votentis* intentione. Applicentur nunc hypothese hæ ad *Vota* puerorum & puellarum, quæ Augustinum singulari Elogio ornasse non negamus, & videatur, an eis deliberatio liberæ; Voluntatis consensus possit adscribi, & annon ea læpius utque plurimum ex subitaneo animi motu vel passione, iudicium, quod in tenerâ ætate aut nullum planè aut valde parcum est, & deliberationem, qualis ex iudicii defectu aut imperfectione esse non potest, perturbante concipiantur, accedente præprimis metu, rationem, quæ nondum plene se exerit, ejusque usum & debitam discretionem adimente, ab iis incusso, quorum statim ratio requirit, ut ante plenum rationis usum animos eorum sibi concilient, quos post eam ætate maturiori impetratam vix ac ne vix quidem ad partes trahi posse non ignorant. Et si *Votum* ab ebrio & dormiente & per ebrietatem somnumque usu rationis destitutum editum idè irritum est, quia deest directæ se obligandi voluntas, quam ad *Voti* substantiam intrinsicè requiri docent Moralitæ; cur non invalidum quoque sit illud *Votum*, quod ab homine per ætatem plenæ rationis nondum compositum, & certo quodam modo quoad ejus usum dormienti vel ebrio non adeò multum dissimile concipitur? Porro, si omne *Votum* ex errore vel ignorantia voluntarium tollente editum suo robore statuitur carere, ac error in primis positivus *Voti* valorem impedit, non tantum si circa substantialia, sed & accidentalem rei promissæ circumstantiam versetur, in specie, circa carnis privium in ordine Carthusianorum antea ignoratum; quis prudens negabit, plurimos ab imprudenti ætate, variis persuasionibus ductâ, vel potius seductâ, in faciendis non uniusmodi *Votis*, non solum circa accidentalia, sed & quæ substantialia dicuntur, eosque insignes committi errores, nulla ratione alia corrigendos, quam per ipsam *Votorum* imprudenter & erroneè factorum rescissionem? Ire ad speciem opus non est, cum Experientia testetur, quotidie talia occurrere, non sine maximo publicæ Rei Christianæ detrimento. Et ut in expositione hypothese partis adversariæ, nostræ etiam parti faventium pergamus, quod illud attinet Augustini consilium à Bellarmino commendatum, quo liberis suavor exitit, si Parentes impedimento esse in hujus Instituti prosecutione conarentur, ne debitam eis præstarent obedientiam, *Laymannus* iterum sequentes subministrat, Subjectum *Voti* describens: *Pater, quemadmodum & Tutor, omnia omnino *Vota* impuberis directè & simpliciter irritare potest.* Ratio, quia *Ibid cap. 7*
naturali æquitati valde consentaneum est, ideòq; Gentium jure introductum videtur, ut homi- *Adfert. 1.*
*nes utriusq; Sexus in tenerâ & impubere ætate, in quâ tenuem & imbecillum rationis discretionem obtinent, alienâ Patri vel Tutoris voluntate regantur, ideòq; sine hac, illorum pacta & promissiones non omnem obtineant firmitatem, sed arbitrio Patri vel Tutoris rescindi possint. Pro ampliatione notat primò, in defectu Patri, si is mortuus sit, vel longissime absens, aut etiam amens, Arcum quoque *vota* impuberis posse irrita pronuntiare, & in defectu ascendentium in Sexu virili Matrem, non tantum si eatrix sit, sed etiam in defectu tam Tutoris, quam Patri & Avi, tunc enim naturali jure ad ipsam hæc Cura spectat, quando alius non est, quæ imbecillitati impuberis consulat. Imò non desunt, qui probabiliter arbitrentur, in defectu horum omnium, etiam Magistrum, aliumve, sub cujus gubernatione impubes existit, directè ejus *Vota* rescindere & cassa reddere posse. Secundo, *Vota* ab impubere edita, etiam post adeptam pubertatem à Patre rescindi posse, si pubes factus ea non confirmarit. Addit, arbitror autem, idem eadem ratione dicendum esse de Tutore, quod nimirum *Vota* ab impubere edita possit irritare, quamdiu is pubes factus in minore existens ætate canon confirmavit. Ultima quidem hæc non plane nullam requirunt correctionem, cum *Vota* ab impuberibus facta, etiam si post adeptam pubertatem confirmata, eadem prorsus ratione possint rescindi, qua ante eam, utpotè sub potestate Parentum, vel qui loco eorum sunt, constitutis, quorum, quam liberorum, iudicio plus adscribendum esse, nemo non iudicio præditus agnoscit; cætera autem*

autem, præptimis quidem Legi Divinæ, quæ hic quam-maximè attendenda venit, postmodum æquitati naturali, ad Legi Divinæ auctoritatem ac Legislatoris sanctissimam Voluntatem respicienti, imò etiam Juri Gentium aliquatenus cultiorum, quoad liberorum Parentibus, Tutoribus, Matribus, Præceptoribus debitum in quibusvis actionibus respectum, ita sunt contentanea, ut optandum esset, nunquam non ea sub debitam venire observantiam, in eâ etiam ætate liberorum, quæ etsi pubertatis annos attigisse videretur, ad eam tamen Judicii maturitatem nondum pervenit, ut quid utile sit, quid noxium, non in præsens solum, sed & futurum tempus, accuratius discernere possit, ac aliquid certi deliberatione præviâ decernere, cum nimis altæ res sit indaginis, in quâ evolventa etiam, qui prudentiores majorisque Experientiæ videntur, non raro impingunt, ac in eos errorum laqueos per inexcusabilem præcipitantiam damnandamque præposteritatem incidunt, undè postmodum præcis omnibus emergendi mediis non nisi difficillima, si non planè impossibilis est liberatio, Exemplis iterum pluribus rem hanc in manifestâ Solis mensâ cum maximo multorum periculo, æternâque eorum damnatione exponentibus, ut id pluribus exponere omninò non sit necessum. Notanter autem ad ea, quæ *Laymannus* hic æquitati naturali & Juri Gentium contentanea dixit, adjeci, vel potius ex debito proposui Legem Divinam, eamque, ut distingui solet communiter, positivam, honorem parentum liberis seriò & severissimè inculcantem, ad quam *Christus* antehac provocavit, pharisaicam liberorum seductionem graviter castigans, in eo positam, quod plus ad oblationes faciendas, quàm ad debitum Parentibus præstandum à Ductoribus suis, vel potius seductoribus fuerunt instigati, non indirectè, sed directissimè & satis manifestè contra Legem Decalogicam, quam præ iniquissimis Majorum suorum traditionibus non solum minoris æstimârunt, sed & hæc ratione omninò post & sepulerunt.

Matth. 15.

Augustinus certè ea recensens filiorum verba, quæ *Christus* ex ore Phariseorum recensit honorem Parentibus debitum ob Sacrificii Respectum denegantia, ita eorum expressit sententiam? *His verbis significabant filii, jam non sibi opus esse Parentum pro se oblationes, quod ad eam pervenissent ætatem, ut possent jam ipsi offerre pro se. In hac ergo ætate constitutos, ut possent parentibus suis hoc dicere, cum hoc dixissent, negabant Pharisei, reos esse, si Parentibus suis non præstarent honorem.* Aliorum Ecclesiæ Doctorum, ut & Rabbiorum Expositiones cumulare superfedeo, cum ad rem non pertineant, & ab Aliis prolixè collecta sint. Placet tamen unum & alterum ex Commentatoribus Papæis audire, cum non plane nulla habeant, quæ Instituto præsentī commodissime inservire possunt, ne Evangelici sine causâ Augustinum in hac Quæstione videantur deseruisse. Et *Adamus* quidem *Conzenius* egregie ad hæc scripsit: *Speciosa videbatur ratio, quâ Deus homini, Pater æternus & optimus præponebatur parentibus peccatoribus. Sed contra Dei legem nulla valet argutia. Avaritia verò artes ille fuerunt. Nam voluntaria necessariis cedere oportet. Parentum honorem severè a lege Deus sanxit, Sacrificiorum verò liberat ætatem ex illis esse voluit, quæ nullo alio titulo vel Parentibus vel aliis deberentur; viri enim Dei templi lignis & lapidibus præferenda sunt. Addit, cruditè hoc *Cajetanum* exponere, videlicet, non pluris quidem esse pietatem ergà Parentem, quàm Religionem in Deum; res tamen ipsas ita debitas Pietati ex ordinatione Divinâ, ut ad Religionis usum non debeant transferri, cum Lex Dei supernaturalis ordinem tueatur naturalem. Et hinc necessaria corpori non esse detrahenda, ut Sacrificia sumtus suppetant; quin Sacrificia etiam & res Ecclesiæ in necessitate Vitæ servanda esse impendendas. Accedant & quæ proximè subjungit: *Pharisei in hac traditione sua quærebant emolumenta. Nec enim, cum essent, ut Scriptura docet, avari, Legem tam improbam, quâ Dei mandatum abolerent, sine commodi spe tulissent. Hoc igitur agebant, ut Sacrificiorum sanctitatem & dignitatem in immensum extollendo, multitudine victimarum & donariorum sese & Sacerdotes locupletarent. Nam & ipsi Sacerdotes erant pleriq; aut Sacerdotum & Levitarum in adquirendo actores & adjutores. Quod si tanta erat Sacrificiorum dignitas, ut etiam causâ eorum Parentibus negari possent alimenta, de cæteris conjectura erat facilis. Communes etenim pauperes negligere minus grave videbatur, ut sumtus in Sacrificia suppeditarentur. Omnem igitur æque, amorem, Eleemosynam, humanitatem Sanctitate commentitiâ evertebant, nisi quod & ipsi iniquitate & rapinâ pleni ad conciliandam sibi famam Eleemosynas interdum largiebantur. Hæc si quis ad jactatam hodie inter Papæos Votorum perfectionem & eminentiam, quâ plerorumque juvenum ex ætatis lubricitate imprudentum animi, contra Parentum voluntatem, imò ut plurimum non paucò cum rei familiaris & obedientiæ eis debita dampno, congestis multorum persuasionibus occupantur, paucis tantum mutatis, applicare velit,**

Quæst.
Evang.
lib. 1.
cap. 16.

vid. Dilherr, Dispp. Tom. II. pag. 40. seqq. Coccej. in Sanhi. p. 273. Petit. lib. 1. Var. Lect. cap. 4. Seiden. de Jure Natur. lib. 7. cap. 2. Pocock. in Notis ad Portam Mo. fis. p. 140. seqq.

velit, habebit, quæ ad nervosam contra Votifices actionem ex laudato Textu possunt sufficere, cum ovum ovo tam non sit simile, quam hæc Pharisaorum Instituta Institutis Monachorum & monialium, ut comparationem per membra & secundum circumstantias utrinque concurrentes instituenti non potest non esse manifestissimum. Sed apertius rem hanc egit *Iansenius Gandavensis*, qui ubi rationes Instituti hujus Pharisaici exposuit, hoc suum interposuit iudicium: *Erraverunt in suis rationibus, quantumvis sint in specie probabiles, quia Deus non vult honorari his rebus, nec sibi ea offerri, quæ alioquin debentur aliis. Ergo, quæ parentibus egentibus & Iure Naturæ & Lege Divinâ debentur, non sibi vult offerri, sicut nec quæ aliâ quavis ratione aliis debentur aut sunt necessaria. Et aded quidem sibi hæc offerri non vult, ut etiam quæ Voto sibi jam sunt dedicata aut consecrata, aut aliquo debita præcepto, debeant in aliorum transferri usum, si occurrente casu aliquo sint illis necessaria. Quod patet ex eo, quod panes Propositionis Deo consecrati propter occurrentem Davidis necessitatem licite sunt adsumti & dati ad necessitatis ejus sublevationem. Unde similiter, si filius bona sua Deo & Ecclesiâ dare voluisset, superveniente paterna necessitate, deberet ea transferre in Patris sublevationem. Sicut enim pro tali casu non possunt bona ejus esse materia Voti, ita & esse desinunt. Unde etiam, sicut filius per ingressum Religionis sese Deo licite non potest offerre, si sustentando Patri in Seculo sit necessarius; ita & exire Monasterium teneretur, etiam contra voluntatem sui Superioris, si alioquin Patri vel Matri egentibus non possit per se vel per alios subvenire, ut probabilior habet opinio, quamvis nonnulla sit inter ingressum & egressum differentia. Major enim necessitas filium movere debet ad egressum, quam quæ retrahere eum deberet ab ingressu. Et ratio omnium horum est, quia nullum Dei præceptum, nullum nostrum Votum, nulla rei sanctificatio tollit necessarium Naturæ ordinem & vinculum, cum illa non ad destruendum, sed ad perficiendum Naturæ ordinem sint superadjuncta. Hinc fit, ut eveniente articulo necessitatis nostræ vel proximorum utamur licite rebus præcepto alioquin vetitis, aut Voto & consecratione Deo debitis. Ego iterum, quia hæc satis clara sunt, nihil addo. Patet enim, Evangelicos à laudatâ Augustini sententia non sine causâ discedere, quem in aliis Fidei capitibus tanquam Veritatis Orthodoxæ testem magni faciunt, ut in sequentibus Controversiis amplius demonstrabitur.*

Concord.
Evang.
cap. 60.

NB.

CAPVT TRIGESIMVM SEPTIMVM,

DE

Votis Conjugum.

VBi non præcisè quæritur, num alteruter eorum pro se, sed an uterque mutuo consensu possit perpetuam vivere Castitatem vel Continentiam, id est, omnimodam à consuetudine conjugali abstinentiam? quod posterius ex communi Votificum Sententiâ affirmans Bellarminus, Augustini etiam aliquot testimoniis confirmare nititur. Videamus, quo successu. Et primò quidem ex Epistolâ ad Eidiciam sequentia exhibet: *Quod Deo pari consensu ambo voveratis, perseveranter usq; in finem reddere ambo debuistis; à quo proposito si lapsus est Maritus, tu saltem constantissime persevera.* Deinde ex Epistolâ ad Armentarium & Paulinam Conjugem: *Ambo reddite Deo, quod ambo vovistis.* Et infra: *Sit vester consensus oblatio ad supernum Altare Creatoris &c.* Et supra: *Nunc verò, quia tenetur apud Deum sponso tua, non te ad magnam Iustitiam invito, sed à magna iniquitate deterreo.* Demùm ex Epistolâ ad Paulinum, in qua Eum laudare Paulinum scribit Bellarminus, quod cum *Theresia Coniuge sua continentie Votum susceperit.* Ut ad ultimum hoc primò respondeamus, per vellem, ut Bellarminus, sicut in prioribus ab Eo factum, ipsa Augustini Verba expressisset, quibus Eum laudare scripsit Votum Continentiæ à Paulino & Theresiâ Coniuge editum; cum si illa Augustini Epistola à capite ad calcem, iteratâ etiam vice, & cum debita attentione legatur & relegatur, tale quid expressè in ea non legatur, nisi per divinationes agere Bellarminus maluerit. Equidem si & aliis in re non ad eò liquida divinandâ facultas conceditur, ad sequentia forte verba respexit Bellarminus, quibus ita Paulinum adscripsit Augustinus: *Laudatur & benedicitur DEUS, cuius gratia tu talis es. Ibi excitatur Christus, ut ventos & maria tibi placare tendenti ad stabilitatem suam dignetur. Ibi Coniux excitatur, non dux ad molliem Viro suo, sed ad fortitudinem redux in Ossa Viri sui; quam in tuam unitatem redactam & redditam, & spiritualibus tibi tantò firmiteribus, quantò castioribus nexibus copulatam, officiis Vestra Sanctitati debitis in te uno ore salutamus.* Sed multis consequentiarum nexibus erit opus, ut quis liquidò

num. 199.

num. 45.

num. 32.

vid. D. Ca-
lix. de
Conjug.
Cler. pag.
m. 380.
seqq.

quidò demonstrat, castos hosce nexus Paulini cum Theresiâ, quos & spirituales esse dixit Augustinus, de Voto Castitatis perpetuæ intelligi debere, cum eadem prædicata castæ conjugum Christianorum consuetudini ad ipsius S. Scripturæ ductum denegari non possint. Et in primis illud observandum venit, *Ambrosium* hujus Paulini & Uxoris Eius singulare Institutum prolixè latè describentem hujus Voti Castitatis perpetuæ nullam planè mentionem facere. Verba Mediolanensis Suadæ de Eo hæc sunt: *Paulinum*

lib. 6. Epist. 36. ad Sabin.

splendore generis in Aquitania partibus nulli secundum, venditis facultatibus tam suis, quam conjugalibus etiam, in hos se induisse cultus ad fidem comperi, ut ea in pauperes conferat, quæ rededit in pecuniam. Et ipse pauper ex divite factus, tanquam deoneratus gravi sarcinâ, domus, Patriæ, cognationi quoq; valeat, quò impensius Deo serviat. Elegisse secretum adfirmatur Nolanæ Urbis, ubi tumultum fugitans ærum exigat. Matrona quoq; Virtuti & studio Eius proximè accedit, neq; à proposito Viri discrepat. Denique transcriptis in aliorum jura suis prædiis Virum sequitur, & exiguo illic Conjugis contenta cespite solabitur se Religionis & Charitatis Divitiis. Soboles eis nulla, & idè meritorum posteritas desiderata. Addantur sequentia, & nihil ex iis adparebit, quod de Voto Castitatis perpetuæ nos facere possit certior, quod nullo certè modo siluisset Encomiastes ambrosiam stillans, si ei Paulinus cum Uxore suâ fuisset innexus, utpote quod non parùm laudes utriusque ad illius Seculi genium potuisset cumulare. Quin potius, si accurate attendamus, non pauca hinc inde inferuntur, quæ Voto huic omninò videri possunt contraria, ac nequaquam posse cum eo consistere, Lectoris judicio & discretionis reservata.

Confertur Vita Paulini à Rossveido edita.

*In altero Augustini testimonio videtur quidem singulari laude Votum utriusque Conjugis editum consensu commendari, sed ita tamen, ut certa quædam restrictio bene observanda locum habeat, cum augustus Doctor ea præter, quæ Bellarminus in rem suam adduxit, in rem nostram hæc addiderit: Vna sola esse causa posset, quâ te id, quod ro- visti, non solum non hortaremur, verum etiam prohiberemus implere, si forte tua Conjugis hoc tecum suscipere animi seu carnis infirmitate recusaret. Nam & roventanda non sunt talia conjugatis, nisi ex consensu & voluntate communi; & si præproperè factum fuerit, magis est corrigenda temeritas, quam persolvenda promissio. Quæ posteriora verba notatu dignissima, etiam si ob proximè ibidem sequentia videantur esse proximè antecedentium excegetica, ita tamen concepta sunt, ut videri debeant eorum limitativa, hunc in modum, ut, etiam si consensus ab utrâque parte ad illud perpetuæ Castitatis Votum addit, si tamen præproperè id fiat, quod ut plurimum fieri certum est, per correctionem non laudandæ, sed potius culpandæ temeritatis, promissionis persolutio sit indebita; quorsum ea pertinent, quæ paulo ante ex eodem Augustino fuerunt observata, Virginibus voto adstrictis juxta Pauli monitum suadente, melius eas nubere, quam uri: & ex Hieronymo, ad eandem ferè Sententiam monente, Minus malum esse, si malum est, aperte ei nubere, quæ simplex habeat Votum, quam perpetuo fornicari occultè. Restat, quod primo Bellarminus loco ex Augustino ad commendanda Conjugatorum vota laudavit, ubi quamvis Sanctus Pater observante Bellarmino *Ecdiciam* hortetur ad Voti perseverantiam, nihilo tamen minus eam non omni culpâ vacare existimat, quod Vir Vorifragus adulter quoque factus est, sequentibus eam verbis de conjugali erga Virum debito in posterum observando informans: De ejus reparatione debes vehementissimè cogitare, si verè ad Christum vis pervenire. Indue itaq; humilitatem mentis, & ut te Deus conservet perseverantem, noli Maritum contemnere pereuntem. Funde pro illo piæ & assiduæ orationes, sacrificia, lacrymas tanquam vulnerati cordis sanguinem; & scribe ad Eum satisfactionem, petens veniam, quia in Eum peccasti &c. Promitte de cætero in adjutorio Domini, si & illum sua turpitudinis penituerit, & Continentiam, quam deseruit, repetiverit, te illi, sicut decet, in omnibus servitutam. Ubi non extra omnem dubitationis aleam esse videtur positum, per Continentiam hic ab Augustino commemoratam præcisè Continentiam Voto obstrictam intelligi debere, cum & ea habere locum possit Continentia & castitas Conjugalis, quam per adulteria deseruisset *Ecdiciæ* maritus in laudata Augustini Epistola legitur, & ad quam Eum ro- vocari per Uxorem voluit Sanctus Doctor; dum, ut Viro promitteret, notanter monuit, se illi, sicut decet, in omnibus servitutam; in omnibus, inquam, quæ Conjugalis consuetudo requirere poterat, ad quam ante Votum illi erat obligata, ut à principio Epistolæ ad ductum Oraculi Apostolici graviter id Ei in memoriam revocavit, quod & alibi ab Eo factum.*

NB.

CAPVT TRIGESIMVM OCTAVVM,

DE

Matrimonii solutione per Votum.

IN hâc Quæstione, dum Bellarminus contra duos errores, quos extremos vocat, mediam, ut sibi videtur, sequens agit, nobis ad ea modò est respiciendum, quæ nostram in specie tangunt Sententiam, quam nominetenus *Chemnitio*, Magdeburgensibus, quin & *Erasmo*, ut & *Espeñeo* è Scriptoribus Romano-Catholicis adtribuit, ne videlicet Evangelicis in hâc etiam Controversiâ desit à parte adversariâ consensus, ad Confessionem pertinens Catholicam. Est autem Sententia hæc, quam ipse Bellarminus verbis exprimit sequentibus: *Matrimonium, siue sit ratum & consummatum, siue ratum sit tantum, non posse solvi per Monasticam professionem.* Huic sicut altera opponitur extrema, quod *Matrimonium etiam consummatum dissolvatur per ingressum in religionem*; Ita Ecclesiam, videlicet Tridentino-Romanam, mediâ quasi viâ incedere Bellarminus scribit, statuentem, *Matrimonium non quidem consummatum, sed ratum tamen solvi per Monasticam professionem*, id est, quod expressè in laudato Canone Tridentino additur, *solennem*, Voto simplici ab hoc solutionis jure & potestate excluso. Hanc Sententiam ut contra Evangelicos tueatur Bellarminus, omisis Sacrarum Literarum testimoniis, quæ nulla habuit, ad aliquos Juris Canonici canones provocat, adque Exempla quædam, inter quæ unum ex octavo Confessionum Augustini libro de duobus recitat militibus, qui lecta Antonii Vitæ mox *Vota relicta etiam Sponsis, quas habebant, susceperint Monastica, Sponsaque etiam, postquam id cognovissent, similiter fecerint.* At novisse debuit Bellarminus, non Exemplis, sed Legibus, iisque Divinis hic agendum esse. Etiam si enim circa Leges, quas vocat Ecclesiasticas, à se in favorem Voti solennis Matrimonium ratum dissolventis laudatas monuit, *Evangelicos quidem eas non recipere, at tamen nullas in contrarium adferre, rectamque docere rationem, credendum potius esse tot Sanctis Pontificibus, & uni Concilio generali, Tridentino nimirum, quàm simplici paucorum hominum inficiationi*; ut non dicam, dissimulasse Bellarminum plures Juris Canonici Textus, eos inprimis, qui non uno in loco Augustini Sententiam exhibent, Matrimonia post Votum rata esse statuentis, quam supra prolixissimè vindicatam exhibui, eademque sit ratio Voti post Matrimonium, quæ Matrimonii post Votum, ac Solennitatem Votorum Augustini Seculo incognitam fuisse, non semel hætenus ab adversariâ parte fuerit agnatum; id præteritis hic attendendum venit, quidquid sit de Lege Ecclesiasticâ, vel potius Pontificia, ipsum fateri Bellarminum, Evangelicos iisdem Sacræ Scripturæ Oraculis contra Matrimonii tantum rati ex Voto solenni solubilitatem militare, quibus ipse contra Matrimonii tantum rati ex Voto solenni solubilitatem militare, quibus ipse contra Matrimonii etiam consummati ex eadem ratione invaliditatem usus est, ad quæ et si Bellarminus partim ex communi Theologorum, partim ex communi Canonistarum Sententiâ respondere est conatus, non tamen id cum effectu egit, ut Evangelicis arma hæc aut in totum manibus eripere, aut ad minimum inutilia reddere potuerit, quod Examen utriusque solutionis rigorosum ostendet, alii tamen loco & tempori debitum. Nunc id insuper addo, *Thomam Sanchez* in opere suo satis spisso & crasso, quod de *Matrimonii Sacramento* scripsit, Sententiam statuere probabiliorem, *competere hoc jus professioni neq; ex naturâ rei & subinde nec ex Jure naturali Divino, neq; etiam ex solo Jure Pontificio, vel ut Bellarminus vocat, Ecclesiastico, sed ex solo Jure Divino positivo, Christo id privilegium ei concedente.* Et postquam pluribus demonstravit rationibus, non id ei competere ex naturâ rei, adeòque nec ex Jure naturali Divino; ut etiam ostendat, non provenire id ex solo Jure Pontificio, sed ex solo Jure Divino positivo, dicit, *Alexandrum Pontificem hoc nomine tertium in quodam hâc de re Decreto Juri Canonico inserto fateri, deduci hoc ex Sacri Eloquii interpretatione; & in alio dicere Pontificem, Sanctos ex Revelatione Divinâ, quæ omnem superat Legem, transisse à Matrimonio Rato ad Statum perfectiorem.* Addit de suo Sanchez, quia, cum dissolutio Matrimonii rati sit certissima, reduci tamen debeat in causam certam, incertissimum autem sit, posse generali Lege statui dissolutionem Matrimonii rati, reducendam esse eam ad Privilegium Christi, & per hoc omnia consonare; & præterea, quia hujus Consuetudinis initium non invenitur in Jure Ecclesiastico, sed à principio nascentis Ecclesiæ extet, credendum igitur esse, hoc Christi privilegium per traditionem haberi. Sed nemo non videt

cap. 6. in fine.

lib. II. Disp. 19.

videt, quàm coacta hæc sint, & quàm omnia nitantur hypothesis adhuc incertis, de causâ infirmitate sufficiens testimonium præbentibus. Et quia Exemplum ex Augustino laudatum præcisè non ad hanc, sed ad præcedentem Controversiam pertinet, cui jam ex debito satis est factum; iteratò ad illud provocamus Augustini testimonium, Matrimonia post Votum valida adferentis, quod satis supra vindicatum proximè diximus; indè illud tantum ad præsentis Controversiæ decisionem deducentes, quod, si Augustinus Matrimonia post Votum valida certis rationibus statuit, certum esse debeat, Eum neque Matrimonia ante Votum pro invalidis habere ex iisdem rationibus potuisse.

CAPVT TRIGESIMVM NONVM,

DE

Eremitis.

DE quorum Instituto non pauca habet Bellarminus, quæ ab aliis Romanæ partis Scriptoribus in dubium vocantur, nobis nunc ex Instituti ratione ad id solum intentis, quod ad eorum commendationem ex Augustino laudavit, sui temporis Eremitas in libro de *Moribus Ecclesiæ* cum circumstantiis describente. Id, sicut & ea, quæ supra de Monachis vel Cœnobitis ex Eodem habuimus, non negant quidem Evangelici scripsisse Augustinum ad Seculi, quo vixit, genium; attamen præter alia id imprimis observandum censent, ad eò, qui hodiè Successores eorum videri volunt, & tantum quoad Vitæ genus esse mutatos, ut, si Augustinus eos coràm videret, eorumque actiones intueretur accuratius, nullo planè modo posset agnoscere Regulam à se antehac, ut ajunt, conscriptam profitentes. Et quidem quod Vitæ Eremiticæ Institutum attinet, quam Bellarminus *Vitæ Religiosæ culmen & fastigium* dicit, & cujus suo tempore studiosos sectatores Augustinus tam insigni Elogio commendavit, illud in specie notari debet, quod citatus suprâ *Antiquitatum Monasticarum* Scriptor recens de frigidâ monuit Germaniâ, *in eâ ejusmodi delicias, nimirum Anachoreticas non nasci*, non parvâ cum Regionis aliâ satis Religiosæ infamiâ. Adde, quod alius inter suos celebris, *Cellotius*, operis Hierarchici Author, post hujus Instituti laudes ex Ecclesiæ Historia notanter monuit, *ex hoc Eremitarum ordine unicum fuisse Telesphorum in Romanensî Cathedrâ Pontificem*. Si enim hic ordo culmen & fastigium Vitæ Religiosæ occupat, tantisque Sectatores ejus ab Augustino laudibus commendantur, oportebat omninò, Germaniam aliâs ob varios in eâ Ordines satis religiosam non ita frigere, ut non calorem hunc Anachoreticum admitteret, suosque, quos nutrit, incolas hoc etiam Instituto ad majorem accenderet Pietatem; oportebat quoque, Sedem Romanam, quæ universalis Ecclesiæ culmen & fastigium tenere dicitur, ab eorum pluribus gubernari, quorum ordo inter cæteros omnes ob Religionis fervorem præeminere exultatur. Sed ut in hac re nimis curiosi simus, Instituti Ratio non permittit, juxta quam satis est, quæ Augustinus de Eremitis sui temporis scripsit, ad minimum inter Germanos hodiè vix locum invenire.

Epist. 134.
pag. 613.lib. V.
cap. 4.

CAPVT QVADRAGESIMVM,

DE

Habitu & Tonsurâ Monachorum.

DE priori quidem, nimirum de Vestitu Monachorum non opus est, ut prolixam Bellarmino moveamus controversiam, utur fortè non deessent, quæ de varietate & novitate ut Ordinum, ita Vestium quoque, seculo Augustini ignotâ non ad eò inutiliter vel omninò præter rem moneri possent, alii loco & tempori debita. De Tonsurâ, eâque coronali aliquid ad Augustini locum à Bellarmino laudatum observasse erit operæ pretium. Scribit alicubi Sanctus Pater ad quendam Partis Donatisticæ Episcopum, eum ad Schisma tollendum exhortatus: *Per coronam nostram nos adjurant vestri, per coronam vestram vos adjurant nostri*. Non dubitat hic Bellarminus, per coronam hanc non nisi tonsam in capite intelligi posse & debere. Monet præterea *Filefacus*, fuisse hanc olim apud Afros jurisjurandi formulam. Sed præsupponitur

Epist.
147. ad
Proclej.

tur hic, quod adhuc est in quæstione, & quod aliundè luculentius probari debet. Et si enim obtestandi morem per Coronam negare ob apertissima Augusti Doctõris verba non liceat, id tamen nondum est liquidum, coronam in capite tonsam juramento huic formam præbuisse singularem vel specificam, cum ejus nullum planè in toto Epistolæ contextu adpareat indicium, neque id fingere præter Authoris mentem liceat. Non malè *Salmasius* contra Tonsores Batavos agens ad hunc Augustini & parallelum Hieronymi locum notavit, si verum sit, quod indè adstruunt Doctores Pontificii, fateri etiam eos oportere & necessarium esse ut statuatur, *eo tempore, quo Hieronymus & Augustinus scripsere, eam tonsuram coronalem solis Episcopis fuisse quasi propriam, quæ non adhiberetur Presbyteris, & multo minus in minores promiscuè admitteretur ordines; cum ex omnibus locis, quæ ex Patrum Scriptis producuntur, corona hæc de solis usurpata legatur Episcopis.* At nunquam ostendi posse, peculiarem tunc Tonsuræ ideam in ordinandis Episcopis fuisse receptam, quæ in ordinatione Presbyterorum & Diaconorum non soleret frequentari. Aliud igitur omnino eam sonare vocem, non enim tonsuram sic tum esse adpellatam, sed honorem & dignitatem Episcopalem sive Apicem Pontificalem. Postquam enim gradus Presbyterorum & Episcoporum in Ecclesiâ ita fuerunt divisi, ut supra Presbyteralem in tantum emerit ac præcelleret Episcopalis, quantum supra Sacerdotes Iudeorum summus eorumdem Pontifex caput efferebat; nominibus etiam excellentiam & prerogativam unius gradus super alterum signantibus distingui eos placuisse. Hinc summum Sacerdotem dictum fuisse Episcopum, summum quoque Pontificem & Antistitem. Hos etiam Papas adpellatos, & cum à quopiam adpellarentur, audivisse Sanctitatem vestram, vestram iridem Coronam, pro Dignitatem vestram. Et videri hanc Coronæ adpellationem eâ notione sumtam à gentiliis Sacerdotibus, vel respectum forsitan fuisse ad coronam summi Pontificis Iudeorum, quæ omnia ibidem latius ex professo illustrantur. Mirum verò, quod, dum Bellarminus ad probandam hanc tonsuram coronalem omnia corrasit, quæcunque aliquâ saltem ratione visâ sunt inservire, laudare prætermiserit coronam Simeoni CHRISTUM. Infantem brachiis excipienti ab Augustino adscriptam, scribente: *CHRISTVS in Templo presentabatur, & à Simeone, Senè annoso, probato, coronato agnoscebatur.* Quia enim à non uno Interpretum Papæorum Simeon hic numero Sacerdotum adscribitur, poterat videri Augustinus ei coronam adtribuisse eâ ratione, quæ etiam alia à Veteris Testamenti Sacerdotibus ad Religiosos Novi derivata statuuntur. Sed, quidquid aliis fortè visum, *Thomas de Hurtado* non ita pridem hanc Coronam interpretatus est canitiem & ex eâ calvitium, capiti Senis annosi ornamentum coronæ instar exhibentem, id quod pluribus non unius Scriptorum testimoniis firmare nititur. Illud nunc insuper addo, laudatum ad caput antecedens *Antiquitatum Monasticarum* Scriptorum, post adductum Augustini ex *Bedæ* de coronâ hæc testimonium, ut ad Secula Augustino priora hoc aliquâ Ratione Institutum referat, mirari, *Tertullianum in libro de Corona Militis*, ubi omnis generis coronas in medium producit, nullam hujus Coronæ Clericalis fecisse mentionem; & ne plus debito miretur, dicere, *eo tempore tonsuram Ecclesiasticam nondum dictam fuisse coronam.* At melius dixisset, tonsuram coronalem eo tempore nondum in usu fuisse. Si enim corona talis in capite tonso vel raso Presbyterorum aut Episcoporum tempore Tertulliani visâ fuisset, nunquam de eâ monere omisisset, qui tam diligenter & curiosè, imò & scrupulosè, quidquid coronæ formam in rebus Seculi haberet, tractaverit & explicaverit. Qui tot genera ibi coronarum percensuit, an prætermisisset nobilissimam omnium & solis Christianis aut Christianorum Præsulibus convenientem & dignitate præcellentem? Qui in omne genus coronamenta tam acriter & acerbè invehitur, quorum probat nullum, sed omnia damnat; debuit saltem hanc Coronam Christianam, Presbyteralem & Episcopalem è numero improbatarum & damnatarum eximere.

Et tanè fecisset, si talem tunc Coronam Clerici capite suo ex suis crinibus adumbratam circumtulissent.

Et hæc paucis.

Select. lib. II. Tract. II. cap. II. pag. 88. conf. de la Cerda, Advers. S. cap. 137. num. 5. Epist. ad Colv. de Coma, p. 202. seqq. conf. D. Dorich. Anti-Corn. cap. 22. pag. 112. Adde Sarrav. Epist. ad Salmas. p. 105.

Serm. 13. de Temp.

in Refol. de Martyrio, p. 381.

Epist. 59. pag. 263.

vid. Salmas. I. cit. p. 142. seqq.

Monachorum labore & mendicitate.

Circa utrumque per Bellarminum feriari nobis liceret. Circa prius quidem, dum de Monachorum labore agens Bellarminus nihil contra Evangelicos in specie habet, sed vel contra *Messalianos*, antiquiores hæreticos, vel contra *Guilhelmum de Sancto Amore*, *Iohannem Roidefum* & *Thomam VValdensem*, quibus *Iohannem Calvinum* adnuerat. Circa posterius autem, dum ad libertatem mendicandi pro Monachis vindicandam ex Augustino nihil planè subsidii potuit adferre. Sed ne hanc Quæstionem silentio prætermittamus, ad utrumque, & ex ipso quidem Bellarmino, breviter aliquid notabimus, Lectoris iudicio ea committentes. Ad prius, quod laborem Monachorum manualem respicit, quem licitum esse vult Bellarminus, non verò necessarium, dum posterioris Sententiæ Patronos laborem manuum à Monachis requirentes, præter Oracula Pauli, Christianis, ut ex labore manuum vivant, præcipientis, ad Augustini consensum provocare dicit, prolixè Sententiam Eius, additis quibusdam distinctiunculis, exponere studet, ne Monachos ad laborem manuum necessariò & promiscuè teneri statuatur. Augustini verba ab adversariâ parte laudata hæc sunt: *Quid agant, qui operari corporaliter nolunt, cui rei vacent, scire desidero. Orationibus, inquit, & Psalmis, & Lectioni, & Verbo Dei. Sancta planè vita, & in Christi suavitate laudabilis. Sed si ab his a vocandi non sumus, nec manducandum est, nec ipsa esse quotidie præparanda, ut possint ad poni & adsumi. Si autem ad ista vocare Servos Dei certis intervallis temporum ipsius infirmitatis humana necessitas cogit, cur non & Apostolicis Præceptis observandis aliquas temporum partes deputamus? citius enim exauditur una obediens Oratio, quàm decem nullia contemptoris.* Ego nihil ad hanc Augustini Sententiam de me addo, viturus, quid Bellarminus respondeat, ne Monachi necessariò & promiscuè omnes ad laborem manuum teneri videantur, hocque modo obtineat mendicandi licentiam & libertatem contra eos, qui non solum antehac eam oppugnarunt, sed adhuc constanter oppugnare pergunt. Summa autem Responsionis Bellarminianæ est, *Augustinum in de opere Monachorum Libro solum illos ad operandum manibus obligare, qui ante, quàm Religiosi fuerint, ex labore manuum vivebant, & nunc idem facere possunt sine majoris boni impedimento, & tamen ex otio & pigritiâ nolunt; excipere autem religiosos, qui Ecclesiastica exercent Ministeria, quales sunt omnes hoc tempore Mendicantes, & id quidem verbis sequentibus: Si Evangeliste sunt, si Altaris Ministri, si dispensatores Sacramentorum, benè sibi istam non arrogant, sed planè vendicant potestatem, nimirum vivendi ex facultatibus populi. Præterea, excipere Eum ab obligatione laborandi omnes illos, qui in Seculo fuerint divites, & Bona sua dederint pauperibus; illis enim Ecclesiam debere victum & vestitum, quandoquidem omnia sua ipsi Ecclesie in pauperibus dederint, ita de iis scribentem: Si & ipsi aliquid manibus operentur, ut piger ex Via humiliore & ab hac exercitatione venientibus auferant excusationem, multò misericordius agunt, quàm cum omnia sua indigentibus diviserunt. Quod quidem, si nolunt, quis audeat cogere? Addit ex mente Sancti Patris, solos ergò remanere Religiosos, qui in Seculo ex officio vivebant, & in religione sibi solis, non populo vacant. Sed nec illos obligare absolute ad laborem manuum, sed solum quando, si operentur, non impediuntur à majori bono, & si non operentur, pernitiose otiosi sint. Nam si talis possit perpetuò orare aut legere, & velit id facere, & inveniat, qui eum in opere versantem gratis aliat, posse id omnino facere. Et ut in specie ad objectum ex Augustino testimonium pro labore manuum respondeat, dicit, *Augustinum Doctorem ubi Monachos non excusari debere ab opere manuum per Orationem, Psalmidiam, Lectionem & Verbum Dei scribit, clarissimè simul indicare, se non loqui de Oratione adstanti, nec de continua & publicâ Psalmidiâ, Lectione & Concione, que totum occupant hominem; sed Oratione, Psalmidiâ, Lectione & exhortatione privatâ & rarâ, quæ multum otii relinquunt. Reprehendere Eum insuper illos Monachos, qui ex conditione servili ad Monasterium veniunt, ut vitam inopem & laboriosam fugiant, & vacui pascantur ac vestiantur, & insuper ab eis honorentur, à quibus contemni conterique consueverant. Videt autem Lector attentus, me etiam non monente, quàm impertinenter ad modernum Vitæ Monachalis statum, ne dicam contradictoriè, hæc à Bellarmino pro Augustini Sententiâ sibi adscribendâ dicantur, ut nimirum libertas & licentia mendicandi, remotâ laborandi obligatione & necessitate, ordinibus, qui hoc nomine commendantur, operâ eò faciliori vendicetur, de cuius fundamento quoad alteram præscriptæ Quæstionis partem,**

De opere
Monach.
cap. 17.

cap. 21.

cap. 25.

ex

ex ipso Bellarmino aliquid nunc dicendum venit. Etsi enim hoc labore per Bellarminum superfedere possemus, utpotè, qui, dum ad demonstrandam mendicandi libertatem ex Augustino nihil potuit adferre, comet ipso testatus est, eam temporibus Augustini nondum ita fuisse in usu, sicut hodiè à non unius ordinis Sectatoribus fieri consuevit, non sine multo cæterorum publicæ rei Christianæ membrorum onere ac difficultate gravissimâ; ut tamen, quid de ejus fundamento, abdicatione videlicet Bonorum ac voluntariâ paupertate Voto adstrictâ, de quâ superius etiam suo actum est loco, ipsi Pontifices Romani, sibi met ipsis in hoc puncto contrarii statuerint, Lectori innocenter curioso constet, ex ipso, ut dixi, Bellarmino Quæstionem hanc inter Pontifices controversam, pro conclusione totius de Monachismi Religiosâ Professione tractationis, breviter exhibere placet, judicii libertate Lectori iterum permissâ, an hæc & talia ad Augustini Seculum aliquâ saltem ratione possint referri. Exhibet eam Bellarminus, ubi de infallibili Pontificis Romani Judicio agens, Eum à diversis erroribus liberare satagit, quibus in Fidei & Morum Decretis errasse à non unis gravissimè acculatur, sequentibus verbis:

Trigesimus quintus Pontifex erroris accusatus est, Nicolaus hoc nomine quartus, qui lib. III. de Pont. Rom. cap. 14.
 „ cap. Exiit. de Verb. Signif. in Sexto, definit, Christum verbo & exemplo docuisse perfe-
 „ ctam Paupertatem, quæ consistit in abdicatione omnium Rerum, nullo sibi dominio
 „ relicto, nec in particulari, nec in communi, ac proindè talem Paupertatem esse san-
 „ ctam & meritoriam. At hoc falsum esse & hæreticum docet Johannes vigesimus se-
 „ cundus, in Extrav. tit. eod. de Verb. signif. Nam in Extrav. Ad conditorem Canonum, do-
 „ cet, impossibilem esse talem Paupertatem, quâ quis in rebus usu consumtibilibus ab-
 „ dicat se omni dominio, solo usu retento; & in Extrav. Cum inter nonnullos, declarat,
 „ esse hæreticum, dicere, Christum verbo aut exemplo talem docuisse Paupertatem.
 „ Et in Extrav. Quia quorundam, idem docet ac prolixè inculcat. Addit Bellarminus, Jo-
 „ hannem de Turrecrematâ conari in omnibus hos Pontifices conciliare, ipsum etiam
 „ Johannem niti ostendere, se à Nicolao non dissentire. At profectò, inquit Bellar-
 „ minus, nisi vehementer fallor, in omnibus conciliari nequeunt. Et ut hoc ostendat, sub-
 „ jungit, advertendum esse, tres à Johanne & Nicolao Pontificibus tractari Quæstiones,
 „ de quibus sequentia habet: Prima est, an in rebus usu consumtibilibus possit separari usus
 „ à dominio: Secunda, an Paupertas, quæ omne dominium à se remover, solo usu relicto,
 „ sit sancta & meritoria? Tertia, an Christus talem verbo & exemplo docuerit Pauper-
 „ tatem? Ad singulas suum interponit judicium Bellarminus. De primâ, inquit, respon-
 „ det Johannes, non posse separari utum à dominio in ejusmodi rebus; dominari enim
 „ est, posse rem destruere. Proindè impossibile est, posse rem utendo destruere, ut
 „ panem comedendo, & non esse dominum illius rei. At Nicolaus docet, id fieri pos-
 „ se, & rectè; nam idem apertè postea docuit Clemens V. in Clement. Exvii de Paradi-
 „ so, tit. de Verb. signif. Et ratio est manifesta, quia esse Dominum non est, posse rem de-
 „ struere quocunque modo, sed posse liberè destruere, quando, ubi, quomodo quis vo-
 „ luerit, quin etiam donare, vendere, commutare &c. Constat autem, inquit in super
 „ Bellarminus, omnes veros Religiosos habere ulum Panis, quem comedunt, & Vini,
 „ quod bibunt; nec tamen posse illa donare, vendere, mutare, projicere &c. Dices, er-
 „ gò erravit Johannes Pontifex. Respondet Bellarminus, ita videri, sed non in re Fidei;
 „ hanc enim Quæstionem ad Fidem non pertinere, Pontifice ipso Johanne id agno-
 „ scente, imò adhuc esse de hæc re varias Doctorum Sententias. De Secunda Quæstione
 „ scribit Bellarminus, Nicolaus sentit, illam Paupertatem esse Sanctam & meritoriam.
 „ Johannes negat. Et quanquam melius videatur sentire Nicolaus, tamen neque Ni-
 „ colaus hoc definit tanquam Fidei articulum; utpotè qui solum intendit renuntiare
 „ dominio earum rerum, quæ donantur Franciscanis, quæ Romani Pontificis esse
 „ Nicolaus adferuerat, cui juri renuntiare potuit Johannes. De tertiâ Quæstio-
 „ ne, quæ omnium gravissima est, & ad Fidem pertinet, Bellarminus ait, non dis-
 „ sentire Johannem & Nicolaum. Nicolaus enim dicit, CHRISTUM aliquando
 „ perfectissimam paupertatem illam verbo & exemplo docuisse, aliquando autem
 „ Paupertatem minus rigidam exemplo demonstrasse, tanquam communem omni-
 „ um Patrem & Doctorem. Johannes autem definit, esse hæreticum adferere,
 „ Christum nihil unquam his in terris habuisse proprii, nec in speciali, nec in communi;
 „ quæ duo non pugnare videntur Bellarmino, hæc addit ratione: Nicolaus enim non negat,
 „ Christum aliquando habuisse aliquid proprii saltem in communi; sed negat, Christum

vid. D.
Calixt.
resp. c.
Mogunt.
part. alt.
num. 28.
seqq.

semper talem egisse vitam. Johannes quoque non negat, Christum aliquando nihil habuisse proprii, nec in speciali, nec in communi; sed negat, Christum semper *talem egisse vitam*. Hæc omnia & adhuc plura ibidem Bellarminus, partim ne Nicolaus in re Fidei aliquid erronei decrevisse, partim ne eidem Johannes videatur contrarius; quod utrumque sicut omninò negare non potuit Bellarminus, ita dum ad ductum laudati Cardinalis de *Turrecremata* contrarias hasce Pontificum & sibi invicem oppositas Definitiones Juri Canonico insertas inter se studuit conciliare, fecit quidem, quod fidelem & industrium Romanæ Sedis & jactatæ Infallibilitatis Papæ Defensorem decere existimavit, sed non eo per omnia successu, ut nihil contradictionis remaneret, officioque satis ex asse possit videri fecisse, quod sine multo labore Lector judicio qualicumque præditus, rem cum re, causam cum causâ, Sententiam cum Sententiâ conferens deprehendet, atque Bellarminum non adeò feliciter Mediatoris vel Conciliatoris partes in hæc Controversiâ, duos Pontifices sibi invicem adversarios concernente, sicut in aliis pluribus suscepisse observabit. Nunc ante, quàm Monasterio, quod duce Bellarmino sumus ingressi, eodem duce post non planè nulla labyrinthorum fastidia egrediamur, adpendicis & Corollarii loco unum adhuc ex Augustino de Statu Monachismi testimonium adponere juvat, ac Perfectionis Monachalis jactatoribus objicere, quod

16. quæst.
1. c. Legi

Gratianus Juri Canonico voluit insertum: *Etiã atq; etiã cogitanti, quid sit utile Salutariorum, quibus in Christo nutriendis servimus, nihil aliud mihi potuit occurrere, nisi, non esse istam viam dandam servis Dei, ut se facilius putent eligi ad aliquid melius, si facti fuerint deteriores; & ipsis enim facilius lapsus, & ordini Clericorum indignissima sit injuria, si desertores Monasteriorum ad militiam Clericatus eligantur, cum ex eis, qui in Monasterio permanent, non tamen nisi probatiores atque meliores in Clerum adsumere soleamus, nisi forte, sicut vulgares dicunt, malus choraula est, bonus symphoniaicus, ita iidem ipsi vulgares de nobis jocabuntur, dicentes, malus Monachus est bonus Clericus. Nimis dolendum est, si ad tam ruinofam superbiam Monachos furrigamus, & tam gravi contumeliâ dignos putemus Clericos in quorum numero sumus, cum aliquando bonus etiam Monachus vix bonum faciat Clericum, si adsit ei sufficiens Continentia, & tamen desit Instructio necessaria, aut Perfectionis regularis integritas. In quo Augustini testimonio cæteris omnibus prætermisissis illud in primis consideratione videtur dignum, quâ ratione cum jactatâ perfectione Monachali possit consistere, ut bonus etiam aliquando Monachus vix bonum faciat Clericum?*

vid. Cel.
lot. de
Hier. p.
323. Lau.
noj. Ad.
fert. In.
quif. in
Privil. S.
Medardi,
pag. 510.

LIBRI TERTII

DE

LAICIS,

CAPVT DECIMVM SEPTIMVM, & seqq.

DE

Magistratus Politici Curâ circa Religionem.

PRætermisissis in tertio hoc de Ecclesiæ Membris libro omnibus Controversiis antecedentibus, quas Bellarminus prolixè satis, contra antiquiores pariter & Recentiores Anabaptistas, de Magistratus Politici Divinâ Authoritate, in impiis etiam atque infidelibus, ejusdemque potestate Legislatoriâ & Bellicâ tractavit, utpotè in quibus sibi non contrarios habet Evangelicos, Anabaptistarum & his similium errores ex Scriptura Sacra & Antiquitate orthodoxa constanter damnantes & refutantes; ad eam sine omni ambage nos vertimus Quæstionem, quæ de cura Magistratus Politici circa Religionem agit, & quidem tam in genere, quam in specie; quamvis quæ in genere circa hanc Controversiam ex Augustini authoritate veniunt notanda, jam supra suum habuerint locum, ubi de Regimine Secularium in Ecclesia actum fuit, quibus amplioris illustrationis causa id videtur adhuc posse & debere addi, quod laudatus paulò ante *Gratianus* ex Augustino Juri Canonico inseruit, ad rem præsentem omninò pertinens:

Tom.

„*Temporibus Prophetarum* omnes Reges, qui in populo Dei non prohibuerunt nec ever-
 „terunt, quæ contra Dei præcepta fuerant instituta, culpantur; & qui prohibuerunt
 „& everterunt, supra aliorum merita laudantur. Et Rex Nabuchodonosor, cum ser-
 „vus esset Idolorum, sacrilegam constituit Legem, ut Simulachrum adoraretur; sed
 „Ejus impiæ constitutioni, qui obedire noluerunt, piè fideliterque fecerunt. Idem
 „tamen Rex Divino correctus miraculo piam & laudabilem Legem pro veritate con-
 „stituit, ut quicumque diceret blasphemiam in Deum, cum domo suâ penitus interiret.
 „*Et in antecedentibus:* Imperatores, quando pro falsitate contra veritatem malas con-
 „stituant Leges, probantur benè credentes & coronantur perseverantes; quando au-
 „tem pro veritate contra falsitatem bonas constituunt Leges, terrentur sævientes &
 „corriguntur intelligentes. Quicumque ergò legibus Imperatorum, quæ pro Dei ve-
 „ritate feruntur, obtemperare non vult, grande acquirit Supplicium; quicumque verò
 „legibus Imperatorum, quæ contra Dei veritatem feruntur, obtemperare non vult,
 „grande acquirit præmium. Quæ verba non de Legibus solum Politicis, sed Ecclesia-
 „sticis etiam intelligenda esse, nemo non videt, id quod satis clarum de curâ Magistra-
 „tûs Politici circa Religionem Divinitus commissa præbet testimonium & pro Subdito-
 „rum quorumvis debita obligatione adque eam respectu argumentum. Addantur ea
 „Augustini verba, quæ Bellarminus idè adducit, ut ad Magistratum pertinere Religio-
 „nis defensionem ostendat, & videbit Lector, non parùm ex eorum applicatione rem
 „hanc juvari. Restant nunc in specie ea breviter discutienda, quæ de Magistratûs Pô-
 „litici debito partim contra libros hæreticorum, partim contra ipsos hæreticos, corpora-
 „libus pœnis, quin ipsâ etiam morte mulcandos, in medium & quidem ex Augustino
 „quoque Bellarminus adducit. *Prius quod attinet*, libros videlicet hæreticorum, statuit
 „de iis, quod jure interdiciantur & excurantur, anthoritate nimirum & mandato Magistra-
 „tûs Politici. Id ut Lectori persuadeat, post alia Ecclesiæ Doctorum testimonia ad Au-
 „gustinum quoque provocat, monentem, *Hæreticum esse vitandum, ne infirmos fallat aut*
 „*parvulos &c.* Exindè sequentem in modum arguatur Bellarminus: *Si tantopere vitanda*
 „*sunt hæreticorum Colloquia, quanto magis libri; nam oratio in libris scripta est magis composita*
 „*& artificii plena, quam qua in colloquiis usurpatur. Deindè, est semper ad manus; nam*
 „*Conciones & colloquia sunt rara, & verba ore prolata mox transcunt, verba autem in libris*
 „*manent perpetuo & semper nobis adsunt, nobiscum peregrinantur, nobiscum domi sedent.* Præ-
 „*terea, magis sparguntur; potest enim aliquis per libros toti ferè terrarum orbi simul loqui, li-*
 „*bri multorum domos & cubicula penetrant, quos eorum Author nunquam vidit, & ad quos for-*
 „*tè nunquam admitteretur.* Quæ his instantiæ possent opponi, ea inprimis, quæ Vox vi-
 „va docere, trito & per Experimentiam probato dicitur Veriverbio, prolixè nunc non ur-
 „geo, Augustini etiam adprobans monitum, quo ad Apostoli ductum hæreticos consul-
 „tum duxit esse vitandos, infirmis præsertim & parvulis, ob Judicii defectum à falsis vera
 „discernere impotentibus. Id tantùm noto, non indè sequi, omninò interdiciendos
 „esse & comburendos omnes omnium hæreticorum libros, cum si Augustinum alibi
 „consulamus, multa ex Eo liceat depromere, quæ aliud planè possunt suadere. Quæ-
 „cunque enim Is in gratiam librorum à Philosophis Gentilium scripsit, certâ ratione et-
 „iam hic aliquem habere debent locum. Egregia autem sunt, quæ augustus Doctor in
 „hanc rem scripsit: *Philosophi, qui vocantur*, si quæ vera fortè & Fidei nostræ accom-
 „moda dixerunt, maximè Platonici, non solum formidanda non sunt, sed & ab eis, tan-
 „quam injustis possessoribus, in nostrum vendicanda usum. Sicut enim Ægyptii non
 „solum Idola habebant & onera gravia, quæ populus Israel detestaretur & fugeret, sed
 „etiam Vasa atque ornamenta de Auro & argento, quæ populus ille Ægypto exiens
 „sibi potius tanquam ad usum meliorem clanculò vendicavit, non autoritate propriâ,
 „sed præcepto DEL, ipsis Ægyptiis nescienter commodantibus ea, quibus non benè
 „utebantur; sic omnes Gentilium doctrinæ non solum simulata & superstitiosa figmen-
 „ta, gravesque sarcinas supervacanei laboris habent, quæ unusquisque nostrum duce
 „Christo de societate gentilium exiens abominari debet atque devitare, sed etiam libe-
 „rales Disciplinas usui Veritatis aptiores & quædam Morum utilissima continent præ-
 „cepta, deque ipso uno Deo colendo nonnulla inveniuntur apud ipsos vera, quod tan-
 „quam Aurum & argentum eorum, quod non ipsi instituerunt, sed de quibusdam qua-
 „si Divinæ Providentiæ, quæ ubique est infusa, merallis eruerunt, & quo perverse atq;
 „injuriosè ad obsequia Dæmonum abutuntur, quàm ab eorum miserâ societate sese ani-

c. Impera-
tores, di-
stinct. 9.

Epist. 62.

lib. II. de
Doctr.
Christ.
cap. 40.

„mo separat, debet ab eis auferre Christianus ad justum Evangelii *prædicandi usum*. Quæcunq; hic Augustinus in commendationem Spoliorum Ægypti, & per adplicationem librorum Gentilium non abolendorum, sed in usum Christianæ Veritatis converendorum bene scripsit, & exemplis non solum Mosis, Prophetarum ante & post Christum maximi, sed & illustrium Ecclesiæ Doctorum, *Cypriani, Lactantii, Hilarii, Optati*, aliorumque illustravit, quam optime ad libros hæreticorum certâ ratione quadrant, ut potè qui ut plurimum non ita erroribus in totum sunt referti, ut non hic & ibi in iis aliqui Divinæ Veritatis Radii transpareant, qui ipsi debitâ collecti industriâ errantibus lumen accendere possunt, ut eò faciliori industriâ ab erroribus possint liberari. Bellarminus certè non semel ex Eorum Scriptis, quos tanquam hæreticos sibi sumsit refutandos, contradictiones varias collegit, nullum, ut opinor, alium in finem, quam ut contraria juxta se posita magis luceant, & perid, quod ipsi quidem videtur verum, adversarius ad erroris agnitionem eò promptius ducatur; quem is laborem & contra hæreticos disputandi methodum observare non potuisset, si omnes omnium hæreticorum juxta partiale Ejus judicium libri flamma fuissent absumti. Et ut de studio Evangelicorum contra hæreses agentium simile habeamus Exemplum, careret orbis verè Catholicus insigni *Confessionis Catholice* opere, æternâ laude digno, si omnes libri Vulcano tradi deberent, in quibus hæreses & errores damnati traduntur; qui potius maximo cum emolumento à nobis leguntur, eaque diligenter seliguntur, quæ per singularem Dei providentiam ex iis ad Orthodoxæ Veritatis confirmationem inservire possunt, ipsis hostibus non raro præter mentem & intentionem suam, adeoque ut videtur, invitè ei testimonium præbentibus, præjudicio non contemnendo, sed ex debito maximi æstimando, dum juxta Samsonicum ænigma præter solitum naturæ ordinem cibus egreditur de comestore & dulcedo de forti, quidquid etiam iis videatur, quibus non nisi domestica & quotidiana placent, stomacho ad ea, quæ non planè nullo labore & aliundè comparantur, fastidiente. Similis est Augustini locus, quem *Gratianus* in Jure Canonico suppeditat, sequentia ad citationem ex Poëta gentili Apostolicam scribentis: *Si Paulus, nescio cujus, alieni*

genæ testimonium, quia verum comperit, etiamsi ipse attestatus est; cur nos, apud quemlibet invenerimus, quod Christi est, & verum est, etiamsi ille, apud quem invenitur, perverus & fallax est, non discernimus vitium, quod homo habet, & Veritatem, quam non suam, sed Dei habet? Et ut in specie de hæreticorum libris Augustinum audiamus testem, referti huc potest,

De Verâ
Relig.
cap. 6.
cap. 4.

quod alibi in genere de hæreticis scripsit: *Vitium Ecclesiæ gentibus ad materiam operationis suæ, hæreticis ad probationem doctrinæ, schismaticis ad documentum stabilitatis suæ, Judæis ad comparationem pulchritudinis suæ.* Et post aliqua: *Vitamur hæreticis, non ut adprobemus eorum errores, sed ut Catholicam adversus eorum insidias Disciplinam adserentes, vigilantiores simus & cautiores, etiamsi eos ad Salutem revocare non possimus.* Ubi nullum planè debet esse dubium, quæcunque hic de usu hæreticorum monuit Augustinus, de eorum libris etiam intelligenda esse. Undè patet, Augustini Sententiam non fuisse, hæreticorum quæ talium libros omninò abolendos aut in pulverem convertendos,

Multò minus existimari debet, quod alterum est præsentis Controversiæ caput, Eum tali rigore erga homines hæreticos procedi voluisse. Bellarminus quidem ad luas trahere partes conatur Augustinum Doctorem, concedens, quod aliquando *senserit, hæreticos non esse vi cogendos ad Fidem, sed addens, Eum id retractasse & prolixè probasse, esse id utilissimum, hâc tamen cum conditione, quod semper exceperit Supplicium Mortis; non quod illos hoc non mereri putaret, sed tum, quia hoc decere Ecclesiæ mansuetudinem existimabat, tum etiam, quia nondum extabat ulla Lex Imperatorum, quâ hæretici juberentur occidi.*

NB.

Quod autem Augustinus existimaverit, justum esse, si hæretici occiderentur, inde perspicuum esse putat Bellarminus, dum alicubi ostendit, quod si morte punirentur Donatistæ, justè punirentur. Alibi etiam scripsit: *Occidunt animas, adstinguntur in corpora sempiternas faciunt mortes, & temporales se perpeti conqueruntur, ubi dicit, juxta Bellarminum, falso illos conqueri, quod occiderentur ab Imperatoribus; tamen si etiam esset verum, adhuc injustè conquererentur.* Et iterum alibi dicit, *Ecclesiam quidem nolle ullum occidi hæreticum, tamen sicut domus David non potuit habere pacem, nisi Absalon extingueretur, & David pace regni inærorem mortis filii consolatus est; sic cum ex legibus Imperatorum contra hæreticos sequitur mors aliquorum, Ecclesiam materni cordis dolorem lenire ac sanare tantorum populorum liberatione.* Sixtus Senensis hanc Quæstionem tractans, sequentia Retractionis

Tract. 11
in Joh.

Epist.
50. ad
Bonif.

„ nis Augustinianæ verba laudat: *Mea primitus Sententia erat, neminem ad unitatem*
 „ Christi esse cogendum; verbo esse agendum, disputatione pugnandum, ratione vin-
 „ cendum, ne fictos haberemus Catholicos, quos apertos noveramus hæreticos. Sed
 „ hæc opinio mea non contradicentium verbis, sed demonstrantium superabatur ex-
 „ emplis. Nam primò mihi opponebatur Civitas mea, quæ cum tota esset in parte Do-
 „ natistarum, ad unitatem Catholicam timore Legum Imperialium conversa est; quam
 „ nunc videmus ita hujus detestari perniciem, ut in eâ nunquam fuisse credatur. Ita &
 „ aliæ (civitates) multæ, quæ mihi nominatim commemorabantur, ut ipsis rebus agno-
 „ scerem, etiam in hæc causâ rectè intelligi posse, quod Scriptum est: *Da sapienti occa-*
 „ *sionem, & sapientior erit.* Idem Sixtus de eodem Augustino testatur, Eum verba Chri-
 „ sti, dicentis, *sinite simul utraq; crescere usque ad messem, explicantem monere, eam in hoc tan-*
 „ *tum casu servanda esse, quando zizania sine extirpatione tritici non possunt extirpari, id est,*
 „ *quando heretici nequeunt occidi & extingui, nisi etiam cum eis Catholici trucidentur; sed cum*
 „ *metus iste non subsit, & crimen eorum notum sit & execrabile, nec tales habeant defensores, per*
 „ *quos Schisma possit contingere, tunc adversus eos Severitatem esse exercendam.* Post plures
 „ alios hoc argumentum proximis duobus Seculis non arramento, sed sanguine defcri-
 „ bentes, novissimè & prolixissimè, sed & rigorosissimè de eo egit Professor non ita pri-
 „ dem Lovaniensis, *Johannes Sinnichius*, Saulem Ex-Regem Orbi erudito quasi redivivum
 „ novo genere commentandi sistens, qui plura etiam in hanc rem ex Augustino testimo-
 „ nia congestit, quibus perspicuè esse existimavit, *Imperatores, Reges ac Principes quos-*
 „ *que Christianos non modò posse, sed etiam debere suas ditiones in unicâ, verâ*
 „ *Catholicâ, Apostolicâ Religione continere, omnesque ejusdem Religionis desertores,*
 „ *ad reditum pro viribus compellere, refractarios aliis deficientibus mediis efficacibus*
 „ *& opportunis Supplicio etiam extremo adficere.* *Addit, Quando ad pacationem*
 „ *Ecclesiæ necessaria judicabitur cædes hæreticorum, procul dubio ex Augustini men-*
 „ *te ad Principes Christianos pertinet eam inferre, ita ut, si id negligant, rationem red-*
 „ *dere de suo Imperio nequeant.* *Et iterum in sequentibus scribit: Quoniam Sectarii,*
 „ *Ecclesiam modò vexantes ac pro viribus dissipantes, utuntur potissimum autoritate*
 „ *Augustini, ut suam à gladio Seculari Immunitatem impunitatemque adstruant; idcir-*
 „ *cò crebrius autoritate Ejus in hæc uti libuit materiâ, ut adpareat, quàm fuerit eis in*
 „ *eo adversus, in quo jactant ipsum se habere Patronum. Constat enim redargui ab Ipso*
 „ *Donatistas exemplo interemtionis Idololatrarum & veneficorum, quam fatebantur*
 „ *justam, & nihilo-minus præterentes, hæreticorum cædem esse injustam. Adferit,*
 „ *hæreticos esse fures & latrones, adeòque ei obnoxios Supplicio, cui fures & latrones,*
 „ *Dicit, similem esse pœnam hæreticorum & Martyrum, sed dissimilem causam, & ideò*
 „ *hos non illos esse Martyres reputandos, quia non pœna Martyrem faciat, sed causa,*
 „ *Irridet præterea Donatistas, qui jure punitos voluerunt haberi Martyres. Hæreticos*
 „ *censet Supplicio dignos, utique extremo, inquit Sinnichius, pro quo mitigando apud*
 „ *Judices intercedebant Episcopi. Justificat factum Constantini, jubentis hæreticos*
 „ *in campum, id est, ad Supplicium duci, Sinnichius iterum ex titulo de Verborum signifi-*
 „ *catione scribit. Addit porro, eos pati & merito criminum & ordine potestatum, ubi cri-*
 „ *minum nomine hæreses intelliguntur & schismata, quæ & hic Sinnichius paraphrasis est.*
 „ *Censet eos non justè de Suppliciis posse conqueri, quamdiu se non purgent ab hære-*
 „ *sium ac Schismatum sacrilegiis.* *Post citatam à Sixto Senensi Retractionem, Sinnichius*
 „ *hanc addit, ut potè posteriorem: Sunt duo libri, quorum titulus est, Contra partem Do-*
 „ *nati, in quorum primo dixi, Non mihi placere ullius Secularis Potestatis impetu*
 „ *Schismaticos ad Communionem violenter arctari, & verè tunc mihi non placebat,*
 „ *quâ nondum expertus eram, vel quantum mali eorum auderet impunitas, vel quan-*
 „ *tum eis in melius mutandis conferre posset diligentia Disciplina.* *Addit Sinnichius,*
 „ *Igitur experientiâ doctus pristinam lenitatem in rigorosiore mutavit severitatem.*
 „ *Vnde cum circa finem Vita adversus Iulianum hæreticum Pelagianum scriberet, & ille Episco-*
 „ *palem audientiam pro hæreticis jam antea damnatis denuò flagitaret, respondit: Hæresis non*
 „ *adhuc examinanda ab Episcopis, sed coercenda est à Potestatibus Christianis. Antè*
 „ *quosq; de eodem Iuliano aliisq; Pelagianis ad Papam Bonifacium scripsit: Istorum Superbia*
 „ *hanc etiam captare intelligitur gloriam, ut propter illos orientis & occidentis Synodus*
 „ *congregetur, orbem quippe Catholicum, quoniam pervertere Domino eis resisten-*
 „ *te nequeunt, commovere saltem conantur, cum potiùs vigilantia pastorali post fa-*
 „ *ctum illis competens sufficiensque Judicium, ubicunque isti adparuerint lupi, sint*
 „ *con-*

Bibl. S.
lib. 6. An-
not. 60.

Matth. 13

lib. I.
cap. 28.
num. 103.

num. 104.

lib. II.
Retract.
cap. 5.

conterendi. *Hac omnia ex Augustino pro hereticorum Supplicio Doctor Lovaniensis, nihilominus fateri coactus*, Sanctum Patrem crebrò inculcare Christianam mansuetudinem in extirpatione hæresum ac schismatum, exigentem, ut vitæ corporali parcatur, dummodò securitati religionis sufficienter provideatur, *ita de hereticis scribentem ad Epist. 127. conf. Epist. 258. seqq.* Africa Proconsulem: Corrigi eos cupimus, non necari; nec Disciplinam circa eos negligi volumus, nec Supplicii, quibus digni sunt, exerceri. Sicigitur eorum peccata compesce, ut sint, quos *pœnitent peccasse*. Ita diversus planè & contraria inter se, diversis utut temporibus, de hac Quæstione sentiens Augustinus à Doctoribus Papæis producitur, eo suæ partis præjudicio, quod hæreticorum Supplicia, quæ antehac videri potuit abominatus esse, meliora edoctus postmodum adprobaverit, eaque instantèr & constantèr urserit, id quod gravaminibus Evangelicorum contra sanguinarias hodiernum in Ecclesiâ persecutiones non parum obficeret, si hæc ita nudè & crudè ab augustissimo Doctore contra hæreticos quæ tales fuissent proposita. Videndum igitur, quid de Sancti Patris Sententiâ statui debeat, & quæ mens Ejus fuerit circa hæreticorum coercionem.

Notatu autem digna sunt, quæ celebris hoc Seculo Literator, *Hugo Grotius*, in non paucis Papizans, ad vexatum illud Oraculum, *Compelle intrare*, de Augustini Sententiâ non semper eadem observavit: *Facit hic locus me memorem* eximii inter Veteres Doctoris, qui, cum antea multis in libris adseverasset, neminem esse ad professionem Fidei cogendum, quâ in re nihil certè dixerat, quod non ante Eum dixerant Justinus, Athénagoras, Tertullianus, Arnobius, Minutius, Lactantius, & quotquot alicujus ante nominis vixerant; mutata mox nonnihil (NB. *non nihil, non autem omnino*) Sententiæ hujus loci obrendit auctoritatem, quasi debeant cogi, qui sepes constituunt, hoc est, ut Ipse interpretatur, qui divisiones in Ecclesiâ quaerunt. Nimirum vel hoc adparet exemplo, quanto aliter judicemus, cum res ipsas sine adfectu introspicimus, aliter cum facti quæstio incidit, quo fit, ut non semper sint *σφώτεροι αὐτῶν τῶν ἑσθίωντων*. Expressit hoc illi Donatistarum pertinacia, quos, ut undique urgeret, etiam hoc telum arripuit; cum tamen hic locus manifestò pertineat ad gentes Fidem adhuc non professas, quas Ille ne tunc quidem cogi voluit, cum Christianos ad professionis unitatem cogendos arbitraretur. Atqui quàm multa sunt *ἐν ταῖς παραβολαῖς*, quæ in re significante sensum habent proprium, in re significatâ non nisi valde figuratum. Quid, quod ne in ipsâ quidem fabulâ *ὡς ἀνδρῶν* de pœnis corporalibus aut minis pœnarum potest intelligi? Non enim eo modo convivæ cogi solent, sed importunâ flagitatione. Dicitur *Matth. 14. Marc. 6.* Jesus coegisse discipulos, ut navem intrarent, quod certè nec trudent nec trahentem *παρὰ βίβαν*, ut secum maneret, instantèr rogando scilicet. Dicitur Petrus coegisse gentes ad Judaismum, non vi ullâ scilicet, sed exemplo. Sic igitur gentes ad Fidem quasi coactæ, dum Apostoli Eorumque adjutores illis instabant *ἐκκαλεῖσθαι, ἀναλαβεῖν*, per Christum obtestantur, addunt dictis miraculorum auctoritatem & *innocentissimam* Viti exemplum. Benè hæc Grotius ad illustrandam Parabolæ mentem & ad mitigandam Augustini de coercionem hæreticorum Sententiam. Egregia est etiam observatio *Spondani*, Annalium Baronianarum Epitomatoris & Continuatoris diligentissimi, sequentia circa hanc Quæstionem notantis: *Quamvis minimè reprehensum fuerit aliquando, adversus hereticos auxilium implorare Principum, quod Augustinus & alii sæpe probantur fecisse, idq. fieri ritè & legitime idem adversus Donatistas disputans demonstrat, sed & hoc ipsum a Maximo Imperatore probe utiliterque factum, Leo in Epistola ad Turibium, Asturicensem Episcopum commendat; tamen nullus unquam Sanctorum Patrum laudavit, pœnam capitis adversus eosdem hereticos posse vel debere procurari a personis Ecclesiasticis. Undè & in Ecclesiâ Catholica usu est receptum, ut, cum quis à Secularibus Magistratibus opem adversus impium expetit, ne Ithaciana partis sectator esse videatur, contestationem illam consultò præmittat, si correctionem expetere incorrigibilium delinquentium, ut tamen citra pœnam sanguinis puniantur. Mirum, in Galliâ hæc ausum scribere Spondanum, cui exempla in contrarium & recentissima quidem, incognita esse non potuerunt. Quid Evangelici circa Augustini Sententiâ in hac Quæstione censeant monendum, prolixâ non opus habet deductione, cum si laudata ex Eo testimonia accuratius ponderentur, & debitâ inter se diligentia conferantur, facile adpareat, non adedò procul ab Eo distare Evangelicos, Bellarmino id fateri coacto, quod etsi retractans etiam priorem Sententiâ judicaverit utilissimum, hæreticos vi quadam ad Fidem cogendos, semper tamen mortis Supplicium* exce-

vid. D. Dorich, Anti-Chrif. p. 217.

exceperit, existimans, decere id Ecclesiæ mansuetudinem. Et quamvis *Sixtus Senensis* id in hoc casu intelligendum esse putet, quando nimirum zizania sine tritici damno extirpari non possunt, id est, quando hæretici occidi & extingui nequeunt, nisi etiam Catholici unâ trucidentur, quo casu cessante & sublato ex mente Augustini existimat, severitatem erga hæreticos esse exercendam; non tamen advertit, præter Parabolæ intentionem plus etiam ultra eundem esse, ita, ut etiamsi non sperandum sit, zizania in triticum iri mutatum, posse tamen fieri & factum esse, ut ex hæreticis fiant Catholici, sicut Augustinus ipse, intercedentibus Matris devotissimæ precibus, ex errore & hæresi Manichæorum ad Christi Ecclesiam fuit conversus, quo tanquam illustri organo & excellentissimo Doctore, quin & insigni hæreticorum malleo Ecclesia careret, si omnes Manichæi mortis Supplicio fuissent adfecti. Neque etiam *Sinnichius* potuit dissimulare, usum hoc moderamine Augustinum, ut per Ecclesiæ disciplinam corrigi quidem voluerit hæreticos & à Politico Magistratu eorum petulantiam compesci, noluerit autem eos necari aut Supplicii exerceri. Id verò, quod retractavit, & in quo Sententiam mutavit Augustinus est, quod, dum ab initio verbo tantum, disputatione & rationibus agendum censuit cum doctoribus hæreticorum, edoctus postmodum, nihil hâc ratione contra eorum petulantiam effici, sed eos magis semper magisque fieri efferatioris, imò vi etiam adhibitâ rem suam agere & errores disseminare, consultum duxerit, vim eorum vi contrariâ esse repellendam, atque ovile per Magistratûs Politici brachium à luporum immaniter grassantium truculentâ defendendum. Notari enim ad percipiendam Augustini mentem probè debet, Eum in hâc suæ mentis mutatione & quali-quali Retractione non de hæreticis in genere quibusvis & quâ talibus, sed in specie de Donatistis, tanquam de hominibus seditiosis, sicariis & Christianicidis agere, qui errores suos per multam vim & insignem strepitum, non sine præsentissimo orthodoxorum periculo propagare studuerunt, id quod antehâc pluribus ex Augustino testimoniis, singulari industriâ collectis, celeberrimus antehâc Juridicæ Facultatis in Universitate Argentoratensi Senior, *Iustus Majerus*, contra sanguinarium *Cassparis Scioppii* elasticum ita dedit demonstratum, ut nihil planè desiderari possit. De cætero constans fuit Augustini P. 156. Sententia, hæreticos esse quidem vi etiam Politicâ coercendos, quâ hæreticos tamen scqq.

non esse necandos. Egregium certè est, quod alicubi scripsit: *Nullis in Catholica Ec-* lib. III. *clesiâ bonis hoc placet, si usq; ad mortem in quemquam, licet hæreticum, se viatur.* Alibi etiam contra *Frates ad suæ dispensationis curam pertinentes hortatur: Diligite homines,* Crefc. *interficite errores, sine Superbiâ de Veritate præsumite, sine sevitia pro Veritate certate.* Per cap. 50. *lib. I.* *Per tunc hic integra Augustini Epistola, quam ad Judicem Apringium scripsit, quâ Eum contra* lib. Petil. *monet atque hortatur, ut Circumcelliones Donatistas etiam crimina, quorum accusa-* cap. 29. *bantur, confessos memor Ecclesiasticæ mansuetudinis mitius puniat, hæc inter alia scri-* *bens: De vobis quidem dixisse Apostolum legimus, quod non sine causâ gladium geratis, & Dei* Epist. *itis ministri, vindices in eos, qui male agunt. Sed alia est Provincia, alia Ecclesiæ causa. Il-* 160. *lius terribiliter gerenda est administratio, hujus clementer commendanda est mansuetudo.* *Quin & referri huc debet spes illa, quam Augustinus de non planè nullis inter hæreti-* *cos concepit, eorumque cum non paucis Christianorum comparatio ab Eodem instituta,* scribente: *Multi, qui aperte foris sunt, & heretici adpellantur, multis & bonis* (suo nimi- lib. IV. de *rum sensu) catholicis meliores sunt. Quid enim sint hodie, videmus; quid cras futuri sint,* Bapt. c. *ignoramus. Et idè quidem, apud quem sunt præsentia, quæ futura sunt, etiam quod futuri sunt,* Donat. *jam sunt. Accedit periculum à nimio contra hæreticos & indebito rigore, quod gravi-* cap. 3. *ter idem Sanctus Doctor exposuit: Quidam inveniunt præcepta Severitatis, quibus admo-* *nemur corripere inquietos, non dare Sanctum canibus, et hnicum habere contemptorem Ecclesiæ,* *à compagine corporis membrum avellere, quod scandalizat: Ita perturbant Ecclesiæ pacem, ut* *contentur ante tempus separare zizania, atq; hoc errore excæcati, ipsi potius à Christi unitate se-* *parantur, qualis causa nobis est adversus Schisma Donati. Ante omnia autem hic legi me-* *rentur, quæ Pater augustus eo in libro scripsit, quem Papæi Doctores circa alias Fidei* *Controversias non parvi æstimare solent. Est is, quem contra Epistolam Manichæi fun-* *damentalem scripsit, sub cuius Initium hæc in rem præsentem leguntur: Quanquam Do-* *minus per Servos suos regna subvertat erroris, ipsos tamen homines, in quantum homines sunt,* *emendandos esse potius, quam perdendos jubet. Et quidquid Divinitus ante ultimum illud ju-* *dicium vindicatur, sive per improbos, sive per justos, sive per scientes, sive per nescientes, sive* *occulte, sive palam; non ad interitum hominum, sed ad Medicinam valere credendum est,* *quam qui respuerint, extremo præparantur Supplicio. Et post aliqua Manichæos ita ad-* *loqui-*

loquitur: *illi in vos seruiant, qui nesciunt, cum quo labore verum inveniatur, & quàm difficile caventur errores. Illi in vos seruiant, qui nesciunt, quàm rarum sit & arduum, carnalia phantasmata pie mentis serenitate superare. Illi in vos seruiant, qui nesciunt, cum quantâ difficultate sanetur oculus interioris hominis, ut possit intueri Solem istum, non quem vos colitis, cœlesti corpore oculis carnis & hominum & pecorum fulgentem atque radiantem, sed de quo scriptum est per Prophetam, Iustitia Solem. Illi in vos seruiant, qui nesciunt, quibus suspiriis & gemitibus fiat, ut quantulacumque parte possit intelligi DEVS. Postremo illi in vos seruiant, qui nullo tali errore decepti sunt (vel fuerunt) quali vos vident deceptos. Ad dantur sequentia, in quibus describit Augustinus, quàm difficulter & quanto cum labore errores Manichæorum superaverit, & manifestum erit, tot hic esse contra sanguinariam hæreticorum quâ talium coercionem argumenta, quot ferè verba leguntur. Agmen claudat monitum, quo Marcellinum Comitem ita in coercionem Donatistarum respicere nolentium citra mortis pœnam versari voluit Augustinus, ne passiones Seruorum Dei, quæ debent esse in Ecclesiâ gloriose, Inimicorum sanguine dehonestentur.* Epist. 118. *Erat jam Bellarminus, Sixtus Senensis, Sinnichius, omnesque alii hæreticæ sanguinarii, nisi mortem & interitum spirantes eorum, quos causâ etiam inauditâ, adeoque non ex debito iudicatâ, Zelo præter scientiam turgidi, pro hæreticis habent & publicè proscribunt, ut plurimum, quid ad definitionem hæresios pertineat, turpiter ignorantes, & hinc non nisi cœco quodam impetu ad extrema quævis tuentes, ipsi, si res iustè examinetur, hæreticorum maximi; eant, inquam, & quem agnoscunt Doctorem fuisse augustissimum Patremque Sanctissimum, ab Eodem discant, nisi dudum aliquid amplius in viâ Veritatis discere, inque salvificâ Divinæ Revelationis cognitione ulterius proficere desiverunt, discant, inquam adhuc semel, quæ Augustini in laudatis ab utraque parte testimoniis, quibus similia adhuc plura hinc inde in Eius Scriptis extant, mens fuerit & Sententia constans, posterioribus Annis non omninò, sed non nihil saltem ob Donatistarum pertinaciam mutata, semper tamen à cæde & sanguinis effusione abhorrens, utpotè quam ipso teste Bellarmino etiam post Retractionem semper in coercionem hæreticorum voluit exceptam, non idèo tantum, quia tum nulla adhuc Lex Imperatorum extabat, quæ occidi iubentur heretici, quæ frivola Bellarmini est exceptio, id quod tamen argumento esse potest, non esse hanc Legem Ecclesiasticam, Divinâ auctoritate munitam, imò neque Augustini calculo firmatam, sed post Augustini demum tempora, mansuetudine Ecclesiasticâ passim emortuâ, latam; sed quia secundum ipsius Bellarmini iudicium, Ecclesiæ mansuetudinem non decere hunc rigorem existimabat, quem qui hodiernum induunt, cujus Spiritus filii sint, ostendunt.*

Hæc Quæstione de potestate Magistratûs Politici circa punitionem & omnimodam occisionem hæreticorum ad Augustini Sententiam mitiorem sic breviter expeditâ, quantum Lectori Veritatis studioso videbatur posse sufficere, conjunctim, quæ antehac separatim & sparsim, in publicam lucem emissi prodierunt *Tractatus de Controversiis Fidei & generales & speciales Fratrum Valenburchiorum*, qui ab Annis triginta & amplius Augustinianâ Methodo pluribus formis recusâ & auctâ, Ecclesiæ Romanensii probare se studuerunt, submisso opere alio, quod de *Unitate & Schismate* agit, iridem non semel edito cum quibusdam incrementis, in cuius *Libro sexto* dum objectam tyrannidem amoliri student, ex professo *Gerhardum* sibi refutandum sumserunt, omnia readsumendo & prolixissimè ventilando argumenta, quæ in hæc Controversia communiter solent proponi, Augustini etiam auctoritatè non neglectâ, utpotè quam aliàs quoque ubivis occasione datâ solent urgere, quasi nimirum Augustinus in solidum staret à partibus Papæ Romani. Quamvis autem non liceat ob vitandam prolixitatem iteratò hanc ex Augustino tractare Materiam, non tamen prætermittere possum, quò minus pauca quædam ex citato opere, quod Adpendicis instar priori Tomo subjunxerunt, huc adponam, quæ rigorosissimis aliàs iudicii rigorosioris in punitione hæreticorum defensoribus expressit Veritatis amor, cujus radios non paucos inter tenebras errorum obscuriores aliàs etiam emisit apertissimè. In libri igitur citati, partisque ejusdem prioris capite post decimum sextum, ubi, quid propriè in Quæstione sit, quid non sit, ex suâ mente indicârunt, sequentia de Augustino legi voluerunt: *Nullus ignorat, eam fuisse Augustini Sententiam, quod à capitali hæreticorum supplicio putaverit abstinendum. Sed non idèo existimavit injustam fore Legem, quæ extremum in hæreticos statueret Supplicium, aut immeritam fore pœnam, si Mors hæreticis inferretur à potestate civili. Dixit ipse, quid secun-*

num. 11.
p. 181.
& seqq.

secundum Mansuetudinem Christianam sentiret esse faciendum; non improbat, quod secundum rigorem Politicum à Christianis Principibus justè poterat fieri. Imò hoc ipsum, quod à Principibus Christianis adversus hereticos ex Regula Justitiæ licitum erat, non tacuit Augustinus: quantumvis judicaret, eum Justitiæ rigorem isto tempore suo adversus hereticos non esse exercendum. Et postquam mutationis Sententiæ ab Augustino factæ meminerunt, hæc porro Lectori observanda commendârunt: Pro circumstantiis sui temporis judicavit, hereticis non esse inferendam Mortis pœnam. Nec mirum est, Eum id tenuisse, tum quia mitior Sententia naturaliter est gravior, tum quia nec dum extabat eo tempore ulla lex Imperatorum, pœnam hereticorum in quoslibet hereticos proponens, uti notavit Bellarminus: Tali lege non extante judicavit, ab extremo Supplicio esse abstinendum rogandosque Judices, ne illud inferrent; maxime cum minorem pœnam auctoritate publicâ constitutam sciret Ecclesiæ perutilem. Ubi etiam ad duplex testimonium, quod Gerhardus ex Augustino pro Donatistis, ne occiderentur, intercedente objecerat, responderunt, his inter alia verbis sunt usi: *Due sunt causæ, cur id roget. Una propter Conscientiam, quia, solis Ecclesiasticis coram Judicibus Imperatoriis causas Ecclesiasticas insinuantibus, indecens videbatur Augustino, si ad instantiam qualemcumque Ecclesiasticorum pœna Mortis cuiuspiam irrogaretur. Altera propter commendandam Mansuetudinem Christianam atque Catholicam. Quamvis enim digni essent Morte, qui de tantis criminibus (NB. Ipsimet Fratres agnoscunt ex Augustino in Donatistis crimina non in rebus Fidei, sed contra Legem Decalographicam) erant confessi, conveniebat tamen Mansuetudini Catholicorum, etiam pro vitâ illorum intercedere, qui vitâ erant indigni; conveniebat etiam honori Martyrum, ne passionibus Servorum DEI, quæ debent esse in Ecclesiâ gloriosæ, inimicorum Sanguine dehonefentur, uti loquitur Augustinus.* Pluribus iterum interpositis suam de toto hoc negotio quasi ex mente Augustini ita proponunt Sententiam: *Fatemur, pro commendandâ Ecclesiâ mansuetudine faciendum esse, quicquid ullo modo fieri potest sine detrimento fidelium, & quia tempore Augustini magnus erat profectus Religionis Catholicæ ex minoribus pœnis adversus hereticos positis, quemadmodum Ipse variis locis testatum fecit, quod etiam hoc tempore faciunt variis in locis Episcopi Catholici, qui dehortantur Magistratus à pœnâ capitali contra hereticos statuendâ. Si autem incidant tempora, quibus post alia adhibita remedia non videatur cautum securitati fidelium, nisi pœna capitalis adversus hereticos proponatur, non est negligenda securitas fidelium sub pretextu commendandæ Mansuetudinis Ecclesiasticæ; quia non obligantur Magistratus eam sequi Mansuetudinem, quæ hereticorum respectu habet quidem Mansuetudinis speciem, respectu fidelium vero, quorum negligit securitatem, verè crudelis est.* Hæc Fratres quasi ex mente Augustini, quæ uti pleraque non adeo displicent, ita si à thesi ad ipsam deveniamus hypothefin, pervellem, nominetenus expressissent Episcopos, quos vocant, *Catholicos*, & variis quidem in locis, Augustinianæ Mansuetudinis observatores, qui Magistratus dehortentur à pœnâ capitali contra hereticos statuendâ. Nam ut antecedentis Seculi & temporum antè actorum historias non tangam, nemini, qui hodiè vivit, similia innotuerunt Exempla; quin potius, quæ in omnium auribus non ex Rumore vano versantur, sed quæ Fama in publico ebuccinat, & quorum testes vivi super adhuc sunt, contrarium exhibent planè, talia videlicet non Christianæ, non Catholicæ Mansuetudinis, sed tantæ crudelitatis contra nullius criminis (nisi Religio Evangelica, uti olim, pro crimine habeatur,) reos exercitæ documenta, quæ Martyriis antiquorum veræ Fidei Confessorum posteritas, si quæ futura est, non immeritò adnumerabit, sanguinarium pro Pictate eorum, quos negotium hoc tangit, Zelum maximo cum stupore admiratura.

